Polisiye/İnceleme

HER ÇİKOLATA YENMEZ!

SEVİL ATASOY

DK DOĞAN KİTAP

İçindekiler

Her Çikolata Yenmez

ve

Başka Tatsız Öyküler

Sevil Atasoy

anonim

DOĞAN KİTAP

Annem, Dr. Ferda Gök
ve
Babam Prof. Dr. Şemsi Gök'e

Başlangıç

Dostlarım ve yayınevim, artık bir polisiye roman yazmam gerektiğine inanıyorlar. Ben ise hâlâ daha önce üç kez olduğu gibi gerçek suç öykülerini ve adli bilimlerin değişik alanlarındaki denemelerimi sizlerle paylaşarak, ömrümün tam yarışım verdiğim bu gizemli dünyayı tanıtmakta ısrar istiyorum. Gerçi bizlerin yaşadığı, polisiye film ve dizilerde izlediklerinize pek benzemez. Üç-beş kişiyle yürütülen soruşturmalar yoktur, birkaç günde aydınlatılabilen cinayetler azdır. Hele bırakın oto boyası, lastik izi, cam, ayakkabı tabanı, mürekkep, patlayıcı veritabanlarını, ulusal düzeyde bir DNA veritabanı bile olmayan ülkede çalışıyorsanız, faili meçhulleriniz de çoktur.

Bir biyokimyacı olarak, adli bilimlerin gizemli dünyasına adımımı attığım 1980'lerden bu yana, suçla mücadele tekniklerinde başdöndürücü gelişmeler oldu. Elbette Türkiye'de de çok şey değişti. 1980'li yıllarda elimde bir cam şişe, şişenin içinde özel olarak yetiştirilmiş altın değerinde yüzlerce sirke sineğiyle Almanya'nın Erlangen Üniversitesi'nden Adli Tıp Kurumu Kimya Dairesi'ne dönmüştüm. Artık, ölülerin iç organ parçalarında hızlı, kolay ve ucuz bir yöntemle zehir aramak için sineklerden medet umulmuyor.

Babalığın belirlenmesi için, önce çocuk, ana ve baba olduğu iddia edilen erkeğin kan grupları inceleniyor, erkeğe "baba olabilir" denirse, erkekle çocuk çok sayıda doktorun önüne oturtularak, kulaklarına, el ve ayak parmaklarına bakılıyordu. Benziyorlarsa, erkeğe daha güçlü biçimde "baba olabilir" deniyordu. Bu da gerilerde kaldı.

Türkiye, yavaş yavaş görgü tanıklığını bir yana bırakıyor. "Ben yaptım" diyenlere fazla kıymet vermiyor. Bilimsel delillerden suçluya gitmek, ülkenin her yerinde, her zaman uygulanamasa da, yetkililerin sıklıkla yinelediği bir hedef.

Türkiye'nin gerek polis, gerekse jandarma olay yeri inceleme birimleri ve kriminal laboratuvarları, sayıca az olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerin araç-gereç donanımına sahip. Buralarda çalışan uzmanlar, yine sayıca az olsalar da, bilgi ve becerilerinden kuşku yok.

Bütün bu gelişmelere rağmen, aydınlatamadığımız suçlar, delil yetersizliğinden salıvermek zorunda kaldığımız suçlular ve haksız yere

mahkûm ettiklerimiz var. Tıpkı dünyanın bütün diğer ülkelerinde olduğu gibi. Çünkü, şu sıralar Kanal D'de sunduğum "Kanıt" adlı dizinin her bölümünü kapatırken tekrarladığım şekilde, kusursuz cinayet yoktur. Ama tarih boyunca kusurlu polisler, kriminalistler, savcılar, avukatlar, doktorlar olmuştur. Daha da ötesi, düne kadar güvenerek uygulanan, mahkûmiyetlere, hatta idamlara dayanak oluşturmuş bazı incelemelere, hiç de güvenilemeyeceği ortaya çıkmıştır. Eğer bu mesleğin bir profesyoneli iseniz, hangi yöntemlerden söz ettiğimi biliyorsunuz. Eğer ceza adalet sistemiyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı iseniz, bu durumu tahmin etmişsinizdir. Eğer adli bilimlere ilgi duyan bir vatandaşsanız, elinizdeki kitabın sayfalarım çevirdikçe, durumu keşfedeceksiniz.

Amerikalı siyahi sporcu O. J. Simpson'un 1995 yılında görülen ceza davası sayesinde, olay yeri inceleme ve DNA analizlerine özen gösterilmediğinde, iki kişinin hunharca katledilmesinden sorumlu tutulan kişinin beraat edebileceğini öğrendik. 191 kişinin can verdiği 2004 Madrid terör saldırısında, parmak izi karşılaştırmalarında FBI'ın bile hata yapabildiğini gördük. Münevver Karabulut cinayeti, otopsi masasından ceset üzerine sperm bulaşabileceğini, Mustafa Çelik cinayeti, ısırık izine dayalı olarak bir kişinin mahkûm edilemeyeceğini kanıtladı.

Bazı öyküler, benzeri hataların yol açtığı onarılmaz yaralarla ilgili. Örneğin "Ölüler konuşamaz", haksız yere suçlanan bir bilim adamının intiharım, "Karısını öldürdü diye doktoru astılar", idamından 98 yıl sonra aklanan bir doktoru, "Sacco ile Vanzetti" üzerinden 84 yıl geçmesine rağmen hâla tartışılan iki idamı anlatıyor. "Beni siz gömdünüz yine siz kurtardınız’ın ise hayatımda çok farklı bir yeri var. Suçsuz olduğu halde, bir görgü tarağı ve iki saç teliyle iki kez müebbet hapse mahkûm olan Dwain Allen Dail ile tanışmamın öyküsü. Allen'i, ömrünün 18 yılını haksız yere

geçirdiği cezaevinden çıkartanlar, Barry Scheck ve Peter Neufeld adlı iki hukuk profesörü. 1992 yılında New York Yeshiva Üniversitesi Benjamin N. Cardozo Hukuk Fakültesi'nde başlattıkları Masumiyet Projesi'ni, onlardan altı yıl kadar soma, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nde yürütmeye başladım. Şimdilerde çok sayıda adli bilimci ve hukukçuyla birlikte bu hizmeti üniversiteden bağımsız olarak sürdürüyorum.

Bu yazıların hemen tamamım, Birleşmiş Milletler'deki görevim nedeniyle bulunduğum ülkelerin otel odalarında kaleme aldım. Vaktin hep gece ve benim hep yalnız olmamdan mıdır nedir, bazıları içinizi karartabilir. Size anlatacaklarımın arasında keyif alacağınız olağanüstü başarı öyküleri de var elbette. Bu kitaba admı veren "Her çikolata yenmez"de, bir kepek tanesinden DNA elde eden moleküler biyologu kutlayacak, "Balıkların arasında Rolex'li bir ceset'teki otopsi teknisyeninin dikkatine hayran kalacak, "Olay yeri incelemesi ne kadar sürmeli?"deki iki kadın polisin sabrına şaşacak, efsanevi polis müdürü sevgili Dr. Henry Lee, "Tevfik'lerin sabun kokan halısı"na yanağını dayadığında, şapkanızı çıkartacaksınız.

Bu arada, dolunayın suça etkisinden tutun da, aşkın insana neler yaptırdığına, Mata Hari'den Fa'afafine'lere kadar ilginizi çekeceğini düşündüğüm birçok konuya yer verdim. Mekong Nehri kıyılarından Gobi Çölü'ne, Abu Dabi'den Guadalajara'ya, hayatın her noktasına dokunan adli bilimler dünyasındaki yolculuğunuzdan keyif almanızı dilerim.

Sevil Atasoy İstanbul, Ocak 2011

Acil servisteki toksik bayan

Eğer nükleer silah laboratuvarındaki kimyacıların analizleri doğruysa, insan vücudu bir anda zehirli gaz üreten bir fabrikaya dönüşebilir. Yok eğer doğru değilse, o gece hastanenin acilinde yaşananları, biri lütfen bize açıklasın.

19 Şubat 1994 akşamıydı. Bayan Gloria Ramirez ağırlaştı. Kalbi düzensiz atıyor, zor soluyordu. Kocası ilkyardımı aradı. Ambulans evden saat 19.50'de ayrıldı. Sağlık görevlileri kadını hemen monitöre bağladı, oksijen verdi, serum taktı. Saat 20:14'te, Manolya Caddesi'nden sola saptılar. Önceden haberli birkaç hemşire koşturarak geldi, tekerlekli sedyeyi uçarcasına ittirdi, Bayan Ramirez'i acil servisin bölmelerinden birine yerleştirdi. Okuyacaklarınız, bundan sonraki 36 dakikanın akıl almaz öyküsüdür.

Pamuklu şortu ve fanilasıyla Travma Odası-I'de yatan kadının bilinci, yan açıktı. Kısık bir sesle ve çok zorlanarak konuşuyordu. Nabzı yükseliyor, tansiyonu düşüyordu. "Üşüyorum" dedi, "burası çok soğuk". "Aciller hep soğuktur" diye cevap verdi biri.

Plastik maskeyi ağız ve burnunun üzerine yerleştiren solunum terapisti Maureen Welch, "Rahim ağzı kanserinin ileri evresinde sık rastlanan bir tabloydu" diye anlatacaktı çok sonra; "Henüz otuzlarının başında olması dışında, dikkati çeken bir özelliği yoktu."

Kaliforniya'nın Riverside Hastanesi, acil tıp servisinde görevli Dr. Mark Thomas ve ekibi, benzeri durumlarda uyguladıkları standart tedaviye başladılar. Valium (diazepam), Versed (midazolam), Ativan (lorazepam), lidocaine, Bretylium (bretylium tosylate) vesaire, vesaire...

Bu arada hemşire Susan Kane, hastaya doğru eğildi, sağ dirseğinin içini alkollü pamukla sildi, 20'lik enjektörün iğnesini damara yerleştirdi, pistonu yavaşça çekmeye başladı. Kemoterapi gören hastaların damarına yüzlerce kez girmiş olan hemşire, kanın kendine özgü kokusunu iyi tanırdı. "Bir tuhaf kokuyor, bir de sen kokla" diyerek enjektörü, solunum terapisti Maureen Welch'in burnuna dayadı. "Amonyak kokuyor" dedi Maureen ve enjektörü başasistan Dr. Julie Gorchynski'nin eline tutuşturdu. Doktor, enjektörü önce kokladı, sonra ışığa tuttu, "Bunun

içinde sarı tanecikler yüzüyor" dedi hayretle. Enjektör elden ele, burundan buruna dolaşmaya başladı, sonunda şefe ulaştı. "Haklısınız hanımlar" dedi Dr. Mark: "Kanında sarı kristaller dolaşıyor."

Vücutta yeşil yağ, ağızda sarımsak kokusu

Bu kargaşa yaşanırken, Bayan Ramirez'in durumu kötüledi, entübe edildi, kalbe elektrik şoku uygulamak üzere hazırlıklar tamamlandı. İşte o anda, ne olduysa oldu. Yılların hemşiresi Susan Kane, "Gözüm yaşanyor, yüzüm yanıyor" diyerek arkasını döndü, birkaç adım attı ve yere yığıldı. Dr. Mark, "Sedye getirin" diye bağırdı. Tam o sırada, defibrilatörün kaşıklarından birini hastanın sol göğsünün, diğerini sağ köprücük kemiğinin altına yerleştirmiş olan bir başka hemşire seslendi: "Vücudundaki bu yeşilimsi yağ da ne?"

Eğilip bakanlar, boynundan başlayıp aşağıya doğru inen yağ tabakasını gördüler. Bazıları ne olduğunu anlamak için orasını, burasını kokladı. "Tatlı bir şey, meyve gibi", "Yok canım, sarımsak" tartışmaları sürerken, inanmayacaksınız ama, bu kez başasistan Dr. Julie Gorchynski fenalaştı, dışarı çıktı, hemşire istasyonuna gidip oturdu. Bir süre sonra nefesi tutuldu, bacakları titredi ve sandalyeden yuvarlanıverdi. Nihayet biri akıl etti de, acil servisin başkanı Dr. Humberto Ochoa'yı yardıma çağırdı. Dr. Ochoa, bir süre Bayan Ramirez'i hayata döndürmeye çalışanların gayretini izledi. Sonra, "Sen biraz dinlen, ben devam ederim" diyerek Dr. Mark'ın yerini aldı. Saat tam 20:40'da, o ana kadar hastanın başucundan hiç ayrılmamış solunum terapisti Maureen Welch, yere düştü. Dr. Ochoa emretti: "911'i arayın."

20:47'de itfaiyeciler ve polisler binadan içeri girerken, Travma Odası-I'de, bu kez hemşire Bettina Berry fenalaştı. Saat 20:50'de "Hastayı kaybettik" dedi Dr. Ochoa ve hemen ekledi: "Burayı çabuk boşaltın, zehirleniyoruz."

İşte, 19 Şubat 1994 gecesi Riverside Hastanesi'nde bunlar oldu.

Kaliforniya polisinden dinledim

Bayan Ramirez'in neden olduğu gariplik, popüler TV dizisi Gizli Dosyalarca. (X-Files) ilham kaynağı oldu. Dünya dışı varlıkları ve

pozitif bilimlerle açıklanamayan olayları ele alan dizinin,

1994'teki son bölümünde (The Erlenmeyer Flask), ambulansa bindirilmeye çalışılan yeşil kanlı yaratık Dr. Secare'den zehirli buharların yayılması, bu yüzden.

Hastanede geçen televizyon dizisi Grey's Anatomy'nin 2007'deki bir bölümü, benzer konuyu işler. Dr. George O'malley, hastanın damarına girdiğinde bir damla kan, gazlı beze damlar. Doktor, bezi enjektörle birlikte hemşireye uzatır, o da bir laboranta teslim eder. Bu sırada kargaşa çıkar, odada kim varsa sersemler, yere düşer.

Ben, Riverside Hastanesindeki olayı, 1996 baharında Riverside Kriminal Laboratuvarı'nı ziyaret ettiğimde öğrendim. Savcılık, trafik polislerinin alkol kontrollerinde rüşvet almasını engellemek amacıyla ilginç bir sistem geliştirmişti. Sürücü alkolmetreye üflediğinde, sonuç otomatik olarak hem laboratuvara, hem de savcılığa fakslanıyordu. O sıralar Los Angeles'ta yaşıyordum. Uygulamayı yerinde görmek üzere 100 kilometre kadar doğudaki Riverside'a gelmiştim. Konu alkolden açılınca, toksikolojik analizlere, oradan Bayan Ramirez'in ölümü ve hâlâ sürmekte olan soruşturmaya geldi. Okuyacaklarınızın bir bölümünün kaynağı, bu ziyaretimde rastladığım kişilerdir.

Havada zehir bulunamıyor

19 Şubat gecesi saat 21:30 gibi savcı hastaneye geldiğinde, hastalarla personelin başka sağlık kuruluşlarına nakledildiğini, giysilerinin ayrı ayrı delil torbalarına konduğunu, servisin güvenlik çemberine alrndığıru öğrendi. İtfaiye teşkilatına bağlı, tehlikeli maddeler birimi HAZMAT'ın (Hazardous Materials) uzay adamı kılığındaki elemanları, saat 23:00'te servise girdi ve havadan alınan örneklere, hemen oracıkta bazı testler uygulandı. İlk bulgulara göre, etrafta amonyak, fosgen, hidrojen siyanür, hidrojen sülfür gibi uçucu bileşiklerin hiçbiri yoktu.

Birkaç saat sonra Bayan Ramirez'in cansız bedeni, içiçe geçmiş iki torbada, hava geçirmez bir tabutun içindeydi. Sabah 9:55'te de, her noktalarım örten giysiler içindeki adli tıp uzmanlarının çevrelediği otopsi masasının üzerinde...

Kadının ölümü, akut böbrek yetmezliği sonucunda gelişen kalp ritminin bozulmasına bağlandı. Yapılan toksikolojik analizde, tedavi için

verilen ilaçların dışında başka maddeye rastlanmadı. Cesedin konduğu torbadaki hava bile incelendi.

İyi de, önceleri "Yüzüm kaşmıyor, sırtım yanıyor" diye yakınan, sabaha karşı kusmaya ve elini ayağını istem dışı oynatmaya başlayan hemşire Sally Banderas ile birlikte yoğun bakıma yatırılan bir doktor, bir terapist ve iki hemşireye ve ayrıca kendisini kötü hisseden diğer 23 sağlık personeline ne olmuştu?

Kitlesel histeri mi, biyolojik silah mı?

Kaliforniya Sağlık Bakanlığı’nın görevlendirdiği iki müfettiş, Dr. Ana Maria Osario ve Dr. Kirsten Waller, acil serviste çalışanlarla uzun uzun görüştüler. Nefes alamayan, bilincini kaybeden ve kolunu bacağını oynatanların akşam yemeği yememiş kadınlar olduğunu saptadılar ve "Zehirlenme yok, kitlesel histeri krizi" sonucuna vardılar.

Bayan Ramirez'in ailesi "Hastamızı, hemşirelerin ihmali öldürdü" diyerek hastaneden davacı oldu. Birkaç ay sonra Dr. Julie Gorchynski (kanın içinde yüzen sarı tanecikleri ilk gören doktor), bir hafta yoğun bakımda yattığını, bedeninde oluşan hasar yüzünden tekerlekli sandalyeye bağlandığını, meslek hayatmın bittiğini ileri sürdü, "Biz bilgili ve deneyimli kişileriz, kalbi duran hastayla karşılaşınca histeri krizi geçirmeyiz" dedi ve Sağlık Bakanlığı aleyhine 6 milyon dolarlık tazminat davası açtı.

Komplo senaryoları üreterek, hastanede yasadışı bir metamfetamin laboratuvarının bulunduğunu, oluşan zehirli gazların havalandırma sistemiyle acile dolduğunu ileri sürenler olduğu gibi, Bayan Ramirez'in, Cabazon bölgesine yakın oturduğu, CIA'in burada gizli gizli biyolojik silahlar geliştirdiği, kadım bunların hasta ettiği bile konuşuldu.

Bedenin ürettiği sinir gazını kokladılar

Aslında savcı, Bayan Ramirez'in biyolojik örneklerini ülkenin değişik laboratuvarlarına göndermişti. Bunlardan biri, 1952'de nükleer silahlarla ilgili araştırmalar yapmak üzere San Francisco yakınlarında kurulan Lawrence Livermore Ulusal Laboratuvarı'ydı. Diğerlerinden farklı

olarak kimyacı Brian Andresen, hiç beklenmedik bir sonuca ulaştı. Kan ve organlarda dimetilsülfon ve normalin çok üzerinde sülfat buldu.

Başkan yardımcısı kimyacı Patrick Grant'ın da yer aldığı dört kişilik bir ekip, Bayan Ramirez'in kanser ağrılarını hafifletmek amacıyla vücuduna dimetilsülfoksit (DMSO) içeren ve sporcular tarafından yaygın olarak kullanılan bir krem sürmüş olabileceğini, bedenin üzerindeki yeşilimsi yağ ile sarımsak kokusunun bundan kaynaklandığım ileri sürdüler. Ambulansa bindirildiği andan itibaren verilen yüksek miktarda oksijenin, dolaşımındaki DMSO'nun tamamım dimetilsülfon'a çevirdiğini bildirdiler.

Doktorların, enjektördeki kanda gördükleri sarı tanecikleri de buna bağladılar. Vücut ısısında çözünmüş halde bulunan dimetilsülfon, acilin 18 derecelik soğuk havasıyla karşılaştığında, kristallenmişti.

Livermore bununla yetinmedi. Personelin zehirlenme belirtilerine de açıklık getirdi. Dimetilsülfon'un, birkaç kez elektroşok uygulanan Bayan Ramirez'in bedeninde, sinir gazı dimetilsülfata dönüştüğünü iddia etti. Kandaki yüksek sülfat miktarlarım ve enjektörü koklayanlara! şikayetlerini buna bağladı.

1997'de Patrick Grant ve ekibi, bulgularını mesleğin en saygın dergilerinden, Forensic Science InternationaVm Haziran sayısında yayımladılar. Analizleri doğruysa, koşullar elverdiğinde insan vücudu savaş silahı üreten bir kimya fabrikasına dönüşebilir. Doğru değilse, hastanede yaşananları, biri lütfen açıklasın. Bütün bunlar bir yana, konu aydınlanıncaya dek temkinli olun, kimsenin kanını koklamayın!

Balıkların arasında Rolex'li bir ceset

Yetmiş kişiyi dolandırdı, milyonları alıp kaçtı. Korkup birini öldürdü. Biraz adli tıp bilse, biraz da saatlerden anlasa, zor yakalanırdı.

28 Temmuz 1996 sabahı, İngiltere kıyılarından birkaç mil açıkta, kayalık dipli bir yerde ağ topluyorlardı. "Şeytanın bacağını kırdık" dediler. Haftalardır böylesine zorlanmamışlardı. Balıklar tekneye dökülürken, önce Danfort çapayı gördüler, ardından sağ bileğinde saati, kahverengi ayakkabıları, yeşil pantolonu, mavi kareli gömleğiyle 40-50 yaşlarındaki, uzun boylu, yapılı adamı. Bir o yana, bir bu yana döndürüp incelediler, üzerinde kimlik aradılar. Pantolon cepleri dışarıdaydı, biri suya atmadan boşaltınıştı anlaşılan.

"Gözleri yerinde" dedi Kaptan John Copik oğluna dönerek, "suda fazla kalmış olamaz". Yüzü tanınmaz haldeki adamı sahil güvenliğe teslim ettiklerinde, saat 16.00'ya geliyordu. Cesetle birlikte çektikleri çapadan söz etmeyi unuttular. Gerisin geri sokuşturdukları pantolon ceplerine ise hiç değinmediler. "Neme lazım, bakarsın polis bizi ölü soyuculukla suçlar" demişti, oğul.

Otopsiye giren Dr. Fernanda "Akciğerinde su var, denize düşerken canhymış, ensesindeki yara öldürücü değil, kalçasının sol yanı, dizinin arkası ezik, ölüm nedeni suda boğulma. Öleli 1-2 hafta oluyor" dedi. "Haklısın" diye yanıtladı Dr. Little, "Ceset, kıyıdan çok uzakta bulunmuş. Güvertede ayağı kaymış, başım bir yere vurmuş, bilincini kaybetmiş, suya yuvarlanmış ve boğulmuş olmalı."

"Olabilir" dedi polis, "ama olmayabilir de". Ne de olsa, o bir Devon polisiydi, Devon da, Agatha Christie'nin memleketi. "Önce kim olduğunu bulmalıyız. Giysilerin bir özelliği yok. Fotoğrafını göstersek, işe yaramaz. Ne parmak izi, ne DNA'sı veritabanında mevcut. Dövmenin benzerine kimse rastlamamış." Sağ elinin sırtındaki, uzaktan bakıldığında çınar yaprağı gibi duran, yaklaşıldığında minik yıldızları görünen dövmeden söz ediyordu.

İlk ipucu otopsi teknisyeninden geldi

Kimi zaman ilk ipucu, beklenmedik bir zamanda, beklenmedik birinin aklına düşer. Dr. Little ile Dr. Fernanda sudan çıkartılan başka bir cesetle uğraşırken, organları tartmakta olan otopsi teknisyeni, "Şu bileğindeki saat vardı ya" dedi "İki hafta kadar önce otopsisini yaptığınız, sağ eli dövmeli adamın kolundaki. Hani 11.35'te durmuş, ayın 22'sini gösteren gümüş renkteki saat. O bir Rolex'ti. Bildiğim kadarıyla, her Rolex'in kendine özgü bir seri numarası olur."

Buradan sonrası çorap söküğü gibi geldi. Rolex'in İngiltere'deki temsilciliğinin genel müdürü Henry Hudson, "Saat, 1967 Cenevre yapımı Rolex Oyster Perpetual Chronometer, üç kez servise girmiş, 1977, 1982 ve 1986'da. Sahibi üç ayrı adres vermiş ama, üçü de Harrogate'de, adı Ronald Platt" bilgisini verdi. Polis, Ronald Platt'ın 22 Mart 1945 doğumlu olduğunu, halen Harrogate'de değil, Chelmsford'da kirada oturduğunu ve en son 21 Haziran'da, yani ceset denizden çıkarılmadan beş hafta kadar önce görüldüğünü saptadı. Evi kiralarken, David Davis adlı birini kefil göstermişti. Kayıtlarda kefilin adresi yoktu ama, cep telefonu vardı. Polis mutluydu. Aradan haftalar geçmiş olsa da, en azından Platt'ın öldüğünü haber verecek, cesedi teslim edecek birini bulmuştu. David'i aradı.

Polis adresi şaşırdı, çok da iyi oldu

"Ronald arkadaşımdı" dedi David. "Haziran sonlarına doğru 2 bin İngiliz lirası verdim, Fransa'ya iş kurmaya gitti." David, kuvvetli Amerikan aksanıyla İngilizce konuşan, 50'lerinde, uzun boylu, iyi giyimli biriydi. Platt'ın, 60'larda Kanada ordusunda çalıştığını, bir zamanlar Elaine Boyes adlı bir kızla yaşadığını, sağ elinin sırtına Kanada bayrağının üzerindeki çınar yaprağına benzeyen bir dövme yaptırdığını, 20'li yaşlarında annesinin aldığı Rolex'i kolundan hiç çıkartmadığını anlattı. "Aklınıza bir şey gelirse, mutlaka arayın" dedi polise. Adresini verdi: Chelmsford yakınlarında, Küçük Londra Çiftliği.

Yeşil pantolonuyla sudan çıkan adam, hiç kuşku yok Ronald Platt'tı. Kanada polisiyle irtibata geçildi. Ordu arşivinden temin edilen fotoğrafta, dövmesi ve saatinin görülmesi bir yana, parmak izleri

cesedinkileri tuttu, Dr. Hugh Walters, 1963 tarihli diş röntgeninin öleninkilere uyduğunu bildirdi.

İyi de Ronald Platt, son görüldüğü 21 Haziran ile sudan çıktığı 28 Temmuz arasında neredeydi? Polis, David'i ziyaret etmeye karar verdi ve hiç olmayacak, ama çok işe yarayacak bir hata yaptı. Chelmsford yakınlarında, Küçük Londra Çiftliği yerine Küçük Londra Evi'nin kapısını çaldı. "Yanlış geldiniz" dedi kapıyı açan ihtiyar. "Londra Çiftliği yandaki ev. Kimi arıyorsunuz ki?" Polis kimi aradığını söyledi. "Yine yanlış" dedi adam, "Yandaki evde David Davis değil, üç yıldır Amerikalı Ronald Platt, genç karısı ve iki küçük çocuğu oturuyor. Borsacıdır, iyi kazanır, Devon'da demirli yatı bile var."

Teşekkür etti polis, "Lütfen geldiğimi kimseye söylemeyin" diye tembihleyip gitti. Merkezde gördüğü, adının David Davis olduğunu söyleyen kişi, cesedin kimliğini çalmıştı anlaşılan. Yoksa, başına vurup, suya atan da o muydu? Telefon kayıtlarım istediler.

Borçlarını temizlerim, bana kimliğini bırak ve git

Elaine Boyes, Amerikalının telefonda konuştuklarından biriydi. "David Davis'i geçen hafta aradım" diye anlattı. "90'ların başında tanıştık. Beni Avrupa'nın değişik kentlerine gönderdi. Koleksiyoncuların elindeki antikaların ve yağlı boya tabloların fotoğraflarını çektim, yanıma verdiği paraları, Fransa ve İsviçre bankalarına yatırdım. O aralar, gençliğini Kanada'da geçirmiş Ronald Platt adlı bir İngilizle birlikteydim. Kredi kartı borçlarını ve vergisini ödeyemeyince başı derde girdi. Üç yıl önce, Davis ona bir zarf verdi. "Üzülmeyin artık, size birer Londra-Calgary bileti aldım. Borçlarım da kapatacağım, gitmeden bana kredi kartlarını, ehliyetini, nüfus kağıdım ve çek karnem bırak" dedi. Platt ile Kanada'ya uçtuktan bir süre sonra aramız açıldı, ben İngiltere'ye döndüm. İş bulamayınca, onun da buraya geldiğini öğrendim. Ronald'ı bulmak için Davis'i aradım. Onu en son Haziran'da gördüğünü söyledi ama, cesedinin sudan çıkartıldığını anlatmadı."

Savcı, polisin bütün ısrarına rağmen, Küçük Londra Çiftliği'nin aranmasına izin vermedi. "Vergisini zamanında ödeyen yabancı ve zengin bir işadamı" dedi. Amerikan vatandaşı David Davis sanılan adamın cep telefonu sinyallerini incelendiğinde, işin rengi değişecekti.

Kundaktaki külçe altınlar

David Davis, Temmuz ayında cep telefonunu, evinden bir hayli uzakta, Devon'dan kullanmıştı. Bir resepsiyoncu "doğrudur" dedi, "fotoğraftaki adam buradaydı. Yarımda biri daha vardı, elindeki dövme çok hoşuma gitmişti. Ben Kanadalıyım, çınar yaprağı milli işaretimizdir."

31 Ekim 1996 sabahı, saat 10.30'da sivil polisler, Davis'in evden çıktığını ve bir taksiye bindiğini gördüler. Yolu kestiler, araçtan inmesini söylediler. Ellerini başının üzerine koyan Davis "Sizin için ne yapabilirim, beyler?" diye sordu. Üzerinden Ronald Platt adına düzenlenmiş kredi kartları ve çek defteri, David Davis adına düzenlenmiş nüfus kağıdı çıktı. "Sizi, Ronald Platt'ı öldürmekten tutukluyoruz" dediler, "evinizi arayacağız".

Bodrum katındaki yağlıboya tablolara, sahte kimliklere, bebeğin kundağına saklı külçe altınlara ve 10 bin İngiliz lirasına el koydular. David Davis ile çocuğu olabilecek yaştaki karısını tutukladılar. Bayan Davis, aslında karısı değil kızıydı, bir iddiaya göre de babasının çocuklarını doğurmuştu, ancak polisin henüz bundan haberi yoktu.

Çapadaki deri, kemerdeki çinko, yastıktaki saç

"Başka bir şey hatırlamıyor musunuz?" diye sordu polis. "Bir de Sowester marka Danfort tipi çapa vardı ama söylemeyi unuttuk" dediler. Çapanın metal analizi yapıldı, cesedin kentlerindeki kalıntılarla örtüştüğü saptandı. Çapaya takılıp kalmış küçük bir deri parçası, kemerin derisine uydu. Ölenin kalçasında ve sol bacağındaki ezikler çaparım boyu ve özelliklerini tuttu.

"Cepleri dışarıdaydı" dedi baba Copik. "Biz içine sokuşturduk, size söylemeye korktuk". Polis, adamın ayağının kayıp suya düşmediğine, cepleri boşaltıldıktan sonra, çapanın beline bir kılıç misali takılıp suya atıldığına emindi. Belli ki katil, değil 4.5-5 kiloluk bir çapa, beton bağlansa, sudaki bir cesedin dipte kalmayıp yükseleceğini, hayal bile edememişti.

İyi de katil kimdi? Üç gündür sorgulanan David Davis, "ben öldürmedim" diyordu. Gözaltı süresi sona yaklaşmaktaydı. Böyle giderse, David Davis'in elini kolunu sallayarak eve döneceği açıktı.

Delilleri bulduran, genellikle olay yeri inceleme uzmanlarının bilgi ve becerisidir. Genellikle diyorum. Çünkü kimi zaman, görünmez bir el onlara yardım eder. David Davis, bu arada yatı Lady Jane'in içini dışmı temizletmiş olduğundan, iki kez incelendiği halde tek bir parmak izine rastlanmamıştı. Son bir kez yatı görmeye gittiler. Mutfak tezgahının altında, evvelce dikkatlerini çekmemiş küçük bir naylon poşet ile R. Platt adına çıkartılmış 8 Temmuz 1996 tarihli bir kredi kartı fişi buldular. Poşetin üzerinde tek bir parmak izi vardı, denizden ölüsü çıkan Ronald Platt'ınki.

Kredi kartıyla bir çapa alınmıştı ve çapa yatta yoktu. Bir koltuk döşemesine yapışmış, ucundan deri sallanan 3-5 saç telinin DNA'sı, öleninkinin aynıydı.

Hâlâ "Yetmez" diyordu savcı, "bu deliller onu cinayetle suçlamaya yetmez. Adamın ne zaman öldüğünü bile bilmiyorsunuz. Ayrıca o sırada Davis'in nerede olduğunu da bilmiyorsunuz."

Kol saati ve GPS ile yakalanan katil

Ronald Platt'ın kolundaki Rolex, hareketle kurulan, kol sallanmadığında duran bir saatti. Polisler, kımıldatılmayan Rolex'in 44 saatte durduğunu saptayınca, Platt'ın 20 Temmuz'da suya düştüğünü hesapladılar. Acaba, Davis'in yatı ayın 20'sinde neredeydi? Bu sorunun cevabı, bir GPS (Global Positioning System; Küresel Konumlama Sistemi) ahcısındaydı. Eylül ayında Platt adına kiralanmış bir konteynerin içindeki, yağlı boya tablolar, önemli miktarda nakit para, külçe altınların arasına sıkışmış, Apelco GXL 1100 marka alıcıda.

Bir GPS alıcısı kapatıldığında, son bulunduğu yerin koordinatlarını, günü ve saati hafızasında tutar. Apelco GXL'in hafızasında kalan tarih neydi dersiniz? 20 Temmuz 1996, 20.59. Peki, koordinatlar? Tam, baba ile oğlunun, balıklarla birlikte Ronald Platt'ı denizden çıkarttıkları yer.

Aslında, David Davis'in adı Albert Johnson Walker'di. Amerikalı değil, Kanadalı'ydı. 70 kadar yatırımcıyı dolandırarak topladığı

milyonlarca doları ve eşim diye tanıtacağı 15 yaşındaki kızını yanma alıp ülkesini terk etmiş, kimliğini çaldığı adam geri dönünce, foyasının meydana çıkacağından korkup, öldürmüştü. İnterpol'ün arananlar listesindeki ilk ve tek Kanadalı Walker, 1998'de ömür boyu hapse mahkûm oldu. Cezasının 7 yılını İngiltere'de çektikten sonra ülkesine iade edildi. Halen Kingston Cezaevinde. 2013'te denetimli serbestlik hakkını kazanacak olan Walker, cinayeti hiçbir zaman kabul etmedi, topladığı 2.5 milyon doların ancak 1 milyonu bulunabildi, küçük kızının doğurduğu iki çocuğun babası olup olmadığı gündeme gelmedi.

Ölüler konuşamaz

Her ikisi de bilimadamıydı ve her ikisi de biyolojik silah uzmanı. Önce biri, beş kişiyi öldüren antrakslı mektupları göndermekle suçlandı, sonra diğeri. îlki aklandı, dolar milyoneri oldu. Diğeri, yargılanamadan öldü. Birkaç ay daha hayatta kalabilseydi, belki kül olup havalara savrulmayacaktı. Hatta yıl sonuna varmadan o da zengin olabilirdi.

9 Ağustos 2008 Cumartesi sabahı, 2. Cadde, Doğu 118'deki beyaz boyalı küçük kilisede bir araya gelenler, pek sıradan kişiler değildi. Müteveffanın kızı, oğlu ve 33 yıllık eşi hariç, hemen hepsi, Amerikan ordusunun Fort Detrick'teki bulaşıcı hastalıklar araştırma enstitüsünde çalışan bilim insanlarıydı. Tıpkı, onun gibi.

"Ne kadar iyi bir eşti, çocuklarına ne kadar da düşkündü" dedi aralarından biri. "Her pazar şu kiliseye gelmişsem eğer, onun orgunu dinlemek içindi" dedi bir diğeri. Rahip Murphy, duasını tamamlamak üzereydi ki arka sıralarda oturan bir kadın, yanındakinin kulağına eğildi, "36 yıl memleket için çalıştıktan sonra, vatan hainliği ile suçlanmaya dayanamadı, iki şişe kodeinli hap yuttu" diye fısıldadı. "2001 Ekimi'nde beş kişiyi öldüren şarbonlu, yani antrakslı mektupları o gönderdi diyorlar, ne garip ki, Irak'ta savaşan askerlerimizi kara ölümden koruyan antraks aşısını da o üretmişti."

Kadın haklı mıydı bilinmez. Ölümü, belki intihar değil kazaydı. Son zamanlarda çok içiyordu çünkü. Bir psikiyatra da gidiyordu. Kullandığı ilaçlardan biri alkolle etkileşime girip, ölümüne yol açmış olabilirdi. Gerçeğin ortaya çıkması mümkün değil. Otopsi yapılmasına gerek duyulmadı çünkü. Kaldırıldığı hastanenin kan tahlili sonuçlarıyla yetinildi.

Törenden sonra dağıldılar. Mikrobiyolog Dr. Bruce Edwards Ivins'in cenazesi, yandaki mezarlığa değil, doğruca krematoryuma götürüldü. Vasiyetine "Yakılmak istiyorum" diye yazmıştı, "Gömmeye kalkarsanız, bankadaki 50 bin dolarımı, Aile Planlaması Kliniği'ne bağışlıyorum." Kürtajlarıyla tanınan kliniğin, Dr. Ivins'in can düşmanı olduğunu herkes bilirdi. Doğrusu, yakılmak için bundan daha iyi bir tehdit bulamazdı.

Komplocular soruyor: İntihar mı, cinayet mi ve neden yakıldı?

Suçlu olduğuna inanan komplo teorisyenleri, 62 yaşındaki bir erkeğin, 24 saat izlenmesinin ve ilk gençliğindeki kız arkadaşları da dahil olmak üzere, özel hayatmın en ince ayrıntılarına kadar girilmesinin yarattığı psikolojik baskılara dayanamayıp intihar ettiğini kabul etmiyor. "Kendini öldürdü ve yaktırdı, çünkü bedeni dahil, her türlü delili yok etmek istedi" diyorlar.

"Bedenindeki deliller"den kasıt, yıllardır antraks araştırmalarında çalıştığından, kanında dolaşması muhtemel antraks bakterilerinin DNA profilleri. Eğer bunlar incelenebilseydi ve biri laboratuvarındaki buzdolabında bulunan RMR-1029 kodlu cam kaptaki antraksın DNA'sı ile uyuşsaydı, mektupları onun gönderdiği iddiası kuvvetlenecekti. Çünkü, mektuplardaki antraksın DNA profilinin, buzdolabındaki RMR-1029'u tuttuğu söylenmişti.

Masumluğuna inanan komplo teorisyenleri ise, yılan hikâyesine dönen, ülke tarihinin en pahalı soruşturmasını kapatabilmek için öldürüldüğünü, "Gördünüz mü, esas suçlu oydu, idam cezasıyla yargılanacağını anladığı için intihar etti" deneceğini ileri sürüyor.

Bu kafa karışıklığını gidermek mümkün olamayacak. Ölüler konuşamaz çünkü. Halbuki, Dr. Ivins 24 Şubat 2009'a kadar sabredebilseydi, büyük bir olasılıkla şimdi yaşıyor olacak, önümüzdeki aylarda yargıç önüne çıkacak, FBI elindeki delilleri sunacak, Dr. Ivins ya suçunu kabullenecek ya da kendini savunabilecek, biz de yıllardır tartıştığımız bir olayın ardındaki gerçeği görebilecektik. Dr. Ivins masumsa, yılsonuna varmadan dolar milyoneri olacağı kesindi. Tıpkı, FBI'ın ondan önce suçladığı, bir diğer biyolojik silah uzmanı, virolog Dr. Steven Hatfill gibi.

Hastayı kasap sandılar, gazeteci çıktı

Enfeksiyon hastalıkları uzmanı Dr. Larry Bush, 2 Ekim 2001 sabahı Florida'daki Atlantis JFK Tıp Merkezi'nin mikrobiyoloji laboratuvarına çağırıldı. Sabaha karşı, yüksek ateşle, bilinci kapalı olarak acile getirilen 63 yaşındaki erkek hastaya menenjit tanısı konmuştu ve beyin-omurilik sıvısı preparatına bir de onun bakması isteniyordu.

Dr. Bush, mikroskoba gözünü dayadı. Parlak ve yuvarlak alanının içinde, mavi renkli çomakları gördü. "Hasta kasap mı, çoban mı? diye sordu. "Ne münasebet" dedi laboratuvarın sorumlusu, "Hayvanın ne canlısı, ne ölüsüyle ilgisi var. American Media şirketinde fotoğraf editörüymüş." Saçmalama Larry, dedi doktor beyninin içinde. "11 Eylül'ün üzerinden sadece üç hafta geçti. Yoksa şimdi antraksla mı saldırıyorlar?"

Komplo teorilerini severdi Dr. Bush. "Başkan Kennedy öyle değil, böyle öldürüldü" diye fikirler yürütürdü, durup, durup. Son zamanlarda da aklını biyolojik silahlara takmıştı. 100 yılda sadece 18 kez rastlanan antraksın aklına gelmesi bundandı. "Bir de CDC'dekiler baksın" dedi. Yanılmış olmayı ne kadar isterdi.

Dr. Larry Bush yanılmıyordu. Teyit için başvurduğu Atlanta'daki Bulaşıcı Hastalıkları Kontrol Merkezi CDC'nin raporu, gördüklerinin antraks basili olduğunu kanıtladı. Bay Robert Stevens, üç güne varmadan öldü. Ertesi gün Sağlık Bakanlığı, "Bir biyolojik saldırıyla karşı karşıyayız" açıklamasını yaptı. Birkaç hafta içinde, hastanelik olan 22 kişiden dördü öldü.

FBI 2.5 milyon dolar ödül vaat etti

Tek ortak noktaları vardı: Medya mensuplarına ve iki Demokrat senatöre gönderilmiş mektupları açmak. Ülke felç olmuştu. Kongre toplanamıyor, Anayasa Mahkemesi binası boşaltılıyor, televizyon stüdyoları ve gazete binaları, gaz maskeli, tepeden tırnağa özel giysiler içindeki personelce taranıyor, yüzlerce posta kutusundan örnek almıyordu.

Saldırganlar antraksı nereden bulmuş olabilirlerdi ki? Princeton, New Jersey'den postalanan zarfların içinden "Antibiyotik alın. Amerika'ya ölüm, İsrail'e ölüm, Allah büyüktür" yazılı kağıtlar çıkmıştı. Başkan Bush gibi pek çok kişi "Yurtdışındaki bir terör örgütü olmalı" diye düşündü: "Muhtemelen El Kaide!"

FBI, bilgi iletecek olana 2.5 milyon dolar ödül vereceğini ilan etti. Amerikan Mikrobiyoloji Derneği'nin 40 bin üyesine "Aranızdan bir veya birkaçı mektupları göndereni tanıyor, yardım edin" diye e-posta gönderdi. Antrakslı mektup korkusu bütün dünyayı, bu arada ülkemizi de

sardı. Bir süre, göndericisini tanımadığımız her mektup ve paketi, eldiven ve maskeyle açtık. Bütün önlemlerde olduğu gibi, panik geçince, eldiveni de maskeyi de, bir kenara attık.

Suçlananlardan biri zengin oldu, diğeri intihar etti

Mikroorganizmaların alt türlerine ya da genetik varyantlarına suş denir. Mektuplarda ve ölenlerin kanında, antraks basilinin Amessuşuna rastlanmıştı. FBI, ülkenin 16 laboratuvarında bu bakteriyle araştırmalar yapıldığını biliyordu. Ordunun Fort Detrick'teki araştırma merkezi bunlardan biriydi ve 1997-99 arasında Fort Detrick'te çalışan Dr. Steven Hatfill, FBI'nın şüpheliler listesinin birinci sırasındaydı.

Çünkü, biyolojik silah uzmanı Dr. Hatfill, 1999'da bir rapor yayınlamıştı. Raporda, zarf içine konan 2.5 gram antraksın, postacılar tarafından fark edilmeyeceği kayıtlıydı ve 2001 Ekimi'nde Senatör Tom Dascle'ye gönderilen mektup zarfındaki antraks miktarı 2 gramdı. Dr. Hartfill'in özgeçmişinde yer alan bilgilerden bazılarını uydurduğu da ortaya çıkmıştı. Üstelik, antrakslı mektupların postalanmasından hemen önce antibiyotik almaya başlamıştı.

FBI'ın Dr. Hartfill'den kuşkulanmasının nedeni sadece bunlar olmasa da, aylar sonra "pardon" demek zorunda kaldı. Dr. Hartfill de, itibarını beş paralık ettiklerinden ötürü, hem Adalet Bakanlığı'nı, hem de hakkında tek satır yazmış, tek kare fotoğrafını göstermiş olan hangi gazete, hangi televizyon kanalı ve bulgularım toplumla paylaşmış hangi bilirkişi varsa mahkemeye verdi. Kimiyle uzlaştı, kimiyle uzlaşamadı, nihayetinde milyonlarca doların sahibi oldu.

6 Ağustos 2008'de FBI ve Adalet Bakanlığı yetkilileri bir basın toplantısı yaptılar ve "2001 Eylül ve Ekimi'nde çok sayıda Kongre üyesi ve medya mensubuna imzasız antrakslı mektuplar göndererek beş kişinin ölümüne ve pek çok kişinin hastalanmasına neden olan Dr. Bruce Edwards Ivins'dir" dediler.

Dr. Ivins, tıpkı "pardon" denen Dr. Hartfill gibi, ordunun Fort Detrick'teki merkezinde çalışan bir araştırıcıydı. Bu kez FBI'nın elinde, antraks DNA'sına dayanan deliller vardı ama, mahkemeye çıkartacağı zanlı yoktu. Dr. Bruce Edwards Ivins, resmen suçlanmasından birkaç gün önce, 29 Temmuz 2008'de intihar etmişti.

Cinayet silahı buzdolabında ama katil kim?

2006 yılı başlarında "Biyoterör komplo teorisi değil, gerçeğin ta kendisidir" diyor, "Henüz, mektuplardaki ve şarbondan ölenlerin vücudundaki Bacillus anthracis'in DNA profili ile, dünyanın değişik yerlerinden gönderilen Ames'lerin hiçbirinin profili tutmadı. Katil, kimbilir kimin buzdolabında?" diye soruyorduk.

Bundan iki buçuk yıl sonra FBI, katil Ames'in Dr. Bruce Edwards Ivins'in buzdolabında olduğunu ileri sürdü ve bu sonuca varmasını sağlayan deneylerle ilgili konuşma yasağını kaldırdı. Verilerin en kısa zamanda uluslararası hakemli bilimsel dergilerde yayımlanacağını, böylelikle kuşkuya yer bırakmayacak biçimde, mektuplara bulaşık antraks bakterileri ile Irvins'in laboratuvarındaki buzdolabında bulunan kaptaki organizmanın birbirinin aynı olduğunun görüleceğini açıkladı.

Toplanan delilleri bizzat çalışan resmi bilirkişilerden bazıları, Amerikan Mikrobiyoloji Derneği'nin 22-25 Şubat 2009'da düzenlenen toplantısının, 24 Şubat tarihli panelinde ilk kez konuştular ve gerek DNA, gerekse kimyasal analizlerle ilgili kafalarda soru işaretleri yaratan önemli açıklamalarda bulundular. Bilirkişilerin hepsi, saldırıda kullanılan bakteri için "Büyük bir olasılıkla Dr. Bruce Edwards Ivins'in buzdolabındaki RMR-1029 kodlu kaptan kaynaklanıyor" dedi. Onların bu kuşkularım, yedi yıldır sürmekte olan soruşturmanın kolay kolay tamamlanamayacağı, belki de Dr. Ivins'in gereksiz yere intihar ettiğinin bir işareti olarak yorumladık.

Saldırıda kullanılan bakterinin, doktorun buzdolabındaki RMR-1029 kodlu kaptan kaynaklandığını kabul etsek bile, dolabı başka birinin açamayacağı kanıtlanmadan, mektupları onun gönderdiği kesinlik kazanamaz. Kısacası, 2001 antraks saldırısının henüz yalnızca kaynağı belli, saldırganın kimliği meçhul. İş böylesine sarpa sarnıca, Amerikalı komplo teorisyenleri yeni bir senaryo üretti. "Terörle mücadele yasasına dayanarak zaten her yeri anyor, herkesi dinliyor, e-postaları, chat'leri izliyorlardı. Geriye sadece postadaki paketler, mektuplar kalmıştı. Antraks soruşturmasını ileri sürerek, şimdi onları da açıyorlar" deniyor.

Başkan'a gönderilen toz, şarbon değil PABA çıktı

2009 yılı Şubat sonlarında, üzerinde ABD'den gönderildiğini gösteren damga bulunan mektup zarfını açan Yargıçlar ve Savcılar Birliği

(Yarsav) Başkanı Ömer Faruk Eminağaoğlu,

masasına dökülen tozun, haklı olarak antraks (şarbon) olacağından kuşkulanmış, Refik Saydam Hıfzıssıhha laboratuvarları, tozun paraaminobenzoik asit, kısaca PABA olduğunu bildirince, hepimiz rahat bir nefes almıştık.

Çünkü PABA, maya, melas, mantar, ıspanak ve tahılda bulunur. Deriye sürüldüğünde bazılarında alerjiye, çok miktarda yutulduğunda ise bulantı, kusma, ateş, hatta komaya yol açmakla birlikte, antraksın etkileriyle karşılaştırıldığında, sütten çıkmış ak kaşık kadar masumdur.

Yeri gelmişken, 1919'da 9. Kolordu Sağlık Müfettişi Muavinliği göreviyle Mustafa Kemal'in yarımda Samsun'a çıkan, ilk sağlık bakanımız, dördüncü başbakanımız, askeri tıbbiyeli Dr. Refik ibrahim Saydam Bey'in adını gururla taşıyan Hıfzıssıhha'nın, ülkemizde Kimyasal, Biyolojik, Radyasyon ve Nükleer Tehlikeli Maddeler (KBRN) Birimini kuran ilk sivil kuruluş olduğunu belirtelim.

Şam'da 72 saat

8 Şubat 2009 Pazar gecesi, Türk Hava Yolları'nın Şam uçağındaydım. Yolcu sayısının fazlalığı ve bazılarının el çantalarında matkap, tornavida gibi malzemeler taşıması yüzünden, güvenlik kontrolleri alışılagelmişten uzun sürdü. Şiddetli rüzgâra rağmen, en ufak bir rahatsızlık hissetmeden inişimizi kimse alkışlamayınca, doğrusu biraz garipsedim. Biz Türkler, kötü hava koşullarında sağ salim toprağa dokunmamızı sağlayan pilotlarımızı hep alkışlarız. Beni karşılamaya gelen, takım elbiseli kravatlı olanlardan en yaşlısı, elini uzatıp "merhaba" dedi. Bu, Suriye'nin uyuşturucuyla mücadelesinden sorumlu General Ahmad Al-houri ile ilk karşılaşmamızdı. 72 saat sonra vedalaştığımızda, birbirimizi 40 yıldır tanıyormuşçasına dost olmuştuk.

Doğrusu, Viyana'nın penceresiz toplantı salonunda geçirdiğim yorucu dönem ile ay sonu katılacağım Şangay'daki uyuşturucu ile mücadelenin 100. yıl kutlamaları öncesinde, Şam'ın bana çok iyi geleceğinden emindim. Pasaport işlemlerim tamamlanırken, generalle karşılıklı yudumladığımız "mirra", bunun ilk işaretiydi. Avuç içine sığan, küçük ve kulpsuz porselen fincandaki sert kahvenin tadını ve kakulenin ona çok yakışan kokusunu, Arap coğrafyasındaki önceki ziyaretlerimden biliyordum. Şam'dan ayrılırken, en az iki kilo alacağımı ve damarlarımda kan yerine kahve dolaşacak kadar çok mirra içeceğimi de biliyordum.

Havaalanını kente bağlayan geniş, aydınlık asfaltta, ara sıra gözüme takılan kilometre saatine göre sadece 90-100'le, rüzgârın sesinden olsa gerek, bana, "uçarcasına" gelen kısa bir yolculuktan sonra Şam'a ulaştık. Sabahın 03'ü olmak üzereydi. Etrafta kimseler yoktu. Yol üzerindeki açık dükkânlar dikkatimi çekti. Üstelik sadece marketler değil, oyuncakçılar da açıktı. "Hırsızlık ne oranda?" diye sordum. "Yok denecek kadar az" dediler.

2009 başında Dedeman'a dönüşen Le Meridien Oteli'nin taze ekmek kokan lobisinde henüz kimseler yoktu. Birkaç saate kalmadan burasının, kadınlı erkekli Suriyelilerin ve turistlerin dolduracağı ve keyifle sohbet edeceği bir mekâna dönüşeceğini anlattılar. Ertesi gün, tanışma fırsatını bulacağım ve uzunca bir süre "Acaba akraba mıyız?" sorusuna yanıt arayacağımız finans müdürü Barış Atasoy, yılsonuna varmadan otelin,

Türk kültürünün öne çıktığı modern bir mekân haline geleceğini ve Dedeman Grubu olarak, Suriye'de iki otelin daha işletmesini aldıklarını aktaracaktı.

8. kattaki odamdan dışarıya baktığımda, gökyüzüne doğru yükselen bir ışık denizi gördüm. Ara ara göze çarpan yeşil pırıltılar, orada bir minarenin bulunduğunun kanıtıydı. Sadece Şam'la kısıtlı bir iş seyahati de olsa, Suriye'ye geldiğime seviniyordum. Babamın teyzeleri Basriye ve Kadriye Hanım'lardan bu yöreleri, Faruk Atasoy'un annesi Emel Hanım'dan doğduğu ve çocukluk günlerinin geçtiği Halep'i o kadar çok dinlemiştik ki.

9 Şubat sabahı, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Kurulu Sekreterya'sından bana eşlik eden İmrich Betko ile birlikte, üç gün sürecek çalışmalara başladım. Suriye'nin yazılı ve görsel medyasında geniş biçimde yer bulan ziyaretim sırasında, adalet ve içişleri bakanlarından yeni yasal düzenlemeler, suç ve suçlu istatistiklerine ilişkin bilgi aldım, polisler ve gümrükçülerle bölgenin sorunlarını tartıştım, polis akademisinde kısa bir sunumum oldu.

Önceleri, sadece erkeklerin hakim olduğunu sandığım dünya, iki yerde değişti. Bunlardan ilki, Sağlık Bakanlığı'ydı. Müsteşarından daire başkanlarına, bilgili, deneyimli ve güçlü kadınların görev yaptığını görmek, beni mutlu etti. Diğeri, 2006 yılında yeni binasına taşınmış olan, en ileri teknolojilerle donatılmış kriminal laboratuvardı. Her biri işinin ehli uzmanlar arasında, özellikle DNA analizleri bölümünde görevli genç, motivasyonu yüksek, bilgili, bakımlı (üstelik çok da güzel) kadın meslektaşlarla sohbet etmekten büyük keyif aldım.

Uyuşturucunun gerek arz, gerekse talebiyle mücadele edenlerle yapılan her görüşme, eninde sonunda aynı konuya geldi: Captagon. Çünkü Suriye, bir zamanlar patentli bir ilaç olan, günümüzde artık yasal imalatı bulunmayan, ancak bu adla pazarlanan yasadışı ürünlerin geçit yolu üzerinde bulunuyor. Kısacası, Türkiye için eroin ne ise, Suriye için captagon da o.

Sahte Captagon Arap gençlerini tehdit ediyor

2006 yılından bu yana karşılaştığım, gerek Birleşik Arap Emirlikleri, gerekse Suudi Arabistan ve Suriye'den yetkililer, yakaladıkları Captagon'un Bulgaristan'da imal edildiği, Türkiye ve Suriye üzerinden

taşındığı ve başlıca tüketicinin (kaçakçılara verilen idam cezasına rağmen) Suudiler olduğunda hemfikir. Suudi Arabistan'da 2002 yılında ele geçen amfetamin tipi maddelerin, 2007'de 14 tona çıkması, bunun bir göstergesi. Genç kadınlar zayıflamak, erkekler uzun süre uykusuz kalabilmek amacıyla kullanıyorlar.

Sadece 2008 yılında Türkiye'de 3.5 milyona yakın Captagon tableti ele geçti. Ancak ülkemizin bu madde açısından yalnız bir köprü olduğunu söylemek doğru olmaz. Zaman zaman irili ufaklı laboratuvarlar ve Captagon sentezinde kullanılan öncül kimyasallar da yakalanıyor. 17 Şubat 2009'da 2 milyonun üzerinde hapın ele geçtiği İstanbul'daki kimya fabrikası, Gaziantep 3. Organize Sanayi Bölgesi'ndeki bir fabrikada iplik çuvalları arasında muz kutularına yerleştirilmiş yaklaşık 50 milyon Captagon hapın yanı sıra, imalatında kullanılan makineler, Mayıs 2010'da Kilis'te yakalanan 1 tonun üzerinde sıvı ve katı Captagon sentezinde kullanılan kimyasal, örneklerden birkaçı.

İlk kez 1968'de depresyon, narkolepsi ve dikkat eksikliği gibi bazı hastalıkların tedavisinde kullanılmak üzere piyasaya sürülen gerçek Captagon, fenetilin adlı bir kimyasal içermekteydi. Bu ilaç, 20 yıldır imal edilmiyor. Yerini, aynı adla pazarlanan, farklı renk, şekil ve logolarla piyasaya sürülen, amfetamin içerdiği söylenen sahteleri aldı. Kriminal laboratuvarlar, ne yazık ki yakalanan tabletlerin ayrıntılı kimyasal analizini yapmıyor. Hâl böyle olunca, tabletlerin içeriği bilinmiyor, aynı laboratuvarda üretilen ve farklı ülkelerde ele geçen Captagon'lar arasındaki bağlantı delillendirilemiyor.

19 Şubat günü Ankara'da, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Kurulu'nun 2008 yılı dünya raporunu açıkladığım basın toplantısında da belirttiğim gibi, her ülke, ele geçirdiği Captagon'ları aynı yöntemle incelemeli ve sonuçları tıpkı bir DNA bankası gibi ortak bir veri tabanında toplamalı. BM'nin aynı kurulunun 2009 raporunu Bhutan'da açıklama fırsatım oldu. Captagon sorununun sürdüğüne dikkat çektim. Sıklıkla amfetamin içeren sahte tabletlerin Asya'nın batısındaki ülkelerde giderek artan biçimde yakalandığını, ama bağımlı sayısının da giderek yükseldiğinin altını çizdim.

Halen, Ürdün, Suudi Arabistan ve Suriye, en çok Captagon ele geçiren ülkeler arasında başı çekiyor. Tabletlerin Ürdün ve Suudi Arabistan'a Suriye'den geldiği biliniyor. BM'nin yayınladığı raporlara göre, bölgedeki sahte Captagon'un kaynağı olarak öncelikle Türkiye,

ikinci sırada Bulgaristan'ın adı belirtilse de, özellikle Ürdün ve Suriye'de yasadışı laboratuvarların bulunma olasılığı yüksek.

Suriye'nin gururu doktorun izini buldum

Eski dostum Dr. Wasim Maziak, Suriye'de sigara, dünyada nargile içimiyle mücadelenin öncüsü olmuş. Dünya Sağlık Örgütü'nün, onun araştırmalarına dayanan 2005 tarihli raporu, nargileden çıkan dumanın akciğer kanserine ve kalp hastalıklarına yol açan toksik bileşenleri içerdiğini kanıtlıyor.

1995 sonbaharıydı. Amerika'nın Atlanta kentine 150 kilometre kadar uzaklıktaki bir kampta, birbirini tanımaya çalışan altı erkek ve dört kadındık. Benim dışımdakiler, Afrika, Asya ve Güney Amerika'nın değişik yerlerinden gelmişti. Kolaylaştırıcılık işlevini üstlenmiş olan Emory Üniversitesi Halk Sağlığı Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Philip Brachman, ülkelerimizde kadınların sahip olduğu haklan, yasalar karşısında durumlarını özetlememizi istedi. Birkaç saate varmadan konu kişiselleşti, kadın-erkek ilişkilerine, cinsellik eğitimine ve cinsel tercihlere uzandı. Akşama doğru, Halep Tıp Fakültesi mezunu, Ukrayna'nın Kiev Tıp Enstitüsü'nden doktoralı genç Wasim Maziak ile benim aramdaki gerginlik, deyim yerindeyse birbirimizin boğazına sarılacak noktaya varmıştı. Henüz ne o, ne de ben, kültürel farklılıklara, gelenek ve göreneklere saygıyı öğrenmiştik.

Topluca katıldığımız çatışma çözme, iletişim becerileri, takım çalışması gibi eğitimler sonunda hepimiz, eskisinden çok daha fazla hoşgörü sahibi olduk, Dr. Maziak da kadın haklarım hararetle savunan, eşcinselleri dışlamayan bir hekime dönüştü. 1996'nın ilk günlerinde ben, değişik kriminal laboratuvar ziyaretlerim için Atlanta'dan ayrıldım, grubun diğer üyeleri halk sağlığı alanındaki projelerini yürütmek üzere Emory Üniversitesi'nde kaldı. Birbirimizle vedalaşırken duygusal anlar yaşadık. Suriyeli doktorla kucaklaşırken, gözlerimizin dolduğunu belirtmek isterim.

Grubun üyelerinden Sri Lankalı Dr. Prithi'yi, Nepal'in Katmandu'sunda, Kenyalı Nyerere'yi Nairobi'de bulmuştum. Umman Sağlık Bakanlığı'ndan Shariffa Al-Jabri ile sürekli haberleşiriz. 2009 Şubatı'nda Şam'da, Suriyeli doktoru aradım. Meğerse, Amerika'daki

Memphis Üniversitesi'nde halk sağlığı ve bioistatistik doçenti olmuş, doğum yeri Halep'te Suriye Tütün Araştırmaları Merkezi'ni kurmuş, çalışmalarıyla çok sayıda uluslararası ödül kazanmış ve Suriye'de sigara, dünyada nargile içimiyle mücadelenin öncüsüymüş.

Havada elma kokusu var

O kokuyu ilk kez Narenj lokantasında hissettim. Tütünle karışık tatlı bir kokuydu. Arka masadan geliyordu. Dayanamadım, dönüp baktım. Yuvarlak bir masanın çevresinde, şık giyimli kadınlı erkekli yedi ya da sekiz kişiydiler. Arapça konuşuyorlardı ve hepsi nargile içiyordu. Ertesi gün, Şam'ın bir başka ünlü lokantası Versay'daydık. Bu kez, yemek siparişi vermeden önce, garson nargile isteyip istemediğimizi sordu. Bana eşlik eden Slovak arkadaş, merakından içmek istedi. "Elmalı mı olsun?" diye sordular. Yan masalardan birinde, özenle giyinmiş, 40 yaşlarında birkaç kadın yemek yiyiyordu. Hemen yanıbaşlarında fokurdayan birer nargile.

Bildiğiniz gibi nargile, özel bir tütün olan tömbekinin dumanını, sudan geçirdikten sonra hortumla içe çekmeye yarayan bir düzenektir. Asya'ya özgü 400 yıllık bir gelenek olmakla birlikte, günümüzde Meksika'dan Güney Afrika'ya, Avrupa'nın birçok ülkesinde ve ne yazık ki Türkiye'ınizde özellikle gençler arasında giderek yaygınlaşıyor. Nargileyle, fermente edilmiş meyve katkılı, 100'e yakın aromatik tömbeki çeşidinin yanı sıra, güzel kokulu bitkisel yağlar eklenmiş tütün, bal, yan kurutulmuş meyve ve meyve yaprağı katkılı tütün, hatta sadece meyve ağacı yapraklarını içmek de mümkün. (Tabii esrarı da.)

Duman sudan geçerken "temizlenir", tütün yakılmayıp sadece ısıtıldığından "zehirsizleşir", şeklindeki söylemler nargile içimini özendirse de, Dünya Sağlık Örgütü'nün, büyük ölçüde Suriyeli dostum Dr. Wasim Maziak'ın araştırmalarına dayanan 2005 tarihli raporu, iddia edilenin aksine, nargileden çıkan dumanın gerek akciğer kanserine, gerekse kalp hastalıklarına yol açan toksik bileşenleri içerdiğini ve tıpkı sigara gibi bağımlılık yaptığım kanıtlıyor.

Tömbeki ya da tütünü olmayan nargileler, elbette nikotin bağımlılığına yol açmaz. Ancak nargileyle içilen her türlü meyve ve yaprağının dumanında, tıpkı küle dönüşen her organik maddenin dumanındaki gibi, kanserojen nitelikte aromatik bileşikler bulunur ve her

nefeste bunlar akciğerlere dolar. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Nazmi Bilir ve ekibi, 2005 yılında Ankara'daki 273 nargile içicisiyle yaptığı görüşmelerde, gençlerin nargilenin zararlarına ilişkin yeterli bilgi sahibi olmadıkları sonucuna varmıştı.

Suriyeliler, Maassel adını verdikleri aromalı nargilelerin, 90'lı yıllardan başlayarak Arap dünyasının kadın ve gençleri arasında salgın halinde yayılmasında, bir yandan ürünün koku ve tadının, diğer yandan televizyon ve internetin payı olduğunu söyledi. Kadınların nargile içmesi, Suriye'ye özgü değil. Orta Doğu coğrafyasının Türkiye dahil pek çok ülkesinde aynı davranış gözleniyor. Örneğin, Kuveyt Üniversitesi'nden Dr. H. R. Mohammed, 2010 yılında Eastern Mediterranean Health Journal da yayınlanan bir araştırmasında, ülkesindeki nargile içicilerin önemli bir bölümünün kadın olduğunu belirtmişti.

Olay yeri incelemesi ne kadar sürmeli?

Bir suçun işlendiğinden kuşku duyulmayan ya da suçun delillerini barındırdığı bilinen olay yerindeki incelemeler, elbette olayı aydınlatacak, faili mahkûm ettirecek delillere ulaşıncaya kadar sürer. Ama, bunlar sadece bir varsayımsa, delil aramaktan ne zaman vazgeçilir? İşte, size kadın yaratıcılığı ve inadını yansıtan iki güzel örnek.

1. Öykü:

Kemikleri bulmak için tonlarca çamuru süzdüren kadın

5 Ekim 2004, New York polisi olay yeri inceleme birimi için sıradan bir gün değildi. İdamla yargılanmaktan korkan ünlü mafya babası, Bonnano ailesinden Joseph Massino savcılık sorgusunda konuşmuş ve akıl almaz şeyler söylemişti. "23 yıl önce, Manhattan ile Queens arasında, Ozone Park bölgesindeki boş arsada top oynayan üç çocuk vardı ya. Hani birinin burnuna pis kokular gelmiş, sonra topraktan fırlayan eli görmüştü de, polisler 'Kızıl Sonny'nin (Alphonse Indelicato) cesedini bulmuştu. Aslında o yere sadece 'Kızıl Sonny'yi değil, o sıralar beş mafya ailesinin ortak 'Baba'lığını üstlenmiş Phillip Rastelli'yi devirmeye çalışan, başka Bonnano'ları da gömdüler." diye anlatmış ve devam etmişti: "Mesela, Dominick Trinchera'yı, mesela Philip Giaccone'yi."

New York polisi o sabah, Massimo'nun sözünü ettiği arsayı kazmaya hazırlanıyordu. Yalnız değillerdi. Bonnano ailesinin suçlarını aydınlatmada uzmanlaşmış FBI'ın özel bir grubu da onların yanındaydı ve tüm ekipler, yine FBI'ın olay yeri inceleme biriminde görevli bir kadının, Susan Ostrobinski'nin emrine verilmişti. Ostrobinski gençti, ama sıradan biri değildi. 11 Eylül 2001'deki Dünya Ticaret Merkezi saldırısının ardından yürütülen olay yeri inceleme çalışmalarında çok önemli görevler üstlenmişti.

Önce köpek kemiği çıktı

Bir zamanlar çok sayıda mafya üyesinin oturduğu, bu nedenle New York'luların "Mafiaville" (Mafya-kenti) adını verdiği bölgeye geldiler, çalışacakları arsayı gördüklerinde, kendilerini zor bir günün beklediğini anladılar.

Boyası dökük, camlan kınk, 5-6 katlı eski apartmanların arasındaki boşluğu, yabani otlar bürümüştü. Yer yer çöp poşetleri, inşaat atıklan, kalaslar, çıkma kapılar, hatta beton parçalan yığılmıştı. Beton parçalarını, kalaslan iş makinelerine kaldırttrlar, ardından kazma ve küreklere sarrldılar. Gerçekten buraya gömülmüş olan var mıydı? Varsa kaç kişiydi? Hiçbir şey bilmiyorlardı.

İki yıl sonraki bir toplantıda Susan, yaşadıklarını şöyle aktaracaktı: "Günde 13-14 saat çalışıyorduk. Toprağı avuçluyor, elekten geçiriyorduk. Yanımızda arkeologlar ve antropologlar da vardı. Kazmaya başladığımızın dördüncü ya da beşinci günüydü. Ekibin morali bozuktu, şikayetler artıyordu. Arkadaşlardan biri küçük bir kemik bulunca, önce çok sevindiler, köpek kemiği olduğunu anlayınca keyifleri kaçtı. Onlara, doğru yerde ve doğru yolda olduğumuzu anlattım. Köpek kemiği, burada köpek dövüşü yapıldığının, kumar oynandığının işareti olabilirdi. Eğer öyle ise, köpekleri gömdükleri yere insan da gömmüş olabilirlerdi."

Aslrnda Susan yaralıyordu. Köpek kemiğim buldukları yerde insan kemiği bulmalarına imkân yoktu. Kemikler oradaydı, ama çok daha derinde. Olay yerindeki yedinci günlerinde ve arsanın üzerindeki toprağın seviyesini yarım metre kadar düşürdüklerinde, hiç beklenmedik bir şey oldu. Ayaklan çamura batmaya başladı. Kanalizasyon İşleri'nden birine danıştılar. "Burası, deniz seviyesinin altında" dedi adam, 10 yıl kadar önce toprakla doldurulmuş, hatta civardaki apartmanların birinci katlan, bodrum katına dönüşmüş. Şimdilerde inşaat izni bile verilmiyor." Susan, kafaya koymuştu bir kere, kemikler buradaysa eğer, mutlaka bulacaklardı.

22 gün sonra bulundu

Dizlerine kadar çamura batmış, ellerinde beyaz plastik birer kova, kovayı çamura daldırıyor, içini arıyor, sonra çamuru bir tarafa yığıyorlardı. Böyle devam etmek, saçmalıktı. Çamuru elemeyi denediler,

olmadı, üstten bastırdılar, yine olmadı. Toprak ve içindeki çerçöp, delikleri hemen tıkıyordu. "Çamuru kahve gibi süzelim" dedi Susan.

Birbuçuk metre kadar uzunluğunda, bir metre eninde madeni bir tepsi yaptırdı. Dört ayak üzerine oturtulan tepsinin tabanına, küçük delikler deldirdi. Tam altına gelen yere bir tahliye kanalı açtırdı. Yangın söndürme hortumunun ucuna, sanayi tipi bir duş başlığı taktırdı. Kova kova çamuru tepsiye doldurmaya başladılar. Çamurun üzerine su püskürttüler, suda çözünen ne varsa aşağıya aktı, çözünemeyenler tepsinin üzerinde kaldı.

Cumartesi-pazar demeden her sabah çamuru süzmeye geldiler, her akşam olay yerinin başına nöbetçiler dikip, eve gittiler. Üç metre derinlikte, eski model altın Rolex saati bulduklarında, takvimler 27 Ekim 2004'ü gösteriyordu. İlk küreği sapladıklarından bu yana tam 22 gün geçmişti.

Kadının adı var

Arkası çorap söküğü gibi geldi. Altın saatin civarındaki çamurdan, irili ufaklı insan kemikleri çıkıyordu. Güneşli bir öğleden sonra Susan, avuçlarının arasında dünyanın en pahalı pırlantasından daha değerli bir şey tutuyordu: Yansı olmayan bir kafatası.

21 Aralık 2004'te FBI bir basın toplantısıyla, kemiklerin kime ait olduğunu açıkladı, "DNA analizleri tamamlandı" dedi. "Hatırlarsanız, 1981'de, Phillip Rastelli'ye başkaldıran, Bonnano ailesinden Indelicato'nun cesedini bulmuştuk. Onunla birlikte iki Bonnano'nun daha öldürüldüğünü biliyorduk ama cesetlerini bulamamıştık. 23 yıl sonra Susan Ostrobinski'nin yaratıcılığı ve ekibinin ona güveni sayesinde, Trinchera ve Giaccone'nin kemiklerine ulaşmakla kalmadık, çamurun içinden çıkarttıkları başka delillerle, birçok mafya üyesini mahkûm ettirme şansım da yakaladık."

Bir olay yeri inceleme uzmanı, hele erkeklerin çoğunlukta olduğu bir meslekte, bir kadın olay yeri uzmanı için, bundan daha büyük bir ödül olabilir mi? Ülkemizdeki olay yerlerini inceleyen kahramanların ismen anılacağı ve bu mesleğe kadın eli değeceği günlerin yakın olmasını diliyorum.

2. Öykü:

Cinayet silahı için göl suyunu boşalttıran kadın

"Madem cinayet silahı göldeymiş", dedi Barb, "suyu boşaltacağız." İki futbol sahası büyüklüğündeki gölden, en az bin metreküp suyun dışarı pompalanması gerekecekti.

5 Şubat 2005 günüydü. Bir ev yanıyordu. İtfaiyeciler geldi. Söndürme çalışmaları sırasında evde bir ceset buldular. 34 yaşındaki, siyah derili Bay Emanuel L. Gragg'ın bedeniydi bu. Başına sert bir cisimle vurulduğu, evinin kundaklandığı anlaşıldı. Fail, bir türlü bulunamadı.

Ertesi yıl Ocak ayında bir kadın çıktı ortaya. "Cinayet silahı bir çekme kancasıydı" dedi, "İtfaiyeciler yangını söndürmeye geldikleri gece, erkek arkadaşım Davis bana uğradı, Mavi Vadi Parkı'na götürmemi istedi. Elindeki siyah poşeti göle attı." Davis zaten hapisteydi. 2005 Haziranı'nda birini öldürmekten mahkûm olmuştu.

Missouri Eyaleti, Kansas City polis teşkilatı cinayet bürosu, kadının söylediklerini ciddiye aldı almasına da, bu kış vakti, üzeri buz tutmuş küçük gölde, çoluk çocuk paten yaparken, "Çekme kancası arayacağım" diye, buzları kırıp milletin keyfini kaçırmak istemedi. Bahan beklemeye karar verdiler.

Dalgıçlar başarısız

Cinayet bürosunun amiri bir kadındı: Cheri Reid. 2006 Ağustosu'nda, emrindeki bir başka kadını, teğmen Barbara Eckert'i, göle atıldığı söylenen çekme kancasını bulmakla görevlendirdi. Henüz 30'larınm başındaki Barb (arkadaşları ona böyle seslenirdi), üç yıldır cinayet bürosunda çalışıyordu. Omuzuna dökülen sarı saçları, metal çerçeveli güneş gözlükleri, yeni ütüden çıkmış üniforması ve onu izleyen 10 kadar meslektaşıyla Mavi Vadi Park'ındaki Bales Gölü'nün kenarına geldi. "Bunun yüzölçümünü bilen var mı?" diye sordu. "Bir hektar" dediler, yani 10 bin metrekare. "Ya derinliği?", "30 santim ile 2.5 metre arasında değişir." "Fazla büyük değilmiş", dedi Barb, "Arama-kurtarma dalgıçlarını çağırın, gölün dibini tarasınlar."

Fikir iyiydi. Zaten olay yeri incelemeyle ilgili ders kitaplarında da aynen böyle yazardı. Ne yazık ki, olay yerine 25-30 dakika uzaklıktaki Lee's Summit'ten gelen Sualtı Arama Kurtarma ekibi, umutlan söndürdü.

Su bulanıktı, gölün dibini görmeleri mümkün değildi. Üç gün soma toparlanıp, gittiler.

İnşallah rezil olmayız

"Madem cinayet silahı göldeymiş" dedi Barb, "Onu bulup çıkartmadan geri dönmeyeceğim. Suyu boşaltacağız." "Nasıl yani?" diye sordular hayretle. İki futbol sahası büyüklüğündeki gölden en az bin metreküp suyun dışarı pompalanması gerekecekti. Üstelik, Emanuel L. Gragg'i öldüren çekme kancasının göle atıldığının hiçbir garantisi yoktu.

Cinayet bürosunun amiri Amir Cheri, Barb'ın önerisini kabul etti. "Kadın aklı!" deyip, dudak bükenler çok oldu. Bir yıl kadar sonra Cheri, "Aslına bakarsanız, kaç kişiyi aradığımı bile hatırlamıyorum" diye anlatacaktı. "Kara Kuvvetlerinin mühendislerinden, Su İşleri Müdürlüğü'ne, Park ve Bahçeler'den İtfaiye Birliği'ne kadar herkesi harekete geçirdim. Gölde balıklar ve koruma altında bir sürü başka canlı da olduğundan Çevre Bakanlığı'na haber verdim. Olay yerini ekiplerimiz korudu, aramayı baştan sona Barb yönetti. Bana da, inşallah bir şey çıkar da, erkek milletine rezil olmayız diye dua etmek kaldı."

"Keşke güçlü bir mıknatısımız olsaydı" diyordu herkes, "sandaldan aşağıya sarkıtır, metal cisimleri yukarı çekerdik." Kansas'ta kullanabilecekleri güçte bir mıknatıs yoktu ve o güne değin, dünyanın hiçbir yerinde delil aramak için göl suyu boşaltan olmamıştı.

Su İşleri Müdürlüğü'nün işçileri, pompalan kurup suyu çekmeye başladılar. Üç gün soma dip çamuru göründüğünde, "İşiniz bitince bizi arayın" deyip gittiler.

O kanca gölün dibinde

Barb'ın emrine verilmiş, biri, metal dedektör kullanmakta usta emekli polis, kalanı cinayet bürosu personeli, dizlerine kadar çamura batmış sekiz kişiydiler. San muşamba pantolonlarım, çizme ve eldivenlerini Su İşleri Müdürlüğü'nden borç almışlardı. Bahçe yabasıyla çamuru kanştınyor, dedektörün sesini dinliyor, metal bir cisim bulduklarında fotoğrafım çekiyor, daha fazla paslanmasın diye şanzıman yağı doldurulmuş büyük bir kaba yerleştiriyor, onu da kovayla kıyıya taşıyorlardı. Barb da çamurun içindeydi. Bir yandan delil teslim

zincirine uyumu denetliyor, bir yandan arkadaşlarına moral veriyordu. "Dayanın, bulacağız, o kanca mutlaka burada."

Evi kundaklanan genç zenci Emanuel L. Gragg'i öldüren kancayı üç gün soma buldular. Kent sakinlerince pek sevilen parkın, kışın paten kayılan, yazın balık tutulan güzelim küçük gölünden sadece onu değil, başka suçlarda kullanılmış beş tabanca ile bir av tüfeği de çıkarttılar. Böylece hem kadın yaratıcılığı ve sabrının, hem de polisin diğer kurumlarla işbirliğinin en güzel örneklerinden birini verdiler.

Ben senin hayatından gittim oğlum

Fransa'nın güneyinde sarı bir ev. Sarı evin, sarı odalarında yan yana çalışan iki erkek. Dokuz hafta sonra, "Sıkıldım, haydi bana eyvallah!" diyor biri, tıpkı sevgili Sezen Aksu'nun şarkısındaki gibi. Diğerinin tepesi atıyor, usturasını kapıveriyor. İlk bakışta sıradan gibi gözüken bir çatışma değil mi? Ama sanat ve bilim dünyası 120 yıldır bu kavgayı konuşuyor. Çünkü erkeklerden biri Van Gogh, diğeri Gauguin.

Karnı ağrıyor, başı dönüyor, kulağı çınlıyor, kusuyor, zaman zaman kendim kaybediyordu. "Beni bu karanlık ve yağmurlu şehir hasta etti" demişti, midesinde kuru ekmek, çürük dişlerinin arasında pipo, burnunda terebentin kokusu ve sağa sola atılmış çokça absent şişesiyle. Kardeşi Theo istediği için resim yapıyordu, resim yaptığı için o harika adamı tanımıştı, o harika adam sıcaktan yeni dönmüştü.

1 Mayıs 1888 günü, güneydeki sarı evin dört odasını, o harika adamla yanyana resim yapabilmek için kiraladı. Yaz boyu güneşin altında çalıştı, san masa üzerinde duran vazo ve vazo içindeki ayçiçeklerini onun için resmetti. 12 çiçekli olanı, harika adam için hazırladığı odaya astı. Mutlaka gelecekti ve görünce beğenecekti. Yastığına damlattığı kafur yağını koklayarak geçirdiği yalnız geceler nihayet bitti ve Vincent van Gogh'un dört gözle beklediği Paul Gauguin, 23 Ekim 1888'de geldi.

Ben, bundan 10 yıl önce Fransa'nın güneyindeki Arles'a gittiğimde, Lamartine Meydanı'ndaki sarı ev yoktu artık. Tıpkı beş çiçekli vazo gibi, Alman bombalarından kurtulamamıştı. San masa üzerindeki diğer vazo tabloları milyon dolarlara el değiştirmiş, Tokyo, Münih, Amsterdam ve Philadelphia müzelerindeki yerini almıştı.

Dokuz haftalık mutluluk

Vincent Van Gogh ve Paul Gauguin, Arles'deki san evde ve çevresinde resim yaptıklarının dokuzuncu haftasında, Montpellier'deki Fabre müzesine gittiler, Courbet ve Delacroix'nin tablolarını incelerken tartışmaya başladılar, akşama doğru eve döndüler.

Gauguin, gerginliğe dayanamayacağım ve Paris'e dönmek istediğini yineledi ve 23 Aralık 1888 gecesi, boya tüplerini toplamaya, değerli tuvallerini sarmaya, giysilerini valizine yerleştirmeye başladı. Van Gogh, harika adamı için özene bezene hazırladığı yatak odasının yavaş yavaş boşaldığım gördükçe giderek sinirlendi.

Gauguin biraz hava almak için dışarı çıktı. Fazla uzaklaşmamıştı ki, ayak sesleri duydu. Bir hızlanıp bir yavaşlayan adımlardı bunlar. Durdu, döndü. Bir adım ötede, elinde usturayla duran Van Gogh'u gördü. Nefesini tuttu, gözlerinin içine baktı. Vincent, bir an tereddüt etti, geriye döndü ve sarı eve doğru koşmaya başladı.

Gauguin, geceyi bir otelde geçirdi. Sabahın ilk ışıklarıyla eve döndü. Kapıya birikmiş meraklı kalabalığı yararak içeri girdi. Her yer kan içindeydi, oraya buraya atılmış karılı havluları, yatak çarşaflarını ve polisleri gördü. "Arkadaşmız öldü" dediler. "Anlatın, aranızda ne geçti?"

Bu paketi iyi sakla

Aslında Van Gogh ölmemişti, kafasına kabaca sanlı bir bandajla kendinden geçmiş yatıyordu. Bu, Gauguin'in onu son görüşü oldu.

Van Gogh, elindeki usturayla sol kulağının alt ucunu kesmiş, kağıda sarmış, yalpalayarak girdiği genelevin bir çalışanına "bunu iyi sakla" diye teslim etmiş ve geldiği gibi sessizce aynlmıştı. Paketi açan kızın bağırması üzerine ortalık ayağa kalkmış, postacı Roulin, Van Gogh'u sokakta bulmuş, evine götürüp yatağa yatırmıştı.

Gauguin'in çektiği telgraf üzerine gelen Theo, kardeşini Arles hastanesinde buldu. "VG, 35 yaşında, sağ elini kullanır, işsiz erkek sanatçı, nefesi alkol kokuyor, ajite, olmayan sesler duyuyor, delirmekten korkuyor, fazla miktarda kan kaybetmiş, durumu kritik" diye yazmıştı Dr. Felix Rey, protokol defterine.

89 baharında Van Gogh, Arles'e 20 kilometre uzaklıktaki Saint Remy akıl hastanesinde, sarısı daha az, yuvarlak fırça darbelerinin öne çıktığı tablolarını yapmaktaydı. Bir yıl sonra, Paris yakınlarındaki bir çiftlikte "benden daha hasta" diye tanımladığı doktoru Paul Gachet'nin gözetimindeydi. 70 günde, 70 yağlı boya tablo tamamlamıştı. 27 Temmuz 1890 günü tarlalara doğru yürüdü, tabancasını göğsüne çevirdi,

iki gün sonra öldü. 37 yaşındaydı, 10 yıldır resim yapıyordu ve sadece bir tekini satabilmişti.

Absent çılgınlığının nedeni thujon değil

Tablo ve eskizleri dünyanın en pahalı eserleri arasında yer alan, post-empresyonist (art izlenimci) akımın önemli temsilcilerinden Hollandalı Vincent van Gogh, kardeşi Theo'nun tavsiyesine uyup resim yapmaya başladığında 27 yaşındaydı. Aşık olduğu bir akrabasının evlenme teklifini reddetmesi, birlikte yaşadığı alkolik Clasina doğurduğunda, kadını ve çocukları terk etmesi için gördüğü baskı, evlenmeleri engellendiğinde, sevdiği komşu kızı Margot'nun striknin (köpek zehri) içerek intihan ve babasının ani ölümü gibi travmaların üst üste bindiği 1885'te, bir yandan resim yapıyor, diğer yandan ekmek, kahve, sigara ve absentle "besleniyordu".

Absent, değişik bitkilerin damıtılmasından, ama öncelikli olarak pelin bitkisinden (Artemisia absinthium) elde edilen ve alkol oranı yüzde 70'lere varan, çok sert bir içkidir. Üretim sırasında yeşil anason katılanı, "yeşil peri" diye bilinir.

19. yüzyıl sonlarında Orta Avrupa, Fransa ve kısmen Amerika'da absent, çok modaydı. Sayısız sanatçı ve edebiyatçı, yaratıcılığını geliştirmek amacıyla, yüksek ayaklı bir cam kadehe absent doldurdu, üzerine delikli bir kaşık, kaşığa bir kesme şeker yerleştirdi, buz gibi su dökerek hem şekeri içkiye kattı, hem absentini seyreltti ve bundan ciddi biçimde zarar gördü. Bu arada, Yahya Kemal Beyatlı'nın da, Paris'te geçen gençliğinde sıkı bir absentçi olduğunu ve bundan "Büyü Şiir"de söz ettiğini belirtelim. ("Paris'te genç iken koyu Baudelaire'perest idim / Balkon'la, Yolculuk'la, Güzellikle mest idim. Sinmişti şi'ri ruhuma ulvi keder gibi / Absente damla damla sızan şeker gibi.")

Toplumlarda yaşanan şiddetin sorumlusu olarak da görülen absent, 1900'lerin ilk yıllarında, 82 bin İsviçrelinin imzasıyla önce bu ülkede, ardından Avrupa'nın hemen tamamında ve Amerika'da yasaklandı. 1988'de Avrupa ülkelerinde, 2007'de Amerika'da satışı yeniden serbest bırakıldı.

Van Gogh, Degas, Toulouse-Lautrec, Picasso, Edgar Allen Poe ve Charles Baudelaire gibi pek çok ünlüde gözlenen algı, duygudurum,

bilinç ve davranış değişiklikleri, içtikleri fazla miktarda absente bağlanır. Başlangıçta, absentin bu yan etkilerinden, pelin bitkisindeki alfa thujon adlı kimyasal sorumlu tutulmuştu. Hatta, 2000 yılında Berkeley Üniversitesi'nden çevre kimyacısı ve toksikolog John Casida, thujon'un bağlandığı beyin bölgesini saptayarak, sara benzeri nöbetleri bununla açıklamıştı. Son bir iki yılda yapılan araştırmalar, Fransızların yasaklama öncesi orijinal absentlerindeki thujon düzeylerinin, bilinç ve davranış değişikliklerine yol açamayacak kadar az olduğunu gösterdi.

Ayrıca, thujon'un kimyasal formülü, esrarın etkin maddesi THC'ye (tetrahidrocarınabinol) benzediğinden, onun gibi etki ettiği sanılmıştı. 2007 yılında yapılan araştırmalar, bunun da bir şehir efsanesi olduğunu kanıtladı.

Van Gogh'un tabloları neden sarı?

Yaşamının son yıllarında, sarı rengin Van Gogh'u cezbettiği muhakkak. Sarı renkli bir evde oturuyordu ve tablolarına sarı hakimdi. Özellikle bu rengi tercihinin nedeni, elbette sarıya düşkünlüğüyle açıklanabilir. Ancak bu özelliğini, cisimlerin san bir camdan bakıldığında olduğu gibi, san renkte görülmesiyle kendini belli eden ksantopsi adlı görme bozukluğuna da bağlamak mümkün. Ksantopsiye, fazla miktarda içtiği absentin içindeki thujon'un yol açtığı teorisi çok sayıda taraftar bulmuştur. Yüksek dozda thujon'un, ksantopsiye yol açtığı doğrudur. Ancak bir absent içicisinin, kanında çevreyi san gösterecek kadar thujon birikemeden, aldığı çok yüksek miktardaki alkol nedeniyle komaya girip öleceği de doğrudur. Dolayısıyla Van Gogh'un tablolarındaki sarı rengi, absentine bağlamak bilimsel gerçeklere aykırıdır.

Yüksükotu iddiası

Fazla miktarda kullanıldığında, çevreyi san gördüren bir diğer zehir, digitalis'tir, yani yüksükotu. Ölümünden sonraki yıllarda sayısız hekim, ressamın mektuplarında dile getirdiği ve arkadaşlarınca gözlenen tıbbi ve psikiyatrik şikâyetlerini değerlendirerek hastalığının adını koymaya çalışmıştır. Olası tamlar arasında, sara, şizofreni, manik-depresif psikoz, kalıtsal bir metabolizma kusuru olan akut porfiri, iç kulak sıvısında

basınç artışının yol açtığı Meniere hastalığı, terebentin, kafur, aynca digitalis zehirlenmesi de bulunuyor.

Van Gogh'un digitalis kullandığını kanıtlayan herhangi bir belge yok. Ancak, yaşadığı yıllarda sara tedavisinde digitalis kullanılmaktaydı. Doktoru Paul-Ferdinand Gachet, ressamın modellerinden biriydi. 1990 yılında bir Japon işadamının 82.5 milyon dolar ödeyerek satın aldığı ve şimdi nerede olduğu bilinmeyen portresinde, elinde bir demet yüksükotu tutuyor. Belki de doktor, Van Gogh'un ara sıra geçirdiği nöbetleri, sara olarak değerlendirmiş ve tedavisi için digitalis kullanmıştır.

Kuyruklu yalanlara dikkat

Bu satırların okurları arasından, DNA analizi yaptırmadan, "Van Gogh'un kesik kulağı" diye satışa çıkartılan ne idüğü belirsiz et parçasına milyon dolarlar ödeyecek bir akılsızın çıkacağını sanmam. Ancak, dünyanın bir yerinde, parasının hesabını bilmeyen bir koleksiyoncunun çıkacağını umanlar var.

"Dedem Abroise L'aube çiftçiydi, Van Gogh'u çok iyi tanırmış. O menfur gecenin sabahında, çimlerin arasında, yansı yenmiş bir baget sandviç ve boş bir absent şişesinin yanıbaşında, kanlı kulağı bulmuş, hava geçirmez bir cam kavanoza koyup, üzerine buz doldurmuş. iki gün sonra enfarktüsten ölmüş. Ne kansı, ne de oğullarının kavanoz meselesinden haberi varmış. Bu bilgileri kaydettiği not defterini 1950'lerde bulduk, çiftliğin altını üstüne getirdik ama kavanoza rastlayamadık. Yakın zaman önce çalışma masasının gizli bir bölmesi olduğunu keşfettik. Meğer, kavanoz oradaymış."

Kulağın, halen New York gümrüğünde olduğu söyleniyor, ay sonu Sotheby's müzayede evinde satılacakmış. Eczacı EtienneRobert L'aube ağzından anlatılan bu hikâyenin uydurulduğu muhakkak ama, dayanamayıp Sotheby's'i aradım. "Gelirse, elbette satılır. Ama önce DNA analizi yaptırırız" dediler. Karşılıklı gülüştük.

Van Gogh'un kulağı eBay'de satışta

2006'da ölen Avustralyalı ressam Kevin Charles (Pro) Hart, sahtekarlarla mücadele etmek için, kullandığı boyalara DNA'sım

ekletirdi. İki yıl sonra, Amerikan NMS Labs'ın sahibi toksikolog Michael Rieders, "Salvador Dali'nin beslenmesinde kullanılan yemek borusundan DNA'sım elde edeceğim, bayan Pilar A.'nın Dali'nin gayri meşru kızı olup olmadığını çözeceğim" diye yola çıkmıştı ama, ses seda çıkmadı.

Van Gogh'un herhangi bir tablosunun üzerine tükürdüğü, idrarını yaptığı ya da başka bir biyolojik örneğini, kısacası DNA'sım bıraktığına dair bir veri yok. Bu nedenle, bir süre öncesine kadar internetin müzayede sitesi eBay'de fotoğraflı şekilde, 1 milyon İngiliz lirasına satışa çıkartılan "Van Gogh'un kendisini terk eden sevgilisine göndermek üzere ucunu kestiği sağ kulağı" gibi tekliflerle karşılaşırsanız, dikkatli olun.

Mata Hari'yi idama götüren makyaj çantası

Gerçekten casus muydu, yoksa günah keçisi mi? Her şey bir yana, koca dayağı yemese ve bir Rus askerini sevmese, idam mangasının karşısına çıkmazdı.

"Doğu Hint Adaları'nda görevli subay, cana yakın genç kızla tanışmak istiyor. Niyeti ciddi." Doğu Hint Adaları, 100 yıldır Hollanda sömürgesiydi. Göğsüne sıralı rengarenk madalyalardan başarılı bir asker olduğu hemen anlaşılan pos bıyıklı, iri yan, çapkın Rudolph MacLeod, 40'ına merdiven dayamıştı. Java'nın iklimi ona pek yaramamıştı. Romatizma ağrılarına bir de şeker hastalığı eklenince keyfi iyiden iyiye kaçmış, kendini alkole vermişti. Baktı olacak gibi değil, tedavi için Amsterdam'a döndü.

Bir dostunun ondan habersiz verdiği ilana çok sinirlendi ama, başvuranlardan biriyle görüşmeden de edemedi. "Anam, babam yok, seninle hemen evlenir, dünyanın neresi olursa gelirim" dedi kız. Bu, sarı saçlı, mavi gözlü, açık tenli insanların çoğunlukta olduğu kuzey Avrupa ülkesindeki kara kaşlı, kara saçlı, uzun boylu, esmer tenli Margaretha Geertruida "Grietje" Zelle'nin, ne ilk, ne de son yalanıydı.

11 Temmuz 1895'te evlendiler. Önce Java, ardından Sumatra'ya taşındılar. İki çocukları oldu. Bir Haziran gecesi, her ikisi kusmaya başladı. Oğlan öldü, kız yaşadı. Onları kimin, neden zehirlediği anlaşılamadı. Genç kadın, kocasının kıskançlığına, sarhoşluğuna, dayağına, çapkınlığına dayanamadı. 1902'de, boşanma talebiyle mahkemeye başvurdu ve kızını bundan sonra yalnızca bir kez görebildi.

Asya Müzesi'ndeki yalan dansı

Paris'te mankenlik, modellik yaparak ve Moliere Sirki'nde at binerek karnını doyurmaya çalıştıysa da, başaramadı. Sonunda, Montmartre eğlence bölgesindeki bir gece kulübünde, kendi

icadı olan "Yılan Dansı"nı sergilemeye başladı. Bir gün, Madam Kireevsky'nin sosyete için düzenlediği partide dans etmesini istediler.

"Oryantal Dansçı Leydi MacLeod" diye takdim edildi. 1905 yılının Ocak ayıydı. Temsilden sonra, Asya Sanatları Müzesi'nin sahibi, işadamı Emile Guimet, "Bir gece müzemde dans eder misin?" diye sordu. "Sergilediğim elbiseleri giyer, mücevherleri takarsın, Hint prensesi olduğunu söyleriz, ama Leydi MacLeod adını değiştirmemiz gerek."

13 Mart 1905 gecesi 1.78'lik boyuyla Margaretha, yarı karanlık bir Hint tapınağı dekorunun önünde, çıplak ayaklarının dibinde bir yağ kandili, bedenini çorap gibi saran ten rengi bir tül, beline tutturulmuş, yerleri süpüren Hint kumaşları, kıymetli taşlar işlenmiş küçük bir sutyen, kol ve bacaklarına takılı göz alıcı takılarla, etrafına parfüm kokuları saçarak dakikalarca dans etti. O gece, annesinin Hint prensesi, dedesinin Endonezya kralı olduğu masallarına inanmaya dünden razı milyonların dünyasına bir yıldız düştü. Erkekleri çıldırtacak ve tüm zamanların hakkında en çok şey uydurulacak güzel kadının Malayca bir adı vardı artık: Mata Hari (Şafağın Gözü, Güneş).

Dünyayı kana bulayan ilk kurşun

Mata Hari, başında, tavus kuşu tüyleriyle süslü tepeliği, yanı başında kürkleri, köpekleri ve aşıklarını sayan dedikodu yazarlarıyla birlikte Avrupa başkentlerini dolaştı, sadece gece kulüplerinde değil, hiçbir dans eğitimi almamış olmasına rağmen Milano'nun ünlü Scala'sında bile sahneye çıktı, yarı çıplak fotoğrafları kartpostalları, sigara paketlerini, bisküvi kutularını; bedeninin kıvrımları da çok sayıda subay, diplomat, politikacı ve işadamının rüyalarım, 150 kadarının yatağını süsledi. 1917'de çift taraflı casuslukla suçlandığında, pek azı yanındaydı.

1914 yazında Berlin'deydi. 28 Temmuz'da beklenmedik bir şey oldu ve bütün planları suya düştü. Saat 10.45 sularında, Saraybosna'daki Latin Köprüsü yakınlarında bir adam, önünden geçmekte olan üstü açık otomobile doğru, Belçika malı 38'lik yarı otomatik tabancasını doğrulttu ve iki kez ateş etti. Kurşunlardan biri, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun veliahtı Arşidük Franz Ferdinand'ın şahdamarına, diğeri karısı Hohenberg Düşesi Sophie'nin karnına saplandı. Birkaç hafta içinde Birinci Dünya Savaşı'nın alevleri her yanı saracaktı. Mata Hari, zor bela Almanya'yı terk ederek anavatanı Hollanda'ya döndü.

İstihbarat şefiyle kapalı kapılar ardında

Yeni aşığı, Hollanda ordusunda Albay Baron Willem van der Capellen, Lahey'deki evin kirasını ve faturalarını ödemekten vazgeçmiş ve savaş, kimsede Hintli bir dansözü seyredecek keyif bırakmamıştı.

Beş parasız kalan (ya da kaldığını söyleyen) Mata Hari, Paris yakınlarındaki malikanesini satmak için Fransa'ya gitmek istediğinde vize alamadı.

İngiltere üzerinden önce İspanya'ya, oradan Fransa'ya girmeyi planladı. Elindeki pasaportun sahte olduğunu fark eden İngilizler, onu istihbarat servisinin şefi Sir Basil Thomson'un karşısına çıkarttılar. "Konuşurum ama, bir şartım var" dedi Mata Hari, "Yanımızda kimseler olmamalı." Yarım saat sonra, "Casus olduğunu kabul etti" diye anlattı polis şefi, "Ama sandığımız gibi Almanlara değil, Fransızlara çalışıyormuş." Kapalı kapılar ardında neler olduğunu bilemeyiz elbette, Mata Hari gerçekten o sıra Fransızlar için mi çalışıyordu, yoksa söyledikleri yalan mıydı. Şu var ki, Sir Thomson bu görüşmeden 10 yıl sonra, bir gece vakti, Londra'nın ünlü Hyde Parkı'nda "ahlaka mugayir" davranıştan ötürü tutuklandı. 64 yaşındaydı, bir banka oturmuş, torunu olacak yaştaki genç kadının boynuna kollarını dolamıştı.

Peşinde üç milletten ajan, kalbinde genç Rus

Savaşın bütün zorluklarına rağmen Mata Hari, tanıdığı üst düzey subay ve diplomatların desteğiyle Londra'dan Madrid'e, oradan Paris'e gidebildi. Savaş öncesi satın aldığı malikanesini satabildi. Rus subayı Wladimir Masloff'la bu arada tanıştığı sanılıyor. O Masloff ki, kendisinden 17 yaş küçüktü, yıllar önce kaybettiği oğluna benziyordu. O Masloff ki, cepheden tek gözünü kaybederek dönecek, tedavi olmazsa kör olacağı söylenecekti.

Genç Rus, Mata Hari'yle gerçekten evlenmek istedi mi; çok sayıda kaynakta ileri sürüldüğü gibi, Mata Hari, Fransız istihbaratının şefi George Ladoux'nun casusluk önerisine, onun gözlerini tedavi ettirecek parayı bulmak için mi evet dedi, bilinmez. Ancak şurası muhakkak ki, 1916 ortalarında Mata Hari'nin peşinde bir değil, iki değil, üç milletin ajanı vardı ve her biri, kimden yana çalıştığım çözmeye çalışıyordu.

Askeri ataşe tuzak kuruyor

Ocak 1917'de, eski aşıklarından biri, Almanların Madrid'deki askeri ataşesi Binbaşı Arnold von Kalle, Berlin'e şifreli bir radyo mesajı geçerek H21 kod adlı ajanın verdiği bilgileri aktardı. Von Kalle, Fransızların şifreyi çözeceğini, H21 ile Mata Hari'yi kast ettiğini anlayacaklarını biliyordu. Çift taraflı çalıştığına emin olduğu kadını ortadan kaldırma işini, Fransızlara bırakmıştı.

13 Şubat 1917 sabahı, Komiser Albert Priolet, Paris'in ünlü Champs-Elysees caddesindeki Elysees Palace otelinin 131 numaralı odasının kapısına üç kez vurdu. Kapıyı Mata Hari açtı. Komiser, Yargıç Yüzbaşı Pierre Bouchardon'un tutuklama emrini okudu. Yanındaki beş memur odayı aradı, kuşkulandıkları eşya ve belgeleri 12 ayrı pakete ayırıp, mühürlediler.

Mata Hari'yi idama götürecek en önemli delil, küçük bir makyaj çantasından çıkanları doldurdukları ve üzerine, "Delil No 11" diye yazdıkları torbadaydı. Çantadakileri, Adli Kimliklendirme Bürosu Müdür Yardımcısı, kimyacı Edouard Bayie inceledi. Ruj, rimel ve parfümlerin orijinal olduğuna karar verdi. Dr. Vergne'nin yazdığı reçete üzerine Paris'teki Roberts eczanesinin hazırladığı kremde cıva oksisiyanür, kahverengi cam şişedeki sıvıda ise cıva 2 iyodür ve potasyum iyodür buldu. Savcılığa gönderdiği ekspertiz raporunun sonuna bir cümle ekledi. "Gerek krem, gerekse şişedeki sıvı, tedavi amaçlı kullanılan bileşiklerdir. Ancak suyla seyreldiklerinde, görünmez mürekkep olarak işe yarayabilirler."

Frengi ilacına, görünmez mürekkep dediler

Mata Hari, makyaj çantasından çıkan cıvalı krem ile sıvıyı, gebe kalmamak için vajinal yolla kullandığını söyledi. Alman casusu olduğuna inanan Fransızlar, düşmana yolladığı gizli bilgileri bunlarla yazdığını ileri sürdüler. Görünmez mürekkep olarak limon suyu ya da süt gibi sıradan sıvılar yerine, neden eczanede hazırlanan cıvalı preparatları kullandığım kimse merak etmedi.

Aslında, 1900'lerin ilk yıllarında seks işçileri arasında frengi çok yaygındı. Tedavisinde devrim yaratacak arsenikli Salvarsan henüz çok yeniydi, penisilin daha keşfedilmemişti, tek çare yutulan ve deriye sürülen cıvalı preparatlardı.

Çok sayıda erkekle birlikte olan Mata Hari, belki de frengiliydi. Elimizde, Mata Hari'nin bu açıdan incelendiğine dair hiçbir veri yok. Ancak, delil yetersizliğinden serbest bırakılacağını ummuşsa, meslek hayatını etkilememesi için bu gerçeği gizlemiş olabilir.

Otel odasında ele geçen ve Hollanda'daki Alman konsolosunun, hesabına 20 bin frank yatırdığım bildiren telgrafı, Mata Hari, "hizmetlerim karşılığında" şeklinde açıkladı. Savcı, söz konusu hizmetin, düşmana satılan gizli bilgiler olduğuna emindi. Birkaç kişi dışında, Rus sevgilisi dahil olmak üzere, tanıdıklarının ihanetine uğradı.

Saint Lazarre kadın cezaevinde tutulduğu beş ayda 17 kez sorgulandı, sadece ilki ve sonuncusunda avukatı, eski aşıklarından 74 yaşındaki Edouard Clunet yanındaydı. Paris adalet sarayında dinleyicisiz olarak yapılan duruşması bir buçuk gün sürdü, hukuk eğitimi almamış yedi askeri yargıç tarafından suçlu bulundu ve 16 Ekim 1917'de kurşunlanarak idam edildi. Cesedi, eğitimlerde kullanılmak üzere Sorbonne Tıp Fakültesi anatomi kürsüsüne teslim edildi.

Gerçekleri 2017'de öğreneceğiz

1970'te açılan Alman askeri istihbarat arşivi, H21 kod adıyla görevlendirildiğini, ancak işe yarar bir istihbarat toplayamadığını kaydediyor. İngiliz istihbarat servisi Mlö'in 1999 başında yayınlanan belgelerinde, Mata Hari'nin iki yıl izlendiği, askeri açıdan önem taşıyan bir bilgiyi düşmana ilettiğine dair delil bulunamadığı yazılı. 2001 Ekimi'nde bir kısını yayımlanan, Fransız askeri mahkeme tutanaklarında ise, tutuklanışmın üçüncü haftasında Alman casusu olduğunu itiraf ettiği kayıtlı. Mata Hari'nin gerçekten casus mu, yoksa o sıralar pek başarılı olamayan Fransız ordusunun aradığı bir günah keçisi mi olduğunu, soruşturma dosyasının tamamının açılacağı 2017'de öğreneceğiz. O tarihe kadar kendimizi Greta Garbo, Marlene Dietrich, Sylvia Kristel ve Jeanne Moreau'nun uzun metraj filmlerde canlandırdığı, tüm zamanların en ünlü kadın casusu Mata Hari ile avutabiliriz.

Ay çarpması

Kabahat hep ayın yolunu şaşırmasında
Her zamankinden daha fazla yaklaşıp dünyaya
Aklını başından aldı insanların
William Shakespeare,
Othello, beşinci perde, ikinci sahne

Dünyamızın tek doğal uydusu ve bize en yakın gökcismi olan Ay, eski Çinliler ve Fırat-Dicle havzasında oturan Babillilerden bu yana, en az 5 bin yıldır insanın ilgisini çekiyor. Bildiğiniz gibi Ay, bize hep aynı yüzünü gösterir. Çevremizde dolandığında bu yüzün değişik bölgeleri aydınlanır. Böylelikle, her biri 29.53 günde tekrarlanan, Yeniay, İlkdördün, Dolunay ve Sondördün evreleri oluşur.

Ay'ın evreleri ile insan fizyolojisi ve davranışı arasında ilgi kurulmasının da uzun bir geçmişi bulunuyor. Milattan 400 yıl kadar önce, Bodrum'un dört kilometre kadar açığındaki İstanköy adasında doğan "Tıbbın Babası" Hipokrat'a göre, astronomi bilmeyen, hasta tedavi etmemeliydi. I. yüzyılda yaşamış Romalı Plinius, bilinen ilk ansiklopedi olan Doğa Tarihi'nde "Sakın dışarıda, dolunay ışığı altında uyumayın. Sarhoş olur, sersemlersiniz" diye uyarır.

1300'lerin başında engizisyon mahkemesinin karşısına çıkan Dr. Pietro d'Abano, bazı hastalıkların tedavisini Ay'ın evrelerine göre düzenlemekten yanaydı.

400 yıl kadar sonra, Dr. Franz Mesmer, Viyana Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden oluşan bir jürinin karşısında "Gezegenlerin İnsan Vücuduna Etkisi" adlı doktora tezini savunuyor, vücuttaki sıvılara Ay'ın ve diğer gezegenlerin mıknatıs etkisi yaptığını, oluşan gel-git hareketinin hastalıklara yol açtığını anlatıyordu.

Dr. Mesmer'den bu yana geçen 250 yılda, Ay'ın insan duygu-durum ve davranışma etkisini inceleyen sayısız araştırma yayımlandı. Özellikle dolunayın, cinayetlerden borsa hareketlerine kadar, iyi ve kötü her türlü durumla ilişkisi masaya yatırıldı.

Gel-git gibi vücut sıvılarını çekiyor

Dolunayın insanı etkilemediği sonucuna varan bilimsel araştırmaların sayısı 200'ün üzerindedir. Tam aksini ileri sürenler ise, az. Üstelik bazılarının istatistik hesaplarında hatalar var. Buna rağmen insanoğlu, ay ışığının insanı fizyolojik, biyolojik ve psikolojik olarak etkilediğine inanmak istiyor.

Ay'ın, insan davranışını etkilediğini savunanlar arasında başlıca üç isim öne çıkar: 1972 yılından başlayarak konuyu inceleyen Miami Üniversitesi Psikiyatri Bölümü'nden Prof. Arnold Lieber, Polonya Bilim Akademisi Deneysel Tedavi Bölümü'nden Prof. Dr. Michal Zimecki ve Hindistan'ın Patna Tıp Fakültesi'den Prof. C.P. Thakur.

Lieber ve Thakur, bu etkinin nedeni üzerinde de kafa yormuş ve Ay'ın tıpkı okyanuslar gibi, vücut sıvılarını da çektiği ve beyinde oluşan gel-git dalgalarının, davranışları değiştirdiğini ileri sürmüştür.

Bu ve benzeri yayınlar, polislerin, hastane acillerinde çalışan sağlık personelinin, astrologların, azımsanamayacak sayıda ruh hekiminin ve elbette, kurt adam efsanelerinin her dönem okurun ilgisini çektiğini bilen gazetecilerin sıklıkla atıfta bulunduğu kaynaklar.

Dolunay yaklaşınca devriyeleri artırdı

Yapılan araştırmalardan esinlenen İngiliz polis müfettişi Andy Parr, güvenliğinden sorumlu olduğu bölgede, 2006 yılında işlenen suçları Ay'ın evrelerine göre sınıflandırmış ve adam öldürme ile yaralamaların dolunaylarda arttığı sonucuna varmıştı. 2007 yazından 2009 baharına dek her dolunayda güney İngiltere'nin kıyı kenti Brighton'un sokaklarında, diğer günlerden daha fazla devriye görevlendirdi. Onun bu kararım gazetelerde okuyan Yeni Zelanda'nın şaraplarıyla ünlü Hawke's Bay bölgesinin polis müdürü de, kalemi kağıdı eline almış, sonra gazetecilerin karşısına çıkarak dolunayda aile içi şiddete, intihar girişimlerine daha fazla rastladıklarını anlatmıştı.

İngiliz Müfettiş Parr, daha fazla polis görevlendirerek suçları önleyebildi mi, yoksa bu gereksiz masraf yüzünden başına dert mi açıldı bilemem, ancak bin yıllardır çekiciliğini koruyan "Dolunay-Şiddet" ikilisi sayesinde ünlendiği muhakkak. Ömrü vefa etse bu işi daha da sürdürürdü ama, 21 Mayıs'ı 22'sine bağlayan gece, şakağına dayadığı beylik tabancasıyla, evinin bahçesinde intihar etti.

Türk polisinin dolunayla ilgili düşüncesini öğrenmek amacıyla Adli Tıp Enstitüsü'nde öğrencim olmuş bazı emniyet mensuplarım aradım. Genel olarak, dünyanın birçok ülkesindeki meslektaşları gibi dolunay'ın insanları etkilediğine inanıyorlar, ancak bugüne değin devriye sayısını artırmak gibi bir önlem alındığına rastlamamışlar.

Dolunay vardı ve hiçbir şey olmadı

Psikoloji profesörleri Kelly ile Rotton ve fizik profesörü Culver, 1980 sonrası yayımlanmış Ay'ın evrelerinin insana etkisini inceleyen, 250'nin üzerinde araştırmayı değerlendirmiştir. Bu araştırmalar, cinayet, trafik kazası, polis ve itfaiye çağrıları, aile içi şiddet, doğum, intihar, doğal afet, kumarhanelerin kazananlara ödediği paralar, suikast, adam kaçırma, futbolcu şiddeti, cezaevinde şiddet, psikiyatrik başvuru, saldırı, ateşli silah yaralanması, bıçaklama, acil girişi, vampirizm, alkolizm, uyurgezerlik, sara gibi çok değişik durumları ele almaktaydı. Kelly ve arkadaşları, bulgularım iki kez, hemen hemen aynı adla yayımladılar: "Dolunay vardı ve hiçbir şey olmadı." Kısacası, yukarıda sayılan olayların hiçbirine dolunayın doğrudan ve istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisi bulunmuyor.

Gerek Kelly, gerekse Rotton, neredeyse 40 yıldır dolunay efsanesine karşı yürüttükleri mücadeleyi sürdürüyorlar ve bilim, tam aksini söylediği halde, geniş kitlelerin ısrarla ay ışığının etkisine inanmasını, medyanın yaklaşımına, halkbilim ve geleneklere, yanlış kanılara, önyargılara bağlıyorlar.

Ay ışığına meraklı doktorlar

İki tıp doktoru, Amerikalı Arnold Lieber ve Hintli C.P. Thakur'un hararetle savunduğu, dolunaydaki insan davranış değişikliklerine beyin sıvılarının gel-git'inin yol açtığı teorisi, biyofizikçi ve gökbilimciler tarafından kabul görmez. Ay, yeryüzünün denizlerini etkilediği halde, insan bedenindeki sudan kat kat daha fazlasını bulunduran yüzme havuzlarındaki suyu bile çekip bırakacak gücü yoktur. Öte yandan hem dünyanın, hem de insanın yüzde 70'inin su olduğu, bu nedenle Ay'ın her ikisini benzer biçimde etkileyeceğini ileri sürenlere de, tek bir sözcükle yanıt verilebilir: Yanlış. Çünkü, dünyanın yüzde 70'i değil, dünya

yüzeyinin yüzde 70'i sudur. Ayrıca Ay, sadece serbest su kütlelerini etkiler, insan bedeninde ise su, farklı kompartmanlara dağılmıştır ve bir bölümü protein gibi başka moleküllere bağlıdır, yani serbest değildir.

Dolunay evresinde Ay’ın çekim gücünün dorukta olduğu söylemi de yanlıştır. Çünkü, Ay, Dünya'ya en yakın olduğu konumdayken, evrelerin herhangi birinde olabilir.

Bu arada Dr. Lieber'in, dört kez Miami polisini, medyayı ve hastane acillerini "Kozmik rastlantılar, cinayet ve intiharları arttıracak. Önlem alın." diye alarma geçirdiğini, 1982'de Kaliforniya'nın büyük bir depremle yerle bir olacağım öngördüğünü, ancak hiçbirinin doğru çıkmadığım belirtelim. Dr. Thakur ise, 80'lerdeki ay ışığı merakım hızla terk etti, kendisini Leishmania parazitinin neden olduğu kala-azar (kara humma) hastalığıyla mücadeleye adadı, Dünya Sağlık Teşkilatı'nda çalıştı, üç kez Patna Parlamentosu'na seçildi, önce su kaynaklan, ardından sağlık bakanı oldu.

Seri katil neden dolunayı sever?

Bir yıl içinde altı kişiyi öldürüp, yedi kişiyi yaralayarak New York polisine kâbuslar yaşatan 24 yaşındaki eski asker, polis ve postacı David Berkowitz (ya da peşindekilerin okuması için bıraktığı ilk mektuptaki imzasıyla "Sam’ın Oğlu"), kafayı park etmiş otomobillerdeki sevgililere takmıştı.

David Berkowitz'in saldırıları, genellikle dolunaylı gecelere denk gelir. Bu yüzden, dolunayın akıl sağlığım etkilediğine inananların sıklıkla aktardığı bir örnektir. Cezaevindeki katille yüzyüze görüşen FBI’ın Davranış Bilimleri Birimi'nden Ressler ve Douglas, cinayetleri için neden dolunaylı geceleri seçtiğini sorduklarında, aldıkları yanıt çok mantıklıydı: "Sevgililer böyle gecelerde buluşmayı tercih eder de ondan!" Kısacası Şam'ın Oğlu sadece fırsatçıdır, yoksa Dolunay'da aklım kaçıran bir seri katil değil.

100'e yakın çocuğu öldürüp yediği söylenen, sadece üçü kanıtlanan ve elektrikli sandalyeyi boylayan Albert Dish'in, dolunay geceleri çırılçıplak soyunup dans ettiği, akıl hastanesinde kalp krizinden ölen bir diğer seri katil Ed Gein'in ay ışığında hoplayıp zıpladığı söylense de, kurbanlarına saldırmak için ne biri, ne diğeri dolunayı beklemiştir.

Adli astronomi-adli astroloji

Dolunay, adli bilimler açısından da önem taşır. 90'larda Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu'nda adli astronom olarak çalışan, şimdilerde ilki Adli Tıp Kurumu'nda, diğeri Adli Tıp Enstitüsü'nde görevli iki fizikçi öğretim üyesinden, Prof. Dr. Bülent Üner ve Dr. Ege Güral'dan aktaracağım bir örnek, sanırım size fikir verecektir:

"Adli Tıp Kurumu'na 1992 yılında, Askeri Ceza Mahkemesi'nden gelen bir dosyada, bir asteğmen, havanın çok karanlık olduğundan, yüzbaşıyı er zannedip dövdüğünü söylemektedir. Olay saati 24.00 civarıdır ve aylardan Ağustos'tur. Yaptığımız hesaplarda ayın dolunay evresinde en yukarıda olduğu, mevsim ve yöre itibarıyla havanın açık olup, hiçbir ışık olmasa bile kişilerin rahatça tanınabileceği görülmüştü."

Bir de, Amerikan Astrologlar Federasyonu üyesi, Arizona'lı medyum Dave Campbell gibi "adli astrolog" olduğunu iddia edenler var. Bu kişiler, katilleri, kayıplan, kaçırılanları astrolojik haritalarla bulabildiklerini, olay yeri, günü ve saatinden katilin kişiliğini belirlediklerini iddia ediyorlar. Hatırlarsanız 22 Kasım 1963'de Oswald adlı birinin Başkan Kennedy'yi öldürdüğü söylenmişti. Aradan geçen bunca yıla rağmen katilin Oswald mı, yoksa başka biri mi, Oswald ise yalnız olup olmadığı tartışılır durur, eldeki deliller en ileri tekniklerle incelenir, bir türlü karar verilemez. Astrolog Dave Campbell ise, Kennedy ile Oswald'in doğum tarihi, saati ve yerinden yola çıkarak meseleyi çözüyor: "Katil, Oswald ve tek başına". Henüz bir adli astronomi kitabı yazılmamışken, onun "Adli Astroloji"si 2004'ten beri piyasada.

Gençlerimiz adli bilimlere çok meraklı. Adli Tıp Enstitüsü'nün yüksek lisans ve doktora programlarına başvuru sayısından bunu izliyoruz. Lütfen, "adli astrolog olacağım" diye kimse kapımıza gelmesin.

Fillerin ağladığı yer

Güne, Cambodiana otelinin havuzu başında, Mekong Nehri'ni seyrederek başlamış olabilirsiniz. Yatmadan önce, belki giriş katındaki QBar'da bir şeyler içeceksiniz. Bir nedenle Kamboçya'ya geldiyseniz, bir bardak çaya polis maaşı ya da bir geceliğine çocuk bekareti kadar para ödediğiniz bu otelin, sokaktaki gerçeği yansıtmadığını çoktan fark etmiş olmanız gerek.

Başkent Phnom Penh, geniş bulvarları ve koloni dönemini yansıtan havasıyla, bağımsızlığını kazandığı 1953'e kadar, tam 89 yıl Kamboçya'yı yönetmiş Fransızların izlerini taşır. Kraliyet Sarayı'nın kuzey yanındaki Gümüş Pagoda ise, biri Baccarat kristalinden, diğeri 2086 pırlantanın süslediği 90 kilo altından yapılmış Buda heykeliyle, çok gerilerde kalmış bin yıllık masalsı bir dönemi, Kmer İmparatorluğu'nu hatırlatır.

Kamboçyalıların, bu coğrafyanın en güçlü imparatorluğunu kuran, tarihin en büyük tapınağı Angkor Vat'ı inşa eden atalarını hiç unutmadıkları muhakkak (Angelina Jolie'nin oynadığı "Lara Croft: Tomb Raider" filmi, kısmen bu bölgede çekilmişti). Bayraktan bira etiketine, sigara kutusundan yol işaretine kadar, ona her yerde rastlamak mümkün. Ama tarihlerinde, unutmak isteyip de bir türlü unutamadıkları karanlık bir dönem de var: 1975'te başlayan, 3 yıl, 8 ay, 22 gün sonra Vietnamlılar sayesinde kurtuldukları, 2 milyona yakın cana mal olmuş, Kızıl Kmer yönetimi.

1.5 milyonluk Phnom Penh, 60'lardaki gibi "Asya'nın İncisi" olmasa da, restore edilen binaları, gökdelenleri, sıcağın ve balık ezmesi prahok kokusunun ulaşamadığı alış veriş merkezleriyle, küllerinden yeniden doğuyor. Kraliyet Sarayı'nın arkasındaki 240. Sokak'ta, nehrin kıyısında, ayrıca Ulusal Müze'nin yakınlarında, ipekten gümüşe, ahşap heykelden mobilyaya dek hayalinizi süsleyen ne varsa bulabilirsiniz.

Bay Varın Nath’ın, 33B Sokağı 169 numaradaki küçük lokantasına ise hiçbir turistik rehberde rastlayacağınızı sanmıyorum. Adresini vermemim nedeni, Kith Eng lokantasının yemeklerini tavsiye ettiğimden değil. Zaten aç olsanız da, duvardaki tabloları gördükten

sonra, ne çayım içebilir, ne de pilavım yiyebilirsiniz. Haftada iki kez diyalize giren böbrek hastası ressam Varın Nath, tam 30 yıl boyunca mahkemede konuşacağı günü bekledi. Çünkü o, 14 bin Kamboçyalının girip, sadece yedisinin sağ çıkabildiği bir Kızıl Kmer cehenneminin, halen yaşayan üç görgü tarağından biriydi.

Ünlü liseyi cezaevi yaptılar

14 Nisan 1975 günü Pol Pot önderliğindeki komünist Kızıl Kmerler, siyah pijamaya benzer üniformaları, kasketleri ve boyunlarına doladıkları geleneksel kırmızı beyaz damalı "krama'larıyla, iç savaşın bittiğine sevinen halkın sevinç çığlıkları arasında, başkente girdiler.

Çin'i örnek alarak kuracakları "köylü devlet" sayesinde, güçlü Angkor Imparatorluğu'nu yeniden yaratabileceklerine inanıyorlardı. Milyonlarca kentliyi ve her tür meslek sahibini kırsala sürerek, işe başladılar.

Tarımsal ütopyaları uğruna, din, bayram, sanat, ticaret, eğitim, adalet, kısacası var olan değerlerin tamamını silip atan Kızıl Kmerler, rejim karşıtlarını hapsedecekleri bir cezaevi yapmak yerine, kentin 113. sokağında bulunan ünlü Tuol Svay Prey lisesini, kısaca S-21 diye anılan 21. güvenlik bürosuna dönüştürdüler. Her biri üçer katlı dört binasının etrafına, elektrikli teller gerdiler. Pencerelere demir parmaklık çaktılar, derslikleri hücre ve işkence odasına çevirdiler. Avluya bir darağacı kurdular.

Resimleri lokantasının duvarında

Devrim öncesi, sinema ve reklam afişleri çizerek, yağlıboya portreler yaparak ekmeğini kazanan iki çocuk babası Varın Nath, 5 numaralı komünde çalışmaya başlayalı üç yıl kadar olmuştu ki, 7 Ocak 1978'de tutuklandı. Sorulanların hiçbirini gereği gibi yanıtlayamayınca, kendisini 113. Sokak'taki lisede buldu. Kamyonlarla taşman diğer mahkûmlar gibi fotoğrafı çekildi, D binasının üçüncü katındaki dersliklerden birine götürüldü ve birbirine zincirlenmiş 50 kişinin araşma kondu.

S-21'in kapısından girenlerin, 14 ile 20 bin arasında olduğu sanılıyor. Canlı çıkabilenler ise, sadece yedi kişi. Aralarında Varın Nath'ın da bulunduğu bu mahkûmların çoğu, ressam ya da heykeltıraş. "1 Numaralı

Ağabey" Pol Pot ile parti ileri gelenlerinin portre ve heykellerini yaparak hayatta kalmışlar.

Varın Nath, kurtuluştan sonra tablo yapmayı sürdürmüş. Bu kez işkenceleri resmetmiş. Tabloların bir bölümü, şu sıralar lokantasının duvarlarında asılı. Bir bölümü de artık Tuol Seng Soykırım Müzesi olan S-21'in koridorlarında, işkence aletleri ve her yaştan binlerce mahkûm fotoğrafıyla birlikte sergileniyor.

Milyonlarca kemik adalet bekliyor

1997'de Kamboçya, Kızıl Kmer yönetiminden hayatta kalanları, savaş ve insanlığa karşı diğer suçlardan yargılamak üzere harekete geçti ve Pol Pot'u ömür boyu ev hapsine mahkûm etti. Kızıl Kmer'in ünlü lideri, bir yıl kadar sonra muhtemelen fazla miktarda ilaç yüzünden öldü. Duruşmalar, mali zorluklar nedeniyle sürekli ertelendi. Birleşmiş Milletlerle imzalanan özel anlaşma gereği, 2006 yazında yedisi yabancı, kalanı Kamboçyalı 30 yargıç Kamboçya Olağanüstü Mahkemesi'nde göreve başladı. 8 Ocak 2008'de uluslararası mahkemenin ilk duruşması yapıldı. Yargılanan az sayıdaki kişiden biri, suçunu itiraf eden ama verilen emirleri yerine getirdiğini belirten, S-21 cezaevinin son müdürü, eski matematik öğretmeni Kang Kek İeyu, 2010 Haziranı'nda sadece 19 yıl hapse mahkûm oldu. Diğerlerinin duruşmaları sürüyor.

Kızıl Kmerlerin birçok lideri daha önce affa uğramış ve yeniden siyaset sahnesine kabul edilmişti. Çok sayıda Kamboçyalı, bu arada Başbakan Hun Sen, 30 yıl sonra 3-5 ihtiyarı yargılayıp cezalandırmanın, ülke içindeki siyasi kutuplaşmayı artırmasından kaygı duyuyor. Ancak, yabancı adli bilim uzmanlarının desteğiyle 130'u bulunan ve 250 tane daha olduğu sanılan "ölüm tarlaları'nda gömülü milyonlarca kemiğin de, adaleti beklediği muhakkak.

Adaleti sadece yeraltındakiler değil, psikiyatri literatürüne "Ölüm Tarlaları Sendromu"nu kazandıran Dr. Ka Sunbaunat da bekliyor. Phnom Penh'de, başhekimi olduğu akıl hastanesine başvuran binlerce hastası, 1970'lerde henüz 20'sinde bile olmayan ve ölüm tarlalarındaki infazlara tanık olmuş kişiler.

Tersine akan nehrin kıyısında

Balıkçılar, yıl boyu süren hazırlıklarını tamamladılar. Köylerini temsil edecek tekneyi bitirdiler, pruvasına kötü ruhlara karşı kocaman gözler çizdiler, rengarenk ampullerle süslediler, kürekçileri, dansçıları, müzisyenleri belirlediler. Şu sıralar, Su Festivali'ne katılmak üzere Phnom Penh'deler. 2008 yılı Kasım ayının ilk dolunayında, yani ayın 10'unda başlayan Bon Om Tuk, asırlardır olduğu gibi üç gün sürüyor. Phnom Penh'liler, ülkenin dört bir yanından başkente akanlarla birlikte (yani yaklaşık 4-5 milyon Kamboçyalı), yağmur mevsiminin bitişini, balık mevsiminin başlamasını şölenlerle kutluyor, yağmur mevsiminde kuzeye doğru akan Tonle Sap Nehri'nin yön değiştirerek Mekong'a katılmasına tanık oluyor. Onbinler nehrin kıyısına doluşuyor, gündüzleri, kayık ve kano yarışlarını; güneş batınca havai fişeklerin altında süzülen tekneleri seyrederek mutlu oluyor.

Su Festivali sırasında başkentte, özellikle nehrin kıyısında, 10 bine yakın polis, asker ve jandarma güvenliği sağlıyor. Yabancı misyonlar, vatandaşlarım festival sırasında dikkatli olmaya, silahlı soygun ve kapkaça karşı önlem almaya davet ediyor.

Kötü görüntü olmasın diye gözaltı dalgası

Sivil toplum örgütü LICADHO'nun ise, festivalle ilgili başka kaygılan var. Onlar, şölenlere katılan turistlere kötü bir görüntü oluşturmaması için, polisin evsizleri, uyuşturucu bağımlılarını, seks işçilerini, dilencileri, sakatlan ve sokak çocuklarını toplayarak, belirsiz bir süre gözaltında tutmasından korkuyorlar.

Ancak nehir kıyısı, kimi Kamboçyalı için, bambaşka bir anlam taşıyor. Küçükleri Koruma Dairesi ve Phnom Penh çocuk polisiyle birlikte çalışan "Çocuklar için Eylem" Derneği (Action pour les Enfants), bundan iki yıl önce, 15 yaşından küçükken bir Batılı tarafından cinsel istismara uğramış çok sayıda kişiyle görüşmüş, saldırganlarla mağdurların ilk karşılaştığı yerleri belirlemeye çalışmıştı. Su Festivali sırasında sevinç çığlıklarının atıldığı nehrin kıyısı, listenin ilk sırasında yer alıyordu. Bu arada Kamboçya'daki pedofillerin çok küçük bir bölümünün "Batılı" olduğunu, yaşları 6-7'ye kadar düşen çocukların satıldığı yerlerdeki müşterilerin, genellikle yerli ya da Asyalı olduklarını ve bunların gazete haberlerine hiç yansımadığını hatırlatmakta fayda var.

Fillerin dinmeyen gözyaşları

Asyalılar, fillerin ağladığına inanır. Kamboçya'nın ilk modern operası "Fillerin Ağladığı Yer" (Where Elephants Weep), 28 Kasım 2008'de Phnom Penh'in Çenla Tiyatrosu'nda seyircisiyle buluştu.

Amerikan-Kamboç ortak yapımı prodüksiyon, Kızıl Kmerler'den kaçarak Amerika'ya göç eden Şam'ın, ülkesine geri dönüşünü ve geçmişini ararken pop şarkıcısı Bopa'ya âşık oluşunu anlatıyordu. Eserin amacı, Pol Pot rejiminin silmeye çalıştığı 12. yüzyıl klasik Kamboç müziği ve çalgı aletlerini, Batı'nın rock ve rap ezgileriyle birleştirerek genç kuşaklara tanıtmak.

Esasen Kamboçya'da fillerin ağlamasını gerektiren başka gerçekler de var. Bunlardan biri, kara mayını kurbanı 40 bin kolsuz ya da bacaksız insan. Bir diğeri, kristal metamfetamin ve Ecstasy bağımlılığı. Ayrıca, toplam nüfusun yüzde 42'sini oluşturan ve önemli bir bölümü sokakta yaşayan 15 yaşından küçüklerin uçucu madde kullanması. Enjektör paylaşımı ve korunmasız cinsel ilişki yüzünden bulaşan HIV-AIDS, insan kaçakçılığı ve bunlar yetmezmiş gibi, bütün gayretlere rağmen durdurulamayan çocuk fuhuşu.

Bu çocukları gören var mı?

Ekim ayının ilk pazartesi günü, yani 6 Ekim 2008, Dünya Çocuk Günü'ydü. Ülkemizin dört bir yanında törenler yapıldı, Atatürk anıtlarına çelenkler kondu, "Çocuk çiçektir. Sevildikçe mutlu olur. Çocuklar yarının büyükleridir" gibisinden güzel şeyler söylendi. Peki, binlerce kayıp çocuğumuz için ne yaptık, ne yapıyoruz? Hiç olmazsa Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı'nın internet sitesindeki fotoğraflara bakın, belki kayıplardan birine, bir yerde rastlamışsınızdır.

25 Temmuz 2008'de, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, ülkemizde bir ilki gerçekleştirdi ve Kayıp Çocuklar Raporu'nu yayınladı. Başkan Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu'nun sunuş yazısından, medyadaki "kayıp çocuk" haberleri üzerine 17 Aralık 2007'de harekete geçtiklerini, Türkiye'de 2007 yılında kamu birimlerine 7.183 kayıp çocuk bildiriminin geldiğini, bunların 6.350'sinin bulunduğunu ve 2007 yılı sonu itibariyle bilinen 833 kayıp çocuk olduğunu öğrendik.

Prof. Fendoğlu bunların, organize suç örgütlerinin ikna ederek evinden götürdüğü sayısı bilinmeyenlerin, ayrıca kamu birimlerine bildirilmeyen diğer "kayıt dışı çocuklar"ın, ileride bir sorun olarak karşımıza çıkabileceğinin altım çizdi.

Altı aylık çalışma sonunda hazırlanan Kayıp Çocuklar Raporu, "kayıp çocuk" olarak, ailesinin bilgisi dışında herhangi bir nedenle evden uzaklaşmış, kaçmış, kaçırılmış ve bu nedenlerle hayatı tehlike altında olan, kendisinden haber alınamayan 0-18 yaş grubu çocuğu kast ederken, mevzuatımızda bu kavramın farklı tanımları olduğuna dikkat çekildi.

Rapor, kayıp çocukları üç bölüme ayırıyordu. Bunlar, kendi rızasıyla kaçanlar, rızası dışında kaçırılanlar ve istemeden de olsa yoksulluk gibi nedenlerle kaçanlar.

Çocukların evden kaçmasına yol açan başlıca nedenlerin özenti, ebeveyn boşanması, kentleşememe olduğu; çocuğun kaçırılmasından, genelde çocuk ticareti, dilencilik ve cinsel sömürünün amaçlandığı, bu yüzden çocukları hastalık, uyuşturucu, şiddet ve cinsel istismar gibi tehlikelerin beklediği belirtildi.

Bazı çete ve terör örgütlerinin, kayıp çocukları kullanmak istediği, çocuk yaştaki insanları kandırarak örgüte kazandırmak için büyük çaba

içerisinde oldukları, Türkiye gibi yıllardır terörle uğraşan bir ülke için, sorunun bu açıdan da önem taşıdığı, teröre bulaşan çocuk sayısı toplamının yüksek olabileceği kaydedildi.

İstanbul'da kaç çocuğun kaybolduğu bilinmiyor

Raporda yer alan kayıp çocuk sayılan, sadece ilgili kamu kurumlarına bildirilenlerden oluşuyor. Aileler kamu kurumuna haber vermediğinde, "kayıp çocuk" kayıtlara, dolayısıyla istatistiklere girmiyor. Bu nedenle, ülkemizdeki gerçek kayıp çocuk sayısı, raporda yer alanın çok üzerinde olabilir. Bu durum, raporu kaleme alanlarca da dile getiriliyor.

2007 yılında, en fazla kayıp çocuk ihbarı yapılan il Ankara (1006 kişi) ve bu çocukların 30'u dışında, hepsi bulunmuş. İzmir, ikinci sırada. 642 kayıp çocuktan sadece 15'i aranıyor. Bursa, kayıp çocuk ihbarında üçüncü sırada. 439 kayıp çocuktan, 42'si aranıyor. Rapora göre, İstanbul'da kaç tane kayıp çocuk ihbarı yapıldığı bilinmiyor. (Bu belirsizlikle ilgili bir açıklama yapılmamakla birlikte, sanırım sorun, farklı birimlere bildirimde bulunulmasından ve bunlar arasında ortak bir veri tabanının bulunmamasından kaynaklanıyor). İstanbul'da 253 çocuğun arandığı, bu açıdan kentin Türkiye birincisi olduğu kaydediliyor.

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'nın Kayıp Çocuklar Raporu, çocukların kaybolmasını, 18 farklı nedene bağlıyor ve kaybolmanın önüne geçilmesi için 50'ye yalan öneride bulunuyordu. Bunlardan bir bölümü, izleyen iki yıl içinde hayata geçirildi.

Kayıp çocuk meselesi ciddiye almıyor

2010 baharında, bu kez Emniyet Genel Müdürlüğü elindeki verileri toplumla paylaştı. Tüm kayıpların yüzde 90'ını oluşturan 13-18 yaş grubundaki kayıp çocuklardan kızların genellikle "gönül ilişkisi" ve "aile baskısı"; erkeklerin ise "macera hevesi" ve "iş bulma ümidi" nedeniyle evlerini terk ettiklerini bildirdi.

"Kayıp Çocuklar Başta Olmak üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu"na verilen bilgiye göre,

2001 yılından itibaren kurulan çocuk şube müdürlüklerinde 4 bin 632 emniyet personeli görev yapıyor.

Kayıp çocuk verilerinin tutulmaya başlandığı 1997 yılından bu yana kayıp müracaatında bulunulan 29 bin 515 çocuğun 28 bin 36'sının bulunduğu, halen kayıp olan bin 479 çocuktan 517'sinin erkek, 962'sının kız olduğu açıklandı. Emniyet Genel Müdürlüğü, kayıp çocukların aranması sırasında yapılan iş ve işlemlerde standartlaşmayı sağlamak amacıyla "Kayıp Çocuk Rehberi" hazırladı ve tüm birimlere duyurdu.

Sosyal hizmet kurumlarından izinsiz ayrılan çocukların on-line takip edilebilmesine yönelik bir sistemin oluşturulması, Genel Müdürlük bünyesindeki veri tabanına, SHÇEK yetkililerinin internet ortamında e-Devlet kapısı üzerinden on-line veri girişi yapabilmelerinin sağlanması ve kayıpların aranmasında kullanılmak üzere "iz takip köpekleri" nin yetiştirilmesi, henüz gerçekleşebilmiş değil.

Süt şişesindeki çocuk

Günlerden 25 Mayıs 1972'ydi. "Artık büyüdüm anne" demişti o sabah. "Ne olur, durağa kendi başıma gideyim." Henüz altı yaşındaydı, daha önce hiç yalnız kalmamıştı. Önce direndi kadın, sonra ısrarlarına dayanamayıp kabul etti ve bir daha oğlunu hiç göremedi.

Etan Patz, her yıl, yarısı kız olmak üzere tahminen 2,5 milyon çocuğun kaçırıldığı, 90 milyon çocuğun sokakta yaşadığı, kaçının öldürüldüğü bilinmeyen dünyamızda, süt kutularının arkasına fotoğrafı basılarak aranan ilk çocuk olarak tarihe geçti. Ortadan kaybolduğu 25 Mayıs, Uluslararası Kayıp Çocuklar Günü ilan edildi. Yakınları, yakalarına Unutma Beni (Myosotis sylvatica) çiçekleri takarak onları anmakta, güvenlik birimlerinin ya da sayıları her gün artan sivil toplum örgütlerinin internet sayfalarındaki fotoğrafı belki bir tanıyan çıkar diye umutla beklemekteler.

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, ABD'de, çocukların kollarına takılmak üzere Amber Watch, Amber Alert ve GPS Locator gibi saatlerin üretildiğini belirttikten sonra, "Bazı gelişiniş ülkelerde kaybolan çocukların fotoğrafları süt şişelerinde ve televizyonlarda parasız yayımlanmaktadır. Bizde de, örneğin her ilin İnsan Hakları Kurulu'nun internet sitesinde kayıp çocuk fotoğrafları yayımlanabilir" önerisinde

bulunmuştu. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı'nın internet sitesinde kimi fotoğraflı, kimi fotoğrafsız, kayıp çocukların bilgisini yayınlaması, bu yönde atılmış büyük bir adım.

Yazımın girişinde de belirttiğim gibi, bir fırsatmız olduğunda bu sayfalara göz gezdirin. Belki kayıplardan birini görmüşlüğünüz vardır, demek isterdim. Ama, fotoğrafına ulaşılamayan öylesine çok çocuk var ki.

Çocuklar büyüyor, fotoğraflar aynı

Aslında fotoğraf konusunda başka bir sorun daha var. Kayboluşun üzerinden yıllar geçiyor, çocuklar büyüyor, fotoğraflar hiç değişmiyor ve bir gören olsa bile, tanıması giderek olanaksızlaşıyor. Bildiğim kadarıyla halen sadece ABD'deki Ulusal Kayıp Çocuklar Merkezi, çocuğun kayboluşunun üzerinden iki yıl geçip de bulunamadığında, kaçırıldığı zamanki fotoğrafının yanına, günümüzde nasıl gözükebileceğini de yayınlayarak, tanımayı mümkün hale getiriyor. Çocukların büyütülmesi için, ailenin diğer fertlerinin fotoğraflarından yararlanan, adli antropoloji konusunda özel eğitim gömüş sanatçılar çalışıyor. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ya da Emniyet Genel Müdürlüğü, bir ekip kurarak çocuk fotoğraflarını yaşlandırsalar, sanırım büyük faydası olur.

Evden kaçtı, geri gelir deyip geçiştirmeyin

Ailelerinin öngördükleri yerde bulunmayan ve kaybolduğu sanılan çocukların çok büyük bir bölümü, kısa bir süre sonra kendi kendine çıkagelir. Bazıları ise, kendi özgür iradeleri dışında bir yere götürülürler. Bunların da büyük bir bölümü, yıllar boyu unutmayacakları fiziksel ya da ruhsal bir travmanın kurbanı olsalar da, günün birinde sağ salim evlerine dönerler. Bazı çocuklar, fidye için kaçırılırlar. Aile bireylerinin tanımadığı biri tarafından özellikle cinsel sömürü amacıyla kaçırılan ve ardından öldürülen çocukların sayısı, yukarıda saydıklarıma oranla çok daha azdır ama, aydınlatılması en zor olandır.

Dünya genelinde, her yıl kaç çocuğun kaybolduğuna ve bunların nasıl bulunduğuna ilişkin güvenilir bir istatistik olmamakla birlikte, kaybolan her 10 bin çocuktan birinin kaçırıldıktan sonra öldürüldüğü sanılıyor.

Eldeki verilere göre, bunların neredeyse dörtte üçü, yaşı 11-13 arasında değişen kız çocukları ve katille ilk karşılaştıkları yer, evlerine çok yakın.

Kaçırıldıktan sonra öldürülen çocukların yan kadan, beklenen zaman ve mekânda bulunamadıklarında polise, "kayboldu" ya da "evden kaçtı" şeklinde bildirimde bulunulmuş. Ne aile bireyleri ne de polis, çocuğun aslında kaçırılmış olduğunu düşünmemiş. Konunun uzmanları, güvenlik birimlerinin her "kayboldu" ve "evden kaçtı" bildirimini ciddiye alması gerektiğini, hızla ve olabildiğince fazla bilgi toplamasını öneriyorlar.

Bundan yaklaşık 10 yıl önce Washington Başsavcısı Christine Grégoire'in talebi üzerine yapılan bir araştırma, çocuğun kaybolduğunu bildirmede genellikle iki saat gecikildiğini ve çocukların büyük bir bölümünün kaçırılmayı izleyen ilk üç saat içinde, hatta yüzde 44'ünün ilk saatte öldürüldüğünü ortaya çıkartmıştı. Bu veriler, çocuğun kaybolduğunu vakit kaybetmeden polise bildirmenin ve polislerin de hızla çocuğun son görüldüğü yerin çevresinde aramaya başlamasının önemini gösteriyor.

621 kaçırma olayını değerlendiren aynı araştırmayla, 1-5 yaş arası kız ve erkek çocuklarının daha çok ailenin bildiği biri tarafından kaçırılıp öldürüldüğü, 15-17 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklarını ise genellikle yabancıların öldürdüğü anlaşılmıştı. Çocukların kaçırılmasının temel nedeni, cinsel istismardı.

Katillerin neredeyse tamamı 27 yaşlarında ve bekardı, yarısı işsizdi; kalanı, fazla beceri istemeyen işlerde çalışmaktaydı. Dörtte üçü evvelce bir suç işlemişti ve bunların yan kadarında mağdur, yine bir çocuktu.

Dikkat çeken bir başka bulgu, suçu tekrarlayan saldırganların, çocuklan hemen hemen hep aynı şekilde kaçırması, aynı yere götürmesi, öldürdükten sonra en fazla 50-60 metre uzağa gömmesi ya da üzerini ağaç dallan, toprak, battaniye, kilim gibi bir eşyayla örtmesidir. Bu nedenle, bir çocuk ölüsüne rastlandı mı, yakın çevresinde başka cesetlerin aranması tavsiye ediliyor.

"Yabancılarla konuşma" demek yetmez

Çocuklarımıza "yabancılarla konuşma", "yabancıların otomobiline binme" diye tavsiyelerde bulunuruz. Pek çok kaçırma olayı, evinin hemen önünde oynamakta olan bir çocuğa yaklaşan bir otomobil sürücüsünün yol ya da mahallede oturan birini sormasıyla başlamıştır.

Tavsiyelerimize bunu da eklemeliyiz. Çocukların evlerine oldukça yakın bir yerde kaçırılabileceğini unutmamalı, onları mümkün olduğunca tek başına bakkala, kasaba göndermemeliyiz.

Aslında çocuklar kaçırıldığında, etrafta birileri olur ama, bir felaketin yaklaşmakta olduğundan hiç kuşkulanmaz. Nice kaçırma olayından sonra görgü tanıkları, "Çocuğu zorla otomobile bindiren adamı, babası sanmıştım. Ne onu tarif edebilirim, ne de aracın plakasını hatırlıyorum" demiş, evinin penceresinden bakarken gördüğü garip davranışlı yabancının komşunun çocuğuyla konuşması ve elinden tutup götürmesiyle hiç ilgilenmemiştir.

Etrafa biraz daha fazla dikkat etmek, kuşkulu davrananlardan gözlerinizi ayırmamak belki sizi biraz yorar ama, hiç belli olmaz, belki bir gün küçük bir can kurtarır.

Mavi mavi masmavi, gözleri boncuk mavi

Gazetede bir ilan: "Uzun boylu, yakışıklı, mavi gözlü ve kıskanç bir erkeğim. Ciddi bir beraberlik için mavi gözlü bir bayan arıyorum." Dikkat ederseniz, kadının yaşı başı, boyu poşu, parası puluyla ilgilenmiyor. Bir tek şartı var. Gözleri mavi olsun!

Mavi gözlü erkeğe soruyorlar, "Neden ille de mavi gözlü bir kadın arıyorsunuz?"

"Basit" diye yanıtlıyor, "Ben çok kıskanç biriyim, önceden tedbir alıyorum. Doğacak çocuğun gözleri maviyse mesele yok. Ama kahverengi olursa, karımın beni aldattığını anlayacağım."

Gazete ilanıyla eş arayan adam, aslında çok eskilerden beri süregelen bir yanlış inanışın kurbanı. Ana-baba mavi gözlü olursa, çocuğun da mutlaka mavi gözlü olacağım sanıyor.

Norveç'in Troms Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden Laeng, Mathisen ve Johnsen'e göre, ilanla mavi gözlü eş arayan kıskanç adam bir istisna değil. Araştırıcılar, mavi gözlü gençlere kadın fotoğrafları göstermişler. Kadınların yansının gözü mavi, yansının kahverengiymiş. Aslında her iki kümedeki kadınlar birbirinin aynıymış da, aradaki fark sadece gözlerinin rengiymiş. Bu erkekler, genellikle mavi gözlü kadın fotoğraflarını daha çekici bulmuş, kahverengi gözlüleri beğenmemişler. Araştırıcılar aynı resimleri kahverengi gözlü erkeklere de göstermiş. Mavi gözlü erkeklerden farklı olarak bunlar, göz rengiyle hiç ilgilenmemişler.

Norveçli psikologlar, bulgularını Davranış Ekolojisi ve Sosyobiyoloji adlı derginin (Behavioral Ecology and Sociobiology) 2007 yılındaki Ocak sayısında yayımladılar. Yayımlamakla kalmayıp yorumladılar da.

Efendim, mavi renk, "çekinik", yani resesifmiş. Kahverengi gözlü erkekler, kahverengi gözlü kadınlarla evlenince, çocukların mavi ya da yeşil gözlü olabileceğini bilirmiş. Bu nedenle kadınların göz rengi onlar için önem taşımazmış. Ama mavi gözlü erkekler, mavi gözlü kadınla evlendiğinde, çocuklarının her zaman mavi gözlü olmayacağı bilimsel gerçeğinden haberdar olsalar da, şuuraltı bir dürtüyle, aldatıldıklarının

hemen farkına varabilmek için, mavi gözlülerle evlenmeyi tercih edermiş.

Norveçlilerin makalesinin bir özeti, İngilizlerin ünlü haftalık popüler bilim dergisi NewScientist'te de kendine yer buldu. Hatta, "Mavi gözlü kıskanç erkekler, kendini emniyete almayı biliyor" şeklinde gazete haberlerine bile konu oldu.

Babalık göz renginden anlaşılmaz

"Anam, babam mavi gözlü, benim gözlerim yeşil. Biyoloji öğretmenim asla böyle şey olmaz dedi. Çok üzüldüm."

"İkimiz de mavi gözlüyüz, çocuğumuzunki kahverengi, babalık tayini yaptırmak istiyorum" şeklindeki taleplerle sıklıkla karşılaşırım.

Göz rengi genetiği çok karışık bir konudur ve okullarda öğrendiğimiz biyoloji bilgisiyle açıklanamayacak özellikler taşır. Çünkü göz rengi tek değil, çok sayıda genin denetimindedir. Büyük bölümü 15. kromozomun uzun kolu üzerine yerleşmiş bu genler, irisin en dış tabakasındaki melanin pigmentinin (boya maddesi) miktarını ve melanin içeren melanozom adlı hücrelerin sayısını belirler. Melanin ve melanozom fazlaysa, gözler kahverengi; azsa, mavi olur.

Bizlere okulda öğretilen, kahverenginin, yeşil ve maviyi; yeşilin de mavi renk genlerini baskıladığı doğrudur. Ancak, pigmentlerin yapımından sorumlu genlerde meydana gelen, kimi anlaşılmış, kimi hâlâ aydınlatılamamış bazı değişiklikler (mutasyon, rekombinasyon gibi) yüzünden, mavi gözlü ebeveynlerden kahverengi ya da yeşil gözlü çocukların doğması mümkündür. Bu arada, kimi çevre koşulları ve ilaçların göz rengini değiştirebileceği, kimi zaman gözün eski rengine dönüp, kimi zaman dönmeyeceği unutulmamalı. Kısacası göz rengi, kalıtımsal olmasına kalıtımsaldır da, Mendel kurallarıyla açıklanamayacak ölçüde karmaşıktır.

Tanık yanılır, kan yanılmaz

Bir suç işlendiğini ve hiçbir görgü tanığının olmadığım varsayın. (Zaten olsa da, her zaman gerçeği hatırlamazlar). Failin olay yerinde bıraktığı bir küçük kan damlasından, saçı ya da tükürüğünden kim

olduğunu bulmak istemez misiniz? Ya da tanınmayacak ölçüde yanmış bir cesedin kimliğini saptayamadığınızı düşünün. Derisinden, kemiğinden kurbanın ırkı, saç, ten ve göz rengi belirlense, iyi olur, değil mi? Soruşturmaları yürütenler, DNA analizleri sayesinde çok yakında bu bilgilerin tamamına ulaşabilecekler.

Uzunca bir süredir, bir kan lekesinden, kemik parçasından yola çıkarak, sahibinin Avrupalı, Asyalı, Afrikalı ve Kızılderililerin genetik özelliklerini ne oranda taşıdığı belirlenebiliyor. Hatta, örneğin Avrupalı ise, soyunun, kıtanın kuzeybatısından mı, yoksa güneydoğusundan mı geldiği anlaşılıyor.

2002 yılında Louisiana'da yedi kadını öldüren seri katilin, gerek görgü tanıklarının ifadeleri, gerekse kriminal profilleme uzmanlarının varsayımlarına göre önce "beyaz", sonra "zenci" olduğu sanılmıştı. Baton Rouge polisi ve FBI, verilen bilgilere dayanarak robot resimleri çizdirdi, benzeyen yüzlerce kişiden DNA profili için kan aldı. Katili bulamayınca, DNA'dan soy analizi yaptığını iddia eden bir şirkete başvuruldu.

Gelen sonuca göre, saldırgan yüzde 85 oranında Afrikalı, yüzde 15 oranında Kızılderiliydi. Şirket, bu oranlan taşıyan bir erkeğin yüzünün nasıl olabileceğine ilişkin bir dizi çizim de oluşturdu.

O tarihe kadar kimsenin kuşkulanmadığı Derrick Todd Lee'ye bu sayede ulaşıldı. Louisiana başsavcısına bağlı olarak görev yapan dedektif Darıny Mixon, Lee'den DNA profili için örnek almayı başardı. Bu profil, mağdurların üzerindeki biyolojik örnekleri tam olarak tutunca Lee yargılandı, 14 Ekim 2004 tarihinde iğneyle idama mahkûm oldu. İdam kararı, 16 Ocak 2008'de eyalet yüksek mahkemesi tarafından onanmakla birlikte, Lee'nin avukatı Gary Clements davanın yeniden görülebilmesi için itirazda bulundu. Lee, 15 Nisan 2011'de yeniden hakim karşısına çıkacak.

Aslında, onu adalete teslim eden dedektif Danny Mixon, idam cezasına karşı olmakla tanınırdı. Ancak, bunun da artık bir önemi kalmadı. Dedektif, 20 Eylül 2008 günü, Baton Rouge'daki bir hastanede, 70 yaşında, lösemiden öldü.

Gözü mavi, saçı kızıl ama..

Loisiana'lı seri katile yüzde 85 oranında Afrikalı, yüzde 15 oranında Kızılderili diyen şirketin kurucuları 2003 yılında, Hollanda Adalet Bakanlığı'nca düzenlenen bir toplantıda, DNA analiziyle göz rengini belirleyebildiklerini ve işlemin patentini aldıklarını ilan ettiler. Aynı yıl araştırma sonuçlarını, uluslararası hakemli Genetics dergisinde yayımladılar. İki yıl sonra, kan ve dokulardan yüzde 92 doğrulukta göz rengini belirlemeye başladılar. Göz renginin peşine düşen sadece Amerikalılar değil.ingilizlerin Adli Bilim Hizmetleri, olay yerinden elde edilen örneklerde, tıpkı Türkiye'de yapıldığı gibi, önce bir DNA profili oluşturuyor. Bu amaçla, DNA üzerinde STR adı verilen bölgelerden on tanesini, aynca cinsiyet belirleyen amelogenin bölgesini inceliyor. Elinde şüpheliler varsa, onların DNA profiliyle karşılaştırıyor. Tutan biri varsa, mesele yok (Buraya kadarı, Türkiye'de de aynen yapılıyor).

Polisin elinde hiç şüpheli yoksa ya da olay yerinden elde edilen delilin DNA profili, şüphelilerden hiçbirinin DNA profilini tutmazsa, İngiltere ulusal veri tabanına başvuruyor. (İşte bu, en azından Kasım 2010 itibariyle Türkiye'de olmuyor. Hazırlanan yasa taslağındaki gibi olacaksa, zaten hiç olmasın daha iyi!). Olay yerindeki delilin DNA profiline tam olarak uyanı, veri tabanında bulunursa mesele yok, kişiye ulaşılıyor ve kontrol amacıyla yeniden örnek alınıyor.

Veri tabanında, elindeki DNA profiline tam olarak uyan birini bulamazsa, kısmen örtüşenleri tarıyor, yani aile taraması yapıyor. Böylece zanlının yakın akrabalarına ulaşmaya çalışıyor.

Bundan da bir sonuç alamadığı takdirde, DNA verilerim kullanarak, İngiltere nüfusunun yüzde 99.7'sini kapsayan Beyaz, AfroKarayip, Hindistan, Güneydoğu Asya ve Ortadoğu gruplarının hangisine mensup olduğunu hesaplıyor. Ayrıca gözünün, teninin rengini ve saçının kızıllığını belirlemek üzere, bazı DNA bölgelerinin özelliklerini araştırıyor ve bütün bunları 2001'den bu yana yapıyor. Kısacası, kan lekesinden "gözü mavi, saçı kızıl" diyor. Sanırım bundan sonra, gözünde renkli lens, saçında boya olmaması için dua ediyor!

Dünyanın ilk ve tek gözlük reçetesi bankası

Kimlik tespitinde diş hekimliğinin, adli tıbbın, antropolojinin ve DNA analizlerinin önemi büyüktür. Bunlardan daha az oranda olmakla birlikte, mağdurun giysileri, takıları, dövmesi, doğum lekeleri, doğumsal kusur ve

sakatlıkları, ameliyat izleri ölenin kim olduğunu belirlemede işe yarar. Bu amaçla, numaralı gözlük camlarından bile yararlanılır.

Üç kırık cam

Vietnam savaşı sırasında, balta girmemiş bir ormana düşen keşif uçağının iki Amerikalı mürettebatından bir daha haber alınamamıştı. 32 yıl sonra, Amerikan Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı merkez kimliklendirme laboratuvarından (JPAC-CIL) bir ekip, o bölgedeki kazılarında, uçağa ve içindekilere ait olabilecek bazı kalıntılara ulaştı. Bunların arasında, bir güneş gözlüğüne ait üç kırık cam parçası da bulunuyordu. Camlar numaralıydı. Kayıp iki pilottan birinin gözlerinin sağlam, diğerinin bozuk olduğu öğrenildi. Camların numarası, son reçetesindeki bilgileri aynen tutunca, kalıntıların kayıplara ait olduğu varsayımı güç kazandı.

Numaralı camlar

Aynı ekibin, numaralı gözlük camını kimliklendirmede kullandığı bir başka örnek, 1967 yılında Güneydoğu Asya'da düşen F-105'in pilotuyla ilgilidir. 1990'lı yıllarda, birkaç kez Laos'a giderek kayıp pilotu ve uçağı arayan uzmanlar, çok sayıda görgü tarağının gösterdiği yeri 2002 yılında kazmaya başladılar. İskelete dönüşmüş insan kalıntıları ve pilot giysi parçalarının yanıbaşında, bir güneş gözlüğü camının kırık parçalarını da buldular. Camlar numaralıydı ve kazadan bir yıl önce pilota verilen göz hekimi reçetesindeki sol göze ait sayılarla tam olarak örtüşüyordu.

İki milyonda bir

Halen ABD ordusunun elinde 385 bin sivil ve askerin gözlük reçetesi bilgilerinin yer aldığı bir veri tabanı bulunuyor. Veri tabanına http://www.jpac.pacom.mil adresinden ulaşmak mümkün. Açılan pencereye (OptoSearch) reçete bilgileri girildiğinde, aynı reçeteye rastlama sıklığı hesaplanabiliyor. Yukarıda örnek olarak verdiğim, Vietnam'da ölen iki askerin göz kusurlarına, ikinci bir kez rastlama olasılığı, 2 milyonda birden az. Bu da, kimliklendirmede gözlük camlarının önemini kanıtlıyor.

Amerikalılar, dünyanın ilk ve tek gözlük reçetesi veri tabanını sadece kayıp askerlerini bulmada değil, cinayetleri aydınlatmada da kullanıyorlar. Şüphelinin otomobilinde ele geçen cam kırıklarının, kayıp olduğu bildirilen bir yabancı uyruklunun gözlük camları olabileceğini düşünen polis, Interpol aracılığıyla ölenin göz hekimine ve son yazdığı reçetenin bilgisine ulaştı. Cam kırıkları, bu reçeteyle tam olarak örtüştü. İkinci bir kez rastlanma sıklığı, milyonda 2.5'tan azdı. Polis bu veriye dayanarak, şüphelinin evini arayabildi. Kişi halen, cesedi bulunamamış yabancı uyrukluyu öldürmekten yargılanıyor.

Göldeki "yeşil" ceset

Gölden "yeşil" bir kadın cesedi çıkarttılar. Kafası ve elleri yoktu. "20 yaşında ve üç haftadır suda" dediler. Katili kasap sandılar. Hepsi yanlıştı. New York Adli Tıbbı'nın şefi Dr. Baden, titiz bir çalışmayla yanlışları düzeltti. Polis Dan Reidy de yeni kanıtlardan yola çıkarak bir yıl önce karısının kaybolduğu iddiasıyla kendilerine başvuran bir kocanın peşine düştü. "Yeşil ceset'in söz konusu kayıp kadın olduğu kesindi, ama katilin kocası olduğu, tüm delil sayılabilecek işaretler onu gösterse de kanıtlanamıyordu.

Onu ilk gören bir balıkçıydı. İyice korkmuştu doğrusu. Nasıl korkmasın ki. "Şu suyun üzerindeki yeşil şey de nedir?" diye meraka kapılmış, kayığın burnunu o yana çevirmiş, birkaç metre yaklaştığında kafası olmayan bir bedenle karşılaşmıştı.

"Parmak izlerini alamıyoruz amirim" diye bildirdi, "yeşil şeyi" sudan çıkartan polisler. "Sadece kafası değil, elleri de yok! Katil, kim olduğunu bulamayalım diye kafasını, ellerini kesmiş, cesedi morga götürüyoruz."

Katil kasap olabilir

Mermer masasının üzerine yerleştirilen bedene şöyle bir baktı hastanenin patoloğu. "Yeşillik, göldeki yosunlardan" dedi. Ardından işe koyuldu. "Öleli üç hafta olmuş. Atletik yapılı, yirmilerinde bir kadın. Sol göğsünün hemen altı kesilmiş, bir miktar doku çıkartılmış. Katil kasap olabilir." Polisler, çevrede ne kadar kasap varsa sorguya çektiler. Doktorun tarifine dayanarak, kadının mümkün olduğunca gerçeği yansıtabilecek resmini çizdiler, el ilanları bastılar, gölün civarındaki köy ve kasabalarda dağıttılar, ağaçlara, duvarlara yapıştırdılar. Bir türlü, kadım tanıyan çıkmıyordu. Bir hafta sonra, "Bu iş böyle olmayacak" dedi soruşturmayı yürütmekle görevlendirilen polis Dan Reidy, "Cesedi New York'a götürelim, bir de doktor Baden incelesin, belki başka ipuçları bulur" dedi.

Harika çocuk Dr. Baden

Dr. Baden, kimya ve biyoloji lisansından sonra, önce gazeteciliğe heveslenmiş, ardından doktor olmaya karar vererek New York Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girmişti. Öğrenciliğinin ilk gününden itibaren patolojiye merak salmış, New York adli tabipliğindeki hiçbir otopsiyi kaçırmamaya gayret etmişti. Patoloji uzmanlık eğitimini tamamladıktan kısa bir süre sonra, aynı yerde çalışmaya başladı. "Yeşil ceset" önüne konduğunda, henüz New York Belediye Başkanı Edward Koch, Amerika'nın bu yeni "harika çocuğu"nu, şef kadrosuna atamamıştı. Dr. Baden, 151 çalışanlı, 3.5 milyon dolar bütçeli New York adli tabipliğinde, yılda 35 bin dolar maaş alan şef yardımcısıydı.

Dr. Michael Baden'i tanıdığımda, artık New York adli tabipliğinin şefi değil, New York Eyalet Polisi Adli Tıp Soruşturmaları Birimi'nin eşbaşkanıydı. Bundan sonra okuyacaklarınızı, onun ağzından aktarıyorum.

"Her çeşit cesede alışıktım da, yeşilini ilk kez görüyordum. Kadın, tahmin edildiği gibi yirmilerinde değil, çok daha yaşlıydı. Kıkırdaklarındaki kalsiyum, belkemiğinin özellikleri, orta yaşın üzerinde olduğunu gösteriyordu. Yumurtalıklarını inceledim. Normalde ceviz büyüklüğünde olur, yaşlandıkça büzüşürler. Bununkiler erik boyundaydı. Bana göre kadın, 55'lerindeydi.

Midesinde kısmen sindirilmiş meyve ve sebze kalıntıları gördüm. Elma ve havuçları saptadım, ama kalanını anlayamadım. Bunları, ölümünden hemen önce yemiş olmalıydı. Ölüm nedenini belirleyemesem de, sindirim tamamlanamadığına göre, aniden gerçekleşmişti. Bulunamayan kafasına bir darbe aldığı sonucuna vardım."

Göğsündeki yara izi

"Kafası, elleri öylesine düzgün biçimde kesilmişti ki, bir şerit testereyle yapıldığını düşündüm. Göğsünün altındaki yara izi ise, ilgi çekiciydi. Kafa ve ellerin kesiminde gösterilen titizliğe karşın, bu yara çok özensizdi, çirkindi, beceriksizce yapılmıştı. Belki de, sivri bir cismin üzerine düşmüştü. Başı ve elleri olmasa da, sadece bu yaradan kadının kimliğini belirlenebilirdi.

Benden önce cesedi gören doktor, üç haftadır suda olduğu sonucuna varmıştı. Tıpkı kadının yaşı gibi, bu süre de doğru olmayabilirdi.

Bedenin üzerindeki yosunları kazıdım, mikroskopla incelenmek üzere biyoloji bölümüne gönderdim. Gelen rapor, haklılığımı kanıtladı. Yosunlar, iki çeşitti. Bir bölümü tazeydi, bu yılın yosunlarıydı. Bir bölümü ise geçen yazdan kalan cansız yosunlardı. Bu durumda kadın, en az 18 aydır suda olmalıydı."

Ablam iki yıldır kayıp

Polis Dan Reidy, kurbanın eşkalini yeniden tanımlattı. Bu kez, kadının 20'lerinde değil, 55 yaş dolaylarında olduğunu göz önüne aldılar, bir buçuk yıl önce ortadan kaybolan birini aramaya başladılar. Aradan 24 saat geçmeden, bir kadın polisi aradı. "Ablam iki yıl önce kayboldu" dedi ve ekledi: "Verdiğiniz eşkal ona uyuyor."

"Sol göğsünün altında bir iz var mıydı" diye sordu polis Reidy heyecanla. "Evet" dedi kadın, "Çocukken ağaçtan düşmüş, göğsünün tam altına bir ağaç kütüğü saplanmıştı. Boyu uzadıkça, yara izi de büyüdü. Çok çirkin bir izdi, gördükçe üzülür, soyunmaya utanırdı."

"Ablanızı en son ne zaman gördünüz?" diye sordu polis. "Bizim evde" diye yanıtladı kadın. "Kocasıyla ziyaretime gelmişlerdi." Polis Reidy, alacağı yanıttan adı kadar emin olarak bir soru daha yöneltti. "En son ne yemişti, hatırlıyor musunuz?" "Elbette" dedi kızkardeş, "Elma, armut ve havuç." Polis Reidy, "Eniştenizin adı nedir, nerede oturur?" diye sordu. Adresi verdi kadın ve adını söyledi "Wilbur Howard" "Hay Allah kahretsin" diye hayıflandı polis içinden, "Elimden nasıl da kaçırmışım".

Karım evi terk etti

Yeşil cesedi gölden çıkarttıklarında 1976 baharıydı. 1975 Ağustosu'nda bir adam polisi aramış ve 40 yıllık karısının evi terk ettiğini ve aylar geçtiği halde kendisinden haber alamadığını anlatmıştı. Zaman zaman kavga ettiklerini, birçok kişinin buna tanık olduğunu, birkaç kez evden ayrıldığını, ancak bir süre soma döndüğünü söylemiş, başına bir şey gelmiş olabileceğinden kaygılanmış, polise haber vermek ihtiyacım hissetmişti. Polis, adınm Wilbur Howard olduğunu söyleyen adamı karakola davet etmiş, heyecanlı oluşundan kuşkulanmış, söylediklerinin doğru olup olmadığını meydana çıkartmak amacıyla,

hukuken bir anlam taşımasa da, onu yalan makinesine bağlamış ve poligrafını çekmişti. Adam, doğru söylüyordu.

Tek tanık pedikürist

Yeşil cesetle ilgili ilk raporda, 20 yaşlarında bir kadın olduğu belirtildiğinden, polis Reidy'nin aklına, bir yıl önceki bu kayıp bildirimi hiç gelmemişti. "Yalan makinesini aldatabilen adam, baldız ziyaretinden hemen sonra, karısının başına vurup öldürdü, kafasını, ellerini testereyle kesti, götürüp bedenini göle attı herhalde" diye düşündü ve Wilbur Howard'in kapısını çaldı.

"Kuşkularınızda haklısınız" dedi Wilbur Howard. "Dr. Michael Baden'in mucizeler yarattığını gazetelerden okuyorum. Ancak, söyler misiniz lütfen, yeşil cesedin karım Katherine olduğunu nasıl ispatlamış?" Haklıydı. Kadının geçmişme ait hiçbir tıbbi belge bulunamıyordu. Bir akciğer röntgeni bile çektirmemişti. Sıklıkla pedikür yaptırdığı biri, cesedin ayaklarına bakmış, "Küçükken ağaçtan düşmüş, sol başparmağını kırmış, bu nedenle eğriydi. Bakın bununki de eğri, yüzde 90 ihtimalle, o olabilir" demişti ama, bir pediküristin tanıklığı yetmezdi elbette.

Wilbur Howard'ın karısını öldürdüğüne dair başka delililer de vardı. Evinde bir testere, bir marangoz masası, garajında ufak bir tekne, kapısının önünde bir station wagon otomobil buldular. Aracın taban döşemesinde küçük lekeler vardı ama, defalarca deterjanla silindiğinden kan olup olmadığını bile anlayamadılar. Kadının kayıp olduğu süre, göğsünün altındaki yara, son yemeği, pediküristin tanıdığı kırık başparmağı, hep göldeki cesedin Katherine olduğuna işaret ediyordu ama, savcı hiçbirini kesin kamt olarak kabul etmedi ve "Bunların hepsi rastlantı olabilir" dedi.

Polis Reidy çaresizdi. Dosyayı kapatabilmek için Wilbur Howard'a bir teklifte bulundu. "Senin katil olduğunu biliyorum, ama kanıtlayamıyorum" dedi. "Vasiyetine karını öldürdüğünü yaz. Belgeyi bir banka kasasında sakla. Ölümünden sonra avukatın açsın. Dosyayı o zaman kapatsınlar, faili meçhul kalmaktan çıksın." Kayıtsızca omuz silkti Howard, "Nasıl istersen" dedi.

Vasiyette yazmıyordu

Aradan iki yıl geçti. Polis Reidy hâlâ görevdeydi. Sağlığını yakından izlediği Howard'in bir kalp krizi geçirip, öldüğünü öğrenir öğrenmez, 200 kilometre kadar ötedeki hastaneye gitti, cesedini teşhis etti. Avukatım buldu, vasiyet kasadan çıkartıldığında yanındaydı. Heyecanla göz gezdirdi. Cinayetle ilgili tek bir satır bile yoktu.

Gölden çıkan yeşil cesedin kimliği hâlâ meçhul. Wilbur Howard’ın karısının katili olduğu, bir varsayımdan öteye anlam taşımıyor. Cinayet, on yıl kadar soma işlenmiş olsaydı, DNA analizleri sayesinde hem cesedin kimliği hiçbir kuşkuya yer vermeyecek biçimde anlaşılabilecek, hem de evdeki testerede, otomobilin ya da teknenin içinde, zavallı kadının kanı, saçı, derisi gibi bir delile ulaşılabilecekti.

İkinci bebekle gelen adalet

İki aylık bebeğini zehirlemekle suçlanmıştı. Hiçbir şeyin onu hapisten kurtarması mümkün görünmüyordu. İdamı isteniyordu, ama ömür boyu hapis cezası aldı. Bu sırada bir çocuk daha doğurdu ve kader, karşısına temel bilimlere meraklı bir doktoru çıkardı. Dr. James Shoemaker, araştırmaları sonunda bebeğe yanlış tanı konduğunu ve yanlış tedavi uygulanması sonucu öldüğünü belirledi. Genç anne, St. Louis Üniversitesi ve SmithKline Beecham laboratuvarlarını, ayrıca ölen çocuğun tedavisiyle ilgilenen çok sayıda doktoru mahkemeye verdi ve hatırı sayılır bir tazminat aldı.

1989 Haziranı'nda hayat çok güzeldi. Göle bakan küçük evlerinde, artık üç kişi olmanın mutluluğunu yaşıyordu. "Gözleri bana, saç rengi kocama benziyor" diye anlatıyordu genç kadın. Oğulları ikinci ayını geride bırakmıştı. 7 Temmuz, bir cumaydı. 0 gece her şey değişecekti. Genç anne biraz kaygılıydı. Bebeğini kucağına almış biberonunu veriyordu ama çocuğun birkaç gündür hiç iştahı yoktu. "Belki gazı vardır" diye düşündü kadın; ayağa kalktı, bir o yana, bir bu yana yürümeye başladı. Çocuk bütün yediklerini kustu. "Bu böyle olmayacak" dedi. "Yarın mutlaka hastaneye götürmeliyim."

Ertesi gün bebeğin keyfi de iştahı da yerindeydi. Düzeldi sandı kadın. Yanılıyordu. Bebek, o gece yeniden kusmaya başladı. Kadın, çocuğu alıp en yakın hastanenin acil servisine gitti.

Baktı, yeterince ilgilenmiyorlar; daha uzaktaki, daha büyük bir hastanenin çocuk aciline başvurdu. Orada bebeği muayene ettiler, incelemek üzere kanını aldılar, "Bu gece kalacak, laboratuvar sonuçlarını göreceğiz" dediler. Hastanenin, vücut sıvılarında zehir arayan bir laboratuvarı yoktu, bebeğin kanını iki önemli merkeze, SmithKline Beecham ve St. Louis Üniversitesi Toksikoloji Bölümü'ne gönderdiler. Akşama doğru sonuçlar geldi. Her iki laboratuvarın bulguları birbirinin aynıydı. "Yüksek miktarda etilen glikol."

Doktor polisi aradı

Raporu görenin aklına, bir tek şey geliyordu. Etilen glikol, renksiz, şurup kıvamında ve tatlı bir alkoldür. Deterjan, parlatıcı ve bazı

patlayıcıların yapımında işe yaramakla birlikte, plastik endüstrisinde, örneğin plastik şişelerin imalinde, vazgeçilmez bir yere sahiptir (Bu son yazdığıma özellikle dikkat etmenizi rica ederim.) Etilen glikol'ün bir diğer özelliği, suyun donma noktasını düşürmesidir. Bu yüzden, otomobil radyatörlerinde antifriz olarak kullanılır. Ancak, etilen glikol çok zehirlidir. Birkaç damlası bebekleri, bir iki çorba kaşığı, erişkinleri hastanelik etmeye yeter.

Küçük bebeğin doktoru Robert Lynch, her iki raporda "Yüksek miktarda etilen glikol" yazdığını görünce, hastane polisini aradı. "İki aylık bebek kazaen antifriz yutmuş olamayacağına göre, anası ya da bir başkası onu öldürmeye çalışmış" dedi. Etilen glikol zehirlenmesinde ne yapılması gerekiyorsa onu yaptı, çocuğun damarından yavaş yavaş alkol verdi.

Savcı idamını istedi

Polis, soruşturmasını başlattı. Genç anneye, ailenin diğer bireylerine, komşulara sorular sorup durdu.

17 Temmuz'da bebeği taburcu ettiler. Ancak savcı, annesine teslim edilmesine izin vermedi, bir bakımevine yerleştirilmesini uygun gördü.

Anne, ara sıra bebeğini ziyarete gidiyordu. Ondan ayrılmanın üzüntüsü yetmiyormuş gibi, kocası ve ailenin diğer bireylerinin suçlamalarıyla perişan olmuştu. 4 Eylül sabahı, yine bakımevine gitti, oğlunu birkaç saatliğine kucağına aldı, mamasını yedirdi, ağlayarak evine döndü.

Sabaha karşı zil sesiyle uyandılar. "Evi arayacağız" dediler. "Oğlunuz ziyaretinizden sonra fenalaşmış, hastaneye kaldırılmış ve kanında yine etilen glikol bulmuşlar. Hem de mililitrede 911 mikrogram."

Evdeki aramada, yarıya inmiş bir antifriz şişesi buldular. Şişeyi de anneyi de alıp götürdüler. Bebek, 7 Eylül günü öldü, otopside çıkartılan beyninde kalsiyum oksalat kristallerine rastladılar. İç organlarında etilen glikol buldular. Genç kadın, yargıç Kramer'in önüne çıkacağı günü beklemeye başladı, savcı George B. McElroy III, idamını istiyordu.

Kader mi, kısmet mi

Oğlunu zehirlemekle suçlanan kadın, tutuklandığında hamileydi aslında. Bir oğlu daha oldu. Bebeği bakımevine, anneyi cezaevine yerleştirdiler. Bir süre soma bebeğin iştahı tamamen kesildi, kusmaya başladı, hastaneye kaldırdılar, inceden inceye araştırdılar. "Metil malonil asidemisi var" dedi laboratuvarın sorumlusu. "Kalıtımsal bir hastalıktır. Vücut bazı protein ve yağlan yakamaz. Değişik tipleri vardır. Tipine göre, 50-100 bin doğumda bir görülür. Tedavi edilmezse erken yaşta öldürür. İlk çocuğu da bu yüzden ölmüş olabilir."

Mahkeme, bu olasılığı pek değerlendirmeye almadı. Çocuğun ölüm nedeni kalıtımsal bir hastalık olamazdı. Bir kere, kanında etilen glikol bulunmuştu. Evde, yarılanmış bir etilen glikol şişesi ele geçmişti. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, kadının son kez bakımevine gittiği gün, çocuğa mama verdiği biberon da incelenmiş, eser miktarda da olsa, içinde etilen glikole rastlanmıştı. Çocuğun beynindeki kalsiyum oksalat kristalleri, organlarındaki etilen glikol kalıntıları diğer kanıtlardı. Kadını idam edemediler ama, denetimli serbestliğe imkân tanımayacak biçimde, ömür boyu hapisle cezalandırdılar. Kadının adı, Patricia Stallings'di. Yeniden gebe kalmasaydı, ikinci oğlunu doğurmasaydı, bu çocuk hastalıklı olmasaydı ve genç bir bilim adamının yaşam çizgisi onunkiyle kesişmeseydi, hâlâ cezaevinde olacaktı.

Temel bilimlere meraklı bir doktor

Dr. James Shoemaker, 1981 yılında tıp fakültesini bitirmişti. Biyokimya ve Moleküler Biyoloji alanındaki doktorasını tamamlamasının hemen ardından St. Louis Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyokimya Bölümü'nde çalışmaya başladı. Dekanı ikna etti, metabolik hastalıkların genetiğini incelemek üzere bir araştırma laboratuvarı kurdu.

Dr. Shoemaker, farklı uzmanlık alanlarından hekimlerin bir araya gelerek ilginç olgulan tartıştıkları bir seminerde, cezaevindeki kadının metil malonil asidemili ikinci oğlundan haberdar oldu. Kadının ilk oğlunun, aynı hastalık belirtileriyle hastaneye kaldırıldığını ve öldüğünü, ancak kanında antifriz bulunduğunu öğrendi. Ölen çocuğun kanını ve otopside çıkartılan organlarını bir kez de kendisi incelemek istedi.

21 Nisan 1990 günü Dr. Shoemaker, çocuğun kanında beklenmedik bir madde buldu. Ama bu etilen glikol, yani antifriz değil, metil

malonik asidemili hastaların kanında rastlanan propiyonik asitti. Zehirlerin aranmasında gaz kromatografisi-kütle spektroskopisi kullanıldığında, etilen glikol ile propiyonik asit birbirine karıştırılabilir. Nitekim, çocuğun kanım inceleyen laboratuvarlar, zehir aramaya odaklandıklarından, sonucu, etilen glikol diye yorumlamış, propiyonik asit olabileceğini akıllarına bile getirmemişti.

Dr. Shoemaker, biberondaki etilen glikolü de, usulüne uygun biçimde sterilize edilmemiş plastik şişenin çeperinden, biberon içindeki mamaya bulaşmasına bağladı.

Deneyleri bir kez de Yale Üniversitesi'nden Dr. Piero Rinaldo'ya tekrarlattı. "İnanamıyorum" diye isyan etti Rinaldo, "Birini idamla yargılıyorsunuz ve analizleri tekrarlattırııyorsunuz? Bu nasıl adalet?"

Daha da ileri gitti. "Etilen glikol zehirlenmesi sanıp, alkolle tedavi etmişler. Beyindeki kalsiyum oksalat kristallerinin nedeni, etilen glikol değil, tedavi için verdikleri alkol. Her iki alkol de beyinde bu kristalleri oluşturur. Doğru teşhis konsaydı, ne çocuk ölürdü, ne de kadın cinayetle suçlanırdı."

Ürpertici sonuçlar

Ölen çocuğun bir mililitre kanında 911 mikrogram etilen glikol bulunduğu kayıtlıydı. Dr. Shoemaker, eline kalem kağıt alıp hesapladı. Bu durumda, iki aylık bebeğin 300 litre antifriz içmesi gerekirdi. Bu saçmalığın farkına varılmaması bir başka rezaletti.

Demek, kustuğu için hastane acillerine getirilen metil malonil asidemili çocukların bir bölümü, antifrizle zehirlenmiş sanılıyor, alkol verilerek tedavi ediliyor ve büyük bir olasılıkla ölüyorlardı.

Patricia Stallings katil değildi, katil olan toksikoloji raporlarının altına imza atanlar, buradan gelen raporlarda yazılanları doğruymuş kabul ederek, analiz sonuçlarını sorgulamadan tedaviye kalkışan doktorlar, yapılan tedavinin ne olduğuna bakmaksızın otopsi raporu hazırlayanlar, kısacası tüm sağlık sistemiydi.

Tahliye oldu ve tazminat kazandı

Genç kadın 1991 yılı Eylülü'nde serbest kaldı. Yanlış tedaviyi yapan Cardinal Glennon Hastanesi'ni, kanda propiyonik asidi bulamayıp, "antifrizle zehirlendi" diyen St. Louis Üniversitesi ve SmithKline Beecham laboratuvarlarını, ayrıca ölen çocuğun tedavisiyle ilgilenen çok sayıda doktoru mahkemeye verdi ve hatırı sayılır bir tazminat aldı.

Önce bir köpek sevin, sonra bir kadın ve hapisten kaçın

Yan tarafına siyah renkte köpek patisi resmedilmiş beyaz minibüs, her zamanki gibi saat tam 16.30'da demir kapının önünde durdu. "Hoşçakalın hanımefendi" dedi görevli kapıyı açarken. Her zamanki gibi, "Yarın görüşürüz evlat!" diye seslendi kadın ve yavaşça uzaklaştı. Beyaz minibüsün içine bakmak, kimsenin aklının ucundan bile geçmedi.

Rahibe, rahibe olmadan önce küçük bir kızdı. Annesi, ikinci kez evlenmişti. Bir meyhanede bulaşıkçıydı. Eve gelişi sabahın ilk ışıklarını buluyordu. Üvey baba işsizdi, adam yaralamaktan hapse girip çıkmıştı, eline ne geçerse içiyordu. Küçük kız, olur olmaz dayak yiyor, aç bırakılıyor, bütün bunlar yetmezmiş gibi ırzına geçiliyordu. Dayanamayıp evden kaçtı, bir yurttan diğerine yerleştirildi, istismar bitmedi. Hamile kaldı, bebeğini doğurdu ve daha hastaneden çıkmadan evlatlık olarak verdi. Yeniden sokaklara düştü, bir lokma ekmek, bir kap çorba karşılığında bedenini satmaya başladı, birkaç kez intihara kalkıştı, bir türlü başaramadı.

Günün birinde, bir sokak köpeği tanıdı. O nereye gitse, köpek peşinden geliyordu. Köpeğin karşılıksız sevgisi onu hayata bağladı, "Beni seviyor, benim için kaygılanıyor. Onun sayesinde acılarımı unuttum. Onun için yaşamalıyım" dedi. Bir Dominikan manastırına girdi, rahibe oldu. Kendi gibi acı çeken başkalarını da hayata bağlamak istedi, yanma Washington Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanı Profesör Leo K. Bustad ile psikolog Linda Hines'i aldı, en yakın cezaevine başvurdu.

1981 yılıydı, dünyanın ilk "cezaevi köpekleri" programı böyle başladı.

Bir belgesel izledi hayatı değişti

Aradan 20 yıl geçti. Günün birinde bir televizyon kanalı, rahibe Pauline Quirin ve cezaevi köpekleriyle ilgili bir belgesel yayınladı. Belgeseli izleyenlerden biri, sekreterlikten emekli Bayan Toby Young'dı.

Toby, liseyi bitirdiğinde sınıf arkadaşı Patrick ile evlenmiş, aynı küçük kasabanın aynı küçük evinde yaşamış, iki oğulları olmuştu. Birbirlerine sıkıca bağlı, yasalara saygılı, komşuları tarafından çok sevilen bir aileydiler. Adam, itfaiyecilikten emekli olduktan sonra kötü bir haberle sarsılmışlardı. Toby, tiroid kanseriydi. Ameliyat oldu, uzun, yorucu tedavilerden geçti.

0 sabah Bayan Toby Young, seyrettiği belgeselin son cümlesinden çok etkilendi. Hindistan Bağımsızlık Hareketi'nin lideri Mahatma Gandhi'nin bir cümlesiydi bu: "Kendini bulmanın en iyi yolu, başkalarına hizmet ederek kendini kaybetmektir."

"Moralim çok bozuk, yaşamak bile istemiyorum" diye düşündü Toby, "Bir dernek kursam, ben de rahibe gibi, sokak köpeklerini mahkûmların eğittiği bir program başlatsam, hem köpeklere, hem mahkûmlara hayrım dokunsa, kendimi daha iyi hissedebilirim." Hemen harekete geçti, komşuları dolaştı, gazete ilanları verdi, başka gönüllüler buldu ve "Güvenli Barınak" adlı bir dernek kurdu.

Çalışmaya, en yakındaki Kansas Lansing Cezaevi'nden başladı. Gönüllü mahkûmlar arasından özel olarak seçilenlerin, köpek eğitimi konusunda uzmanlaşmasını sağladı. Ardından, belediyenin barınaklarında yaşayan köpeklerden yaralı, istismara uğramış, ürkek ve içine kapanık olanlarım seçti. Neşeli, güzel ve çekici köpeklerle işi yoktu. Zaten çeşitli sivil toplum örgütleri onlara kısa zamanda sıcak bir yuva buluyordu.

Derneğin çok sayıda çalışanı olduğu halde Bayan Toby, her sabah, üzerine siyah bir köpek patisi resmedilmiş, kocaman puntolarla "Güvenli Barınak" yazılı beyaz bir minibüsün direksiyonuna geçiyor, köpekleri kafes içinde cezaevine taşıyor, kendi elleriyle mahkûmlara zimmetliyordu. Kimi zaman, gün boyu çalışmaları yerinde izliyor, eğitimi tamamlananları, kendilerine bir sahip bulacağından emin olarak, derneğin barınağına geri götürüyordu. Hayvanların büyük bölümü sabah bırakılıp, akşam alınmaktaydı. Ağır psikolojik travma geçirmiş köpeklerin, bu gidip gelmelerden zarar görebileceği endişesiyle, geceyi mahkûmun tek kişilik hücresinde geçirmesine izin veriliyordu.

Bayan Toby, haftanın 50 saatini cezaevinde geçiriyordu ve hayatında hiç olmadığı ölçüde mutluydu. Adam öldürecek kadar katı yürekli bir insan ile her türlü istismara uğramış bir köpek arasındaki sevgi ve dayanışmanın adım adım gelişmesini izlemekten güzel bir şey yoktu.

Güvenli Barınak, sadece birkaç yılda 700 kadar köpeği eğitip yuva sahibi yapmak gibi olağanüstü bir başarıya imza attı. Ünü ülke geneline yayıldı.

Her şey yolundaydı. Ta ki 12 Şubat 2006 akşamı, Bay Patrick Young evden üç şeyin eksildiğini fark edinceye kadar: İki yarıotomatik tabanca ve 28 yıllık sevgili eşi Toby.

Bir kadın sevdi, 13 kilo zayıfladı

Otomobil çalmaya kalkışan iki kişiydiler. Yan yana dizili irili ufaklı dükkânların hemen karşısındaki açık otoparka girdiler. Sol ön penceresi inik bir araç gördüler. Radyo çalıyordu, kontak anahtarı üzerindeydi. Arka koltukta yaşlıca bir erkek oturuyordu. Silah tehdidiyle adamı araçtan indirdiler. O sırada kadın çığlıkları duyuldu. Bir el ateş edildi, adam yere düştü. Ertesi gün tümörlü beyin dokusunun içinden 0.45 kalibrelik bir kurşun çıkarttılar.

Adamlar yakalandı. Biri, son üç yılını ıslahevinde geçirmiş 17 yaşındaki John Manard'dı. Yargılandı, ömür boyu hapse mahkûm oldu. Kansas'taki Lansing Cezaevi'ne kondu. Vücudunun yarısı dövmelerle kaplı, karnını boydan boya "Hooligan" sözcüğü örten, 64844 numaralı genç mahkûm, cezaevinde liseyi bitirdi, gitar çalmasını öğrendi, 2028'de şartlı tahliye edilebileceği umudu, ama daha önce, cezaevinde öleceği korkusuyla günlerini geçirmeye başladı.

Bayan Toby, Güvenli Barınak'ı kurduğunda, John Manard neredeyse 10 yıldır demir parmaklıklar arkasındaydı. Cezaevi müdürü "Kim köpek eğitmek ister?" diye sorduğunda, hemen talip oldu. O tarihte ülkenin 70 kadar cezaevinde 2500 mahkûm köpek eğitmekteydi. İşte Bayan Toby Young ile katil John Manard’ın hayatı böyle kesişti.

John, 30'a yakın köpek eğitti. Hepsi çok kötü durumda hayvanlardı. Hepsi geceleri Manard'ın hücresinde kaldı. Bu arada Manard sadece köpeklerle değil, Toby Young'la da arkadaş oldu. Bir sabah "Size aşığım" dedi, kendinden 21 yaş büyük kadına. Adamın gençliği mi, orantılı vücudu mu, dövmeleri mi, yoksa her sabah eline tutuşturduğu, küçücük kağıtlardaki tatlı sözcükler yüzünden mi bilinmez, Bayan Toby yanıtlamakta gecikmedi, "Ben de!" 2005 Aralık'ında, "Eğer buradan kaçabilirsem, benimle gelir misin?" diye sordu mahkûm. "Evet" dedi kadın.

Manard, 1.88'lik boyunu kısaltamayacağını, ama zayıflayabileceğim biliyordu. Bildiği bir şey daha vardı. Cezaevinden çıkan kamyonlar, kalp seslerini algılayan detektörün önünden geçmek

zorundaydılar. Böylece içinde bir kaçak olup olmadığı kontrol ediliyordu. Ama Bayan Toby'nin minibüsü dedektörsüz kapıdan girip çıkmaktaydı.

Köpek kafesindeki mahkûm kılları

12 Şubat 2006 pazar günü öğleden sonrasında, Kansas Eyaleti Lansing Cezaevi sakinleri, genç adamla Bayan Toby'yi son kez bir arada gördüler. Aynı gece John Manard'ın cezaevinden kaçtığı anlaşıldı ve aynı gece, itfaiyeden emekli Pat Young, tabancalarının ve karısının ortadan kaybolduğunu bildirdi.

Ertesi gün, kadının bir ay kadar önce cezaevine 20 dakika kadar uzaklıktaki Bonner Springs'te bir depo kiraladığı, 40 bin doları bulan emeklilik tazminatının tamamını bankadan çektiği ve bunların hiçbirinden kocasının haberi olmadığı ortaya çıktı.

Polisin ilk işi depoya gitmek oldu, içinde beyaz bir minibüs buldu. Tahmin ettiğiniz gibi, Güvenli Barınak'ın kapısına siyah bir köpek patisi resmedilmiş minibüsüydü bu. İçinde boş bir kafes vardı. Kafeste de Manard'ın saçları.

Yapılan soruşturmada, birkaç mahkûmun Manard'ın köpek kafesine sığmasına yardımcı olduğu, ardından minibüsün arkasına yükledikleri anlaşıldı. Bir komşu Young Ailesi'nin yeşil renkte otomobili olmadığı halde, şubat başlarında Bayan Toby'yi yeşil bir Chevrolet'nin direksiyonunda gördüğünü hatırladı. Kadınla adamın fotoğraflarını gören bir market sahibi, siyah renkte saç boyası ve traş bıçaklan aldıklarını söyledi.

Cezaevinde yapılan aramada, kaçak olarak içeriye sokulmuş bir cep telefonu bulundu. Bu telefonla bayan Toby'nin cep telefonu arasında 12 bin dakika görüşüldüğü anlaşıldı. Ancak en önemlisi, bu telefonla 1000 kilometre ötedeki Tennessee eyaleti aranmıştı. Polis, kaçakları Tennessee'de aramaya başladı.

Tahta kulübede kutlanan Sevgililer Günü

Maynard ve Toby 24 Şubat 2006 günü, eyaletin dördüncü büyük kenti Chattanooga'da Hamilton Caddesi üzerindeki Barnes & Nobles kitapçısından çıkarken görüldüler. Bir özel güvenlik elemanı, bindikleri yeşil Chevrolet'nin plakasını polise bildirdi. Âşıkların kuzeye doğru nehir boyunca yol almakta olduğunu saptayan polis, takibe başladı. Arkasından polislerin geldiğini gören Manard, hızını giderek artırdı, sonunda direksiyon hakimiyetini kaybetti, yoldan çıktı, bayırdan aşağıya doğru birkaç takla attı, ağaçlara çarptı ve durdu.

İçinde Sevgililer Günü'nü kutladıkları, birbirlerine hediyeler verdikleri, kimi zaman sohbet ederek, kimi zaman sevişerek 12 gün yaşadıkları ve daha sonra her ikisinin de "Hayatımın en güzel günleriydi. Kesinlikle pişman değilim" diye anlatacakları, Manard'ın cezaevinden telefonla arayarak kiraladığı küçük tahta kulübeden sadece 500 metre uzaktaydılar.

Her ikisi bir süre aynı hastanenin yoğun bakımında kaldı. Sağlıklarına kavuşunca cezaevine kondular. Toby 27 ay hapis cezası aldı, 2006 Nisanında kefaletle şerbet bırakıldı. Hâlâ depresyon tedavisi görüyor. Kansas'taki El Dorado Yüksek Güvenlikli Cezaevi'ne nakledilen Manard, 2028'teki şartlı tahliye umudunu tamamen kaybetti.

Cezaevi köpekleri

30 yıl kadar önce, rahibe Pauline Quinn, profesör Leo K. Bustad ve psikolog Linda Hiñes tarafından, Washington Eyaleti Yüksek Güvenlikli Kadın Cezaevi'nde başlatılan program, günümüzde Amerika'nın ve dünyanın pek çok cezaevinde başarıyla yürütülüyor.

Belediye tarafından sokaktan toplanan köpekler, özellikle dayak yemiş, aç bırakılmış, işkence edilmiş olanlar, belirli nitelikleri taşıyan mahkûmlara zimmetleniyor. Başlangıçta eğitimci olarak sadece kadın mahkûmlar kullanılırken, şimdilerde erkeklere de eğitilmek üzere köpek teslim ediliyor.

Mahkûmların eğittiği, bir bölümü çok özel becerilerle donatılan köpekler (engellilere yardımcı olmak, çocukları korumak vb.) ihtiyaç sahiplerine veriliyor ya da satılıyor. Böylelikle hem mahkûmlar bir canlıyla dostluk ve sevgi bağları kuruyor, daha az şiddet gösteren kişilere dönüşüyorlar, hem köpekler sokaklardan ve itlaf edilmekten kurtuluyor ve daha kolay sahip buluyorlar. Köpek eğiten mahkûmların bulunduğu cezaevlerinde disiplin sorunlarının yüzde 60 oranında azaldığı, bu

mahkûmların serbest kaldıktan sonra suç işleyip cezaevine dönme oranlarının ciddi biçimde düştüğü bildiriliyor.

Karısını öldürdü diye doktoru astılar, masum olduğunu 98 yıl sonra anladılar

Vatanından binlerce kilometre ötede "Karımı ben öldürmedim" demişti doktor. "Elbette, günün birinde masum olduğum anlaşılır." Doktor, büyük bir olasılıkla gerçekten masumdu. Karısını öldürmediğine dair ilk kanıtlar, kısa zaman önce ortaya çıktı. "Ne güzel, geç de olsa özgürlüğüne kavuşmuştur" diye sevinmeyin sakın, İngilizler, doktoru asalı 98 yıl oluyor.

"Akşama doktorlara yemeğe davetliyiz" dedi adam, "Üzerine düzgünce bir şeyler giy, biliyorsun karısı pek süslüdür." "Bana ne aldın ki giymemi istiyorsun" diye sitem etti kadın:

"Doktor eve her gün ya yeni bir elbise ya da takıyla geliyor."

Adam, konuşmamayı tercih etti. Posbıyıklı, tel gözlüklü, orta yaşlı Doktor Hawley Crippen, kendinden 10 yaş daha genç, cilveli, ufak tefek, esmer güzeli karısı Cora'ya hâlâ aşıktı. Opera sanatçısı olmayı hayal ederken, "Güzel Elmore" takma adıyla gece kulübünde yan çıplak sahneye çıkan kadını elinden kaçırmamak için para dökmeyip de ne yapacaktı?

Bayan Martinetti de uzatmadı. "Ah, hediyelerin nedenini bir bilsen!" diye geçirdi içinden ve dilinin ucuna kadar geldiği halde, Cora'ya aşık sanılan doktorun, sekreteri Ethel Leneve'yle metres hayatı yaşadığını kocasına söyleyemedi.

Bay ve Bayan Martinetti, o gece Crippen'lerin evinde pek eğlendiler. ABD'den Londra'ya geldiklerinde satın aldıkları ve Cora'nın, "şans getirir" diyerek her bir duvarını pembeye boyadığı, bahçe içindeki evin üst katında yiyip içtiler, sonra alt kata inip iskambil oynadılar. Martinetti'ler gece yarısını az geçe evden aynldı. Kocasıyla birlikte bahçe kapısında durup misafirlerinin ardından el sallayan Cora'yı bir daha gören olmadı. Ne Londra'da, ne de dünyanın başka bir yerinde. Günlerden 31 Ocak'tı. Yıl, 1910.

Başmüfettişin son görevi

Yüzlerce cinayeti çözmüştü de, Karındeşen Jack'i bir türlü yakalayamadığından alay konusu olmuştu. Başmüfettiş Walter Drew, Dr. Crippen'in muayenehanesinin zilini çaldığında, kararlıydı. Emekliliğine şunun şurasında birkaç ay kala, Amerikalı doktorun kansı buhar olup havaya karışmış olsa bile bulacaktı. Güzel kadının ortadan kaybolduğu anlaşıldığında, doktor önce "Hastalandı, memlekete döndü" demiş, ardından "Öldü, vasiyeti vardı, yakıldı, külleri savruldu" masalını uydurmuştu. Biraz sıkıştırınca, "Utandım, söyleyemedim. Ölmedi, benimle evlenmeden önceki sevgilisine kaçtı" deyivermişti.

Müfettiş, kadını doktorun öldürdüğünden adı kadar emindi. Bir kere, sevgiliye kaçan kadın, mücevherlerini geride bırakır mıydı hiç? Mart ortalarında doktorun evine taşman sekreter Ethel Leneve, her gün bir başkasını takarak etrafta dolanıyordu. İkincisi, müfettiş Drew Amerikalı meslektaşlarıyla irtibata geçmişti ve eski sevgilinin kadını 10 yıldır görmediğini öğrenmişti. Müfettiş hem doktoru, hem de sekreteri sorguya çekti, üstelik genişçe bir ekiple evi birkaç defa aradı ama, bir türlü cinayeti kanıtlayacak ipucuna ulaşamadı.

Temmuz başında bir gece, doktorla sekreter evi aniden terk etti. Nereye gittikleri aranadursun, müfettiş evi son bir kez incelemeye, ama bu sefer bahçenin her karışını kazmaya, gerekirse duvarların tuğlasını tek tek sökmeye karar verdi.

Pijamaya sarılı bağırsaklar

13 Temmuz 1910 günü Crippen'lerin bahçesi köstebek yuvasına dönmüştü. Elde kazma kürek 10 kadar polis bir o yanı, bir bu yanı kazmaktaydı ki, memur Mitchell bodrum katrndan seslendi. "Burada garip bir koku var şef. Az aşağıya gelir misin?" Başmüfettiş Walter Drew, karanlık ve dar merdivenlerden indiğinde az miktarda kömür, biraz çalı çırpı, paslanmış bir şamdandan başka bir şey göremedi. Çömeldi, cebinden bir çakı çıkartıp döşemeyi kazıdı. "Çabuk" diye bağırdı, "Bahçeden bir kürek al gel, sanırım bunlar et parçası."

Müfettişin, kömürlüğün tabanında neleri bulduğunu, bunları incelemek üzere aynı gün teslim alan, St. Mary Hastanesi'nin adli patologu Dr. Bernard Spilsbury'nin notlarından okuyalım: "Etiketinde Jones Bros., Holloway yazılı erkek pijama ceketi içinde kalp, karaciğer,

böbrek ve bağırsaklar. Üç adet büyükçe deri parçası ve bunlara yapışık vaziyette yağ ve kas dokusu. Üzerinde 10 santim uzunluğunda eski ameliyat izi görünen, karın bölgesine ait deri parçası. Cinsiyet tayini olanaksız. 200 miligram hiyosin. Demir bigudiye dolanmış 15 santim uzunluğunda bir tutam köklü saç."

Anlayacağınız, kafası, kolu bacağı, küçük büyük hiçbir kemiği bulunmayan, cinsel organlan olmadığından kadın mıdır, erkek midir anlaşılamayan, insan kalıntılarıydı bunlar. Dr. Spilsbury'nin, üzerinde boydan boya pembe bir çizik görünen deri parçası hakkındaki raporu, onu öylesine yıldızlaştıracaktı ki, dünya adli bilimler tarihinin gelmiş geçmiş en etkili bilirkişisi olarak çıkacağı tahttan, onu ancak 40 yıl sonraki ölümü indirebilecekti.

Oğlanın sesi pek ince

31 Temmuz 1910 günü, bir kılavuz teknesi, Kanada'nın Quebec limanına henüz girmiş SS Montrose transatlantik gemisine yanaştı. Kaptan ve üç subay gemiye bindi ve doğru kaptan köşküne gitti. Tanınmamak için bıyıklarım tıraş etmiş Dr. Crippen ile erkek elbiseleri içinde, saçlarım kısacık kestirmiş sevgilisi Ethel Leneve, onlan bekliyordu. Kılavuz'un kaptanı "Merhaba" dedi elini uzatarak, "Scotland Yard'dan Walter Drew. Her ikinizi, Bayan Cora Crippen'i zehirleyerek öldürmek ve delilleri yok etmekten tutukluyorum."

O yıllarda Kanada, henüz bir İngiliz dominyonuydu ve Drew, İngiliz İmparatorluğu'nun topraklarında görev yapmaktaydı. Amerikan vatandaşı Dr. Crippen ile sevgilisi, Kanada'ya değil de, ABD'ye giden bir gemiye binmiş olsalardı, müfettişin doktoru Londra'ya geri götürmesi ve yargıç karşısına çıkartması pek kolay olmazdı.

Tabii, bir de Montrose gemisinin kaptanı Henry George Kendall'in dikkati var ki, her babayiğidin harcı değil. Kömürlükte insan parçalarının bulunduğunu bir gazetede okumuş, doktorla sevgilisinin sırra kadem bastığım öğrenmişti. Gemi yolcuları arasındaki orta yaşlı, ufak tefek, gözlüklü adamın, "oğlum" diye tanıttığı gencin sesi pek inceydi.

Kaptan, bir suçlunun yakalanmasında işe yarayan ilk telsiz telgrafı çekerek tarihe geçti. "Kömürlük katili Crippen ile suç ortağı gemide olabilir." Dr. Crippen ile sekreter, 3. sınıfta yolculuk etseydi eğer, büyük

bir olasılıkla kaptanın dikkatini çekmeyecekti. Öte yandan telgrafı alan müfettiş Drew, SS Montrose'dan daha hızlı giden SS Laurentic'e binemeseydi, Quebec limanına Dr. Crippen'den iki gün önce varamayacak ve onları elinden kaçıracaktı.

Apandisit ameliyatı izi mi, ölüm sonrası katlanma mı?

İnsan kalıntıları doktorun karısına mı aitti, yoksa başkasına mı? Londra'nın Old Bailey Mahkemesi'nde beş gün boyunca bu sorunun cevabı arandı. Londra Üniversitesi'nden Prof. Augustus J. Pepper, ölümün 4-8 ay önce gerçekleştiğini, yaş ve cinsiyetin belirlenemediğini bildirdi. Dr. Bernard Spilsbury'ye göre, parçaların Bayan Cora'ya ait olduğu kesindi. Çünkü karın bölgesine ait deri parçasının üzerindeki uzun pembe iz, iyileşmiş eski bir yara iziydi ve Bayan Cora yıllar önce apandisit ameliyatı olmuştu.

Savunmanın bilirkişileri, iki patoloji profesörü, Dr. Turnbull ve Dr. Wall, apandisit ameliyatından kaynaklandığı sanılan izin, aslında "postmortem bir artifakt" olduğunu, yani ölüm sonrasında derinin katlanmasıyla oluştuğunu ileri sürdü. Kimseyi ikna edememiş olmalılar ki, Savcı Travers Humphreys'in "Dr. Crippen, karısını Myosin adlı zehirle öldürdükten sonra, büyük bir ustalıkla ayırdığı kol ve bacaklarını mutfak fırınında yakmış, organlarını banyoya doldurduğu asitte eritmiş, kafasını da bir çantaya koyup denize atmıştır" senaryosu kabul gördü.

Dr. Crippen, hiyosini hastalarının tedavisinde kullandığını, ancak sır saklama zorunluluğu yüzünden adlarını veremeyeceğini söyledi. Jüri, 27 dakika tartıştıktan sonra doktoru suçlu buldu. Temyiz başvurusu sonuçsuz kalan Dr. Crippen, 28 Kasım 1910 günü, Londra'nın Pentonville Cezaevi'nde, asıl mesleği berberlik, ikinci işi cellatlık olan John Ellis'in kurduğu darağacında can verdi. Son sözleri "Kanmı öldürmedim" oldu, "Elbette günün birinde ortaya çıkar."

Cora’nın başı ve kemikleri hiçbir zaman bulunamadı. Müfettiş Drew, doktorun asılmasından üç hafta önce emekliye ayrıldı. Yazdığı "Crippen'i Nasıl Yakaladım" adlı kitap uzun süre "en çok satanlar" listesinde kaldı.

25 bin otopsi yaptı, 50 kişiyi darağacına gönderdi

Dr. Crippen'i bir tek mikroskop preparatıyla darağacına gönderen Dr. Bernard Spilsbury, yaşamı boyunca 25 bin otopsi yaptı, "Sir" unvanıyla onurlandırıldı, bilirkişiliğiyle en az 50 kişinin asılmasına neden oldu. Oğullarından doktor olanını İkinci Dünya Savaşı'nda, diğerini veremden kaybedince kendine gelemedi. 17 Aralık 1947 günü laboratuvarına girdi, kapıyı içeriden kilitledi ve havagazını açtı.

Deri parçası erkeğe ait

Amerikalı doktor Crippen'in idamından yaklaşık 50 yıl sonra, adli tıp uzmanı Prof. Dr. Francis Camps, çalıştığı Londra Kraliyet Hastanesi'nin histopatoloji arşivine indi. Artık hayatta olmayan meslektaşı Sir Bernard Spilsbury'nin hazırladığı preparatlardan birini alarak odasına döndü, mikroskoba yerleştirdi ve uzun uzun inceledi. "Bu, geçirilmiş bir apandisit ameliyatmın izi değil" dedi. "Postmortem artifakt."

Aradan bir 50 yıl daha geçti. Bu kez ünlü toksikoloji uzmanı profesör John Trestrail, Dr. Crippen'in karısını hiyosinle (diğer adıyla skopolamin) zehirleyip zehirlemediğinin peşme düştü. Gerçi inceleyecek materyal bulamadı ama, bu arada, aklına parlak bir fikir geldi. "Londra Hastanesi arşivindeki preparattan DNA analizi yapılsa, derinin kime olduğu anlaşılamaz mı?" diye düşündü. Şecereci (soy izleme uzmanı) Beth Wills'den, Cora Crippen'in varsa, yaşamakta olan kadın akrabalarını bulmasını istedi. Wills, beş yıl boyunca, doğum, evlilik, nüfus sayımı ve göçmenlik kayıtlarını araştırdıktan soma mutlu haberi verdi: "Cora'nın çocuğu olmamış ama, ana bir, baba başka bir kız kardeşi varmış. Bu kız kardeşin kızının kızları hayatta." Bundan iyisi olamazdı. Deri parçasr Cora'ya aitse, mitokondriyal DNA'sı bu kızlarınkiyle örtüşmeliydi.

Michigan Eyalet Üniversitesi Adli Bilimler Enstitüsü Müdürü David Foran ile Carrie Jackson, kızların mtDNA'sını, üzeri pembe çizgili deri preparattan elde ettikleri mtDNA ile karşılaştırdı ve hiçbir uyum bulamadı. 2008 Temmuzu'nda, aynı araştırıcı ekipten şok edici bir açıklama daha geldi: "Deri parçası ne Cora Crippen'e, ne de başka bir kadına ait."

"Karımı öldürmedim, elbet günün birinde gerçek ortaya çıkar" diyen, ancak karısını zehirleyip paramparça ettiği sanılan doktorun

suçsuzluğunu kanıtlamak 98 yıl sürmüştü.

Mektubu cebine koydu hiç sesini çıkarmadı

27 Kasım 1910 günü, Pentonville Cezaevi Müdürü MyttonDavies'e, "Ben ölmedim, Amerika'dayım. Sağlığım da yerinde" yazılı bir mektubun verildiği, onun da mektubu içişleri bakanına teslim ettiği ileri sürülüyor. Ne kadar doğrudur bilmem ama, mektup Chicago'dan postalanmış, Cora Crippen imzasını taşıyormuş. Dr. Crippen ertesi gün, 28 Kasım'da idam edildi. Mektubu cebine koyan ve hiç sesini çıkartmayan bakan ise tanıdık bir isim: Winston Churchill.

Abartıyorlar sanmıştım, meğer CSI-Konya gerçekmiş

"29 Temmuz 2008'de Konya'ya giderim" diye planlamıştım. "Hürriyet Hakkımızdır, Tren Özgürlüktür sayesinde hem vatandaşlarla sohbet eder, bilimsel delillerin hak aramadaki önemini anlatırım, hem de şu "CSI-Konya" diyerek göklere çıkartılan polislerle yüz yüze konuşurum."

Gazetedeki hesap, çarşıya uymadı. Vatandaşlarla sohbet edemedim. Çünkü Konya'da geçirdiğim 14 saatte -iki kez ellerimi yıkadığım dakikalar dışında hep polislerle birlikteydim. Sordum, anlattılar, sordular, anlattım ve kararımı verdim. Konya, suçla mücadele ve suç aydınlatma teorilerinin pratiğe dönüştüğü bir laboratuvardır.

Masaüstü bilgisayarımdaki "powerpoint" sunumunu taşınabilir bir ortama kaydedemeden elektrikler kesilmiş ve yeniden gelmesi için güneşin doğuşunu beklemek zorunda kalmıştım. Sabahın 5'inde, Atatürk Havalimanı'na doğru otomobil kullanırken "Uçakta kestiririm" diye düşünüyordum. Mümkün olmadı. Yanımda oturan, Dalaman'a gelin gitmiş genç öğretmenle konuşmayı, onu yeniden çalışmaya ikna etmeyi ve ara sıra çocuklarından küçüğünü oyalamayı tercih ettim.

Konya polisi hakkında çok şey okumuş olduğunuzu tahmin ediyorum. En azından, cinayetleri aydınlatmadaki başarılan yüzünden "CSI-Konya" diye adlandırıldıklarını duymuşsunuzdur. Gülden Aydın'ın kaleme aldığı, Levent Arslan'ın fotoğrafladığı, CSI-Konya başlıklı haberin 2006 aralık ayında Hürriyet Pazar'da yayınlanmasından önce, onları ünlü Amerikan TV dizisinin kahramanlarına benzeten olmuş mudur hatırlamıyorum, ancak daha sonrasında, gerek yazılı, gerekse görsel basında pek çok kez bu şekilde anıldılar.

Yolculuk öncesinde, Konya Emniyet Teşkilatı'yla ilgili basında yer almış haberleri yeniden gözden geçirdim. Önemlice bir bölümü, 2004'te göreve gelen bir ekibin faili meçhul cinayet bırakmadığı, geçmiş yıllara ait dosyaları tozlu raflardan indirerek yeniden araştırdığı, katilleri teker teker bulduğu dile getirmekteydi. Hemen hepsinde üç isim öne çıkartılıyordu. Î1 Emniyet Müdürü Salih Tuzcu, Asayiş Şube Müdürü Ercan Taştekin ve Cinayet Büro Amiri Ertuğrul Güler. Onları tanımak, deneyimlerini paylaşmak ilginç olacaktı. Teşkilatta görevli 400 kadar

polis memuruna, bilimsel delillerin suçları aydınlatmadaki önemini aktarabilmek beni heyecanlandırıyordu. Konya'da cinayetlerin azaldığı, suçların önlendiği söyleniyordu. Bunu nasıl başardıklarını anlamak, başka kentler ve ülkelerdeki uygulamalarla karşılaştırmak istiyordum. Kısacası, Konya'dan öğrenecek çok şey vardı.

Kahvaltıda beyin fırtınası

Konya'da şaşırmaya, Polisevi Müdürü Yunus Aydın'ın bir emniyet müdürü olduğunu öğrenmekle başladım. Olağanüstü disiplin ye titizliği, içten misafirperverliği, polisevinin her personelinde tekrarlanıyordu. Konya polisinin ilk liderini tanıyor, ilk takım oyununa tanık oluyordum. Gün boyu sayısız lider tamdım, sayısız takım oyunu gördüm. Kanımca, Konya başarısının en temel özelliklerinden biri bu.

Bahçeye kurulmuş kahvaltı sofrasında, 8-10 kişiydiler. Emniyet müdür yardımcıları, şube müdürleri ve büro amirleriydi. Her şeyi öğrenmek istiyorlardı, dünyayı merak ediyorlardı. Biri soruyor, daha cevabımı bitirmeden, bir diğeri söz alıyordu. Gözlerinin içi gülüyordu. Şakalaşıyorlardı. Birbirlerini sevip saydıkları belliydi. Hani "Biz büyük bir aileyiz" denir ya. Genellikle lafta kalır. Onlar, birbirlerine kardeş kadar yakındılar. Başarılarının bir diğer sırrı da bu. Asayiş Şube Müdürü Ercan Taştekin'le bilgilerimizi paylaşmaya, işte bu sofrada başladık ve inanmayacaksınız ama tam 13 saat kesintisiz biçimde sürdürdük.

Yeni teknolojileri kullanmak istiyorlar

Konya emniyet mensupları öylesine heyecanlıydı ki, "Bırakın da soluklanayım. Az sonra sunumum var" demeye dilim varmıyordu. Salı sabahı kahvaltıda "Ne yiyip ne içtin?" diye sormayın sakın. Bunları hatırlamıyorum, ama hatırladığım daha önemli şeyler var: Konya polisi çağı yakalamak istiyordu, mesleklerindeki gelişmelere meraklı, bilime saygılıydı. Yeni teknolojilere sahip olmak, yeni suç önleme tekniklerini uygulamayı arzuluyordu ve istisnasız hepsinin hedefi aynıydı: "Mutlaka başaracağız."

Film senaryosu bile yazdık

Polisevi'nin konferans salonu büyük, düzenli ve pırıl pırıldı. Kadınlı erkekli 400 kadar polis memurunun oluşturduğu mavi denizin arasından geçerek bana ayrılan yere oturdum. Ön sıralardaki jandarma subaylarını görünce sevindim. Benzeri toplantılardaki gibi önce özgeçmişim okundu, sonra Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan Özgür'ün elinden bir teşekkür plaketi aldım ve "Her şeyin hızla değiştiği bir çağda yaşıyoruz. Dünya değişiyor, Türkiye değişiyor, failler, mağdurlar, olay yerleri, suç tipleri ve yasalar değişiyor" diyerek, slaytlar eşliğinde konuşmaya başladım.

Resmi suç istatistiklerinin, adam öldürme dışında, gerçeği yansıtmadığını, "kara sayıları", görgü tanıklığı ve ikrarın yarattığı sakıncaları, suçu önlemenin, suç aydınlatmaya oranla ne kadar daha ucuz olduğunu açıkladım. Suçluyu yakalamada DNA delillerinin nasıl kullanıldığını, Konya'dan, Türkiye'nin diğer kentlerinden ve dünyadan örnekler vererek aktarmaya çalıştım. Hatta, birlikte bir polisiye dizi film senaryosu bile geliştirdik. Filmin sonunu, DNA bankası bulunan ve Türkiye gibi henüz bir bankası bulunmayan ülkelere göre değiştirdik.

Bitirirken, delillerin kaybolmaması için alacakları bazı önlemlerden söz ettim. Ben anlatmaktan çok keyif aldım. Umarım, onlar da almıştır. Öğlen olmuştu. Yorgun ve açtım. "Biraz dinlenirim" diye umutlanıyordum. Ne mümkün. Polisevi bahçesindeki sofra bizi bekliyordu. Biri soruyor, daha sözümü bitirmeden bir diğeri, bu kez kendi alanıyla ilgili bir şey soruyordu. Ben dayanamayıp başka şeyler soruyordum, onlar heyecanla anlatıyordu. Bu kez, "Ne yedin, ne içtin?" diye sorabilirsiniz. Etli ekmeğin lezzetini unutmak ne mümkün.

Biz de Hürriyet trenindeydik

Söz verdiğim gibi saat 14:00'te gardaydım. Etrafta "vatandaş" göremediğimden, planlanan sohbetimi gerçekleştiremedim. Bana eşlik eden asayiş ve çocuk şube müdürleriyle birlikte Hürriyet Kurumsal İletişim Direktörü ve Proje Yöneticisi

Temuçin Tüzecan, Hürriyet Treni Proje Görevlisi Emel Armutçu ve Hürriyet Aile İçi Şiddete Son Kampanya Koordinatörü Neşe Hacısalihoğlu ile 15-20 dakika sohbet ettik. Ardından, bir vagonda, Konya emniyetinin 11 üst düzey yetkilisiyle kapalı bir çalıştay gerçekleştirdim. Karşılaşılan sorunlara birlikte çözüm aradık.

Neşe Hacısalihoğlu, saat 16:00'dan itibaren aynı vagonda, Meram, Karatay, Selçuklu ilçe emniyet müdürleri ve bu birimlerde çalışan görevlilerle Dutlukır Polis Merkezi görevlilerine, toplam 22 emniyet mensubuna, Aile İçi Şiddete Son Kampanyası çerçevesinde etkinliklerini, bir "powerpoint" sunumu eşliğinde anlattı. Konya polisinin, kadın ve çocuk mağdurların korunması noktasında neler yaptığını öğrendi. Bu toplantıya ben de katıldım. Konya'nın bir laboratuvar olduğunu, her türlü yeniliğe açık olduklarını, motivasyonlarının yüksekliğini, gelecekte planlanan çalışmalarında, Konya polisinin bu niteliklerini değerlendirmelerini tavsiye ettim. Ardından, trenin önünde bir fotoğraf daha çektirdik ve gardan ayrıldık.

Saat 17:20'de, Konya İl Emniyet Müdürü Salih Tuzcu'yu makamında ziyaret ettik. Çocuk pornografisinden, pedofilinin hastalık oluşundan ve daha birçok konudan söz ettik. Konya polis teşkilatının büyük ve mutlu bir aileye dönüşmesinin sırrını, onu tanıyınca çözdüm.

Emniyet mensupları için emeklilik yaşı 60'dır. Salih Tuzcu, 4 yıl, 9 ayı Konya'da olmak üzere 37 yıl görev yaptıktan sonra 18 Eylül 2008'de emekli oldu. Asayiş Şube Müdürü Ercan Taştekin ve şube amirleriyle vedalaşırken gözyaşlarına hakim olamadı. Bana dinlenmekten, bahçeyle uğraşmaktan bahsetmişti. Emniyet teşkilatının buna izin vereceğini hiç sanmam. Deneyimleri ve liderlik biçiminden mutlaka yararlanacaktır. Hele, Konya'daki Kabahatler Kanunu uygulamasındaki bilgi birikimini, eminim değerlendirecektir.

DNA analizleri pahalı değil

Saat 18:30'da, yeniden Polisevi'ndeydik. "Yemeğe kadar biraz dinlenirim herhalde" diye düşünmüştüm, ama nafile. Ercan Müdür beni, dört bir yanı koltuklarla çevrili büyük bir salona yönlendirdi. Olay Yeri İnceleme Şube Müdürü Salih Baydar ve ekibiyle değişik suç tiplerinde delil toplama tekniklerini, DNA bankasının önemini ve daha pek çok şeyi tartıştık. Kendilerine, bir DNA analizinin 1000 YTL'ye mal olduğunu söyleyen olmuş. Bunun kesinlikle doğru olmadığını, ne kadar çok DNA analizi yapılırsa maliyetin o denli düştüğünü, hatta tam otomasyonda bir analizin 50 YTL'ye kadar indirilebildiğini anlatmaya çalıştım.

DNA'nın bedenin her noktasında aynı olduğunu, olay yerinde ya da mağdur üzerinde bulunan biyolojik delille karşılaştırmak için, şüphelinin yanak içinden, ucu pamuklu çubukla sürüntü almanın yettiğini, kan almaya gerek olmadığını tekrar tekrar anlattım. At hırsızlığı ve dana karışması gibi savcılığa yansıyan olayları Selçuk Üniversitesi'nin DNA analizi yaparak çözdüğünü, üniversiteyle işbirliği yapmalarını, en kısa zamanda kendi DNA laboratuvarlarını kurmalarını tavsiye ettim.

Son yemek ve son bakış

Akşam yemeğini yine o güzelim bahçede yedik. Ercan Taştekin'in Konyalı olduğunu öğrendim. "İşte" dedim, kendi kendime "Başarılarının bir nedeni de bu." İleri ülkeler polislerini, içinden çıktıkları çevrelerde görevlendirmeyi tercih eder. Olabildiğince iş konuşmamaya çalıştık. O sırada Emel Armutçu beni telefonla aradı. Ercan Müdür'le konuşmak istedi. Hürriyet treninin programında bir konser vardı ve yeri, Konya'daki en büyük caminin yanıydı. O gece kandildi. Kaygıyla müdüre baktım. "Merak etme" dedi. "Burada hiçbir şey olmaz." "Olmaz", dedi ama, önlemleri birkaç katma çıkartmayı ve konser dağılıncaya dek, on dakikada bir telefonla bilgi almayı ihmal etmedi.

22:10'da, uçağın kapısından içeriye adımımı atmadan arkama baktım. Çok uzakta, alanın ışıklarının aydınlattığı deniz mavisi üniformalarıyla onları son bir kez gördüm. Elimi salladım. Hemen karşılık verdiler. "Demek, gözlerini benden ayırmamışlar" diye düşündüm. Teşekkürler Konya CSI, iyi ki varsınız.

Aradan bir yıl geçti, 2009'daki atama döneminde, birçok başarılı operasyonun altma imza atan şube müdürlerinden bazıları terfi etti, bazıları Konya'dan ayrıldı. Ercan Taştekin Konya Emniyet Müdür Yardımcısı oldu. Konya'da görev yaptığı 10 yıl içinde 160 cinayeti aydınlatmış ve son altı yılında faili meçhul cinayet bırakmamış olan cinayet büro amiri Ertuğrul Güler, Şanlıurfa cinayet bürosunun başına getirildi, faili meçhuller için kurulan özel ekibin başına geçti. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de seçtiği beş cinayet eğitmeninden biri oldu. Aradan bir yıl geçmeden dokuz faili meçhulün yedisini çözdü. 2010 Kasımı'nda Şanlıurfa Valisi Nuri Okutan, bu özel ekibin başarısını ödüllendirdi.

Polislerin cebindeki kırmızı kitap

Bildiğiniz gibi 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren Kabahatler Kanunu, kabahatleri suç olmaktan ve ceza kanunları kapsamından çıkartmış, dilencilik, sarhoşluk, gürültü yapma gibi fiilleri işleyenlere idari yaptırımlar getirmiş ve uygulanmasından sorumlu tutulacakların başında kolluk birimlerini saymıştır. Bu nedenle Konya'da her polis memurunun cebinde kırmızı kaplı, üzerinde Türk bayrağı bulunan bir kitapçık var: "Kabahatler Kanunu'nun Uygulanması El Kitabı."

Uygulamayı yerinde inceleyecek fırsatım olmadı. "Sıfır tolerans" modeli olduğunu söylediler. Bana göre Konya polisinin, New York Belediye Başkanı Rudolph Giuliani döneminde orada uygulanan "sıfır tolerans'la uzak yakın ilgisi yok.

New York polis müdürü Howard Safir'in kurduğu "Sokak Suçları Birimi"nin üniformasız ve genç polisleri, metroda geceleyen, dilenen, kumar oynayan, içki içen, laf atan ve sarkıntılık edenlerin üstünü arıyor, tutukluyor, geçmişlerini, yakınlarını araştırıyor ve azınlıkları, zencileri, fakirleri, evsizleri hedefliyordu. Günün birinde 23 yaşındaki göçmen Amadou Bailo Diallo'yu, peşinde oldukları bir seri katile benzettiler, silah çektiğini sandılar ve 41 el ateş ettiler. New York kenti, Diallo'nun annesine 3 milyon dolar tazminat ödedi. Bir sonraki başkan Michael Bloomberg'in ilk icraatı, Giuliani'nin Sokak Suçları Birimi'ni lağvetmek ve "sıfır tolerans" politikasını terk etmek oldu. New York'ta suç, azalmaya devam etti.

Her çikolata yenmez

Üç bin yıldır buradaydılar. Yemyeşil tepeler arasından akan nehrin kıyısında. Vebaya, Bavyeralılara, Norveçlilere, hatta Tuna'nın taşmasına direnerek bugünlere gelmişlerdi. Yeryüzünün bu cennetinde üzüm yetiştirir, dünyanın en iyi şaraplarını üretmeye çalışırlardı. Hele bir Spitz Brut Sekt şampanyaları vardı ki, Avusturya'nın iftiharıydı. Gelin görün ki Bay Helmut, atalarının mesleği bağcılık ve meyhanecilikten vazgeçmiş, otelcilik yapmak istiyordu ve bu hayalini gerçekleştirmek için her şeyi göze alabilirdi. Adam öldürmeyi bile.

9 Şubat 2008, soğuk, kuru, bol güneşli bir kış günüydü. "Haydi gel, bu sabah birlikte koşalım" dedi adam, "Hava harika". 34 yıllık hayat arkadaşının elini tuttu. Nehir boyunca bir saat kadar koştular, vadinin her iki yamacını süsleyen üzüm bağlarını keyifle seyrettiler, geri dönüp kahvaltı ettiler. Adam, cumartesi olmasına rağmen takım elbisesini giydi, özenle kravatmı bağladı, evrak çantasını aldı, karısını öptü, kapıya doğru yürüdü.

Tam o sırada "Şuna baksana" dedi, "Dün akşam belediyeden çıkarken Mercedes'in sileceğinin altında ne buldum!" Dış cebinden, hafifçe buruşmuş, kalınca, orta boyda bir zarf çıkarttı.

"İçinde bu vardı" dedi, iki sevimli ayıcığın resmedildiği açık sarı renkteki kartpostalı göstererek. Ayılardan biri, diğerinin kulağına eğilmiş, "Sana önemli bir şey söyleyeceğim!" diyordu. Kartpostalı açınca, ne söyleyeceğini anlıyordunuz: "Sen benim için çok özelsin!"

Her iki cümle matbaa baskısıydı. Gönderen, başkaca bir şey eklememiş, ancak kırmızı ruj ya da dudak kalemiyle iki kalp resmi çizmişti. Adam gülerek "Bir rakibin var" dedi. "Üstelik kartla yetinmemiş, bir de bunu bırakmış."

Pembe-kırmızı renkte parlak kağıda sarılı küçük cisme baktı kadın ve hemen tanıdı. Bu bir "Mon Cheri"ydi. Ferrero firmasının imal ettiği, içindeki likörlü kirazıyla ünlü, yarı bitter çikolata. "Hoşçakal" dedi adam, bir yandan çikolatayı ağzına atarken, "Krems'e gidiyorum. Akşama görüşürüz". Üşenmeden mutfağa kadar gitti, çikolatanın kağıdını çöpe attı. "Yavaş sür" dedi kadın. "Saat henüz erken, B3'te trafik azdır, 20 dakikada varırsın."

Çikolatadaki acı sürpriz

B3 Donau Bundestrasse üzerindeki devriye aracı, Unterloiben yakınlarındaki eve vardığında, hastanenin helikopteri çoktan caddeye inmişti. Krems yönünde seyretmekte olan siyah bir Mercedes'in önce sağa sola yalpaladığı, sonra yol kenarında durduğu, aracın kapısını açan sürücünün, kendisini asfaltın üzerine bırakıverdiği bildirilmişti. Bir tanık, titreyen ve kasılan adamın sadece "Yardım edin, zehirlendim" diyebildiğini, ardından bilincini kaybettiğini anlatıyordu.

Adam, saat 09.10'da her yanına tüpler bağlanmış biçimde, Krems hastanesinin yoğun bakımında yatıyordu. Felç olmuştu. Adı Dr. Hannes Hirtzberger'di, sabah karısıyla kahvaltı eden adamdı, yani Spitz kasabasının belediye başkanı.

Başkanın sol cebinden bir zarf çıktı. Zarftan da aşk sözcükleri basılı, rujla iki kalp resmi çizilmiş ayılı kartpostal. "En son bir Mon Cheri yedi" dedi Bayan Renate ağlayarak, "Dün, arabasının ön camına bırakılan zarftan çıkmış. Kağıdı, bizim evdeki çöpte." Olay yeri inceleme ekibi zarfı, kartpostalı, çikolatanın ambalajını kriminal laboratuvara gönderdi. Savcılık, DNA analizleri için, özel bir şirkette çalışan moleküler biyolog Christa Nussbaumer'i görevlendirdi.

Doktorlar, yaşamla ölüm arasında gidip gelen Dr. Hannes Hirtzberger'in kanını, idrarını, mide yıkama sıvısını toksikoloji laboratuvarına yolladılar. Başkanı felç eden, belki bir zehirdi ve belki zehirli olan çikolataydı.

10 Şubat günü, Avusturya'nın kuzeydoğusundaki, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'ya komşu Aşağı Avusturya eyaletinin sakinleri radyo ve televizyonlarını açtıklarında, kriminal laboratuvarlardan sorumlu emniyet müdürü Ernst Schuch'nun hiç alışık olmadıkları bir açıklamasıyla karşılaştı. Aynı bilgi, yerel gazetelerin baş sayfalarında da yer bulmuştu. "Kamu çalışanları, kendilerine gönderilen mektup ve hediyeleri kesinlikle açmasın ve bulundukları yerin güvenlik birimine iletsin."

Halk henüz başkanın neden yoğun bakımlık olduğunu anlamamıştı ama polis, hastaneye bu kadar yakın olmasaydı ve midesi hemen yıkanmasaydı, Dr. Hannes Hirtzberger'in felç geçirmekle kalmayıp

çoktan ölmüş olacağını gayet iyi biliyordu. Kriminal laboratuvar, çikolatanın kağıdında; hastane de başkanın vücudunda aynı maddeyi bulmuştu. Striknindi bu, yani fareleri, köpekleri öldürmekte kullanılan zehir. Başkanın midesinde kalan ve midesi dolu olduğundan henüz kanına geçecek vakti bulamayan striknin miktarı, sadece onu değil, onun ağırlığında en az birkaç kişiyi öldürmeye yetecek kadar çoktu.

Striknin acıdır. Hem de çok acı. Başkan, çikolatayı pek çiğnemeden, hızla midesine yuvarlamış olmalıydı. Ayrıca, çikolatanın "bitter" denen tipte olması, zehrin acılığını örtmüştü herhalde.

Parmak izi yok, ama DNA'sı var

14 Şubat'ta müdür Ernst Schuch'nun keyfine diyecek yoktu. Sevgililer Günü olduğu için değil elbette. Polis kriminalin uzmanları, sileceğin altına iliştirilen kartpostalın Krems'te satıldığını saptamıştı. Dış yüzeyinden parmak izi ya da DNA elde edememişlerdi ama, şans yüzlerine gülmüştü. "Rujla çizilmiş kalpleri mikroskop altında inceledim, üzerine kepek taneciği düşmüş, DNA elde edilebildi, bir erkeğe ait" demişti uzman Christa Nussbaumer. "Başkan'ınki olmalı" diye yanıtlamıştı müdür. "Hayır, onunki değil, başka birinin, üstelik Mon Cheri'nin ambalajında da onun DNA'sı var." Bundan daha güzel bir haber olamazdı. Hele bir de ulusal bankada DNA profilinin karşılığı varsa, başkanı öldürmeye kalkanı elleriyle koymuşçasına bulacaklardı. Başsavcıya bilgi verdi.

Müdürün keyfi fazla uzun sürmedi. Aradıkları adam, bankada yoktu. "Krems'te oturan erkeklerden örnek alıp, DNA analizi mi yaptırsam?" diye düşündü bir an. Ocak ayından bu yana Avusturya yasaları kitlesel DNA analizlerine izin vermekteydi. "İki üç bin kişiyi bulabilir. En az 30-40 bin Euro'ya mal olur. Yaratacağı rahatsızlık da cabası. İyisi mi Başkan Hirtzberger'i kimlerin ortadan kaldırmak isteyebileceğini bulalım. İhbarda bulunana 20 bin Euro ödül vereceğimizi ilan edelim."

İzleyen 10 günde, 25 kadar polis 150 kişiyi sorguya çekmiş, ancak çikolatanın içine zehri yerleştireni bulamamıştı. 27 Şubat'ta, aralarında Jack Unterweger ve Horst David gibilerinin de yer aldığı seri katillerin soruşturmasına katkıda bulunmuş, kriminal profilci psikolog Thomas Müller'in de konuyla yakından ilgilendiğini öğrendik. Hemen ertesi gün,

müdür Ernst Schuch saldırganı bulduklarım, olayı çözdüklerini gururla ilan etti.

Tutuklanan, Helmut Osberger adlı bir adamdı. DNA örneği vermemek için bir hayli direndiği, DNA örneğinin yanak içinden alındığını bilmediğinden, oğullarından birine "Şu çanağın içine tükür, polise benim tükürüğüm diye yutturayım" dediği ortaya çıktı. Polise göre, Bay Helmut'un başkam öldürmek istemesinin nedeni açıktı. Uzunca bir süredir belediyeye gidip gelmekteydi. Sahibi olduğu üzüm bağını sökmek, onun yerine bir "Spa" inşa etmek istiyordu. Durmadan, geleceğin şarapta değil, turizmde olduğunu söyleyip duruyordu. Değişiklik için gereken formaliteleri bir türlü tamamlamadığından imar izni alamıyor ve giderek sinirleniyordu. 1700 kişinin yaşadığı Spitz'in küçük belediyesinde, isyanım duymayan kalmamıştı. Gerçi hararetle masum olduğunu iddia ediyordu ama, nafile. 56 yaşındaki meyhaneci Bay Helmut Osberger'in DNA profili, hem kartpostaldaki, hem de çikolata kağıdmdaki DNA'yı tutmuştu.

Cinayet eğitimine dönüşen dava

Helmut Osberger'in, belediye başkanını öldürmeye teşebbüsten yargılanması, Viyana Tıp Fakültesi'nden adli tıp uzmanı Prof. Dr. Christian Reiter ile aynı fakülteden farmakolog Prof. Michael Freissmuth'u karşı karşıya getirdi.

Bir davanın hem savunma, hem de iddia makamının bilirkişilerini tanımak bana pek keyif verir. Zaman zaman, önündeki litrelik Vöslauer maden suyu şişesinden bir yudum alan ve tel gözlüklerinin üzerinden bir sağa, bir sola bakan bayan yargıç Ingeborg Kristen için durumun aynı ölçüde keyifli olduğunu sanmıyorum.

Dr. Reiter, bir powerpoint sunumuyla anlatmaya başladı. "Başkan'ın idrarında 40 miligram striknin bulunmuş" dedi. "Bu durumda 700 miligram striknin yutmuş olmalı." Dr. Freissmuth atıldı: "Bir Mon Cheri'nin içine bu kadar çok striknin sokulamaz."

"Sokuluyor" dedi Reiter: "700 miligram striknini toz haline getirdim, enjektöre doldurdum, sonra bir Mon Cheri'ye batırdım, ortasındaki sıvıyı enjektöre çektim, bal yoğunluğunda bir karışım oldu, strikninli likörü tekrar çikolataya zerk ettim." Karşı taraf itiraz etti. "Pek çok kez

denedik, bir Mon Cheri'ye en fazla 500 miligram striknin doldurulabiliyor."

Osberger'in avukatı Nikolaus Rast yanında getirdiği, içinde tüpler, pipetler, enjektörler bulunan plastik leğeni masanın üzerine koydu. "İzin verin yargıcım" dedi, "deneyleri bir de burada tekrarlayalım." Dr. Reiter, bu teklife karşı çıktı. "İster 700, 710 ya da 680, hiç önemi yok. 500 miligram striknin bile, bir insanı haydi haydi öldürmeye yeter." Yargıç Kristen, Viyana'nın 80 kilometre kadar uzağındaki küçük duruşma salonunda, kimya deneyleri yapılmasına izin vermedi. Sanırım haklıydı. Anlatılanlar giderek "Tek çikolatayla insan öldürme" dersine dönüşüyordu.

Moleküler biyolog Christa Nussbaumer'in, kartpostaldaki kalp resimlerinin çizilmesinde kullanılan ruja yapışıp kalmış bir kepek tanesinden DNA eldesi hayranlık uyandırdı. Sekiz kişilik jüri, sunulan delilleri ve komadaki belediye başkanının yaşasa bile, konuşamayacak, yürüyemeyecek oluşunu dikkate aldı, Helmut Osberger'i suçlu buldu.

Osberger, masum olduğunda ısrar etti, Mercedes'in camına zehirli çikolatanın bırakıldığı saatlerde başka bir kentte, ipek kadın geceliği satın almakta olduğunu kredi kartı slipi ve kasa fişiyle kanıtlamaya çalıştı. Dükkân sahibiyle arkadaşlığı anlaşılınca, belgelerin düzmece olabileceği kuşkusu uyandı. Otelcilik heveslisi meyhaneci, 20 Mayıs 2008 gecesi 20 yıl hapisle cezalandırıldı. Osberger, karara itiraz etti. Bir yıl sonra üst mahkemeden gelen sonuç, onu pek şaşırtmış olsa gerek. Cezası azalmak bir yana, ömür boyu hapse çevrilmişti.

Bir Mon Cheri daha

Osberger'in çikolatası birilerine ilham vermiş olmalı ki, 2010 Martı'nda bu kez Avusturya'nın Eibiswald belediye reisi bayan Margarete Franz, tam seçim öncesi, otomobilinin sileceği altında küçük bir zarf, zarfın içinde üzeri delik bir Mon Cheri çikolatası buldu. Pek telaşlanarak polise başvuran belediye reisi, kriminal laboratuvar raporuyla derin bir nefes aldı. Yapılan pis bir şakaydı. Çikolata zehirli değildi.

Asitler, zehirler, bombalı mektuplar

Avusturya, belediye başkanı suikastlarına yabancı değil. Aralık 1993'te, zamanın Viyana Belediye Başkanı, göçmen yanlısı politikalarıyla bilinen sosyal demokrat Helmut Zilk, bir bombalı mektup yüzünden sol elinin iki parmağını kaybetmişti. Saldırıyı gerçekleştiren ırkçı terörist Franz Fuchs, benzeri mektup ve boru tipi bombalarla dört kişi öldürdükten, 15 kişiyi ağır yaraladıktan sonra, bir trafik kontrolü sırasında tesadüfen durduruldu. Kendisinden şüphelenildiğini sandr, intihar etmek amacıyla yanındaki bombayı patlattı. İki eli koptu, çevresindekiler yaralandı. Ömür boyu hapse mahkûm edildi, 26 Şubat 2000 günü, Graz-Karlau Cezaevi'ndeki hücresinde, elektrikli tıraş makinesinin kablosuyla intihar etti.

Meyhanesi için işletme izni alamayan biri, 6 Kasım 2003'te, Fohnsdorf Belediye Başkanı Joharın Straner'in göğsüne ve karnına doğru iki el ateş etti, ardından tabancasını kendisine yöneltti. Mermilerden biri başkanın karnına saplandı, diğeri kol saatine çarpıp yön değiştirdi. Başkan halen görevinin başında.

Sosyal Demokrat Parti Milletvekili ve Weisskirchen'in eski Belediye Başkanı Rudolf Prinz, 7 Mart 2008 günü kendisine gönderilen puro kutusunu açtı ve açar açmaz üzerine sıçrayan sıvıdan elleri yandı. Polisin aldığı önlem sayesinde, benzeri puro kutuları gönderilen dört siyasetçi yara almadan kurtuldu. Kutulara bütirik asit doldurduğu sanılan kişi Bavyera'da yakalandı. Eylemleri, inşaat izni alamadığı için gerçekleştirdiği düşünülüyor.

Yeri gelmişken belirtelim, bütirik asit sadece cilde zarar vermekle kalmaz, döküldüğü eşyalar üzerindeki acımış tereyağı kokusu haftalar, hatta yıllarca çıkmaz. 1990'lı yıllarda ABD'deki kürtaj kliniklerine düzenlenen 100 kadar saldırıda, bu asit kullanılmıştı. Japonya bandıralı, balina avcı gemisi Nisshin Maru'daki çalışmaları protesto eden Sea Shepherd (Deniz Çobanı) aktivistleri de 2007 başlarında geminin güvertesine 100'den fazla bütirik asitli şişe atmıştı.

Gerçek Indiana Jones'lar ve Kristal Kafatasları'nın Sırrı

Indiana Jones filmlerinin ilki, Kutsal Hazine Avcıları'ydı. Onu, Lanetli Tapınak ve Son Macera izledi. Serinin dördüncüsü, Kristal Kafatası Krallığı, 2008 yazında seyircisiyle buluştu.

Şimdiye dek, yapımcılarına 1 milyar dolar ve 7 Oscar ödülü kazandıran Indiana Jones'lar, bize 27 yıldır aynı soruyu sorduruyor. Harrison Ford'un canlandırdığı macera düşkünü, deri ceketli, şapkalı, kamçılı arkeoloğun bir gerçeği var mı? Son film, buna bir soru daha ekledi: Müzelerdeki kristal kafataslarının sırrı ne? Indiana Jones'un, zaman zaman mesleğine yakışmayan davranışları olduğu da muhakkak. Ama genç kuşaklan bu çok önemli bilim dalına özendirdiği için onu seviyorum.

Amerikalı film yapımcısı, yönetmen ve yazar George Walton Lucas Jr.'un, maceraperest arkeolog Indiana Jones'u yaratırken kimden esinlendiği bilinmiyor. Genç okurlarım için özetlemekte fayda var: 1981'de gördüğümüz serinin ilk filmi, Kutsal Hazine Avcıları'nâa (Raiders of the Lost Ark) ünlü arkeolog ve gizli hazine uzmanı, içinde 10 Emir'in yer aldığı sanılan kutsal sandığı bulmakla görevlendirilir. Indy, eski sevgilisi Marion'la birlikte, sandığın izini Nepal'den Kahire'ye kadar sürerken, aynı sandığın peşindeki Hitler'in ajanlarının çeşitli tuzaklarıyla karşılaşır.

Üç yıl sonraki Lanetli Tapınak'ta (Temple of Doom), Indiana Jones, Şanghay'daki bir gece kulübünde çıkan kargaşadan son anda kurtulur, Uzakdoğulu küçük yardımcısı ve kader birliği ettiği genç sarışın şarkıcı Willie ile birlikte Hindistan'a yollanır. Köy çocuklarını kaçırarak madenlerde çalıştıran ve onlara olmadık kötülükler yapan Thuggee tarikatıyla mücadele eder. Hindistan hükümeti, geçmişte var olan Thuggee örgütünün filmdeki gibi çocukların kalbini çıkartmadığım ileri sürerek, bir süreliğine gösterimini yasaklamıştı.

Son Macera'da (The Last Crusade), arkeoloğun babası Profesör Henry Jones, Naziler tarafından kaçırılır. Nedeni, Kutsal Kase

hakkındaki araştırmaları ve bulgularını not ettiği günlüğüdür. Indy, hem babasını, hem günlüğü, hem de kaseyi Naziler'in elinden kurtarmaya çalışır.

Serinin son filmindeki kristal kafatası meselesi ise, arkeologları neredeyse 150 yıldır meşgul eden, çok sayıda bilimsel araştırmaya konu olan bir bilmeceye dayanıyor.

Yazımın başında da belirttiğim gibi, George Lucas'ın Indiana Jones'u yaratırken kimden esinlendiği bilinmiyor. Ancak ilk filmin çekiminden dört yıl kadar önce, ortağı Steven Spielberg'e, 1940'lı ve 1950'li yılların bazı film kahramanlardan etkilendiğini söylemiş. Lucas'ın keyifle izlediği bu filmler, 20. yüzyılın başında yaşamış birkaç gözü pek arkeologun gerçek yaşam öykülerine dayanıyor. Dolayısıyla, Lucas'ın şapkalı, kamçılı hayali arkeologu Indiana Jones, bunların bir sentezi olabilir.

Moğol göllerindeki Indiana Jones

Ünlü Amerikalı kaşif Roy Chapman Andrews, hayali arkeolog Indiana Jones'a en çok benzetilen bilim insanlarının başında gelir. New York'taki Amerikan Doğal Yaşam Müzesi'nin bir yetkilisi, "Kusura bakma evlat, sana göre işimiz yok" dediğinde, liseden henüz mezun olmuştu. "Paspas yapar, tuvalet temizlerim. Yeter ki buranın havasını soluyayım" diyerek çalışmaya başladığı bu ilk ve son işyerinde, Alaska, Japonya, Kore, Çin ve Endonezya'ya yapılan keşif gezilerine katılmış, Batı'nın hiç tanımadığı dev yılanlar ve kertenkeleler, vahşi domuzlar, balıklar ve kuşlarla geri dönmüştü. Zamanın müze müdürü Henry Osborn'un, "Fosiller orada, kumların altında, git bul onları" şeklindeki yüreklendirmesini dikkate almış, haritacıdan zooloğa büyükçe bir ekip oluşturup kendisini Asya'ya, Gobi Çölü'ne, kum fırtınalarının ortasına, iç savaşların ve silahlı haydutların arasına atmıştı.

1922 baharında, onlarca Dodge otomobil, ayrıca yiyecek, benzin ve yedek parça yüklü 125 deveden oluşan konvoyunun önünde, başında kovboy şapkası, elinde silahı, aracının üzerine monte edilmiş makineli tüfeğiyle, Çin Seddi'nin bir kapısından çıktı. Devrimi henüz geride bırakmış Rusların, kontrol etmekte zorlandığı Moğolistan'ın içlerine, bilinmeyen yerlere yöneldi. Bir hafta kadar sonra, çadırının önünde

nöbet tutuyordu ki, araçlarından biri, tozu dumana katarak ona doğru yaklaştı. "Bulduk Roy, başardık!" diye bağırdı, kıdemli paleontolog Walter Granger ve cebinden birkaç kemik parçası ve bir gergedan dişi çıkarttı. Bunlar, pek yakınlardaki büyük hazinenin ilk işaretleriydi.

Çizmede akrep, yatakta yılan

İleriki günlerde, kum taşlarına gömülü olarak buldukları dev bir gergedan çenesi ve çok sayıda iskelet kemiği, paleontoloji tarihinin en önemli keşifleri arasında sayılır. Buldukları, 20-30 milyon yıl önce yaşamış, bilinen en büyük kara memelisinin kalıntılarıydı. Eldeki verilere göre, boynuzu yoktu, 15-20 ton ağırlığındaydı, boyu 7, yüksekliği 5.5 metreydi ve günde en az iki ton yaprak yemek zorundaydı. Ona, Baluchitherium adını verdiler.

77 yıl sonra Jean-Loup Welcomme önderliğindeki bir Fransız ekip, Pakistan'ın Belucistan bölgesinde, aynı canlının bu kez tam bir iskeletini gün yüzüne çıkarttı, kuraklıktan kıvranan bu yörelerin, milyonlarca yıl önce ormanlarla kaplı olduğunu yeniden kanıtladı. Ancak Andrews'un Gobi Çölü'nde geçen beş yıllık serüveni sırasındaki önemli keşiflerinden bir diğeri, 13 Temmuz 1923'te rastladığı dinozor yumurtalarıydı.

Andrews ve ekibi, dünya tarihinin çok gerilerinde kalmış hazinelerine ulaşırken, çöl koşullarının sayısız zorluk ve tehlikeleriyle de karşılaştı. Kum fırtınalarında kaybolup giden çadırlar, araçları soymaya kalkan atlı Moğollar, çizmelerden çıkan zehirli akrepler, gecenin dondurucu soğuğundan korunmak üzere yataklara giren yılanlar, Indiana Jones filmlerindeki sahneleri aratmayacak kadar heyecan vericidir.

Bir yandan arayışların giderek tehlikeli hale gelmesi, diğer yandan Çin hükümetinin buluntulara el koymaya kalkması, Andrews'un ABD'ye dönmesine neden oldu. Orta Asya keşiflerinin altın çağı da böylelikle son buldu. Gobi Çölü'nü dünyaya tanıtan, adına dernekler kurulan ünlü kaşif, yer silmeyi kabul ederek girdiği müzede 1942'ye dek çalıştı ve müze müdürlüğünden emekli oldu. Aktör Clint Eastwood'un, yıllar soma belediye reisi seçileceği Carmel'e çekildi, ölünceye dek hatıralarım yazdı, maceralarım anlattı.

Kristal kafatasları ünlü müzelerde

1850'lerde ortaya çıkmaya başlayan kristal kafatasları, sadece bilimsel araştırmalara değil, gizemli görünüşleri nedeniyle roman ve belgesellere de konu olmuştur. Müze ve özel koleksiyonlarda bulunan 13 kadar kristal kafatasının kökenleriyle ilgili senaryolardan biri, bunların Maya ya da Aztekler tarafından yapılmış olmasıdır. Sular altında kalmış bir kıtada ya da çok uzaklardaki bir gezegende, uzaylılarca üretildikleri de iddia edilir.

Son Indiana Jones filminin dayandığı bu çekici yontular ile Kristof Kolomb'un keşfinden önceki Orta Amerika kültürleri arasında sıklıkla bir bağlantı kurulur. Ancak, müzelerde bulunan kristal kafataslarının hiçbiri, belgelenmiş bir arkeolojik kazıda ele geçmemiştir. Ayrıca, kafatası motifinin sıklıkla kullanıldığı Mezoamerikan kültürünün heykel ve resim sanatına, biçimsel ve teknik açıdan da benzemez. Öyleyse bu kristal kafatasları nereden geliyor, onları kim, neden yaptı?

İlk kristal kafatası, 1856'da British Museum'da sergilenmiştir. Büyük bir olasılıkla aynı yıl, bankacı Henry Christy'den satın alınan kafatası, sadece 2.5 santimetre yüksekliğindeydi. 1863'te Fransızlar Meksika'yı işgal edip Habsburg hanedanından Maximilian'i imparator yaptılar. Birkaç yıl sonra, kendisini Meksika sarayının arkeoloğu olarak tanıtan Fransız Eugene Boban, elindeki iki kristal kafatasını Paris'teki dünya fuarında sergiledi. Bunu, Mexico City ve Smithsonian müzelerinde ortaya çıkan kristal kafatasları izledi. Birinci kuşak kafataslarının hepsinin boyu iki santimden kısaydı ve ortalarında, yukarıdan aşağıya uzanan birer oluğu vardı.

İkinci kuşak olarak adlandırılan ve normal insan kafası büyüklüğündeki kristal kafataslarının ilki, 1881'de tanıdık bir ismin, Eugene Boban'ın Paris'te açtığı antikacı dükkanında ortaya çıktı. "Dünyada eşi yok" diyerek pazarladığı kafatasını Tiffany&Co şirketine satabilmiş, British Museum da, Tiffany'den almıştır.

O yıllarda Meksika'da henüz arkeolojik kazılar başlamamıştı. 1884'te Meksika'ya giden Smithsonian Enstitüsü arkeoloğu William Henry Holmes, her köşe başında bir antikacı, her antikacıda Kolomb öncesi döneme ait sahte çanak, çömlek ve heykelcik satıldığım görünce, Science dergisinde bir makale yayımlamış ve dünyayı Meksika'daki eser sahteciliğine karşı uyarmak zorunda kalmıştı. Kristal kafataslarının sahte olabileceği akla gelse de, elde bunu kanıtlayacak delil yoktu.

Kristal kafataslarının en ünlüsü, 1943'teki bir müzayedede, derin deniz balıkçısı, araştırmacı zengin Mitchell-Hedges'in, Londralı antikacı Sidney Burney'den aldığı ve gözlerinden mavimsi bir ışık saçtığı söylenen kafatasıdır. Üçüncü kuşak kafatası, altçenesinin ayrılabilir olması dışında, British Museum'dakinin tam bir kopyasıdır.

Cam gözlü arkeolog Nelson, CIA ajanı Hibben, Arabistanlı Lawrence

17 yaşma dek okuma yazma bilmeyen Danimarka asıllı Amerikalı Neis Christian Nelson, Indiana Jones'a model olduğu sanılan bir diğer arkeolog. Danimarka, İspanya ve özellikle ABD'nin güneybatısında yürüttüğü kazılara stratigrafi, yani katman bilimin prensiplerini uygulamasıyla tanınan Nelson, Roy Chapman Andrews ile hemen aynı dönemde, Moğolistan çöllerine de gitmişti. Ancak onun, Andrews'den farklı olarak tüfeğe ihtiyaç duymadığı, takma gözünü çıkartıp haydutlara doğru tuttuğu anda, onları korkutup kaçırdığı anlatılır.

Büyük hayvan avcısı, arkeolog, antropolog ve yazar Frank Hibben; Roy Andrews'a özenerek çıktığı Moğolistan keşfinde, Amerikan hükümeti adına gizli görevler üstlendiğini, Çin'in batısındaki Lob Nor bölgesine atom bombası deneylerini izleyecek bir gereci yerleştirmeye kalktığında, Çinli askerlerin ateşi altında kalarak yaralandığını aktarır. Aslında Hibben gibi, casus olarak kullanılan çok sayıda arkeolog bulunur.

Örneğin 1917 sonbaharında, Honduras kıyılarındaki bir İspanyol kalesini fotoğraflamaya çalışırken yakalanan Amerikalı Maya kültürleri uzmanı arkeolog Sylvanus Morley'in amacı, geçmişi aydınlatmak değil, Almanların gizli radyo istasyonlarının ve olası denizaltı üslerinin yerini belirlemekti. Tarihçiler, arkeolog Morley'i, Amerikalıların Birinci Dünya Savaşı'ndaki en başarılı casusu olarak kaydeder.

İngiliz arkeolog Leonard Woolley ile birlikte Suriye'deki Karkamış kazılarına katılan Thomas Edward Lawrence'in asıl görevi, İngiliz istihbaratı adına Almanların Berlin-Bağdat demiryolu yapımındaki gelişmeleri izlemek ve annesine yazdığı 1914 tarihli mektubunda da belirttiği gibi, "siyasi bir göreve arkeoloji süsü" vermekten öte bir şey değildi. Arabistanlı Lawrence olarak bilinen bu kişinin, Osmanlı

İmparatorluğu'na karşı yürütülen Arap isyanında üstlendiği rol, malumlarınızdır.

Ünlü yazarın pek tehlikeli aşk üçgeni

Erkek, karısına âşık. Kadın, başka bir kadına âşık. Erkek kıskanıyor, karısını öldürmeye kalkıyor. "Ne olmuş yani?" demeyin. Evli olanlar birer FBI ajanı, sevgili ise ünlü Amerikalı polisiye yazarı Patricia Cornwell.

Dr. William M. Bass'ın merakı, yüzlerce cesedi farklı sıcaklık ve koşullarda tutmak, meydana gelen değişiklikleri gözlemek. Beş altı yıl önce, kendisiyle romanların, filmlerin adli bilimlere katkısını tartışıyorduk. "Ceset çiftliğini 1972'de kurdum. Tam 22 yıl boyunca birkaç adli tıp uzmanı ve FBI ajanı dışında kimsenin haberi olmadı. Patricia Cornwell, 1994'te Body Farm (Ceset Çiftliği) adlı romanını yayımladığında, dünya çapında ün kazandım" diye anlatıyordu.

Türkiye'de de sevilen Amerikalı polisiye yazarı Patricia Cornwell, sadece Dr. Bass'ı ve Tennessee Üniversitesi'nde kurduğu ceset çiftliğini dünyaya tanıtmakla kalmadı, FBI'ın kriminal profilleme uzmanları Ed Sulzbach ve John Douglas gibi dedektifler, John Joubert gibi seri katiller onun romanlarında, farklı kimliklerle de olsa ölümsüzleşti. Cornwell'in piyasadaki polisiyelerinden 15'inin kahramanı Dr. Kay Scarpetta da, birkaç ay önce emekliye ayrılan ve yazarı, "O olmasaydı, ben olamazdım" dedirtecek kadar etkilemiş, Virginia adli tabibi Dr. Marcella Fierro'dur.

Kay Scarpetta'yı yaratan editör

Patricia Cornwell, önce 1984'te ilk işi olan adliye muhabirliğini morgda çalışmak üzere terk eder. Altı yıl boyunca, bir yandan otopsi raporlarını daktiloya çeker, diğer yandan cinayet masası polisleriyle birlikte olay yeri incelemelerine katılır. Amacı, başladığı romanın kahramanı, dedektif Joe Constable'ı daha gerçekçi kılabilmektir. İlk üç romanını bir türlü yayıncılara beğendiremeyen genç kadının şansı, Mysterious Press yayınevinin editörlerinden Sara Arın Fried'in mektubuyla döner. "Dedektif Joe Constable ile oyalanma. Yan roldeki adli tabip kadına odaklan."

Cornwell tavsiyeye uyar. Postmortem'de (Otopsi), dört kadına tecavüz edip öldüren, delillerin nasıl araştırıldığını bildiğinden bir türlü yakalanamayan katili, Dr. Kay Scarpetta'ya buldurur. Scarpetta, Cornwell'in 20 kadar dile çevrilen 14 romanında daha boy gösterir, yaratıcısını dünyanın en ünlü ve zengin kadın yazarları arasına yerleştirir, hatta suçların aydınlatılmasında delillere öncelik veren CSI: Miami gibi televizyon dizilerine de yol açar.

Postmortem'in gün ışığına kolay çıktığı sanılmasın. Yedi yayınevi tarafından reddedildikten sonra, nihayet 1990'da basılır. Aynı yıl, dört önemli ödül alarak bir rekor kırar ve Patricia, kendisinden 17 yaş büyük, lisedeki İngilizce öğretmeni kocasından o yıl boşanır. Altı yıl sonra, aynı ay içinde, altı romanı birden, USA Today gazetesinin "En çok okunan 25 polisiye" listesindedir.

Yazarın bu başarısı, sadece edebi yeteneği ve zekasıyla açıklanamaz. Patricia, en ileri teknikleri görmek için kriminal laboratuvarlarda gecelemiş; romanlarındaki katillere akılları durduran vahşette suçlar işletebilmek için FBI'ın davranış bilimleri kurslarına katılmış ve öğrendiklerini ders kitabı titizliğinde romanlarına taşımıştır. Kanımca, Cornwell romanlarını diğer polisiyelerden ayıran ve onu 150 milyon dolara varan servete kavuşturan da budur.

Adli bilimlere merakı, zaman zaman başını derde de sokmuştur. Eşcinsel olduğunu açığa çıkaran bir dava ya da "Karındeşen Jack, İngiliz ressam Walter Sickert'tir" iddiası gibi. Önce, davadan başlayalım.

Üçgenin iki köşesinde FBI ajanı karı koca

23 Haziran 1996 gecesi, başına kar maskesi geçirmiş adam, rahip Edwin Clever'in göğsüne silahını dayadı ve sordu: "Yaşamak istiyor musun?"

"Herkes yaşamak ister" diye yanıtladı rahip gülerek. Silah satışlarının serbest bırakılması konusunda tartıştığı bir arkadaşının şaka yaptığım zannetmişti.

"Marguerite Bennett'i tanır mısın? Onun iğrenç bir lezbiyen olduğunu bilir misin?" İşte o an rahip, kendisim kandırarak kiliseye girenin, Margo'nun kocası olduğunu anladı. "Ölmek istemiyorsan onu ara ve buraya çağır."

"Sakın kapıyı açmayın, merak edecek bir şey yok, az soma döneceğim." Küçük kızlarının onu merak etmesini beklemiyordu zaten. Bu cümleyi kim bilir kaç kez duymuşlardı. Çelik yeleğini giydi, biber gazı spreyini dış cebine, silahını beline yerleştirdi, dışarı çıktı. Margo, tıpkı boşanmaya çalıştığı Eugene Bennett gibi, eski bir FBI ajanıydı.

Kilisede uçuşan mermilerin hedefi, kafasında torba, kucağmda bir poşet, poşette patlayıcılarla sandalyeye bağlanmış yaşlı rahip Edwin değildi elbette. Poşettekiler, patlayıcı süsü verilmiş PlayDoh oyun hamuruydu ama, kıskanç ve kızgın koca, karısını öldürmeyi kafasına koymuştu. Bir çalışma masasını kendisine siper eden genç kadın, bir yandan rahibi sakinleştiriyor, bir yandan silahla karşılık veriyor, bir yandan polisi aramaya çalışıyordu.

Üçüncü köşede Cornwell

Eugene Bennett ertesi gün tutuklandı. "Ateş eden ben değildim" dedi polislere, "içimdeki diğer ben, yani Ed. O kadın, Margo'yu pahalı hediyelerle baştan çıkarttı. Ed, kızlarını lezbiyenlerin büyütmesine izin veremezdi."

Eugene Bennett'in karısını baştan çıkartmakla suçladığı "o kadın", herhangi bir kadın olsaydı eğer, üçlü ilişkinin pek ilgi çekeceği söylenemez. Hatta, sekiz kadın, dört erkekten oluşan jürinin suçlu bulduğu kıskanç ve gözü dönmüş kocayı, yargıç Richard Potter'in 23 yıla mahkûm etmesinin bile haber değeri olmazdı. Ancak "o kadın", sıradan biri değildi. Tanıklığı sırasında, Margo'yla kısa süreli de olsa bir ilişkileri olduğunu kabul eden ünlü polisiye yazarı Patricia Cornwell'di.

Aradan geçen 10 yılda Patricia Cornwell, kendisiyle yapılan hemen her söyleşide gündeme gelen bu tatsız olayla ilgili olarak bilgi vermekten kaçındı. "Ne kadar aptal ve fütursuzmuşum. Evli ve üstelik iki çocuklu bir kadınla, inanın, her açıdan çok kısa bir maceraydı" diyerek geçiştirdi.

Sevgilinin intikamı

Halbuki Margo, onun yüzünden boşanmış, kızlarını tek başına büyütmüş ve her ikisinin uyuşturucu bağımlısı olmasını engelleyememişti. İlişkinin bu denli hafife alınmasına içerlemiş olsa gerek,

gazeteci Caitlin Rother'in başvurusunu kabul etti. Evliliğini, kocasının eşcinsellere nefretini, kişilik ve cinsellikle ilgili sorunlarını, ayrıca, bilgi ve görgüsünü artırmak üzere FBI'ın Quantico'daki eğitim tesislerine gelen Patricia Cornwell ile tanışmasını, onunla yaşadığı yakın ilişkinin her gününü, hatta her saatini en ince ayrıntısına kadar anlattı. Elinde ne kadar fotoğraf, mektup, mahkeme tutanağı varsa verdi. Gazeteci, öğrendiklerini, FBI'da 27 yıl boyunca öğretim üyeliği yapmış, hem FBI ajanı karı kocayı, hem de ünlü yazan iyi tanıyan John Hess'le birlikte kitaplaştırdı.

Twisted Triangle (Çarpık Üçgen / Ünlü Bir Polisiye Yazarı, Lezbiyen bir Aşk Hikâyesi ve FBI'lı Kocanın Vahşi İntikamı) adlı kitap, 18 Nisan 2008'de piyasaya çıktı. Patricia "Boşverin, ünümden yararlanıp para kazanmak istiyorlar" şeklinde küçümsese de, okuduklarım, pek yenilir yutulur şeyler değil. Üstelik yazılanlar sadece onun değil, Book of the Death adlı romanını ithaf ettiği ve 2005'te Massachusetts eyaletinde evlendiği Harvard Üniversitesi'nden psikolog bayan Dr. Staci Gruber'in de canını bir hayli sıkacağa benzer.

Patricia Cornwell'dan üniversiteye 1 milyon dolarlık bağış

Patricia Cornwell, adli bilimlerin gelişmesi amacıyla akademik birimlere çok ciddi finans kaynakları aktarır, burslar verir. Bazı kişiler onun bu yardımseverliğinin arkasında, kitap satışını artırma gayretinin bulunduğunu söyler. Bazıları, kendisine konu bulan ve danışmanlık yapanlara "örtülü rüşvet" biçiminde yorumlar. Gerekçesi ne olursa olsun, bir polisiye yazarının kitap gelirlerinin bir bölümünü suçla mücadeleye yatırması örnek bir davranış.

Patricia, 2008 Şubatı'nda, evvelce fahri doktora ünvanı aldığı New York'taki John Jay Ceza Adaleti Fakültesi'ne, olay yeri inceleme akademisi kurulması için 1 milyon dolarlık bağışta bulundu. Bağışın nedenini, "Cinayet mahallinde kana basan, parmak izlerini bırakan, kanlı giysileri kağıt yerine plastik poşete koyan polisler gördüm. Bunların olmaması için iyi bir eğitim gerek" diye açıklayınca, ortalık ayağa kalktı. Cornwell, tam sayfa gazete ilanlanyla durumu düzeltmeye çalıştı.

Bundan yedi yıl önce, polisiye yazarı Leslie R. Sachs, Patricia'yı fikir hırsızlığı, Yahudi düşmanlığı, Nazi taraftarlığıyla suçlamaya başlamış,

savcılara, polislere rüşvet verdiğini ileri sürmüştü. Tehditlerden ürken Cornwell, ev değiştirmek, silahlı korumalarla dolaşmak zorunda kalmış ve yayın yoluyla hakaret davası açmıştı. Leslie, 2004'te "Bu kadın beni öldürtecek" deyip

Avrupa'ya kaçtı. Aralarındaki gerilim hâlâ sürüyor, zaman zaman gazetelere haber oluyor ve bana kalırsa her ikisinin kitap satışma, özellikle Patricia'nın 8 Mayıs'ta raflarda yerini alan yeni romanı, The Front'a katkısı oluyor.

Bir katilin anatomisi: Karındeşen Jack

Bundan 130 yıl kadar önce İngiltere, İskoçya, Kanada ve ABD arasında mekik dokuyan Dr. Thomas Neill Cream'in, yol boyunca çok sayıda kadını ve en azından bir erkeği zehirlediği söylenir. Londra'nın bir kenar mahallesinde seks işçisi olarak çalışan Matilda Clover'i öldürdüğü kanıtlandığında, darağacım boylamıştır. Boynuna ilmik geçirildiğinde, ağzından "I am Jack..." sözcüklerinin çıktığı, ancak gerisini getiremediğini kayıtlıdır. Dr. Cream, Karındeşen Jack olduğunu mu itiraf edecekti, yoksa asılma sırasında sıklıkla gözlenen ani cinsel boşalmayı kastederek "I am e-jac-ulating" mi demeye çalışıyordu bilinmez.

Karındeşen'in kim olduğu, ilk cinayetin işlendiği 1888'den bu yana hep gündemde kalmış, 25 olası katil adayından kâh biri, kâh diğeri öne çıkmıştır. Biri, İngiliz ressam Walter Sickert'tir.

2001 başında "Artık yeter, bu bilmeceyi çözeceğim" diye ortaya çıkan Patricia Cornwell, DNA, belge inceleme, adli fotografi uzmanları ve psikologun yer aldığı bir ekip oluşturmuş, bağışlarıyla ihya ettiği Virginia Adli Bilimler ve Tıp Enstitüsü'nün desteği ve İngiliz hükümetinin izniyle, Karındeşen Jack'ın yazmış olabileceği 600'den fazla mektubu, ayrıca Walter Sickert'in el yazılarını inceletmiş, bu arada ressamın 30 kadar tablosunu da satm almıştır.

5 milyon YTL yatırdığı söylenen bu gayretlerini, 2002'de yayınladığı Portrait of a Killer: Jack the Ripper-Case Closed (Bir Katilin Anatomisi: Karındeşen Jack) ile paylaşan Patricia Cornwell'e göre, Karındeşen Jack, şüpheye yer bırakmayacak biçimde ressam Walter Sickert'tir.

Cehennemden gelen mektup

Amerikalı yazarın "Karındeşen Jack, ressam Walter Sickert'tir" iddiasının başlıca dayanağı, DNA uzmanı Mitchel Holland'ın, Karındeşen'in elinden çıktığı sanılan bir mektuptaki mitokondriyal DNA parçası ile ressam Sickert'in bir mektubundaki mtDNA parçası arasında bulduğu uyumdu.

Halbuki, cinayetler sırasında polise, gazetelere ve bazı kişilere gönderilen "Karındeşen Jack" imzalı yüzlerce mektup arasında, katilin yazdığına kesin gözüyle bakılan tek mektup, bir böbrek parçası eşliğinde polise postalanan ve gönderici hanesine "Cehennemden" diye kayıt düşülendir ki, onun da aslı kayıp olduğundan DNA analizlerinin yapılması mümkün değildir. Geri kalan mektuplardan hangisinin gerçek katil, hangisinin şakacıların elinden çıktığı bilinmiyor.

Cornwell'in incelettiği ve mtDNA'sı uyumlu bulunan "Karındeşen mektubu", Dr. Thomas Horrocks Openshaw'a gönderilmiş olandır. Mektubun 1888'de postalandığı kesindir ama, katilin yazdığına dair kanıt yoktur. Dolayısıyla, mtDNA uyumundan yola çıkarak, ressamın Karındeşen olduğu söylenemez. En azından günümüzde, mtDNA'nın bir bölgesi uyuyor diye, kimse mahkûm edilemez. Nedenine gelince: Bildiğiniz gibi mtDNA, ana tarafından kuşaktan kuşağa değişmeden aktarılan bir genetik bilgidir ve nüfusun yüzde 1-10 kadarında ortaktır. 1888'de Londra nüfusu 4 milyon dolayında olduğuna göre, en az 40 bin kişinin aynı mtDNA özelliğini taşıması gerekir. Bu durumda mtDNA uyumu bir rastlantı olabilir. Tabii hoş bir olasılık daha var. Dr. Openshaw'a gönderilen "Karındeşen Jack" imzalı mektubu, ressam Sickert'in yazmış olması!

Tevfik'lerin sabun kokan halısı

Anneyle üç oğlunun yaşadığı sabun kokulu bir ev. Ceset yok, silah yok, ama halının altında kan var. Kanın miktarından, maktulün neyle öldürüldüğü, ne kadar yaşadığı anlaşılabilir mi? Okuyacaklarınız, bu sorulara cevap aranan bir cinayetin, delil toplayanlardan duyduklarıma, ayrıca savcılık iddianamesi ve mahkeme tutanaklarına dayanarak aktardığım öyküsü. Ailenin Türk olması, bizim için ayrı bir önem taşıyor.

18 Nisan 1988 Pazartesi, saat 7.00. Connecticut eyaletine kayıtlı 172656 plakalı, kırmızı-beyaz, 1976 model Volkswagen minibüsü kullanan genç kadın, birlikte yaşadığı erkek arkadaşını işyerinin önünde indirdi. "Her zamanki gibi, saat 5'te gelip alırım" dedi vedalaşırken. Sonra 10 aylık bebeklerini teyzesine teslim etti. "Uslu dur" dedi, "babam alır almaz buradayım." Genç kadın, saat tam 8.00'de işinin başındaydı. Yani, Hostways Motel'de. Carla Almeida, 10 haftadır Andre'nin Masaj Yeri'nde çalışıyordu. Aslında Andre'nin masaj yeri yoktu. Masözler ya motele gelen müşterilere masaj yapıyor ya da telefonla randevu alan müşterilerin evine gidiyordu.

Saat 14.00. Tevfik 30 yaşındaydı, 18 aydır boya işleri yapan bir şirkette çalışıyordu. O sabah, bir binanın dış cephe boyası için işe gitmiş, saat 10 sularında yağmur yağmaya başlayınca eve dönmüştü. Andre'nin Masaj Yeri'ni aradı, bir masöz çağırdı, belirli birini istemedi. "Fotoğraflı kimliğinizi göstereceksiniz. Masöz, elbiselerini çıkartmaz, sizinle yatağa girmez" dediler. Tevfik "Olur" dedi. Adım, yaşım, telefon numarasını, ev ve işyerinin adresini aldılar.

Saat 15.40. Carla Almeida, Tevfik'in evinden şirketi aradı. "Geldim, ehliyetini gördüm. îşim 16.40'ta biter, buradan ayrılırken ararım" dedi.

Saat 16.00. Bir gazete dağıtıcısı, bisikletiyle evin önünden geçti ve park etmiş kırmızı-beyaz Volkswagen minibüsü gördü.

Saat 16.50. Masaj şirketi, 10 dakikadır Carla'nın telefonunu bekliyordu. Bir türlü ses çıkmayınca, Tevfik'in evini aradılar. Açan olmadı. İki kez daha aradılar. Açan olmadı. Bunun üzerine, Trumbull polis karakoluna telefon ettiler. "Carla Almeida adlı bir masözümüz

Trumbull, Kitcher Court 37 numarada. Kendisinden haber alamıyoruz. Lütfen bir gidip bakar mısınız?"

Saat 17.00. Bisikletli gazete dağıtıcısı, Tevfik'in kapısına gazete bıraktı. Volkswagen orada değildi. Carla Almeida erkek arkadaşını almaya gitmedi. Carla Almeida, çocuğunu da almaya gitmedi. Daha doğrusu bir daha hiç gidemedi.

Saat 17.30. Tevfik'in evinin yaklaşık 20 kilometre uzağında devriye gezen Bridgeport polis karakoluna bağlı memur Paul Wargo, yol kenarına park etmiş kırmızı-beyaz Volkswagen minibüsü gördü. İçinde kimse yoktu, kapıları açıktı. Olan bitenden haberi olmayan memur bir çekici çağırdı ve aracı Bridgeport polis otoparkına gönderdi.

Saat 17.56. Trumbull karakolundan komiser DiJulio ve memur Arlio, Tevfik'in evine geldiler. 1987 model, 226 EZP plakalı Mitsubishi Tredia aracı park yerinde değildi. Kapıyı Tevfik'in annesi açtı. Tevfik'in kardeşlerinden biri, Adnan evdeydi. DiJulio, soruşturma hakkında bilgi verdi, anne fenalaştı, Adnan, ne bir doktor çağrılmasına, ne de polisin eve girmesine izin verdi.

Saat 19.00. Tevfik'in diğer kardeşi Refik lokantada çalışırken bir erkek aradı. Refik, telefon görüşmesi üzerine izin isteyip işyerinden ayrıldı.

Kayıp minibüs bulundu

Saat 19.30. Evin karşısında bekleyen komiser Arlio, Tevfik'in Mitsubishi aracını park ettiğini gördü. Yanına gitti "Bugün öğle üzeri evinize bir kadın geldi mi?" diye sordu. "Evet" dedi, Tevfik. "Komiser DiJulio sizinle görüşmek istiyor, lütfen karakolu arar mısınız?" Tevfik eve girdi, karakolu aradı, üzerini değiştirmeden dışarı çıktı ve karakola gitti. "Evet, bugün masaj için bir kadın geldi. 88 dolar ödedim. Saat 15.30 sularında ayrıldı, nereye gittiğini bilmiyorum." Polisin de bilmediği bir şey vardı. Tevfik, kadının kayboluşunun hemen ardından patronu Burdo'yu aramış, "Biraz işim Var, birkaç gün işe gelemeyeceğim" demişti. Tevfik ne birkaç gün, ne birkaç ay sonra boya işine gitti. Burdo'yla bir dahaki karşılaşması mahkemede oldu.

20 Nisan 1988 Çarşamba. Trumbull polisi, iki gündür aradığı kırmızı-beyaz minibüsün, Bridgeport polis otoparkında olduğunu öğrendi.

Yeterli şüphenin oluştuğuna karar veren Başkomiser Nacovitch, Tevfik'lerin evini arayabilmek için savcılığa başvurdu.

21 Nisan 1988 Perşembe, saat 9.00. Carla Almeida'run ortadan kayboluşundan 64 saat sonra Trumbull polisi, Connecticut eyalet polisi ve eyalet polis kriminal laboratuvarmın uzmanlarından oluşan 14 kişilik bir ekip Tevfik'in evine girdi. İlk dikkatlerini çeken, etrafın temizliği oldu. Aynı gün, Tevfik'in lokantada çalışan kardeşi Refik, lokanta sahibinin otomobilini ödünç alacaktı.

Saat 16.30. 14 polis yedi saattir delil bulmaya çalışıyordu. Aralarından biri dayanamadı, cep telefonunu çıkarttı. "Patron" dedi "lütfen geri dön, hiçbir şey yok." Kriminal laboratuvarın müdürü Dr. Henry Lee, o sırada başkentteydi. Saat 22.00'ye doğru olay yerine geldi. Beş saat kadar sonra evden ayrıldılar. Ne cesedi, ne de cinayet silahını bulabildiler. Ancak beraberlerinde götürdükleri, Tevfik'i kasten adam öldürmeyle suçlamaya yetecekti. Ama henüz bunları anlatmaya sıra gelmedi. Bundan 20 yıl önce, polis kriminal laboratuvarlarından sonuçların çıkması biraz uzun sürüyordu.

Ottawa-İstanbul-New York

22 Nisan 1988 Cuma. Tevfik, Kanada'nın Ottawa kentindeki Türk Konsolosluğu'nda, süresi dolan pasaportunu uzattı. Ottawa Uluslararası Havalimanı'ndan İstanbul'a bir bilet aldı.

23 Nisan 1988 Cumartesi. Refik, ödünç aldığı otomobili patronuna iade etti. Ne amaçla aldığını söylemedi.

25 Nisan 1988 Pazartesi. Bridgeport polisi, Noble Caddesi'nde, park edilmiş durumda, plakaları sökülmüş bir Mitsubishi otomobil buldu. Şasi numarasından Tevfik'in aracı olduğunu saptadı. Evden delil toplayan ekip, otomobili de aradı.

30 Haziran 1988 Perşembe. Tevfik, İstanbul'dan New York'a döndü ve bir lokantada çalışmaya başladı.

26 Şubat 1989 Pazar. Federal Soruşturma Bürosu FBI, Tevfik'i tutukladı. Üzerinden ikisi Steve Martin, biri Abdullah Kayaalp adma düzenlenmiş üç sahte kimlik çıktı.

Eğilin ve yanağınızı halıya dayayın

Bu arada olanları, cinayetten 15 yıl kadar sonra Dr. Henry Lee'nin bana anlattığı şekilde aktarayım. "Özenle işlenmiş bir cinayetti, çok temiz. Ev sabun kokuyordu. Duvardan duvara bir halı vardı. Şampuanla yeni silinmiş gibiydi. Bir yerinin rengi daha açık gibi geldi. Dokundum, nemliydi. 'Eğilin, yanağınızı halıya dayayın' dedim. On dört polis yere yattı. 'Haklısın patron, ıslak' dediler. Bazı kimyasal testler yaptık. Halıya kan damladığı muhakkaktı. Halıyı kestik. Altında ne bulduk, tahmin et bakalım. Bir kan gölü. 1979'da bir makale yayımlamıştım. Yerdeki kan miktarından, ne kadar kan aktığının hesabıyla ilgiliydi. Burada çok işime yaradı. Yaptığım hesaba göre, iki litre kadar kan akmış olmalıydı. Kanının neredeyse yansını kaybeden biri, mutlaka ölmüştür. Tevfik yargılanmaya başladığında, ceset hâlâ ortada yoktu. Jüriyi, ceset olmadığı halde, kadını kasten öldürdüğüne ikna edebildik."

Olay yeri inceleme ekibi, oturma odasındaki televizyon ekranında, bir fotoğraf çerçevesinin üzerinde, radyatör peteklerinin arasında, duvar bölme üzerinde, garaj kapısında, garaj lambasını açma-kapama düğmesinin kenarında, toplam iki yüze yakın kandamlası bulaşığına rastladı. Henry Lee'ye göre bunlar, cinayet sırasında sıçrayan kan lekeleri değil, halıya akmış kanı temizlemek amacıyla kullanılan mekanik bir gerecin etrafa sıçrattığı kandı. Deterjanla öylesine karışmışlardı ki, insan kanı oldukları saptanabiliyordu ama kan grubu tayin edilemiyordu. "Neyle öldürülmüş olduğunu bilemem" diyecekti Dr. Lee, "Bıçak da olabilir, mermi de. Şu muhakkak ki, büyükçe bir damar kesilmiş, yoksa bu kadar çok kan akmazdı."

Altına kan geçmiş ama pek temiz görünen halının üzerinde saç tellerine de rastladılar. Polis kriminalde çalışan, hem kimya, hem de biyoloji lisansı yapmış, daha sonraki yıllarda adli bilimler ve hukuk doktorasını da tamamlayacak ve müdür yardımcılığına yükselecek Elaine Pagliaro bunları, kayıp genç kadının evinden getirilen fırçasına takılmış saç telleriyle karşılaştıracak ve ikisinin ona ait olduğunu söyleyecekti.

Ceset olmadan mahkûmiyet

Refik'in yatak odasında, dolu vaziyette Sauer 9 milimetre tabanca, dolu .38 kalibrelik kısa namlulu toplu tabanca, değişik kalibrede

mermiler, 45 kalibrelik Colt kabzası bulundu.

Tevfik'in otomobilinin direksiyonunda, içi kırmızı boyalı bagajının tabanında ve yan taraflarında, ayrıca bagajdaki mavi renkli krikoda kan lekeleri ve sabunla silinmiş kan bulaşıklarına rastlandı. Arka tamponda kana benzer lekeler görüldü. O tarihte, Amerika'da DNA analizi yapan sadece üç laboratuvar vardı. Bunlardan Cellmark şirketi, otomobildeki kan lekeleriyle, Carla

Almeida'nın anne ve babasından alınan kan örneklerini inceledi ve onların kızı olabileceği sonucuna vardı. Bir diğer ilginç bulgu, bagajdaki iki santim uzunluğunda, 1.5 santim enindeki delikti. Deliğin çevresi kanlıydı. Kanın grubu, kaybolan kadının kan grubunu tutuyordu. Ayrıca deliğin içinde mavi bir boya vardı ve krikonun boyasıyla aynı kimyasal özelliklere sahipti. Krikonun üzerine de bagajın kırmızı boyası çıkmıştı. Deliğin, krikoyla genişletildiği apaçık ortadaydı da, deliğin neyle açıldığını anlamaları mümkün olamadı. Tevfık'lerin evini çevreleyen 20 kilometrelik daire içinde ne kadının cesedi, ne de bir parçası bulunabildi.

Tekrar yargılanıyor

Tevfik'in ilk yargılaması 1992 Martı'nda sonlandı. Ortada hâlâ ne ceset, ne de silah vardı. İddia makamı kadını evinin oturma odasında öldürdüğünü, cinayeti örtbas etmek için "olağanüstü" önlemler aldığını, delilleri ortadan kaldırdığını ileri sürdü ve jüri, ikinci derecede kanıtlarla Carla Almeida'yı kasten öldürdüğüne karar verdi. Avukat John Gulash, delillerin yetersizliği ve kastın kanıtlanamadığını öne sürerek karara itiraz etti ve itirazı kabul edildi.

28 Temmuz 1992'de, yani cinayetten dört yıl sonra Tevfik'in evinden 120 kilometre kadar uzakta oturan John Stoffan polisi aradı ve evinin arkasındaki 15 hektarlık arazisinde, bir kafatası ile bazı kemik parçaları bulduğunu söyledi. Çam ağaçlarının altındaki 15 parça kemiğin, 20-30 yaşlarında beyaz ırktan bir kadına ait olduğu ve en az bir, en fazla beş yıl önce öldüğü saptandı. Göz çukurunun üzerindeki deliğin, mermi giriş deliği, kafatasının arkasındaki deliğin ise, aynı merminin çıkış deliği olduğu ortaya çıktı. Böyle bir yaramn onu hemen ya da en fazla birkaç dakikada öldürdüğü söylendi. Alt çenedeki dört nokta, Carla’nın diş hekiminin 1985'te çektiği röntgenle örtüşüyordu. Kemiklerin DNA'sı,

evde bulunan kan ve Carla'nın anne ve babasının DNA'sıyla karşılaştırıldı. Kalıntıların ona ait olduğu kesindi.

Savcı Jonathan Benedict, ilk yargılamadaki delillerine bu verileri de ekledi. Senaryosuna göre Tevfik, Carla'ya evde bir el ateş etmiş, daha sonra kardeşlerinin yardımıyla cesedi Mitsubishi'nin bagajına koymuş, bir el de orada ateş etmişti. Kanada'ya götüren diğer kardeşi Refik'ti. Evi, ailece temizlemişlerdi. 1994'te bir üst mahkemenin jürisi, bir kez daha, Tevfik'in kadını kasten öldürdüğüne karar verdi. Avukat John Gulash karara, adil bir yargılamanın olmadığı, kadının nerede ve nasıl öldürüldüğünün, ayrıca kastın kanıtlanamadığını, DNA analizlerinde kullanılan olasılık hesaplarının hatalı olduğunu öne sürerek yeniden itiraz etti. Jüriye "suçsuz" ve "kasten öldürme" arasında bir tercih yaptırılmasının hukuka aykırı olduğunda ısrar etti. Yıllar süren hukuk savaşı, 29 Eylül 2004'te sonlandı ve sonuç değişmedi.

3.5 milyon nüfuslu Connecticut eyaletinin 18 cezaevinden birinde, MacDougall-Walker'de, neredeyse 20 yıldır yatan ve denetimli serbestlikten yararlanması söz konusu olmayacak 75019 sayılı mahkûm Tevfik salıverildiğinde, takvimler en erken 20 Mart 2031'i, en geç 8 Nisan 2040'ı gösteriyor olacak.

Affet bizi Hirasawa! Seni 40 yıl asamadık

Omzunda büyükçe çantayla bir adam Teikoku Ginko Bankası'nın Shiinamachi Şubesi'nin yan kapısını çaldığında saat öğleden sonra üç sularıydı. "Kusura bakmayın" dedi görevli, "az sonra kapatıyoruz." "Banka işlemleri için gelmedim, müdürle görüşeceğim."

Pazıbantında "Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Bölümü" yazıyordu. 155-160 santim boyunda, 45-50 yaşlarındaydı. Kısa saçlı, açık tenliydi. Yanağında lekeler vardı. Japoncayı Tokyo lehçesiyle konuşmuyordu. Onu görüp de sağ kalanlar böyle anlattı.

Ellerinde birer çay fincanı, bakanlık yetkilisinin karşısına dizilmiş 16 kişiydiler. 13 memur, bir müşteri, müdür Joshida Tekejiro ve bir de müdürün küçük oğlu. "Adım, Dr. Jamaguchi Jiro" demişti adam kartvizitini uzatırken, "Dizanteri salgını çıktı. Size de bulaşmış olabilir. İlaç almanız gerekiyor. Diş minelerine zarar veriyor, nasıl yutulacağım göstereceğim."

Ocak ayının 26'sıydı. Yıllardan 1948. Savaş yeni bitmişti. Salgın hastalıktan daha doğal ne olabilirdi ki. Japonya yenilmiş, Amerikalılar Tokyo'yu işgal etmişti. Dr. Jiro, ilacın merkez komutanlığından verildiğini söylemişti, yani Douglas MacArthur'un makamından ve müdür hiçbir şeyden kuşkulanmamıştı.

Dilinizi çıkartın ve yutun

Dr. Jiro, çantasından metal bir kutu, kutudan İngilizce "1. İlaç" ve "2. İlaç" yazılı iki şişe çıkarttı. Elindeki damlalığı birincisine daldırdı. Sonra dilini olabildiğince dışarı uzattı, başını olabildiğince geriye yatırıp sıvıyı boğazından aşağıya damlattı. "Şimdi sıra sizde" dedi. "Saat tutacağım, tam bir dakika sonra bir porsiyon daha yutacaksınız." Herkesin fincanına, aynı kavanozdan, aynı damlalıkla, aynı miktarda sıvı dağıttı. Herkes dilini olabildiğince dışarı çıkarttı, kafasını geriye yatırdı, fincandakini boğazından aşağıya yuvarlayıverdi. Doktor ikinci şişeyi açtı, yine fincanlara dağıttı. Saatine baktı. "Tamam" dedi, "Yutun." Hepsi

dilini tekrar olabildiğince dışarı çıkarttı, başını geriye yatırdı ve yine yuttu.

Aslında dizanteri salgını yoktu, adamın adı Jiro değildi. Bankayı soymaya gelmemişti. Bir bankodaki az miktar parayı alıp gidecekti. Hadi bunlar neyse de, yutturduğu sıvı ilaç değildi. Nereden mi biliyoruz? Çünkü küçük çocuk da dahil olmak üzere 10'u hemen oracıkta, ikisi hastanede ölecek, dördü yaşayacak ve az önce okuduklarınızı anlatacak ve Japon polisi tarihinin ilk robot resmini çizecekti.

Polis müdürünün ihmali

Ertesi sabah, Yasuda Bankası Ebara Şubesi'nin Müdürü Watanabe Toshio gazeteleri okudu, "Ucuz atlatmışız" diye düşündü. Üç ay önce, robot resimdeki gibi biri şubeye gelmiş, "Bakanlık gönderdi. Dizanteri salgım var, çalışanlara ilaç vermeliyim" demişti. "Hepimizi uyutup bankayı soymasın sakın" diyerek bir memuru karakola göndermişti. Polis Ryuzo, adamın Sağlık Bakanlığı'ndan geldiğine ikna olmuş, çay fincanlarına damlalıkla dağıttığını, dillerini alabildiğine dışarı çıkartarak içmişlerdi. Müdürün o sabah okuduklarıyla kendi bankasında olanlar arasındaki fark, adamın katvizitinde Dr. Jamaguchi Jiro değil de, Dr. Matsui Shigeru yazmasıydı. Elbette, bir önemli fark daha vardı: Ebara şubesinde ölen olmamıştı.

Polis memuru Ryuzo olanları amiri Tameo'ya anlatmış, kartviziti teslim etmiş ve adamı tarif etmişti. Tameo, Sağlık Bakanlığı'nı aramış, Tokyo'nun 300 kilometre kuzeyindeki Sendai müdürlüğünde görevli bir "Dr. Matsui Shigeru" olduğunu öğrenmişti. Ancak bankaya gelen o değildi. Bir kere, gerçek Matsui o gün Sendai'deydi. Ayrıca, tarif edilen adamla uzak yakın ilgisi yoktu. Tabii, dizanteri salgını da yoktu. Ne yazık ki amir Tameo bunları önemsemedi ve Tokyo, ilaç dağıtan katile karşı uyarılamadı.

Aslında esrarengiz adam Mitsubishi Bankası'na da giderek "Adım, Dr. Jamaguchi Jiro, dizanteri çıktı" masalım uydurmuştu. Orada, dil çıkartma faslı olmamış, "mikropları öldürüyorum" diyerek sağa sola bir sıvı püskürtmekle yetinmişti. Katilin mikropları değil, insanları öldürmek için deney yaptığının kimse farkında değildi.

Otopsi raporlarındaki çelişki

"Çay fincanları ile cesetlerin altısını Tokyo Üniversitesi'ne, altısını Keio'ya gönderelim" dedi savcı, "Bakalım neyle zehirlenmişler." Vakıf üniversitesi Keio'nun sonuçları çabuk geldi. "Ölüm nedeni: Aseton siyanohidrin." Devlet üniversitesi Tokyo, raporunu birkaç ay sonra açıkladı. "Ölüm nedeni: Potasyum siyanür." Savcı, bu çelişkinin giderilmesini istemedi ve Tokyo Üniversitesi'nin sonuçlarına itibar etti. 26 Haziran 1948'de polis İşgal Kuvvetleri Komutanlığı'na bir bilgi notu gönderdi. "Doktor, dişhekimi, eczacı olabilir. Belki, savaşta askeri hastanede ya da laboratuvarda çalışmıştır. Bulaşıcı hastalıklar konusunda bilgili. Zehrin öldürücü dozunu biliyor. Laboratuvarda kullanılan 'komagome' tipi damlalığı var. Çantası askeri tabip çantalarına benziyor. İşgal kuvvetleriyle bağlantısı olabilir. Yasuda Bankası'nda verdiği kartvizit, Sağlık Bakanlığı'nda görevli Dr. Matsui Shigeru'ya ait. Doktorla kartvizit değiş tokuşunda bulunanların ifadesini alıyoruz."

Kartviziti kaybeden adam

Soruşturmayı yürüten komiser muavini İgii Tamegoro, Matsui'nin "kartvizitimi verdim" dediği yaklaşık 80 kişiyle görüştü. Pek çoğu, doktorun kartvizitini hâlâ saklıyordu. Bulamayanlardan biri, orta boylu, orta yaşlıydı. "Cüzdanım çalındı" dedi, "Sanırım kartvizit onun içindeydi". 26 Ocak günü nerelere gittiğini anlattı, hatta bir Amerikalı askeri tanık gösterdi.

Polisin işgal kuvvetlerine gönderdiği, katilin mesleğine ve geçmişme ilişkin olası özellikleri taşımayan, ancak Dr. Matsui Shigeru'nun kartvizitini bulamadığı ve evinde ele geçen bir miktar paranın menşeini hatırlamadığı için şüphe çeken bu adam, cinayetlerden yedi ay sonra, 21 Ağustos 1948'de tutuklandı. Görgü tanıkları, onun için önce "Katil olabilir" dedi, daha sonra da "Odur" dendi.

35 günde 62 kez sorgulandı. 56 yaşında olmasına rağmen, geçmişindeki bazı önemli olayları hatırlamıyor, zaman zaman çelişkili şeyler söylüyordu. Tanık gösterdiği Amerikalı asker bulunamıyordu. 27 Eylül'de gazeteler cinayetleri üstlendiğini ve üç sayfalık ifadesinin her sayfasını imzaladığını yazdılar. Adı, Hirasawa Sadamichi'ydi, "Ufukların Ressamı" olarak tanınan, İmparatorluk Akademisi üyesi ünlü bir sanatçı.

Komiser muavini İgii Tamegoro terfi etti, Polis Akademisi'ne tayin oldu, üç yıl sonra cinayet masasına geri döndü, 1964'te emekliye ayrıldı ve Teikoku Ginko Bankası'ndaki cinayetleri çözdüğünden, başarılı polis antolojilerinde yer aldı.

Bir türlü asılamayan ressam

Tokyo Bölge Mahkemesi, "Ben katil değilim, işkenceyle ikrara zorlandım" diyen ressamı, 24 Temmuz 1950'de ölüme mahkûm etti. Tokyo Yüksek Mahkemesi kararı onayladı. Art arda temyiz başvuruları reddedildi ve ressam yılda ortalama 30-35 tablo yaparak ölümü beklemeye başladı.

İnfazın gerçekleşmesi için adalet bakanının onayı gerekiyordu. Yıllar geçti, bakanlar değişti, pek çok kişi idam edildi, ama ressamın infazım onaylayan çıkmadı. Avukatlarından ilki eceliyle öldü, ardından ikincisi, sonra üçüncüsü. Ressam hâlâ hapisteydi, hâlâ masum olduğunu iddia ediyordu ve hâlâ asılmayı bekliyordu.

7 Kasım 1985'te, yüksek güvenlikli Hachioji Hastanesi'nde, prostat ameliyatı sonrası avukatına "Yedi yıl sonra 100 yaşında olacağım. Belki o zaman salıverirler. 15-20 yaşında bir kızla evlenirim. 125 yaşma kadar yaşarım, onunla 25 yıl geçiririm" diyecek kadar hayata bağlı olduğu söylenir.

Hirasawa, 10 Mayıs 1987'de, 37 yıl asılmayı bekledikten sonra 95 yaşında zatürreeden öldü. Cesedi eğitimlerde kullanılmak üzere Tokyo Üniversitesi'ne gönderildi. 2000 yılında, beyni hariç bütün organları ailesine teslim edildi. 2003'te, son avukatı Prof. Nabuyoshi Araki 19. kez temyize başvurdu. Öldüğünde, Başbakan Yasuhiro Nakasone "Başsağlığı dilerim" demişti. "Huzur içinde yatması için dua ediyorum." Masumiyetine inanan binlerce kişi başbakanın duasını yeterli bulmadı, devletin "pardon" demesini bekledi ve beklemeyi sürdürüyor.

Hafıza kaybı kuduz aşısından

İddianame büyük ölçüde Hirasawa'nin hep reddettiği, polisteki ikrarına dayanmaktaydı. Savunma tarafı, suçu işkence altında kabul ettiğini ileri sürdü. Çelişkili beyanlarının, 30'lu yaşlarda, köpeğinin onu ısırması üzerine yapılan kuduz aşısının beyninde bıraktığı kusurdan kaynaklandığı iddia edildi, ancak kanıtlanamadı.

Duruşma sırasında, Tokyo Üniversitesi'nden psikiyatri profesörü Yushi Ushimura, ressamın beyin fonksiyonlarında bozukluk olmadığı, öğrencileri nöropatolog Shiraki ve psikiyatri uzmanı Akimoto ise hasta olabileceği yönünde tanıklık etmişti. Her üç doktor, gerçeğin sadece ressamın beyninin incelenmesiyle anlaşılacağını biliyordu. Asistanlarına "Ondan önce ölürsek, beynini mutlaka inceleyin" diye vasiyet ettiler. Nitekim her üçü de ressamdan önce öldü. Cinayetlerden 59, ressamın ölümünden 20 yıl sonra, Tokyo Üniversitesi Psikiyatri Enstitüsü Araştırma Merkezi'nin başkanı Dr. Kenji Ikeda ressamın kavanozda korunan beynini inceledi ve Hirasawa'nın çelişkili ifadelerinin ve hafıza kaybının kuduz aşısına bağlı olabileceği sonucuna vardı.

Bir komplo teorisi

Soruşturmanın en can alıcı noktası Keio Üniversitesi'nin ölümleri aseton siyanohidrin'e, Tokyo'nun ise potasyum siyanür'e bağlaması ve savcılığın ikincisine itibar etmesidir. Halbuki polis, aseton siyanohidrinin izini sürmüş ve kolayca ulaşılabilecek potasyum siyanürden farklı olarak, sadece Japon ordu birliklerinin elinde bulunduğunu saptamıştı. Nitekim, Teikoku cinayetleri çerçevesinde, Mançurya'daki 731. birliğin komutanı Dr. Shiro Ishii ve Narjing'teki 1644. birlikten Shigeo Ban'ın ifadesini aldılar. Her ikisi, aseton siyanohidrin'in 1934'te bir kimyasal silah olarak sentezlendiğini, insan deneylerinde kullanıldığım anlattı. Buna rağmen anılan birliklerle banka cinayetleri arasında bir bağlantı kurulmadı.

Yıllar sonra, onbinlerce esirin deneylerde kullanılmasına tıp fakültelerinin katkıda bulunduğu, Amerikalıların Dr. Shiro Ishii ve diğer üst düzey yetkililere, insan deneyi sonuçlarını kendilerine teslim etmeleri karşılığında, savaş suçlusu olarak yargılanmama güvencesi verdiği ortaya çıktı. (Bkz. S. Atasoy, "Mançurya'daki 731. Birlik", Bu Ayak İzi Senin Dr. Watson, Doğan Kitap).

Bütün bu bilgiler ışığında, Tokyo ve Keido üniversiteleri otopsi raporlarının neden farklı olduğu, savcının neden Tokyo'nun sonucunu tercih ettiği anlaşılabilir. Savcının bu noktaya kendisinin mi geldiği yoksa işgal kuvvetlerinin baskısıyla mı örtbas ettiği hâlâ tartışılıyor.

Tabii bir de zehrin gerçekten potasyum siyanür, katilin gerçekten ressam Hirasawa olma ihtimali var ki, çözümü sadece çay fincanlarının

analiziyle mümkün. Ne yazık ki, deneylerden sonra iyice yıkandıkları kayıtlı.

Romeo'dan Fa'afafine'lere

O sıralar, mesleki deformasyonun doruğundayım anlaşılan. Yekta Kara'nın sahneye koyduğu, Bellini'nin Kapuletler ve Montegüler operasını izlerken bile, aklıma olmadık şeyler geliyor ve hüzünleniyordum.

İtalya'nın Verona kentinde, birbirine düşman iki ailenin çocukları, Romeo ile Giulietta'nın, ölümleriyle sonlanan aşk öyküsünü anlatan Kapuletler ve Montegüler için, İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin Müdürü ve Sanat Yönetmeni Suat Arıkan, "Günümüzde yaşanmaya devam eden töre cinayetlerine son verilmesi umuduyla, aşkın evrenselliğini Bellini'nin olağanüstü güzel müziği aracılığıyla haykırmak istiyoruz" demişti. Nitekim, haykırdılar da. Bu önemli mesajın, olabildiğince geniş kitlelere ulaşmasım dilerim.

Sicilyalı besteci Bellini, genç ve güzel Giulietta'nın kalbini çelebilen erkeğin, içinde bulunduğu maço topluluktan ne denli farklılaştığım vurgulayabilmek amacıyla, Romeo'yu erkek elbiseleri giyen bir kadının canlandırmasını istemiş. 1830'da, Venedik'in La Fenice Tiyatrosu'ndaki ilk gösteriminde Romeo rolünü, 19. yüzyılın divalarından Giuditta Grisi üstlenmiş.

25 Mart 2008 Salı gecesinin Romeo'su, Aylin Ateş'ti. Ünlü mezzo-sopranomuzun, başvurulan kaba kuvveti, düşman aileler arasındaki güç gösterisini öne çıkartmak üzere, Leonardo DiCaprio'nun oynadığı 1996 Amerikan yapımı Romeo + Juliet adlı sinema filmine benzer "mafya" ortamındaki performansı, mükemmeldi.

Erkek giysileri içinde bir kadın bana yabancı olmadığı gibi, düşünmesi de keyif verir. Çok yaramaz bir öğrenci olarak tanınan Annem, uzun, dalgalı, sarı saçlarım kasketin içine toplayıp, babasının elbisesini giyip kravat takarak okula gitmeye kalkınca, karga tulumba müdürün karşısına nasıl çıkarıldığını anlatır dururdu. Buna karşılık, kadın elbisesi giyen erkek bana hep, varlıklarından, yıllar önce katıldığım "kültürlerarası hoşgörü" eğitiminde, Fijili bir meslektaş sayesinde haberdar olduğum, fa'afafine'leri hatırlatır ve çok hüzünlenirim.

Kadına benzemek suç

Samoa, Güney Pasifik Okyanusu'nda, Hawaii Adaları ile Yeni Zelanda arasındaki bölgenin hemen hemen ortasında, iki büyük, çokça küçük ada üzerine kurulu, yaklaşık 200 bin nüfuslu, demokrasiyle yönetilen bir ülke.

Samoa dilindeki "fa'a"nın Türkçe karşılığı, "gibi" ya da "benzer". "Fafine" ise, "kadın" demek. Buna göre "fa'afafine"nin anlamı, "kadına benzer" ya da "kadın gibi".

Samoa'nın güneyinde, 169 adet irili ufaklı adada hüküm süren Tonga Krallığı'nda, kadına benzeyenlere, "fakaleiti" deniyor. Tahiti Adası'nın da bulunduğu Fransız Polinezyası'nda ise, karşılığı "rae rae" ya da "mahu". Kısacası, kadına benzeyen, kadın elbiseleri giyen, kadın gibi davranan erkekler, dünyanın bu coğrafyasının bir gerçeği.

Samoa'nın 1961 tarihli Ceza Yasası'na göre, erkeğin fa'afafine olması suç. Gerçi, bugüne dek hiç mahkûm olan yok ama, yasa, altı aya varan hapis ve yaklaşık 250 YTL'lik para cezası öngörüyor. Samoa Observer gazetesini okuma fırsatı bulanlar, zaman zaman onlarla ilgili haberlerin çıktığını görürler. Fa'afafine'liğin geleneksel bir uygulama olduğu ve suç olmaktan çıkartılması gerektiği ya da Fa'afafine Birliği'nin Başkanı Roger Stanley'in bundan birkaç ay önceki, "Sakın, geleneklerimizin sadece kadınlara uygun gördüğü dövmelere rağbet etmeyin. Hele bacaklarınıza ‘ınalu' yaptırmayın. Onlar kutsaldır, sizi de, dövmeciyi de öldüren çıkabilir. Kadın olduğunuzu düşünebilirsiniz, ama değilsiniz," şeklindeki uyarıları gibi.

Kadınlar, erkekler ve aradakiler

Fa'afafine'ler, biyolojik açıdan erkek olan, ancak değişik biçim ve ölçüde kadınsı davranışları bulunan Samoalılar. Kimi, kadın gibi giyinirken, bu durum hepsi için geçerli değil. Çoğu, erkeklerle birlikte olduğu halde, toplum onları "eşcinsel" değil, sadece "kadınsı" görüyor. Kimi, kadına daha fazla benzeyebilmek amacıyla, bedeninde bazı cerrahi değişiklikler yaptırsa da, ne bu işlemleri uygulatanlar, ne de çevresi onlara "transseksüel" diyor.

Samoalı ailelerin yüzyıllardır erkek çocuklarından birini temizlik, bulaşık, yemek pişirme gibi ev işlerinde ve çocuk bakımında kullanması ve onlara küçük yaştan itibaren kız elbiseleri giydirmesi yaygın bir

adettir. Aileleri bu davranışa, doğan kız çocuklarının sayısının, erkeklerden daha az olmasının zorladığı sanılır. Kısacası, kadın elbisesi giyerek dolaşmanın, fa'afafine'lerin büyük bir bölümünün kendi tercihi değil, ailelerinin onlara biçtiği bir kader olduğu söylenir.

Kendilerini kadın ile erkek arasında bir yerde bulan ergenlik çağma girmiş çocukların, yaşamlarım genellikle kadın rolünü benimseyerek sürdürmeleri, cinsel partnerlerini erkekler arasından seçmeleri buna bağlanır. Toplumun onları benimsemesinin, hatta böylesi büyük bir fedakarlık nedeniyle saygıyla karşılamasının altında, bu geleneğin yattığı kabul edilir.

Kanadalı psikolog Paul L. Vasey, ailelerin kız çocuğu şeklinde yetiştireceği erkek çocuğu nasıl seçtiklerini sorgulamış ve bu amaçla çok sayıda fa'afafine ile görüşmüş. 2007'de yayımlanan araştırmasında, çocuk seçiminin rastlantısal olmadığım, ev işlerini yapacak kız eksikliğinden kaynaklanmadığını, zaten "kız gibi" davranışlar sergileyen erkek çocuğun fa'afafıne'ye dönüştürüldüğünü kaydediyor. Benzer sonuçlara ulaşan başka araştırıcılar da var. O zaman, bir erkeğin fa'afafine olması, acımasız ailesinin ona biçtiği bir rol değil, zaten kendinde var olan biyolojik bir özelliğin farkedilerek, bastırılmak yerine, kabullenilmesinden ibaret. Böylelikle eşcinselliğin kişisel bir tercih değil, genetik temelli olduğu bir kez daha kanıtlanıyor.

Gay cennetine dönüşmek istemiyorlar

Ne yazık ki Batı dünyası, fa'afafine'leri fark ettiğinde, onların Samoa kültürünün bir parçası olduğunu algılayamadı, Pasifik Okyanusu'nun bu bölgesini bir "gay cenneti" olarak pazarladı ve onları bir yandan ciddi bir kimlik bunalımına, diğer yandan cinsel yolla bulaşan pek çok hastalığın kucağına itti. Fa'afafine'lerin, giderek Samoa turizminin odağı haline geldiğini gören ve yozlaşmanın önüne geçmek isteyen hükümet, onlara karşı geleneksel hoşgörüsünü, en azından Batılılara karşı rafa kaldırmak, erkeklerin, karşısındakileri kadınmış gibi aldatmalarını suç saymak ve iki erkek arasındaki ilişkiyi yasaklamak zorunda kaldı.

Şehirleşmeyle birlikte fa'afafineler, kendilerini gecenin karanlığında, kulüp ve barların sahnelerinde buldu. Samoa'nın yetiştirdiği en başarılı fa'afafine'si Cindy'ye özenerek, hindistancevizi kabuğundan sutyenleri, göbeklerini ortada bırakan ottan yapılmış etekleri, uzun siyah perukları

ve tek kulağın üstüne tutturulan çiçeklerle, Avrupalı ve Amerikalı erkeklere, görmek istedikleri Pasifik cennetini sundular. Ekonomik zorluklar nedeniyle ülkesini terk ederek Avustralya ve Yeni Zelanda'ya göç edenlerin bir bölümü seks endüstrisine katıldı, bir bölümü eşcinsellerin haklarını savunmak, HIV ve AİDS ile mücadele etmek için aktivist oldu. Yedi milyar nüfuslu dünyada, sayıları okyanusta damla kadar olsa da, antropolog, sosyolog, psikolog ve tabii genetikçilerin ilgi odağı olmayı sürdürüyorlar.

Samoa dövmeleri

Dövme meraklıları, Samoa kadın ve erkeklerinin bedenlerini süsleyen ve her biri sanat eseri değerindeki dövmeleri iyi bilir. Avrupalılar, Samoa kadınlarını ilk kez 1722'de gördü. Üç Hollanda gemisine komuta eden Kaptan Jacob Roggewein, kadınların bacaklarının dövmeli olduğunu anlamamış, seyir defterine "Dizlerinden ayak bileklerine kadar olan kısını, olağanüstü güzellikte ipek pantolonlarla örtüyorlar" diye yazmıştı.

Batılılar, bu ilk karşılaşmadan 180 yıl sonra, Samoalıların cinsel organları da dahil olmak üzere, vücutlarının her yerini dövmelerle süslediklerini, ancak her birinin ne zaman, nasıl yapılacağının sıkı kuralları olduğunu, dövmesiz erkeğe kız verilmediğini, yıllarca bu adaların dili, kültürü ve doğasını inceleyen Alman hekim ve antropolog Augustin Kramer sayesinde öğrendiler. Dövmelerin nasıl yapıldığını görmeleri için, bir çeyrek asır daha beklemeleri gerekecekti. Ta ki belgesel filmin öncülerinden Robert Flaherty'nin, Moana adlı filmini çektiği 1926'ya kadar.

Bellini, ünlü mezarlıkta değil

Ömrünün son yıllarını Paris'te, bir başka İtalyan besteci Rossini'ye komşu bir evde, Chopin, Victor Hugo, Franz Liszt, George Sand gibi zamanın ünlü düşünür ve bestecilerinin bulunduğu çevrelerde geçiren Vincenzo Bellini, mide ve bağırsak sorunları nedeniyle inzivaya çekildiği Paris yakınlarındaki Puteaux'daki evinde 23 Eylül 1835 günü tek başına öldü. Mesleğinin doruğunda ve henüz 33 yaşındaydı.

Paris Tıp Fakültesi'nden profesör A. Delmas, iki gün soma yaptığı otopside, ölüm nedenini, kendisini terk eden dostlarının sandığı gibi kolera değil, tedavi edilmeyen dizanteri yüzünden gelişen karaciğer apsesi olarak kaydetti. 2 Ekim'de, Paris Invalides Kilisesi'ndeki cenaze törenine şiddetli yağmura rağmen çok sayıda müzisyen ve sanatçı katıldı. Tabutumu Paris Pere Lachaise Mezarlığı'na taşıyanların en önünde bir diğer italyan besteci, Rossini yer aldı. Bugün mezarlığı ziyaret ederseniz, 11. adada, Chopin ve Cherubini ile birlikte Bellini'nin de yattığım zannedersiniz. Turistik rehberlerde, mezarlığın tanıtım kitapçıklarında hep böyle kayıtlıdır, insan boyunu aşan mezar taşı orada ama, altında hiçbir şey yok. Sicilyalılar, sevgili bestecilerini Fransızların elinden kurtarmak ve kendi toprağma döndürmek için tam 41 yıl uğraşmış, 1876 yılında, bedeninden arta kalan ne varsa Catania'daki Sant Agata Katedrali'ne, kendisi için yapılan mermer lahide taşımıştı.

Parmak izi ve DNA bankaları AİHM'de yargılandı

2008 yılında milyonlarca kişi nefesini tutmuş Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bir kararını bekliyordu. Karar, başvuranların aleyhine çıkarsa polisler ve jandarmalar, lehine çıkarsa siviller çok sevinecekti.

Henüz 12 yaşındaydı. 19 Ocak 2001'de tutuklandı. Hırsızlıkla suçlandı. Parmak izleri ve DNA için örnek alındı. Yargılandı. 14 Haziran'da beraat etti. Yaşı küçük olduğundan, adının sadece baş harfini biliyoruz: S.

S. ile aynı kentte yaşayan bir başkası, Michael Marper, 38 yaşındaydı. Eski kız arkadaşıyla kavga edince, 13 Mart 2001'de tutuklandı. Parmak izleri ve DNA örnekleri alındı. Birkaç ay sonra kız, şikâyetini geri aldı. Bir rastlantı eseri, S.'nin beraat ettiği gün, Bay Marper'in de davası düştü.

Hem S, hem de Bay Marper, Yorkshire polisine başvurarak, parmak izi ve DNA bilgilerinin veri tabanlarından silinmesini talep ettiler. Polis, 1984 tarihli Polis ve Ceza Delilleri Yasası'na göre, bunları silmek zorunda olmadığını bildirince, idare mahkemesine başvurdular. Mahkeme başvuruyu reddedince, temyize gittiler. Temyiz mahkemesi, bire karşı iki oyla, uygulamanın yürürlükteki İngiliz yasalarına aykırı olmadığından hareketle idare mahkemesinin görüşüne katıldı.

Bunun üzerine, S. ve Michael Marper, 16 Ağustos 2004'te, ayrı ayrı, Avrupa İnsan Haklan Mahkemesi'ne (AİHM) başvurdular. Her ikisi, parmak izleri ve DNA profillerinin veri tabanlarından çıkartılmadığını, bu nedenle, halen yürütülen soruşturmalarda olay yerinden ya da mağdur üzerinden elde edilen DNA profilleri ile kendi bilgilerinin karşılaştırıldığını ve bilgilerinin, yürürlükteki yasalara göre, 100 yaşına ya da ölünceye kadar veritabanlarında kalacağım belirttiler. Bu bilgilerin ileride başka amaçlarla kullanılabileceğinden kaygı duyduklarını, beraat eden ya da şikâyet geri alındığı için davası düşen kişilere, şüpheli ya da hükümlü gibi davranılmaması gerektiğinden söz ettiler. Durumlarının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, özel hayata saygıyı düzenleyen 8. maddesine ve ayrımcılığı yasaklayan 14. maddesine aykırı olduğunu iddia ettiler.

16 Ocak 2007'de, AİHM'nin, Andoralı başkanı Joseph Casadevall ve altı yargıçtan oluşan 4. Dairesi (Section) dosyaları birleştirilen her iki başvurunun kabulüne karar verdi. 27 Şubat 2008'de de, Fransız Jean-Paul Costa başkanlığında 17 yargıçtan oluşan Büyük Kurul (Grand Chamber), İngiliz hükümeti ile S. ve Michael Marper'in temsilcilerini dinledi. Büyük Kurul'un yılsonuna kadar karar vermesi bekleniyordu.

Eğer, parmak izi ve DNA bilgileri veri tabanlarından çıkartılmayan Sheffield'li iki İngiliz vatandaşı haklı bulunursa halen dünyanın en eski, en geniş parmak izi ve DNA veritabanlarından yararlanarak suçları aydınlatan ve elindeki verileri, az sonra okuyacağınız biçimde katlamayı hedefleyen İngiliz polisi en az yarım milyon DNA profilini silmek zorunda kalacak ve bu yüzden canı çok, ama çok sıkılacaktı.

Böylesi bir gelişme sadece İngiliz polisini değil, 11 Eylül 2001'den sonraki terör korkusuyla, veritabanlarını onlarınkine benzer şekilde genişletmeyi, böylelikle İngilizlerin başarısını yakalamayı hedefleyen, dünyanın diğer güvenlik teşkilatlarını; ayrıca "İngilizler yetmez, gelen turistleri de bankalayalım" diyen deneyimli temyiz yargıçlarından Lord Stephen Sedley gibilerini de, hayal kırıklığına uğratacaktı.

Futbol aşkı yakalattı

Nisan 2009 itibariyle, yüzde 21.5'inin henüz suçu kanıtlanmamış ve mahkûmiyeti bulunmayan 4.6 milyon kayıtla, dünyanın en geniş DNA veri tabanına sahip İngiltere, bankasına her 45 saniyede yeni bir profil ekliyor. Polis, ulusal güvenlik, adalet sistemi ve göçten sorumlu bakanlık, yani Home Office, Başbakan Tony Blair'in 2006 Nisanı'nda dile getirdiği "21. yüzyıl suçlulanyla, 20. yüzyıl yöntemleriyle savaşılamaz" görüşünün sıkı bir takipçisi. Yetkililer, DNA bankalarının genişlemesini savunurken, "Hüküm giymemiş kişilere ait bilgiler sayesinde, 3 bin suç aydınlatıldı" diyor. Öte yandan, 99 bin 402 suç yerinden topladıkları delilleri, ellerindeki DNA verileriyle karşılaştırarak, suçların yüzde 32.4'ünün failini elleriyle koymuşcasına buldular. Severek kullandıkları örneklerin başında, 18 yaşındaki model Sally Anne Bowman'in katili, aşçı Mark Dixie'nin bir rastlantı sonucu yakalanması geliyor.

25 Eylül 2005 gecesi, evinden birkaç metre uzaklıkta ölü bulunan genç, sarışın, güzel kadının üzerinden saldırgana ait biyolojik örnek, buradan da DNA profili elde edilmişti. Profil dokuz ay sonra FIFA Dünya Kupası maçlarım seyrederken sıradan bir mahalle kavgasına karışan, bu nedenle DNA'sı alınan aşçı Mark Dixie'nin özelliklerini tuttu. Aşçı, "Ben öldürmedim. Zaten ölüydü, ben sadece cinsel ilişkiye girdim" şeklinde kendini savunmaya kalksa da, 22 Şubat 2008 günü ömür boyu hapse mahkûm edildi.

Bowman cinayetini soruşturmakla görevlendirilen polis müdürü Stuart Cundy, kararın verildiği gün basının karşısına çıktı ve pek çok kişinin paylaştığı bir hayali dile getirdi. "Her vatandaşımızın DNA bilgisinin yer aldığı Ulusal bir DNA bankamız olsaydı, Sally Anne’ın katilini bulmak için 9 ay beklenmeyecektik, adalet 2.5 yıl gecikmemiş olacaktı."

İzleyen günlerde pek çok bakan ve siyasetçi; polis müdürüyle aynı görüşte olduklarını, ancak herkesin DNA'sımn bankalanmasının hem pratik, hem de etik bazı sorunlar yaratacağı yönünde beyanatlar verdiler.

Aşçı'nın bankadaki DNA bilgisi sayesinde, sadece Sally Anne cinayetiyle bağlantısı ortaya çıkmadı. 1998'de çalışmaya gittiği Avustralya'da, Taylandlı bir kadını yaralayıp ırzına geçtiği, ayrıca 2001'de telefon kulübesindeki bir kadını seyrederek, kulübe dışında kendini tatmin edenin de o olduğu anlaşıldı.

Bankadaki bebek, olası mağdur

İngilizler, Daily Mail gazetesinin Bilgi Edinme Yasası çerçevesinde ele geçirdiği bir uygulamayı öğrenince fenalık geçirdi. Yorkshire polisi yedi aylık bir kız bebeğin DNA'sım bankalamıştı. Bebek bankadaki 10 yaşından küçük 47 çocuktan biriydi. Üstelik, 2007'de bankaya sokulanların 100 bini hiçbir suça karışmadıkları halde DNA bilgileri ömürlerinin sonuna kadar orada kalacak olan 10-16 yaş arasında çocuklardı ve önemli bir bölümü beyaz ırktan olmayanlardı.

Sivil özgürlüklerin savunucu Liberty'nin başkanı Shami Chakrabarti "Çocukların DNA'sı ailelerin rızası olmadan alınamaz. Kim bilir anne babaları nasıl bir baskı gördü ki buna izin verdi. DNA insanın en değerli malzemesidir. Ondan ailenin kim olduğu bulunur, ne kadar yaşayacağın

anlaşılır. Polisin, binlerce çocuğun bilgisini sonsuza kadar koruyacağına nasıl güveneceğiz?" diye sormaya başladı. Polis, kız bebeğin "olası mağdur" olarak görüldüğünü ve ailesinin bu çerçevede DNA'sının alınmasına razı geldiğini bildirdiyse de, pek yüreklere su serpemedi.

Liberty'nin avukattan suçsuz çocukların bankadaki kayıtlarının silinmesi için uğraşıyor. Ender de olsa başarılı olabiliyorlar. Örneğin duvara yazı yazdığı iddiasıyla tutuklanan, ancak daha sonra hata yapıldığı anlaşılan 13 yaşındaki erkek çocuğun bilgilerini geçen sonbahar altı ay kadar uğraştıktan sonra sildirebilmişlerdi.

Azınlık Raporu gerçek oluyor

15 yıldan bu yana genişleyen DNA bankasında, neredeyse her 20 İngiliz'den birinin kaydı bulunuyor. Nüfusun siyah derili erkeklerinin yüzde 40'ı, Asyalıların yüzde 13'ü, beyazların yüzde 9'u, burada. Bankaya herkesi sokmak isteyenler etnik grupların asimetrik dağılımım kullanıyor, "Böylece herkese eşit davranmış oluruz" diyorlar.

Yasalar değişmezse kısa zamanda, bankadaki 10-18 yaş arasındakilerin sayısı 1.5 milyonu bulacak. Hele, 16 Mart 2008 günü Scotland Yard Kriminal Laboratuvarının başkanı ve Polis Müdürleri Birliği ACPO'nun DNA konularındaki sözcüsü Gary Pugh'un bir beyanatı var ki, DNA bankalarının suçla mücadeledeki önemine inanmış benim gibi birisini bile çileden çıkartmaya yetiyor.

Bay Pugh, yıllardır, "Suç Önleme ve Denetleme Stratejileri" başlıklı lisansüstü dersimde yer verdiğim, kriminolojinin iyi bilinen "Çocukları suç işlemeye iten bazı risk faktörleri ve onları suç işlemekten alıkoyan bazı koruyucu faktörler vardır" savından yola çıkıyor. Bir örnek verilecek olursa, çocuğun ailesinde bir hükümlünün varlığı "risk", okuldaki başarısı ise "koruyucu" faktördür ve bu nedenle babası, kardeşi vb. suç işlemiş çocuğun, okulda başarılı olabilmesi için gayret edilir. Ancak Pugh, riskli çocukların günün birinde mutlaka suç işleyeceğine inanıyor, onları daha beş yaşındayken saptamayı ve DNA'larını alarak bankalamayı öneriyor. Bu görüş, "Azınlık, Raporu benzeri bir bilim kurgu filminden sahneler" ya da "polis devletine doğru dörtnala gidiş" şeklinde eleştirilse de, polis, zaten 2004'ten bu yana, 10 yaşından büyükleri tutukladığında DNA örneği alma yetkisine sahip. Pugh'un istediği, örnek alma yaşını beşe indirebilmek.

Altı yaşa parmak izi

Bu arada, "Geleceğin suçlusu, bugünün çocukları" diye yola çıkanların sadece İngilizler olmadığını da hatırlatmakta fayda var. Örneğin 2008 yılı Şubat başında Avrupa Birliği, sınırlarından giren ve çıkan altı yaşından büyük herkesin parmak izini incelemeye karar verdi. Alt sınırın daha da düşürülmemesinin tek nedeni eldeki teknolojinin yetersizliği.

Pugh'la hemen hemen aynı günlerde; çocuk, okul ve aileden sorumlu İngiliz Bakan Ed Balls, çocuk suçluluğunun aile içinde önlenmesi projelerine 218 milyon İngiliz liralık (540 milyon YTL) kaynak aktarılacağını bildirdi. Bu projeler, yaşlan 10'a kadar inen "potansiyel suçlu" çocukları olan yaklaşık 1000 aileyle birer "iyi hal" sözleşmesinin imzalanmasını kapsıyor.

Böylece her çocuğa, "ısrarcı ve inatçı" bir sosyal çalışmacı tayin edilecek. Çocukla ailesinin bağlarını güçlendirmeye çalışacak bu yetkili, gerektiğinde uyuşturucu bağımlılığının tedavisi ya da şiddet yönetimi için bir profesyonele başvuracak. Sözleşmede yer alan kısıtlamalara uymayan çocuklara mahkemelerden birer Anti Sosyal Davranış Emirnamesi (Anti Social Behaviour Order, ASBO) gönderilecek. Böylesi bir mahkeme emri için, bir öğretmenin, çocuğun devamsızlığından şikayeti ya da bir komşunun ihbarı yeterli. İngiliz yasaları, ASBO'da belirtilen yasakların ihlaline para cezası, beş yıla kadar hapis cezası veya bunların ikisinin birden verilmesine imkân tanıyor.

Top oynamak, otobüse binmek yasak

1989 tarihli Suç ve Düzensizlik Yasası'yla birlikte hayata geçen ve özellikle gençlerin suç işlemesini önleyeceği düşünülen Anti Sosyal Davranış Emirnamesi'nin ilk altı yılını değerlendiren bir parlamento komisyonu, ASBO gönderilenlerin yansının, eninde sonunda hapse düştüğünü, ASBO ile hareket ve davranışları kısıtlananların yüzde 39'unun 10-15, yüzde 38'inin 16-20 yaş aralığındaki çocuk ve gençler olduğunu açığa çıkardı. Rapor, ASBO ihlali yüzünden hapsedilen gençlerin bir çoğunun ASBO'ya yol açan anti sosyal davranışlarının, aslında hapis gerektirmeyecek bir kabahat olduğuna dikkat çekti.

Komisyon raporunda bazı uygulamalara da yer verdi. 13 yaşındaki bir erkek çocuğa, sokakta top oynadığı için ASBO gönderilmiş, biri 10, diğeri 11 yaşında iki erkek kardeşin yanlarında bir üçüncü kişiyle sokakta dolaşması, bir motosiklete sürücü ya da yolcu olarak binmeleri, ders olmadığı zamanlarda herhangi bir okulun bahçe ya da binasına adım atmaları, bir ikamet ya da ticarethaneye sahibinin izni olmadan girmeleri yasaklanmıştı. 17 yaşındaki Birminghamlının, otobüslerin üst katında yolculuk etmesi, 13 yaşındaki bir çocuğun kızdığı kişilere "ot" demesi, yine ASBO konusu olmuştu.

AİHM kararını verdi

2008'in son günlerinde, Avrupa İnsan Haklan Mahkemesi, açık ve net biçimde, hüküm giymemiş kişilerin parmakizi ve DNA bilgilerini bir veri tamamnda sonsuza kadar tutmanın insan haklarına aykın olduğuna karar verdi. 19 yargıcın oybirliği ile verdiği bu karar, hükümetlerin ellerindeki verilerin bir bölümünü (şüpheli olduklarından parmak izi ve DNA'sı alınmış, ancak olayla ilgisi bulunmadığı anlaşılmış kişilerin bilgilerini) silmek zorunda olduğunu ve Avrupa Konseyi'nin 47 üyesinden biri olan İngiltere'nin de buna uyması gerektiğini belirtti. Yazımın başında sözünü ettiğim, hırsızlıkla suçlanan ama beraat eden küçük S. ve kız arkadaşıyla tartıştığı için tutuklanan, ancak kız şikâyetini geri alınca davası düşen Michael Marper'e 42 biner İngiliz Lirası tazminat vermeye mahkûm etti.

Bununla birlikte AİHM, İngiltere'nin İskoçya örneğinin de izle-nebileceği sinyalini verdi.

İskoçya, bir cinsel ya da şiddet suçu olmadığı takdirde, beraat eden ya da soruşturmaya uğramayan kişilerin bilgisini bankasından siliyor. Ancak silinceye dek üç yü bekleme izni var, yargıç kararıyla bu süreyi beş yıla uzatabiliyor.

İngiltere kararı uygulamıyor

İngiliz hükümeti küçük S. ile Michael Marper'e tazminatı ödedi ve AİHM kararını iç hukukuna nasıl yansıtacağını tartışmaya başladı. İzleyen yıl içinde onbinlerce kişiden daha parmak izi ve DNA alarak,

veri tabanına ekledi. Sonunda hükümet, hükümlülerin DNA profillerini sonsuza dek tutmayı, cinsel ve şiddet suçlan nedeniyle tutuklanan kişilerin bilgilerini 12 yıl soma, diğer suçlardan tutuklanmış olanlarınkini 6 yıl sonra silmeye karar verdi. Tutuklanan, ancak suçlan sabit görülmeyen çocukların DNA bilgisinin, 18 yaşma geldiklerinde silinmesi uygun görüldü. Konu sadece DNA açısından ele alındı, parmak izlerinin bankada kalış süresi hiç gündeme gelmedi, gerekli yasal düzenleme bir türlü yapılamadı. 2010 sonlarına gelindiğinde İngiltere'nin parmak izi ve DNA bankası, eskisi gibi bütün hızıyla büyümekteydi ve bilgilerin hiçbiri henüz silinmemişti.

İki birayla 0.51 promil alkol çıkmaz

Olağanüstü iş yoğunluğuma rağmen, gecemi gündüzüme katarak ilgiyle okuyacağınızı umduğum bir cinayetin öyküsünü tamamlamaya çalışmaktaydım ki, 6 Mart 2008 Perşembe sabahı, gazetelerde gördüğüm bir haber dikkatimi çekti.

Sabah gazetesinde, Rıdvan Tezel kardeşimin imzasını taşıyan "0.51 promil alkollü çıktı, ehliyeti gitti" başlığıyla verilen haberi okuyunca, kulaklarıma kadar sıcak bastı.

Kimin söylediğini bilmiyorum ama, haberin sondan ikinci satırında "İki bira içince 0.51 promil alkol çıktığı belirtildi" şeklinde bir cümle vardı. Önce, Tezel'i arayıp bunu kimin söylediğini öğrenmeyi düşündüm. Soma vazgeçtim.

Cinayetle ilgili olarak topladığım ve çalışma odamın dört bir yanına yayılmış yüzlerce sayfa bilgi, belge, ses kaydı transkripti ve kriminal laboratuvar raporu ile onlarca otopsi ve olay yeri fotoğrafını bir çırpıda topladım. Şu alkol meselesiyle ilgili görüşlerimi kaleme almaya karar verdim. Benim gibi alkolle uzak yakın ilgisi olmayanlara, bir bilgisayar programcısının testereyle ufalandığı korkunç bir olay yerine, güvenli sürüş yeteneğinin kaybını konu alan tatsız bir yazı sunduğum için özür dilerim.

Alkolmetre sonucu kesin kanıt mı?

Övünmek gibi olmasın, Türkiye'de, solunum havasında alkol ölçümünü, bundan 25 yıl kadar önce, Adli Tıp Kurumu'ndaki Kimya Dairesi'nde görevli ekibimle, ben başlattım. Önce Almanya'dan Drager, ardından İngiltere'den ithal edilen Lion marka gereçlerle donatılan ve İstanbul'da, Taksim Meydanı'nın orta yerine park etmiş bir minibüsteki kimyacılarımız uzunca bir süre, polislerin durdurduğu araç sürücülerine "Lütfen, derin bir nefes alın ve şu boruya üfleyin" dedi. Gerçi akciğer havasından yola çıkarak, kandaki alkolün düzeyi hakkında bir fikir elde edilebileceği 1950'lerden beri biliniyordu ama, trafik kontrollerinde kullanılabilecek, taşınabilir üfleme gereçleri henüz pek yeniydi.

O zamanlar, Türkiye'nin, her üflemede ayrı boru kullanacak parası yoktu. Ertesi güne lazım olan malzemeyi hazır etmek için, yardımcı personelimiz gece boyu kullanılmış plastik tüpleri yıkar, dezenfekte eder, kurutur ve yeniden jelatinlerdi. Çok genç yaşta kaybettiğimiz, alkol ekiplerinden sorumlu Adli Tıp Kurumu Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Ayhan Köseoğlu, her sabah o gün kullanılacak alkolmetreleri belli miktarda alkol buharı içeren standartlarla ayarlar, göreve gidecek uzmanlarımıza zimmetlerdi. Birkaç yılda, bu hizmeti, tümüyle gerçek sahiplerine, polislere teslim ettik.

Üfleme sonuçları tartışması

Aradan geçen çeyrek yüzyılda, alkolmetrelerin ne zaman yanlış yüksek, ne zaman düşük ölçüm yaptığıyla ilgili dünyada sayısız araştırma yayımlandı. Gereçlerin teknik özellikleri bu yönde düzeltilmeye çalışıldı; sürücüden kaynaklanabilecek istemli ve istemsiz hatalar ve alkolmetrelerin bakım ve kalibrasyonu konusunda polisler eğitildi, hekim, savcı ve yargıçlar bilgilendirildi, hatta yasalar değiştirildi. Bu sıkıntılar yüzünden ülkeler, üfleme sonuçlarını, kandaki alkol düzeyi hakkında fikir veren bir ön test olarak kabul edenler ve yargılamaya yeterli delil olarak kabul edenler şeklinde, ikiye ayrıldı.

Sayısız davada gereçler ve uygulamalar sorgulandı, "Üflemenin yapıldığı sırada, sürücünün kanındaki alkol yükselme aşamasında mı, yoksa atılma aşamasında mı?" ya da, "Şimdi şu kadar ama, iki saat önce kaçtı?" gibilerinden sorulara yanıt arandı. Bütün bu kargaşa, tek uzmanlığı alkolmetre sonuçlarıyla ilgili davalar olan hukuk bürolarına ve bilirkişilere yaradı.

Kazaların nedeni yalnızca alkol değil

ABD, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Avustralya gibi trafik kazalarının yoğun olarak yaşandığı ülkelerdeki araştırmalar, ölümlü kazaların neredeyse üçte birinde, sürücülerin uluslararası denetime tabi uyutucu, uyuşturucu ya da uyarıcı maddeleri içeren reçeteli ilaçların; esrar, ekstazi gibi yasadışı maddelerin, hatta basit nezle ve grip ilaçlarının etkisinde olduğunu gösteriyor.

Örneğin esrar, araç sürmek için gerekli dikkat ve konsantrasyonun azalmasına yol açar. Mesafe, hız ve zaman duygusunu ortadan kaldırır.

Bu nedenle, çarpışma riskini önemli ölçüde artırır ve görünüşte hiçbir bozukluk belirtisi olmamasına karşın, sürme yeteneğini etkiler. Ekstazi gibi uyarıcılar, risk almayı ve saldırganlığı artırır ve sürücüler, güvenli şekilde araç süremeyecek kadar yorgun düşmelerine karşın araç sürmeye devam eder.

Toplumumuzun, sadece güvenli sürüş yeteneğini etkileyen organ hastalıkları hakkında değil, reçetesiz satılan nezle ve grip ilaçlan da dahil, pek çok ilacın ve yasadışı maddenin, trafik kazalarının başta gelen nedenlerinden biri olduğu konusunda aydınlatılması gerekiyor.

Güvenli sürüş yeteneği daha önemli

Daha 1990'ların ortasında, önemli olanın kanda alkol konsantrasyonu değil, sürücünün güvenli araç sürme yeteneğini kaybedip kaybetmediğinin belirlenmesi olduğunu dile getirmeye başlamıştım. Amacım, Los Angeles polis teşkilatında görevli sevgili Thomas Page'in 1980'lerin ortasında başlattığı ve yerinde incelediğim Madde Tanıma Uzmanlığı (Drug Recognition Expert, DRE) uygulamasını Türkiye'ye getirmekti.

Günümüzde, ABD'nin 37 eyaletinde, Kanada'da, İsveç, Norveç ve Güney Afrika'da, aynca Avustralya, Almanya ve İngiltere'deki DRE polisleri, sürücüye bazı testler uygulayarak, güvenli araç kullanıp kullanamayacağı hakkında bir fikir elde edebiliyor. Hatta ilaçları da kapsayacak biçimde, başlıca 7 grupta toplanan uyutucu-uyuşturucu-uyancı madde ya da maddelerin etkisi altında olabileceğini belirleyebiliyorlar. DRE polislerinin eğitimi, Uluslararası Polis Şefleri Birliği'nin teorik ve pratik ders programı ve denetiminde yürütülüyor. Sertifikalandınlan polisler, belirli aralıkla yeniden eğitiliyor, yeniden sınava sokuluyor ve sertifikalan yenileniyor.

Şimdi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi'nde görevli Prof. Dr. Sedat Çöloğlu ile birlikte, MAT Uzmanlığı adını verdiğimiz programı tanıtmaya çalıştık. 2000 yılında, DSP İstanbul Milletvekili Ahmet Tan başkanlığındaki TBMM Trafik Güvenliği Araştırma Komisyonu'na anlattık. 2003'te düzenlediğimiz uluslararası bir kongreye, Tom Page ve ekibini davet ederek, polis teşkilatı mensuplarına konferanslar vermelerini sağladık.

Ne yazık ki, bu ucuz ve Türkiye'nin her noktasında hiçbir gereç kullanmadan, kan ya da idrar analizi yapmadan uygulanabilecek tarama

yöntemine sahip çıkan olmadı. Bu arada ben,

Tom Page'i tanıdığımla kaldım. Pek de fena olmadı, editörlüğünü yaptığı "Kötüye Kullanılan Maddelerin Adli Tıbbi Boyutu" adlı İngilizce kitaba, hukukçu Tanıl Başkan ile birlikte, Türkiye'deki karayolu trafiğiyle ilgili yasal düzenlemeleri ve kazalara alkol ile madde etkisini irdeleyen bir bölüm yazdık.

Erkekler kadınlardan, şişmanlar zayıflardan fazla içebilir

Gelelim, şu roman yazdıracak kadar ilginç cinayet öykümü bir tarafa bıraktıran, "İki şişe birayla kanda 0.51 promil alkol çıkar" meselesine. Tüketilen alkolün, kanda hangi değere, ne kadar sürede yükseleceği, ne hızda düşeceği, bu sırada insanın neleri yapıp yapamayacağı, içkinin niteliğine, alışkanlığa, kiloya, açlığa, içkiyle birlikte neyin, ne kadar yenilip içildiğine (yemek, su, ilaç, uyuşturucu gibi); içme hızına, birden fazla şişe, bardak ya da kadeh içildiyse bunların art arda mı, yoksa aralıklarla mı içildiğine ve farklı içkiler olup olmadıklarına, ayrıca fiziksel aktiviteyle, genel sağlık durumuna, cinsiyete ve daha birçok biyokimyasal ve genetik faktöre göre değişir. Kandaki alkol yükselirken, kişiden kişiye önemli farklılıklar gözlense de, genellikle 4 promil'in, yani yüzde 400 miligram'ın üzerine çıktığında, solunum durur.

Çok kaba bir hesapla, 50 kiloluk bir kadın, iki saatte iki şişe bira içerse, kanındaki alkol, en fazla 0.59 promil'e kadar yükselir. Ama 80 kiloysa, bu sayı ancak 0.29 olur. (Demek ki neymiş, şişmanlar, zayıflardan daha fazla içebilir!). 50 kilo bir erkek, iki saatte, iki bira içerse, kanındaki alkol 0.46'ya, 80 kiloluk erkeğinki ise ancak 0.2 l'e ulaşır (Demek ki neymiş, erkekler, kadınlardan fazla içebilir).

Diyelim ki, "Bir saatte iki şişe bira içilirse ne olur? diye sordunuz. 80 kiloluk bir erkekseniz mesele yok. Kandaki alkolünüz, hâlâ yasal sınır olan 0.5 promil'in altında kalır. Sakın "Ben şişman bir kadınım, ben de saatte iki bira içeceğim" diye tutturmayın. Sizinkisi, 0.71'e kadar yükselir. Kadın ve erkek bedeninin alkol karşısındaki bu davranışı, sadece kadın bedenindeki suyun daha az, yağın daha fazla olması ve mide-bağırsak sistemindeki özelliklerle açıklanamayacak kadar karmaşık ve hâlâ tam aydınlatılamamış ve "Erkekler Mars'tan, Kadınlar Venüs'ten" dedirtecek kadar farklıdır.

Bu kadar uzun "faraziye ve nazariye"den soma, noktayı koyalım. "İki şişe birayla kanda 0.51 promil alkol çıkar" şeklinde bir genellemeye

gidilemez. Ama en iyisi, siz siz olun, bir şişe bile bira içip araç kullanmayın.

Delil yoksa, ceza yok

Güvenli sürüş yeteneğinin bozulup bozulmadığını delillendirmek gerektiği muhakkak. 2010 Kasımı'nda Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin verdiği bir karar delillerin öneminin altını bir kez daha çizdi.

Davaya konu olan olay kısaca şu şekilde: Samsun 2. Sulh Ceza Mahkemesi, alkol veya uyuşturucu maddenin etkisi altındayken araç kullanma suçundan sanık H.'nin cezalandırılmasına karar verdi. Bunun üzerine yerel mahkemenin kararı temyiz edildi. Davanın temyiz incelemesini yapan Yargıtay 2. Ceza Dairesi, Türk Ceza Kanunu'nun "Trafik güvenliğini tehlikeye sokma" başlıklı 179. maddesinde yer alan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek olan kişinin araç kullanma hâlinin suç olarak düzenlediğini hatırlattı.

Söz konusu maddede belirtilen "emniyetli bir şekilde" ifadesinin kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı açısından bir tehlikeye neden olunması şeklinde anlaşılması gerektiği belirtildi. Sanığın, alkollü olarak araç kullanmasının trafik güvenliğini ne şekilde tehlikeye düşürdüğü tespit edilmeden bu madde uyarınca cezalandırılmayacağı belirtilen kararda, "Keza 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48. maddesinde alkollü araç kullanma eyleminin düzenlendiği anlaşılmakla, beraat karan verilmesi gerektiği" vurgulandı.

Kararda, alkollü olarak araç kullandığı belirlenen sanığın, araç kullandığı sırada alkol veya uyuşturucu maddenin etkisiyle veya başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek durumda olduğuna dair tıbbi bulgular veya sanığın dışa yansıyan davranışlarına bağlı olarak yapılan bir tespit ve delil olmadığı anımsatıldı. Bu durumda, trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu oluşmayacağı kaydedilen Daire kararında, "Sanığın sadece alkollü olarak araç kullanma eyleminin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48. maddesi kapsamında değer-lendirilmesi ve bu madde gereğince idari işlemlerin yetkili mercii tarafından yapılması gerekecektir" denildi. Daire, yerel mahkeme kararını bozdu.

Böylelikle yıllar önce dile getirdiğim, "Kanda alkol düzeylerini o ya da bu yöntemle saptamak bir işe yaramaz, önemli olan sürücünün trafik güvenliğini tehlikeye sokup sokmadığının belirlemektir. Kişi vardır 0.5 promille olmadık şeyler yapar, kişi vardır 0.8 promille dolaşır, en ufak bir trafik kuralı ihlali yapmaz" şeklindeki görüşlerimin Yargıtay'ca benimsendiğini görerek mutlu oldum.

Aynı ehliyetle 43 yıl

Elimde, 1967 yılında, yani tam 43 yıl önce geçtiğim bir sağlık kontrolünden sonra, İstanbul'da aldığım bir ehliyet var ve bu ehliyetle sadece Türkiye'de değil, uluslararası antlaşmalar gereği geçerli olduğundan, dünyanın pek çok ülkesinde araç kullandım. Ender olmakla birlikte, trafik kurallarına uymadığım için para cezası ödediğim, kazaya karıştığım için yargıç karşısına çıktığım oldu. Bu olayların her birinde uykusuz ve çok yorgundum.

Direksiyon başına oturan herkes, uykusuzluk ve yorgunluğun, güvenli sürüş yeteneğini azalttığını gayet iyi bilir. Hatta uzun süreli açlığın, çok ağır bir yemeğin ve tabii alkolün etkilerini de iyi bilir. Ancak ölümlü kazaların çoğuna, sürücünün bildiği ya da bilmediği kas, eklem, beyin, böbrek, kalp, göz, kulak gibi organlarını tutan hastalıkların yol açtığı pek bilinmez. Bu hastalıkların büyük bir bölümü yaş ilerledikçe ortaya çıkar. Bir sağlık kontrolünden geçtikten sonra alman ehliyetle, değil benim gibi 41 yıl, ölünceye dek araç kullanılan günlerin artık geride kalmasını dilerdik.

Ne yazık ki, Türkiye'de henüz, yaşa bağlı olarak artan sağlık bozulma riskini dikkate alarak, sağlık muayenesi şartı aranmıyor. Şimdilik sadece, uluslararası ve şehirlerarası nitelikli yolcu ve eşya taşıyan sürücülerin sağlık durumlarım her beş yılda bir, yetkili bir sağlık kuruluşundan aldıkları raporla belgelemeleri şart koşuluyor. Türkiye adına çok önemli bir başlangıç olduğuna inandığım bu uygulamanın, yakın bir gelecekte tüm sürücülere yaygınlaştırılmasını dilerim.

Robotların savaşı çok yakın

Amerikan Adli Bilimler Derneği'nin genel kurulu her yıl Şubat ayında yapılır. 2008'de dört bine yakın adli bilimci Washington DC'de bir araya gelmiştik. Gündemimizde, ne Barak Obama ya da Hillary Clinton'ın olası başkanlığı, ne de Fidel Castro'nun Küba yönetimini bırakması vardı.

Her iki olay, Amerika'dan başlayarak bütün dünyayı ciddi biçimde etkileyecek gelişmeler olduğu halde, hafta boyunca parmak izi, mermi ve şifreler, ayrıca suçla mücadelede kullanılabilecek yeni teknolojilerle yatıp kalktık. Bu arada tanıdıklarımı gördüm, Afganistan ve Irak'taki olay yeri incelemeleri ve kriminal laboratuvar uygulamalarına ilişkin birinci elden bilgi edinme fırsatı buldum. Ama önce, Iraklı taksici cinayetinde gelinen son noktayı aktarayım.

11 Mayıs 2007 Cuma günü, tam öğle sularıydı. Iraklı taksici Nasır Cenabi, Bağdat'ın 50 kilometre kadar güneyinde, Curf el Sahr bölgesinde, açık arazide, kurumuş otlar arasında yürümekteydi. Hava çok sıcaktı, kısacık simsiyah saçlarının üzerine siyahlı beyazlı puşisini sarmıştı. Üzerinde yere kadar uzanan, uzun kollu koyu mavi entarisinden başka bir şey yoktu. Şu küçük tepeyi aşınca su kuyusuna ulaşacaktı ki, birden karşısına eli silahlı bir Amerikan askeri çıkıverdi.

Keskin nişancı başçavuş Michael A. Hensley ile taksici Nasır Cenabi'nin karşılaşmasından yarım saat kadar soma, aynı yerden bir kişi daha geçti. Bu, Nasır'ın 17 yaşındaki oğlu Mustafa'ydı. Yeğenlerinden birinin Şiiler tarafından öldürüldüğünü öğrenmiş, bu acı haberi babasma vermek üzere akşam eve dönmesini bekleyememiş, nereye gittiğini bildiğinden, peşi sıra koşturmuştu. Çavuş Hensley, onun da yolunu kesti.

Başçavuş yalnız değildi aslında. Yanında, kendi gibi iki keskin nişancı daha vardı, çavuş Evan Vela ve er Jorge G. Sandoval Jr. Her üçü, Alaska'daki 501. Piyade Alayı'na bağlıydılar ve her üçü de, nişancılıktaki başarılarından ötürü defalarca madalya almıştı. Amerikalı askerler, o gün, hava henüz kararmadan Mustafa'yı salıverdi, babayı ise alıkoydu.

Bu olaydan tam 283 gün sonra, 19 Şubat 2008 gecesi bazı fotoğraflar gördüm. Bunlar, Nasır Cenabi'nin son fotoğraflarıydı. Toprağın üzerine boylu boyunca uzanmıştı, etekleri dizlerine kadar sıyrılmıştı, çıplak ayaklan tıpkı elleri gibi zayıf, uzun ve narindi. Başı sola dönüktü, örtüsü boynuna toplanmıştı. Gözleri kapalıydı, birkaç günlük sakalı, kalın kaşları, ince, kemerli burnu görünüyordu. Sağ kulağının hemen üzerindeki kan lekesinden başına ne geldiğini arılıyordunuz. Daha önemlisi, karnının üzerinde çapraz biçimde bir AK-47, yani Kalaşnikof durmaktaydı. Nasır'ın ne o gün, ne de ondan önceki 40 yıllık yaşamında bir Kalaşnikof tüfeği olmuştu.

Çavuşu müebbetten kurtaran ünlü doktor

Her üç asker, silahsız bir sivili kasten öldürmekle suçlandı ve Irak'taki bir Amerikan askeri mahkemesinde ömür boyu hapis istemiyle yargılandı. Duruşmalar sırasında, Irak'taki keskin nişancıların zaman zaman silah, mühimmat ve patlayıcıları "yem" olarak kullandığı, onları almaya gelenleri vurdukları ya da öldürülenlerin silahsız siviller olduğu anlaşılınca da, durumu kurtarmak için cesetlerin yanma, tıpkı taksici olayındaki gibi bir silah bıraktıkları ortaya çıktı. Hatta, Pentagon'a bağlı Asimetrik Savaş Grubu adlı bir ekipte çalıştığı söylenen kişilerin Irak'a geldiği ve keskin nişancılara "yem taktiği"ni tavsiye ettiği bile iddia edildi.

Başçavuş ve er, cinayetten beraat ettiler, ancak cesedin üzerine silah yerleştirmek, olay yerini incelemeye gelen uzmanları yanlış yönlendirmek ve suçu örtbas etmeye kalkışmaktan cezalandırıldılar.

Çavuş Evan Vela hakkında, 9 Şubat 2008 günü karar verildi. Başçavuşun "vur" emrine uyarak, ayaklarının dibinde yatan taksicinin kafasına doğru 9 milimetrelik tabancayla bir el ateş eden, çırpınması ve boğazından hırıltılar gelmesi üzerine, başçavuşun ikinci bir kez "vur" diye bağırmasının ardından, yeniden tabancasını ateşleyen 22 yaşındaki keskin nişancı, savunmanın bilirkişisi olarak tanıklık eden patolog Dr. Michael Baden sayesinde, müebbet hapis yerine, sadece 10 yıl ceza alarak kurtuldu. Avukatların defalarca yaptığı şartlı tahliye talebini ise, askeri mahkeme 2010 Eylülü'nde yine reddetti.

Tek kurşun, üstelik uzak atış

45 yıllık meslek yaşamında 20 bin otopsi raporuna imza atmış Dr. Baden, bir yandan öldürülen Iraklı'nın fotoğraflarını gösteriyor, bir yandan anlatıyordu. "Iraklı'nın cenazesi, otopsi yapılmadan ailesine teslim edilmiş. Çavuş Evan'ın, kasten adam öldürmekle yargılanmasının nedeni, madalyalı bir keskin nişancı olduğu halde, silahsız birine ikinci kez ateş etmesiydi. Avukatı Jim Culp, çavuşun bu davranışını, 74 saatlik uykusuzluğu ve savaş koşullarının yarattığı travma sonrası stres sendromuyla savunmaya çalışmış ama mahkemeyi ikna edememiş. Delilleri yeniden incelememi isteyince Bağdat'a gittim. İddianame, 9 mm'lik otomatik tabancayla 15 santimden iki kez ateş edildiğinin kayıtlı olduğu bilirkişi raporuna dayanıyor. Halbuki askeri patolog sağ kulağın üzerindeki yaranın kurşun giriş ya da çıkış deliği olduğunu bile ayırt edememiş, barut izi aramamış. Bana göre çavuş en az 50 santim uzaklıktan ateş etmiş, üstelik kurşunlardan sadece biri kafaya isabet etmiş. Sağ kulağın üzerindeki yara, bu kurşunun giriş deliği, kafanın solundaki de kurşunun çıktığı yer. Bu da, Iraklıyı öldürmeye kast etmediğini, başçavuşun 'vur' emirleri üzerine, refleksle ateş ettiğini kanıtlar." işte çavuşu ömür boyu hapisten kurtaran, Dr. Baden'in fotoğraflar üzerinden yaptığı bu değerlendirme.

Ya bilirkişi ünlü biri olmasaydı?

Savunmanın bilirkişisi, New York'lu Dr. Baden gibi, aktör John Belushi'nin intiharından, aktör Marlon Brando'nun oğlu Christian'ın ölümüne, yine aktör O.J. Simpson davasından, Başkan Kennedy ve Martin Luther King suikastlarım araştıran soruşturma komisyonu başkanlığına dek neredeyse yarım asırdır ABD'nin gündemini işgal etmiş tüm şüpheli ölümlere damgasını vuran, TV seyircisinin yüzüne aşma olduğu, çok ünlü, çok yaşlı, çok karizmatik bir doktor değil de, genç ve tanınmamış bir adli tıp uzmanı olsaydı, mahkeme görüşlerim dikkate alır mıydı bilemem. Ancak, şurası muhakkak ki, Çavuş Evan Vela davası, savaş alanlarında bile iyi bir olay yeri incelemesi ve otopsinin ne kadar önem taşıdığım gösteren iyi bir örnek. Nitekim Amerikalılar, gerek Irak, gerekse Afganistan'da bu eksiklerini hızla kapatmaya çalışıyor.

Saddam'ın parmak izini alan Shannon'la yaptığım kahvaltıda öğrendiklerim

Saklandığı yerden çıkartıldıktan hemen sonra Saddam Hüseyin'in parmak izini alan, kabarık kapkara saçları ve pos bıyıklarıyla bir Amerikalı'dan çok Meksikalı'yı andıran Paul Shannon'la kahvaltı etmek benim için haftanın bir diğer ilginç deneyimiydi.

Shannon, 11 Eylül patlamalarından sonra, FBI'ın "Bilinen ve Şüphelenilen Teröristlerin Parmak İzi Veritabanı'nın yaratıcısı ve halen ABD'nin Bağdat Büyükelçiliğinde görev yapan bir uzman. Sadece Irak'ta değil, Afganistan, Pakistan ve Filipinler'de de pek çok olay yeri incelemesinde bulunmuş. Son 20 yılım parmak izine adamakla birlikte DNA'nın gücünü kabul ediyor. Onun başlattığı bir program sayesinde, Irak ve Afganistan'daki her bombalı araç ve intihar eylemi sonrasında arta kalan malzeme üzerinden elde edilen parmak izlerinin yanı sıra DNA bilgileri de arşivleniyor.

Shannon, terör eylemleriyle karşılaşılan her ülkede aynı şekilde çalışılması ve tüm verilerin ortak bir veri tabanında toplanması gerektiğini anlattı. Patlayıcı düzeneklerini imal eden ve yerleştirenlere, bu sayede ulaşılabileceğine inanıyor. Sharınon'un başlattığı bu yeni uygulama, olay yerlerinden elde edilen delillerin çok hızlı ve güvenilir biçimde incelenmesini ve gene çok hızlı biçimde tüm parmak izi ve DNA veri tabanlarında bir benzerinin bulunup bulunmadığının aranmasını gerektiriyor. Bu alanda hizmet ve malzeme sunan bazı büyük Amerikan şirketlerinin, Amerikan ordusundan başka kimseye satamadığı bazı gereç, ayıraç ve yazılımlar sayesinde bu hıza ulaşıldığını ve olay yerlerinden elde edilen delillerin artık Irak ve Afganistan'da kurdukları Amerikan askeri laboratuvarlarında incelendiğini öğrendim.

Mobil laboratuvar

Amerikan Adalet Bakanlığı'na bağlı Ulusal Adli Bilim Teknolojileri Merkezi'nin faaliyetlerini, kurulduğu 1996'dan bu yana izler, fırsat buldukça St. Petersburg-Florida'daki tesislerini ziyaret ederim. 2006'da ABD Savunma Bakanlığı'nın isteği üzerine başlattıkları bir projenin ilk

ürünü, başta Irak ve Afganistan, savaş ve afet bölgelerinde kullanılmak üzere geliştirdikleri bir kriminal laboratuvar.

Merkezin müdürü Kevin Lothridge, dışardan bakıldığında, açık sarı renkte, orta büyüklükte bir konteyneri andıran yeni oyuncağını, bana büyük bir keyifle gezdirdi ve özelliklerini anlattı. "Eni 2.5, boyu 6, yüksekliği 2.5 metre. 150 metrekarelik bir laboratuvarın işini görüyor. Açılıp kapanıyor. Bir saatten az bir sürede her türlü araziye kurabiliyoruz. Kara, hava, deniz yoluyla taşıyabiliyoruz. Trene yükleniyor. Su, ışık ve kum geçirmiyor. Tekerlekleri var, istenen yere çekerek götürülebiliyor. 50 litre dizelle, en az 33 saat elektriğini üretiyor, klimasını çalıştırıyor."

ISO belgeli, dünyanın bu ilk taşmabilir kriminal laboratuvarının içinde; DNA, patlayıcı, balistik ve parmak izi incelemelerinde, zehir ve uyuşturucu aramada, kimlik ve pasaportların sahte olup olmadığını anlamada kullanılan ve elde edilen verileri istedikleri merkezle paylaşabildikleri her türlü donanım vardı. Ayrıca olay yerlerinde, mağdur ve zanlılar üzerinde, delil arama ve toplamada kullanılan araç ve gerece sahipti.

8 Haziran 2008'de başlayan, 1 Temmuz'a dek süren, ve Iowa’nın Katrina'sı diye bilinen Missisippi nehir taşmasında, Cedar Rapids polis kriminal laboratuvarı büyük zarar gördü. Kevin Lodridge'in mobil laboratuvarı sayesinde hizmeti aksatmadan sürdürdüler. Bir yıl kadar sonra tadilata giren Michigan Eyalet polisi de, bir tane mobil laboratuvar edinerek, çalışmalarım kesintisiz sürdürdü.

Yakın bir gelecekte dünyanın elektriği suyu olmayan ücra kö-şelerinde, dağların tepesinde, çöllerin ortasında, deprem, yangın, sel gibi afetler somasında bu tür mobil laboratuvarlara rastlayacağımız muhakkak.

Dev bir veritabanı

Kevin Lothridge ve ekibinin taşınabilir kriminal laboratuvarı, Amerikan ordusunun ciddi bir sorununa çözüm olacağa benziyor. Irak ve Afganistan'da ele geçirilen silah, teçhizat ve cep telefonları üzerinden, ayrıca tutuklananlardan parmak izi ve DNA örneklerinin alım ve analizinin, iris taramalarının, cep telefonu ve elektronik posta kayıtlan ile

krsa mesajların izlenmesinin hayati önem taşıdığı muhakkak. Amerikan ordusu bu hizmetlerin önemlice bölümünü 30 kadar özel şirketten, çok yüksek ücretler ödeyerek satın alıyor. 2007 Ağustosu'nda Fort Gillem askeri tesisinde bir araya getirilen 100 kadar sivil ve asker bilim insanı, ordunun bir an önce kendi teknisyenlerini yetiştirmesi, analizlerin askeri laboratuvarlarda yapılmasını ve bunların tek merkezden yönetimini önermişti.

Yalnızca Irak'ta, her yıl 30 bin kadar tutukludan DNA analizi için örnek almıyor. Buna, olay yerlerinden ve savaşta ele geçen malzemelerin üzerinden elde edilen örneklerin analizi eklenirse, iş yükünün boyuttan kolayca anlaşılır. Amerikalılar, Irak ve Afganistan'da sabit laboratuvarlar kurmak istemediklerini her fırsatta dile getiriyorlar. Gerçi çalıştırılacak personeli eğitmeleri biraz zaman alabilir ama, tam donanımlı taşınabilir laboratuvarlarla, sorunun en azından önemli bir bölümünü çözmüş gözüküyorlar.

Eğer tüm verileri bir araya getirebilirlerse, parmak izi ya da DNA'sım aldıkları herhangi bir kişinin, sadece Irak'ta evvelce bir suç işleyip işlemediği değil, kendisinin ya da yakın bir akrabasının biyometrik bilgilerinin, Afganistan, ABD, İngiltere ya da bilgi paylaşımları bulunan başka bir ülkenin veri tabanında bulunup bulunmadığım, bilgisayarın tek bir tuşuna basarak bulabilecek ve olası bir şiddet eylemini önleyebilecekler.

Bütün bu gayretler, birkaç yıl içinde güncelliğini yitirebilir. Irak'ta, Amerikalıların halen dört bin kadar kara robotu bulunuyor. Bunlar, bombaların etkisiz hale getirilmesinden, uzaktan kumandayla ateş etmeye varıncaya dek, çok çeşitli işlerde kullanılıyor. İnsansız uçaklar fır dönüyor ve ABD başta olmak üzere pek çok ülke, nerede, ne zaman ve kimi öldüreceğine karar verebilen robotları üretebilmek için milyarlar harcıyor. Buna paralel olarak, teröristlerin de intihar eylemlerinde robottan kullanacağı muhakkak. Arnold Schwarzenegger'in Terminator 3 filmi ve video oyunlarındaki gibi, makinelerin yükselişini izleyeceğimiz yeni dünyada, olay yeri incelemesi, parmak izi ve DNA'yı hâlâ konuşur muyuz acaba?

Dışa bağımlılıktan kurtulmalıyız

Türkiye'deki kriminal laboratuvarların özellikle DNA analizleri konusunda, araç, gereç ve yazılım açısından büyük ölçüde dışa bağımlı olduğunu her platformda dile getiriyorum. Analize gerekli ayıraçların ya da bozulan gerecin yedek parçasının zamanında ithal edilememesi yüzünden DNA sonuçlarının geciktiğini; bu ayıraçlar çok pahalı olduğundan, bazı olay yerlerinde toplanan delillerin ancak bir bölümünün incelendiğini biliyorum. Hatta, 2000'li yılların başında, bir kriminal laboratuvar çalışanının, olay yeri inceleme ekiplerine "Atasoy'un dediklerini unutun. Olay yerinde bulduğunuz her sigara izmaritini, her bira şişesini göndermeyin, işin altından kalkamıyoruz" dediğini de biliyorum. Kriminal analizlere gerekli araştırma ve geliştirmeye daha fazla kaynak ayırmak, suçla mücadeleye gerekli araç ve gereci yurt içinde imal etmek ve dışa bağımlılıktan bir an önce kurtulmak, ülke güvenliğimiz açısından çok büyük önem taşıyor.

Ölümün rengi kiraz

İstatistiklere göre, 2007 yılında Türkiye'de yarısı kadarı yaşlı, 208 kişi karbonmonoksit zehirlenmesi yüzünden toprağa verildi. İki bin kadar vatandaşımız da hastanelik oldu. Yıllar içinde bu sayılar azaldı, ama bir türlü sıfırlanmadı.

"Lodostu, poyrazdı, baca geri tepti, soba söndü" derken, 2008 yılı Ocak ayında üç gün içinde, sadece Kayseri'de yedi kişi öldü, Gaziantep'te iki günde 48'i çocuk 103 kişi zehirlendi. 2010 yılı Aralık ayının ilk iki haftasında, Samsun, Çankırı, Bursa, İzmir, Gaziantep, Elbistan, Zonguldak ve daha pek çok yerdeki evden cenazeler çıktı. 15 milyonluk Pekin'de bir haftada 126 kişi zehirlenince, belediye sağlık ekipleri soba, şofben ve baca denetimine başlamıştı. New York'ta, beş yıldır her eve karbonmonoksit dedektörü takma zorunluluğu var. Acaba Türkiye'deki belediyeler de aynı şeyi yapamaz mı?

İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi'nde öğrenciydim. Dekanlık, mezun olmak için zorunlu olan stajı, Adli Tıp Kurumu Kimya Dairesi'nde yapmama izin vermişti. Babamın şiddetle karşı çıkmasına rağmen evlenmiştim, üstelik hamileydim.

Sultanahmet'te, Gülhane Parkı’nın tam karşısındaki binanın, İstanbul Üniversitesi tarafından kullanılan kısmını çocukluğumdan beri biliyordum da, Adalet Bakanlığı'na ait bölümdeki, yerleri taş, tavanı yüksek, geniş ve bir hayli karanlık ara sıra farelerin çıktığı söylenen koridora ilk kez adım atıyordum.

İşte, kimyager Zeynep Göl'ü ilk kez, bundan 38 yıl kadar önce, karlı bir kış günü, bu koridora açılan kapılardan birinin ardındaki laboratuvarda gördüm. Alttan hafifçe ısıttığı, avuç içi büyüklüğündeki porselen kapların üzerine eğilmişti. "Bak" demişti, "Bunların rengi koyu kahverengi. Ama şu parlak kırmızı renkliler var ya, bu aylarda sayıları pek artar." Alyuvarlarımızdaki, iki oksijen yerine karbonmonoksit bağlamış hemoglobinin (kısaca HbCO diye gösterilen karboksihemoglobinin) kiraza dönen rengiyle ilk kez karşılaşıyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse, anlattıkları bir kulağımdan girip diğerinden çıkıyordu. Biyokimya uzmanlığım aklıma koymuştum bir

kere. Adli Tıp'la, toksikolojiyle ve ölü kanlarıyla ilişkimin stajla biteceğine, öylesine emindim ki.

Kaderin garip cilvesi, biyokimya doçenti olduktan sonra, Cerrahpaşa Tıp Fakültesindeki öğretim üyeliğimin yanı sıra, önce Zeynep Hanım’ın yardımcılığını, o emekliye ayrıldıktan sonra da Kimya Dairesi Başkanlığı'nı üstlendim. Yöntemler gelişti, porselen kaplar kaynar suyun üzerinde ısıtılmaz oldu. Ama kiraz renkte ölü kanlan kış gelince hep arttı.

Ülkemin insanı, maltızdaki tezekten, mangalın kömüründen, sobanın odunundan, şofbenin tüpgazından, havagazından, doğalgazdan, kapalı yerde çalıştınlan araçların egzoz gazından can verdi. Aradan bunca yıl geçmesine, bunca ihtara ve hemen hepimizin bir tanıdığını alıp götürmesine rağmen, karbonmonoksit zehirlenmeleri bir türlü bitmedi.

Renksiz, kokusuz, tatsız ve çok zehirli

Bu kadar kişiyi kaybetmemizin nedeni, bulundukları mekânın havasındaki oksijenin azlığı yüzünden, kömürün, odunun ya da bir başka yakıtın, karbondioksit ve su buharına dönüşecek şekilde "tam" yanamamasıdır. Karbonlu bileşikler, "yarım" yanınca, karbondioksit yerine, karbonmonoksit (CO) oluşur ve ne fenadır ki, yaşamın sürdürülebilmesi için bedenimizin en ücra noktalarına kadar oksijeni taşımakla görevli hemoglobinin, CO'ya ilgisi, oksijene olandan 250 kat fazladır. İşte bu yüzden, soluduğumuz havada CO varsa, hemoglobin, dokulara oksijen yerine onu taşır. Havadaki CO oram yükseldikçe, önce başımız ağrır ve döner, giderek halsizleşir ve bilincimizi kaybederiz. En sonunda, tıpkı ağız ve burnumuz kapatılmış ya da boğazımız sıkılmışçasına "boğuluruz".

Hemoglobinin CO'ya ilgisi çoktur ama fazlaca oksijenle karşılaşırsa onu hemen terk eder. Keşke kuşaklar boyu, dünyanın dört bir yanında bu yüzden can verenler, soluduklan havadaki varlığını fark etselerdi de, iş işten geçmeden camı çerçeveyi açıp oksijeni üzerine salıverselerdi. Ne yazık ki, CO'yu fark etmek mümkün değildir. Çünkü rengi yoktur, kokusu yoktur, tadı yoktur.

Doğudan batıya yeni bir akım

Karbonmonoksit zehirlenmesine bağlı ölümlerin nedeni, genellikle kazadır. Doğal gaza geçmeden önce evlerde kullanılan havagazının içinde karbonmonoksit de vardı ve havagazı, Türkiye dahil, dünyanın birçok ülkesinde özellikle kadınlar tarafından tercih edilen bir intihar yöntemiydi. Tam, "karbonmonoksitle intihar bitti" derken, Avustralyalı genç erkeklerin birbiri ardı sıra, egzoz gazıyla kendilerini öldürdüğünü öğrendik. Bunu, Tokyo'da, Hong Kong'da birbirini evvelce tanımayan kişilerin, internet sayesinde buluşması, sözleşmeler yapması, kapısı, camı sıkıca kapalı otomobillerde, çadırlarda, odalarda, kömür yakarak intihan izledi.

2007 yılı ortalarında, bu kez ABD'den bir ölüm haberi geldi. 9 Mart'ta, Boston adlı rock grubunun vokalisti Brad Delp'in, Atkinson, New Hampshire'deki evine giren polis, üst kata çıkan merdivenin başında "Dikkat içeride karbonmonoksit var" yazılı bir not bulmuş, banyonun içeriden kilitli kapışım açtığında, etrafı kesif bir duman kaplamıştı. Müzisyen, başının altında bir yastıkla yerde yatmaktaydı, gömleğine iliştirilmiş bir intihar mektubu vardı ve hemen yanı başında duran iki mangalın kömürleri hâlâ tütüyordu. Resmi kayıtlara ölüm nedeni, "karbonmonoksit zehirlenmesi" olarak geçti.

Karbonmonoksitli cinayetler

Tarihte, kabonmonoksitle işlenen cinayetler de var. Örneğin Naziler, Polonya’nın Owinska ve Kochanowek akıl hastanelerinde yatan yaklaşık iki bin hastayı bu gazla ortadan kaldırmıştır. Yakm zamana dek, ABD'nin hayvan barınaklarında her yıl dört milyon kadar sahipsiz kedi ve köpek, karbonmonoksitle uyutuluyordu, hâlâ 40'a varan barınakta bu uygulama sürüyor. 2006'daki kuş gribi salgını sırasında, bir haftada 14 milyon tavuğu aynı yöntemle itlaf ettik.

"Karbonmonoksit" deyince, yaşlı hastaların ölümünü kolaylaştıran Amerikalı patoloji uzmanı Dr. Jack Kevorkian nasıl unutulur? Doktor, 130 kişinin intiharına yardım etmiş, bunların bir bölümüne kendi evinde karbonmonoksit gazı temin etmişti. Defalarca yargılandıktan soma, 1999'da 25 yıl hapse mahkûm edildi. Giderek bozulan sağlığı yüzünden, 2007 Haziranı'nda serbest bırakıldı. Geçen haftalarda, Florida Üniversitesi'nde yaklaşık beş bin kişiye hitap eden Kevorkian, terminal

safhadaki hastaların doktor eliyle intiharının suç sayılmaması gerektiğini savunuyor.

Yangından önce mi sonra mı öldü?

Yangın sırasında mobilya, perde, kapı ve benzeri malzemeler yanarken ortamdaki oksijen giderek azaldığından duman içinde karbonmonoksit birikir. Bu nedenle, yangınlarda ölenlerin büyük bir bölümü, 3 Şubat 2008 günü Almanya'nın Ludwigshafen kentindeki kundaklamada can veren beşi çocuk, dokuz Türk gibi, karbonmonoksitli dumanı soluduğundan kaybedilir. (Çocuklar, daha sık nefes aldıklarından daha çabuk zehirlenirler).

Bir İngiliz itfaiyeci tanımıştım. "Yangın, yaygın bir silahtır" demişti. Yangın ya da patlama yerindeki cesetlerin, olay sırasında ölenlere değil, daha önce öldürülen ve buraya bırakılan kurbanlara ait olabileceğine dikkat çekiyordu.

Yangın süsü verilerek örtbas edilmeye çalışılan cinayetlere sıkça rastlansa da, başarı şansı düşüktür. Bir kere yangın, suç delilleri yok olmadan söndürülebilir. İkincisi, insan bedeninin tamamen küle dönüşmesi için, 1500 derecede 2-3 saat yanması gerekir ki, bu sıcaklığa ancak krematoryum fırınlarında ulaşılır. Tabii, kurbanın kanında karbonmonoksit, gırtlağında kurum olmaması gibi, yangında hiç nefes almadığını, dolayısıyla çoktan ölmüş olduğunu kanıtlayan bir delil vardır ki, bundan 80 yıl öncesinde bile, Alman Kurt Erich Tetzner'i darağacına yollamaya yetmiştir.

Darağacındaki bir dolandırıcı

27 Kasım 1929 sabahı, yeşil bir Opel, Almanya'nın Regensburg kenti dışlarında, yol kenarında yana yatmış yanıyordu. Emma Tetzner, direksiyondaki adamı giysilerinden teşhis etti. Kocası, Leipzigli işadamı Kurt Erich'ti. Polise göre, kuşkulu bir durum yoktu. Otomobil, yol kenarındaki kilometre taşlarından birine çarpmış, dengesini kaybederek devrilmiş, yanmaya başlamış, sürücü araçtan çıkamamıştı ve gömülmesinde bir sakınca yoktu. Sigorta şirketi için durum bu kadar basit değildi. Bay Tetzner'in hayat sigortası vardı, ancak poliçe tarihi iki

hafta öncesine aitti. Kocasına otopsi yapılması için Bayan Tetzer'den izin almaları pek kolay olmadı.

Leipzig Üniversitesi'nin, 1640 yılından beri adli tıp dersi okutulan enstitüsünün o tarihteki başkanı Prof. Richard Köckel, otopsi masasının üzerindeki kömürleşmiş gövdeyi, tek kolu, bir bacak kemiğini, yarısı olmayan kafatasını inceledi ve polisi aradı. "Bu ufak tefek adam ancak yirmilerinde. Tetzner olamaz" dedi. "Kanında karbonmonoksit, gırtlağında kurum yok. Anlaşılan zavallının kafasına vurup öldürmüşler, tanınmasın diye kolunu, bacağını kesmişler, direksiyona oturtup aracı yakmışlar."

Polis, bayan Emma'yı izlemeye, sıklıkla kullandığı komşusunun telefonunu dinlemeye başladı. 4 Aralık günü Strasbourg'dan birisi aradı. Aynı gece Fransız polisi, arayan kişinin kaldığı oteli ziyaret etti ve Kurt Erich Tetzner'i eliyle koymuş gibi buldu. İzleyen aylarda Tetzner, hayat sigortasını alabilmek üzere ölü numarası yapmak istediğim, yol kenarında otostop yapan genci aracına aldığını, öldürüp yaktığım itiraf etti. Regensburg'da yargılandı, suçlu bulundu, 1931'de asıldı.

Emirliklerin fark yaratan kadınları

Dubai başta gelmek üzere, Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki gökdelenleri, lüks otelleri, alışveriş merkezlerini, çöldeki safarileri, denizi, kayağı hep dinlediniz, okudunuz, belki gördünüz. Onlar kadar ilgi çekici olmasa da, yedi emirlikten oluşan bu federasyonun başka gerçekleri de var.

Zeka fışkıran kapkara gözleri, kusursuz İngilizcesiyle konuşmaya başladığı ilk andan itibaren ona hayranlık duymaya başlıyordunuz. Gençti, bakımlıydı, uzun boylu ve zayıftı. Kendine güveniyor ve işini çok iyi biliyordu. Her sorulanı duraksamadan yanıtlıyor, ülkesindeki uygulamalara ilişkin her eleştiriye karşılık verebiliyordu. Önceleri gergin ve heyecanlıydı. Giderek bakışları yumuşadı, ses tonu alçaldı. Erkeklerin dünyasında bir kadındı o ve eminim, kendisini hem onlara, hem de ülkesini ziyarete gelen yabancılara kanıtlamak istiyordu.

Halbuki, Abu Dabi'deki toplantı masasını çevreleyen 30 kadar savcı, polis, gümrük yetkilisi ve diplomat erkeğin onunla gurur duyduğu besbelliydi. Dr. Fatima Ali'den söz ediyorum. Bize, Sağlık Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı arasındaki sıkı işbirliğini, serbest gümrük bölgelerindeki yetkilerini, uluslararası sözleşmeler gereği denetlenmesi gereken ilaç ve kimyasallarla ilgili aldıkları önlemleri, uyuşturucu madde bağımlılarına verdikleri hizmeti anlatırken, "Biraz abartıyor" diye düşünmüştüm. Ülkesinde geçireceğim yaklaşık bir haftanın sonunda, abartmak bir yana, az bile anlatmış diyecektim.

Tanımaktan mutluluk duyduğum diğer kadınlar, polis kriminal laboratuvarlarında çalışan uzmanlardı. Uluslararası yayınlara imza atmışlardı; altyapı, malzeme ve araç gereç sıkıntısı çekmedikleri ortadaydı. Olağanüstü bir temizlik, düzen ve disiplin dikkati çekiyordu. DNA analizlerinin heyecanı onları da sarmıştı, tüm emirlikleri kapsayacak bir veri bankası hayal ediyorlardı.

2005'ten bu yana görevde olan BAE'nin ilk kadın adli tıp uzmanı Dr. Fatima Muhammed Al Kumairi, 2008 başında göreve getirilen BAE'nin ilk kadın savcıları Aliye Said Al Ka'abi ve Atika Avad Al Kathiri, burada yaşayanların genetik özelliklerini araştıran ve 2003'teki bir havai fişek deposundaki patlamanın ardından gerçekleştirdiği DNA

analizleriyle ölenlerin kimliklerini belirlemesi bir efsane gibi anlatılan Dubai polis kriminalden Farida Al Şamali, dünyanın bu coğrafyasında fark yaratmaya çalışan diğer başarılı kadınlardan yalnızca birkaçı.

BAE'de başka kadınlar da tamdım. Onlar, bu topraklarda doğmamıştı. Dört milyonu biraz aşan nüfusun yüzde 80'ini oluşturan yabancılardandı. Bir otelde garsonluk yapan Romanyalı Adriana, reçeteye tabi ilaç bulmanın yasadışı yollarını; bir alışveriş merkezinde manikürcülük yapan Filipinli Mahal, temizlik işçisi ya da çocuk bakıcılarının karşılaştığı cinsel tacizi; Hintli Gita, tacirlerin eline düşen kadın ve çocukların dramım anlattı.

Bu ahtapot, başka ahtapot

Polislerin, hele narkotikçilerin operasyonlarına ad bulmada üstüne yoktur. Takılan ad, olayın niteliğini ne ölçüde yansıtırsa, o denli mutlu olurlar. Dubai'ye komşu Şerce Emirliği polis teşkilatmın gururu, Ahtapot Operasyonu. Müdürün yere kadar uzanan giysisi de, başındaki örtü de kar beyazı, kolalı. Bir tek kırışık bile yok; tıpkı tanıdığım birçok BAE polisi gibi. Kimilerinin entarisi gri, bej ya da haki renginde. Başlarında kırmızı-beyaz poşular olabiliyor. Üst rütbeliler kırmızı apoletli, kırmızı bereli, sarı düğmeli, mavi yeşil üniforma giyiyor.

Müdür, "Ahtapot Operasyonu" deyince, aklıma 22 Aralık 2007'de Lizbon'da ele geçen 9 ton kokain gelmişti. İspanyol ve Portekiz polisinin ortaklaşa yakaladığı, Venezüella'dan gönderilen dondurulmuş ahtapotlar arasındaki kokainle, Şerce polisinin ne ilgisi olabilir, diye düşünmüştüm. Meğer, onların operasyonlarına "Ahtapot" demelerinin nedeni, başkaymış.

2005 Kasımı'nda, İstanbul'da bir toplantıdayken ülkesine geri çağırılmış. Dubai ve Şerce polisinin birlikte yürüttüğü operasyonda aylarca, gece gündüz demeden çalışmış. Pakistan'ın Karaçi limanından yola çıkan ve Malezya, Sri Lanka, İngiltere üzerinden Belçika'nın Antwerp limanına gidecek, daha soma Hollanda'daki esas alıcıya ulaştırılacak konteynerin içerisinde, sadece 90 bin adet havlunun değil, 2.5 ton esrarın da bulunduğunu ortaya çıkartmışlar. Bu arada Türk, İngiliz, Amerikan ve Japonların da bulunduğu birçok ülkenin polisiyle işbirliği yapmışlar, Tanzanya'nın Darüsselam limanına kadar bizzat gidip iz sürmüşler.

Sonunda, aralarında kendi ülkelerinin vatandaşları, ayrıca Belçikalı, Hollandalı, Türk ve Pakistanlıların yer aldığı 19 kişiyi, uyuşturucu kaçakçılığı ve kara para aklamaktan tutuklamış ve yargı önüne çıkartabilmişler. İkisini ömür boyu, çoğunu 10 yıl hapse mahkûm ettirebilmiş, yedi ayrı ülkedeki döviz büfelerine, şirket, otel, villa, fabrika ve otomobillerine, kısacası ne kadar para ve mal varlıkları varsa, hepsine el koydurmuşlar. Şerce cezaevinde ömrünü geçireceklerden biri, örgütün beyinlerinden Pakistan kökenli bir İngiliz vatandaşı, Dubai ve Şerce'de lüks oto galerileri bulunan Amir Azam Şeyh Muhammed. Diğeri, Dubai'de döviz büfesi, Şerce'de otel sahibi Şahbaz Han adlı bir başka Pakistanlı.

Esrar kırıntısına dört yıl hapis

Emirliklerin hepsi, uyuşturucu ve kontrole tabi ilaç konusunda çok hassas ve bu konudaki "sıfır tolerans" politikasını ciddi biçimde uyguluyorlar. Dubai'de kaldığım otelde rastladığım yabancılar arasında, Kanadalı Bert Tatham'ın başına gelenleri bilmeyen yok gibiydi. Haşhaş eken çiftçileri alternatif tarım yöntemlerine yönlendiren bir sivil toplum örgütünün elemanı olarak bir yıldan fazla Afganistan'da çalışan Tatham, 23 Nisan 2007 günü Kandahar'dan zırhlı araçla yola çıkmış, önce helikopterle Kabil'e gelmiş, Dubai aktarmalı Kanada'ya dönmeyi planlamıştı. Dubai Uluslararası Havaalanı'nda, cebinde yarım gram kadar esrar, valizinde iki haşhaş kapsülü bulunması üzerine tutuklanmış, dört yıl hapse mahkûm edilmişti. Genç adam, sekiz ayını cezaevinde geçirdikten soma, Kurban Bayramı vesilesiyle salıverilen 374 mahkûmdan biri olma şansım yakalamıştı.

Ondan birkaç gün önce, yine Dubai Havaalanı'nın transit bölümünde, bir İngiliz 10 miligram, soma bir İtalyan 70 miligram esrarla yakalanmış ve her ikisi dört yıl hapse mahkûm olmuştu. İki çocuk annesi İngiliz Tracy Wilkinson'un yamnda uyuşturucu yoktu ama, idrarında kodein bulunmuş ve bu duruma, reçeteyle aldığı bir ağrı kesici ilacın yol açtığım kanıtlayıncaya dek iki ayını cezaevinde geçirmişti.

İstisnalar kaideyi bozmaz

Ne var ki, Dubai'de sohbet etme fırsatını bulduğum yabancılar, yönetimin her zaman aynı şekilde davranmadığını ileri sürdü. Yasaları çiğneyenin, Amerikalı şarkı sözü yazarı ve yapımcı Dallas Austin gibi ünlü ve zengin biri olması durumunda, cezaevini boylamak yerine, hızla sınırdışı edilmesini eleştirdiler.

Madonna'nın da yapımcısı olan Dallas, dünyanın ilk 7 yıldızlı oteli Burj Al Arab'taki bir doğum günü partisine katılmak üzere Dubai'ye geldiğinde, valizinde bir gramın üzerinde kokainle ve Ecstasy haplarıyla yakalanmış, dört yıla mahkûm olmuş ama kısa bir süre sonra affedilerek sınırdışı edilmişti. Benzer şekilde, Dubai Havaalanı'nda az miktarda uyuşturucuyla yakalanan aktör Vijay Raaz, modacı Prasad Bidappa gibi ünlü Hintlilerin de birkaç haftada evlerine dönebildiği biliniyor. Ancak, bunların birer istisna olduğunu da herkes kabul ediyor.

Ziyaret ettiğim polis kriminal laboratuvarlarında, sadece yakalanan toz madde ve tabletlerde değil, çok sayıda idrar, kan ve otopsi sırasında alınan örnekte de uyutucu, uyuşturucu ve uyarıcı madde arandığına tanık oldum. Biyolojik örneklerin bir bölümü, üzerinde az miktarda madde bulunan ve kullanıcı olduğunu iddia edenlere ait. Bir bölümü tedavi edilmekte olanların. Çünkü, iki yıl kadar bir süre boyunca, belirli aralıklarla "temiz" kalıp kalmadıklarının denetlenmesi gerekiyor. İncelenen bir diğer grup, polis olmak üzere başvuranlar. Bağımlıların neredeyse dörtte üçü esrar kullanıyor, bunu eroin ve morfin izliyor. Az da olsa, eroinin doz aşımına bağlı ölüm gözleniyor.

1995 yılı 14 sayılı Federal Yasası'na göre, madde bağımlısı BAE vatandaşları, yakalanmadan önce başvurdukları takdirde cezalandırılmıyor ve tedaviye alınıyor. Üzerinde narkotik madde bulunduranların cezası dört yıldan başlıyor, kaçakçılarınki idama kadar gidebiliyor. Ancak bugüne değin idam cezalarının tamamı, ömür boyuna çevrilmiş. Genellikle üçüncü dünya ülkelerinden buraya çalışmaya gelen yabancı kullanıcılar ise, cezalarını çektikten sonra sınırdışı ediliyor ve bir daha bu ülkeye giremiyor.

Ölüm vadilerindeki develer

2007 yılı Ağustosu'nda BAE gazeteleri, Dubai Veteriner Araştırma Merkezi müdürü, ünlü deve hastalıkları uzmanı Dr. Ulrich Wernery'nin beyanatlarıyla doluydu. "Merak etmeyin, bizim develere bir şey olmaz"

diyerek etrafı sakinleştirmeye çalışmıştı. Paniğin nedeni, BAE ile 450 kilometrelik kara sının bulunan Suudi Arabistan'ın bir vadisinde, üç haftada 2500 devenin sır dolu ölümüydü. Felakete, bulaşıcı bir hastalığın yol açmış olabileceği ve BAE develerine de geçebileceği korkusu uzun sürmedi.

Bir tacirin ithal ettiği fazla miktarda yemin, uzun süre depoda kalınca kemirgen ve böceklerin istilasına uğradığı, bu nedenle üzerlerine böcek ilacı püskürtüldüğü, develerin ilaçlı yem yüzünden öldüğü anlaşılınca, herkes derin bir nefes aldı.

Bir yıl sonra, Dr. Wernery yine gündemdeydi. Bu kez, Dubai çıkışlı çöl safarilerine katılanlara seslendi. "Lütfen araçlarınızdan poşet, ip gibi plastik malzemeler atmayın. Çöpünüzü çöle bırakmayın. Develer, hele yavruları pek meraklı hayvanlardır. Her yıl yüzlercesi bunları yediği için ölüyor." Wernery, otopsisini yaptığı iki deveden birinin midesinden 30-35 kilograma varan, taş sertliğinde plastik kitleler çıkarttığını anlattı. Bu kitleler yüzünden hayvanlar açlık duymaz ve beslenme yetmezliğinden ölürler.

Deve yarışları, BEA'nin geleneksel sporlarından biri. Üç, beş yıl öncesine kadar çocuklar, hafif olduğu için jokey olarak kullanılıyordu. Bunlar Pakistan, Bangladeş, Moritanya ve Sudanlı çocuklardı. Çoğu, aileleri tarafından satılmış ya da kaçırılarak getirilmişti, dört yaşında olanlar bile vardı.

Karaçili avukat Ansar Burney'in kurduğu vakfın 20 yıla varan uğraşları sonunda UNICEF, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne aykırı bu duruma el attı. BAE, 2005'te çıkarttığı 15 sayılı yasayla 18 yaşından küçüklerin jokeylik yapmasını yasakladı. Binlerce çocuğu ülkesine geri gönderdi, ailelerini bulmaya çalıştı, sığınma evleri, rehabilitasyon merkezleri açtı, her türlü sağlık ve eğitim masrafını karşıladı. Hatta 2007 yazında kaynak ülkelerle imzaladığı bir sözleşmeyle, eski çocuk jokeylerin başvurması durumunda tazminat ödemeyi kabul etti.

Çocuk esirlerin yerini, giderek deve sırtına bağlanan, ağırlığı 10 kiloyu aşmayan, birkaç yüz dolar değerinde, kamçısı uzaktan kumandalı robotların alması bekleniyor. BAE'de çocuk jokeylere artık rastlanmıyor olsa da, Ansar Vakfı, bölgede hâlâ 40 bin dolayında çocuğun bu amaçla kullanıldığını, Pakistan'a geri gönderilenlerin ise, bu kez aileleri tarafından radikal örgütlere satıldığını iddia ediyor.

Harikalar diyarından haberler

Koca göbekli, papyon kravatlı beyaz tavşanın peşine takılıp çukura düşen Alis'in maceralarını hatırlıyor musunuz? Hani mantar yedikten sonra, boyu bir uzar, bir kısalırdı. Son yıllarda, harikalar diyarını ziyaret için mantar yiyenler çoğaldı. Hatta, kurbağa yalamaya kalkanlar bile var. Bazı yolculukların hedefi şaşması ve öbür dünyada sonlanması, Hollandalıları bile korkutmuşa benziyor.

22 yaşında bir İngiliz'di. Kaldığı otel odasında eline ne geçerse pencereden aşağıya atmış, ellerini kesmiş, aşağıdan geçen yaşlıca bir adamı ağır yaralamıştı. Bir diğeri, İzlanda'dan kalkıp gelmişti. Henüz 19 yaşındaydı. Otel odasının penceresinden atlamış, şans eseri sadece bacaklarını kırmakla kurtulmuştu. 29 yaşında Danimarkalı bir kampçıydı, gece yarısı direksiyona geçmiş, karavanlar, çadırlar arasında dönüp durmuş, huzur içinde uyuyanları ölümle burun buruna getirmişti.

Bir okul gezisine katılarak Hollanda'ya gelen 17 yaşındaki Fransız kızı Gaelle Caroff, son bir iki ayda, otellerde ve kamp yerinde olanları duymamıştı anlaşılan. Duymuş olsaydı eğer, "Olmayan şeyleri görür, sesleri duyarsın. Hiç tehlikesi yoktur, 'smartshop' tabelası asılı dükkânlarda satılır, bir dene, pek keyif alırsın" diyenlere inanmayabilirdi.

Soğuk bir Mart gecesi genç kız, Amsterdam'ın IJ tüneli yakınlarındaki üstgeçite çıktı, ayaklarının altında akan ışık seline doğru bırakıverdi kendini ve hemen oracıkta can verdi. Hangi olmayan şeyleri görüp hangi olmayan sesleri duyduğunu kim bilebilir?

Sihirli mantar denetimde

"Hiç tehlikesi yoktur, pek keyif alırsın" dedikleri, psilosibin ve psilosin adlı maddeleri sentezleyen, 100 kadar türü bulunan, hemen hepsinin şapkası küçük ve kahverengi bir mantar çeşidi. Her iki maddenin saf şekli, tıpkı yarı sentetik bir madde olan LSD ve peyote kaktüsünde bulunan meskalin gibi, Birleşmiş Milletler'in 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşmesi'nin 1 sayılı cetvelinde yer alırlar. Çünkü algılanan her şeyin distorsiyona uğramasına, zaman ve

mekân algısında değişikliklere, renklerin ses, seslerin de renk olarak algılanmasına, çeşitli sanrıların (halüsinasyon) ortaya çıkmasına, istem dışı hareket, düşünce ve davranışlara ve öfori, anksiyete, ajitasyon, baş dönmesi, baş ağrısı, bulantı ve taşikardi gibi belirtilere yol açarlar.

Çok sayıdaki araştırmaya rağmen, henüz ilaç olarak kullanılabileceği kanıtlanmadığından sadece yetkili kişiler tarafından, sadece hükümetlerin kontrolündeki hastane ve araştırma merkezlerinde ve yalnızca bilimsel araştırmalarda kullanılmasına izin verilir. Gerek imalatı, gerekse ticareti özel izinlerle yapılır ve bu bilgiler 1971 Sözleşmesi gereği, düzenli aralıklarla üyesi bulunduğum BM Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulu'na (INCB) bildirilir. Bugün itibariyle dünyada, sözleşmeyi imzalamamış yalnız 11 ülke kaldı. Bunların büyük bölümü, Kiribati, Samoa gibi ada ülkeleri. Bu ayrıntılarla kafanızı şişirmemin nedeni, "büyülü" ya da "sihirli" denen mantarın içindeki maddelerin, dünya genelinde ne denli sıkı biçimde denetlendiğini anlatmak.

LSD unutuldu, doğalı gözde

1971 Sözleşmesi, halüsinojenik maddelerin adlarını sıralamış, ancak içinde bulundukları bitki, mantar ve hayvanlardan söz etmediğinden, psilosibinli mantarlar uzun yıllar toplanmış, üretilmiş, alınıp satılmıştır. Hatta 2004'teki bir duruşmada tanık olarak dinlenen, zamanın INCB Başkan Yardımcısı Robert Lousberg, işlem görmemiş psilosibinli mantarların serbestçe kullanılabileceğini belirtmiştir. Tüketimin giderek tehlikeli boyutlara ulaştığım gören bazı Avrupa ülkeleri önce kurutulmuş şeklini, daha soma kurusu ile birlikte tazesini de yasaklamış, hatta psilosibin içermediği halde, üretilmesi için gerekli sporların ticaretini bile engellemiştir.

Kanada'da psilosibinli mantarı bulundurmanın cezası 1000 Kanada doları (1150 YTL) ya da beş ay hapistir. Suç tekrarlandığında, cezası 5000 dolara ya da üç yıl hapse çıkar. ABD'de psilosibin, psilosin ve bunları sentezleyen mantarlarla ilgili her türlü eylem suçtur.

Uyuşturucu piyasasının en temel özelliği, kullanımı yasaklanan bir maddenin yerini, henüz denetlenmeyen bir alternatifinin almasıdır. Nitekim, psilosibinli mantar ticareti engellenince, internet üzerinden başka halüsinojenik etkili mantarlar, örneğin müskimol içeren ve

çok tehlikeli amanita muscaria (sinek mantarı) satanlar belirivermiştir.

Günümüz Avrupası'nda, halüsinojen dendiğinde LSD'nin akla geldiği yıllar geride kaldı. Bir zamanların bu çok moda maddesinin yerini hızla sihirli mantar alıyor. Gençler, doğal ve organik bir ürün tüketmenin, laboratuvarda elde edilen LSD'den daha sağlıklı olduğuna inanıyor. Mantarların pazarlanmasmda da, "Doğal, yapaydan üstündür" sloganı öne çıkıyor. Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Portekiz, İtalya ve Polonya'da 15-16 yaşındaki öğrenciler arasında sihirli mantar denemiş olanların sayısı, yine laboratuvarda sentezlenen Ecstasy'yi kullanmrş olanlara eşit. Fransa ve Belçika'da Ecstasy'den bile fazla. Türkiye'de olan biteni öğrenmek istediğinizi biliyorum. Yazımın bir başka yerinde, ona da değineceğim.

Hollanda, mantarı yasaklıyor

Liberal uyuşturucu politikalarıyla tanınan Hollanda, 2001'de sihirli mantarların kurutulmuş şekilde satışını yasakladı. Buna karşılık tazelerinin, "smartshop" denen özel dükkânlarda satılmasına dokunmadı.

Yeni yasa, "De Sjamaan" (Şaman) gibi, mantar toptancılarını ciddi biçimde etkiledi. 2003 ile 2005 arasında, kuru mantar ihracatçıları yasanın kaldırılması için çok sayıda dava açtılar, ancak hepsini kaybettiler. Hollanda, artık yurtdışına eskisi kadar mantar ihraç edemiyordu ama, Amsterdam'ın smartshop'ları mantarın büyüsüne kapılmak isteyen Avrupalı gençlerin bir numaralı gözdesiydi.

2007 başlarında Amsterdam Sağlık Müdürlüğü, son iki yılda sihirli mantar yüzünden, çoğu İngiliz, 134'ü yabancı uyruklu, 148 kişinin hastanelik olduğunu açıkladı. Mart ortalarında, Fransız kızın köprüden aşağıya atlamasıyla birlikte mantarların yasaklanmasını isteyenler çoğaldı. Tek başına sihirli mantarın öldürmeyeceğini, beraberinde alkol ya da esrar kullanmış olabileceğini, hatta daha önce psikiyatrik tedavi gördüğünü, başka bir ilaç almış olabileceğini iddia edenler de çrktı.

Otopsi sonuçları açıklanmadığından, belki de hiç otopsi yapılmadığından (Hollanda'da yapılmadığı kesin, Fransa'da yapılıp yapılmadığını öğrenemedim), bu iddialar kanıtlanamadı. Kızın aşağıya atlamasının ya da düşmesinin nedeni ne olursa olsun ok yaydan çıkmıştı bir kere ve uyuşturucu konusundaki hoşgörüsü nedeniyle yıllardır

eleştirilen, hatta BM Uyuşturucu Kontrol Kurulu'yla mahkemelik olan Hollanda, bu ölümlü olayı öne sürerek, karne notunu yükseltmeye niyetliydi. Nitekim Ekim ajanda, sihirli mantar üretimini tümüyle yasaklamaya kararlı olduklarını ilan ettiler. Altı ay kadar soma, 25 Nisan 2008'de parlamentonun büyük bir çoğunluğu, taze olanları dışında halüsinojenik mantarların üretim ve kullanımını yasaklayacak bir yasayı onayladı. Aralık 2008'de bir adım daha öteye gittiler. Bu kez, tazelerin de satışını yasakladılar. Uygulamada ise işler şu şekilde yürüyor: Yarım gram kuru ya da beş gram taze mantardan fazlasını bulunduran soruşturmaya uğruyor. Bu güzel haber, kurul başkanlığım sırasında geldi, hepimiz derin bir nefes aldık. Hollanda, artık başımızı ağrıtmayacaktı.

Avrupa Uyuşturucu Raporu güncel değil

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi'nin (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, EMCDDA) 2007 raporu, bu hafta neredeyse bütün gazetelerde yer buldu ve genellikle "Türkiye'de okul öğrencilerinin yüzde 10'u uyuşturucu kullanıyor" şeklinde manşete taşındı.

Bu veriyi kimin sağladığını, araştırmanın hangi kentte ve okullarda yapıldığını merak ettiğimden, raporun orijinalini inceledim. Bir kere raporda, "Türkiye'de öğrencilerin yüzde 10'u uyuşturucu kullanıyor" diye bir cümle yok. Hem İngilizcesinin, hem de (felaket derecedeki kötü, kaynakların yarıdan fazlası eksik) Türkçe çevirisinin 43. sayfasında, 15 ve 16 yaşındaki öğrencilerimizin, Yunanistan, Kıbrıs, Romanya ve Norveç'teki yaşıtlarına benzer şekilde, yüzde 10'dan daha küçük bir bölümünün "yaşam boyu" uyuşturucu denediği kayıtlı. Bu verinin dayandığı 116. kaynak, bir tablo. Tablo'da, öğrencilerimizin yüzde 4'ünün "yaşam boyu" esrar, yüzde 2'sinin "yaşam boyu" kokain denediği ve bu oranların 2003'te Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul, İzmir ve Samsun'da yapılan bir araştırmadan alındığı belirtiliyor.

Bu araştırmayı çok iyi biliyorum. Beş bakanlık, altı üniversite ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nden toplam 121 kişinin, ayrıca adı geçen kentlerde görevli onlarca öğretmenin yer aldığı bir projeydi ve ben de İstanbul, Adana, Diyarbakır ve Samsun illerinin koordinatörüydüm.

Kısacası, EMCDDA’nın 2007 yılı raporundaki, gençlerimizin madde kullanımıyla ilgili bölüm, beş yıl önceki verilere dayanıyor ve bu nedenle, ne güncelliği, ne de haber niteliği var. Bu araştırmanın sonuçlarını ve bazı bulgularımızın nasıl sansürlendiğini, ilk baskısı 2006'da yapılan, Labirent adlı kitabımdaki "Fotoğraf çok, bakan yok" adlı yazımda okuyabilirsiniz. Yeri gelmişken belirtmekte fayda var, bilgisine başvurduğumuz 6 bin 149 öğrenci arasında "sihirli mantar"ın ne olduğunu bilen, üstelik ulaşmanın hiç de zor olmadığım kaydedenler de vardı.

Öte yandan EMCDDA raporu, Türkiye'yi, Yunanistan, Polonya, Portekiz, İngiltere ve Kuzey İrlanda ile birlikte, 2006'de uyuşturucu maddelerle ilgili yeni bir strateji belgesi kabul eden ülkeler arasında saymaktadır ki, kanımca asıl masaya yatırmamız ve takipçisi olmamız gereken, 20 Kasım 2006 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren ve 2006-2012 arasım kapsayan, Türkiye'de bağımlılık yapıcı maddeler ve bağımlılıkla mücadele ulusal politika ve strateji belgesidir.

Avrupalı mantar meraklıları internette

Piyasadan halüsinojenik mantar alımı zorlaştıkça, Avrupalı tüketici internete başvurdu. Bugünlerde, yani 2010 sonlarında, "online" psikoaktif madde satın alınabilecek 170 satış noktası bulunuyor. Bunlardan 64'ünde psilosibin içerenlerin yanı sıra, Amanita muscaria'lı halüsinojenik mantarlar da sunuluyor. Halbuki 2006'da bu tür internet sitelerinin sayısı sadece 39'du. Avrupa ülkelerinde son bir yıl içinde bu tür mantarları tüketen gençlerin oranı yüzde 0.2 ile yüzde 5.9 arasında değişiyor. İncelenen 26 ülkeden 10'unda, mantar tüketimi, LSD'den fazla. Yaşam boyu en az bir kez mantar tüketenlerde Çek Cumhuriyeti ilk sırada, onu Slovakya izliyor.

Procare'nin iki Türk girişimcisi

Amsterdam piyasasındaki psilosibinli mantarların yarısını, iki Türk girişimci, Murat ve Ali Küçükşen sağlıyordu. 1987'de kurdukları Procare adlı modern tesiste, 1993'den bu yana halüsinojenik mantar yetiştiriyorlar ve yılda 15-18 ton kapasiteye ulaşmış durumdaydılar. El

değmeden paketlenen taze mantarları gerek smartshop'lara, gerekse internet üzerinden tüketiciye sattılar. 11 Ocak 2008 günü, Murat Küçükşen'i telefonla aradım ve mantar yasağının kendilerini nasıl etkileyeceğini sordum. Küçükşen, son altı yılda 2 milyon Euro'yu bulan bir yatırım yaptığım söyledi.

Psilosibinli taze mantar üretim ve satışma izin veren bir yüksek mahkeme kararının bulunduğunu, yasağın gelmesi durumunda zararlarının telafisi için dava açacaklarını anlattı. Murat Küçükşen'e hak verdim ama uluslararası sözleşmelerin takibiyle yükümlü bir kurulun üyesi olarak, Amsterdam'ın Avrupa'nın uyuşturucu başkenti unvanından vazgeçmeye karar vermesine sevindim, Procare'ın elindeki yatırımı insan sağlığına yararlı biçimde değerlendirecek yaratıcılığa sahip olduğunu düşündüm.

İki yıl sonra Procare, yasal düzenlemelere uymak zorunda kaldığını ileri sürerek internetteki sayfasını kapattı, ancak "MagicTruffles" (Sihirli Mantarlar) adıyla yeni bir siteden mantar satışını sürdürdü. Hatta, artık Amsterdam'ın yanısıra Ibiza adasında da satış noktalarının bulunduğunu, otel adreslerine dahi teslimat yaptığım bildirdi. Can çıkar, huy çıkmaz.

Yolcu koltuğunda bir kurbağa

Bundan üç yıl kadar önce, 2007'de, İngiliz bayan Laura Mirsch, sevgili köpeği Leydi'yi veterinere götürmüş. "Komşular, köpeklerinin Leydi'ıyle oynamasına izin vermiyor. Zaten çocuğunun bir uyuşturucu bağımlısıyla arkadaşlık etmesini kim ister ki" diye yakınmış. Bayan Laura, köpeğinin bağımlı olduğunu komşulardan saklamaya çalışmış ama, nafile. Bir o yana bir bu yana yalpalayan, yol ortasında aniden kala kalan garip bakışlı köpeğe biraz dikkat eden, ağzındaki kurbağayı görüyormuş. Anlatılan o ki, veteriner, köpeği kurbağa yalamaktan tamamen vazgeçirememiş ama, en azından farklı bir bilinç haline geçme merakını haftada bire kadar indirmiş.

Köpek Leydi'nin yaladığı kurbağa, İstanbul'da Kurbağalıdere'de rastladığımız ya da Fransız lokantalarında bacağının ızgarasını yediğimiz sıradan kurbağalardan değil. Bufotenin adlı halüsinojenik etkili bir kimyasalı sentezleyen bufo alvarius ya da bufo marinus benzeri özel bir kara kurbağası. Bufotenin, tıpkı LSD, meskalin ya da psilosibin gibi uluslararası sözleşmelerle denetlenen bir madde. ABD, Avustralya, Yeni

Zelanda sadece maddenin kendisini değil, onu salgılayan kurbağaların da üretim ve ticaretini kontrol altında tutuyor.

Buradan da anlaşılacağı üzere, kurbağa yalamak köpeklere mahsus bir davranış değil. Saçlarına çiçekler tutuşturan, mini etekli, dar çizmeli hipilerin Kaliforniya tepelerinde kara kurbağa avına çıkmasının ya da Avustralya'nın bir yerlerinde kurbağa derisini tütünle sarıp içenlerin (ve ölenlerin) üzerinden 30 yıldan fazla bir süre geçse de, Kansaslı David Theiss gibi, yolcu koltuğunda bir kavanoz, kavanozda halüsinojenik bir kurbağa dolaştırdığı için 2007 Kasımı'nda tutuklanan ve yüklüce bir kefalet ödemek zorunda kalanlara hâlâ rastlanıyor.

Çöpçatan DNA'lar

Bu gezegendeki yaşantı gittikçe garipleşiyor. Ismarlama çocuklar, insan ötesi yaratıklar, robotlar falan. Bir de, "Gördüklerinize, duyduklarınıza sakın inanmayın. Arkasında başka gerçekler olabilir" deniyor. Yine de, bir İngiliz müzikalindeki gibi "Durdurun dünyayı inecek var" demeye dilim varmıyor. Her şey öylesine güzel ki hâlâ, eminim bir dursa kimse inmez, ama mutlaka binen olur.

Bizden iki kuşak öncekiler bebekleri leyleklerin getirdiğine inanırmış. Annem, her şeyin çiçekler ve böceklerle anlatılmasından yanaydı. Biz, 1968 kuşağıydık, "gerçeği ve sadece gerçeği" söyledik. Bizden sonrakiler nasıl açıklayacak. "Sen bir tüp bebeksin" demek nispeten kolay da, "Seni internetten satın aldık" demek biraz zor.

2007'de ABD'de Texas-San Antonio'da bir klinik ilk insan embriyo bankasını kurduğunu ilan etti ve döllenmiş insan yumurtaları satmaya başladı. Yumurta ve sperm sahiplerinin ırkını, eğitim derecesini, kişilik özelliklerini seçmek, bebeklik, çocukluk, hatta kimi zaman erişkin hallerinin fotoğrafını görmek mümkündü. Şirketin sahibi bayan Jennalee Ryan "Çocuğu olmayan çiftlere, bekâr kadınlara yardımcı olmaya çalışıyoruz. Üstelik hazır embriyo satın almak, tüp bebek yapmaktan hem daha hızlı, hem de daha ucuz. Kadınlarımız en az lise, erkeklerimiz üniversite mezunu" açıklamasını yapınca, doğal seçilim yanlılarının eleştiri oklarına hedef oldu. Sarışın ve mavi gözlülerin sayıca giderek azalmasından yakınanlar ise bu girişimi destekledi.

Tüketiciyi koruma derneklerinin başvurusu üzerine embriyo bankasının bulunduğu apartman katını ziyaret eden Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi FDA'nın müfettişleri konunun kendileriyle hiçbir ilgisi bulunmadığına karar vererek işin içinden çıktı. Daha önce, birkaç kez ad değiştirerek değişik eyaletlerde evlatlık bulma şirketleri kuran Jennalee Ryan gazetelerin birinci sayfasında, ayrıca ulusal televizyon kanallarında bir süre boy gösterdikten sonra sessiz kalmayı yeğledi. 90'ından sonra çocuk sahibi olmuş Hz. İbrahim'den esinlenerek "İbrahim'in Yaşam Merkezi" adını verdiği şirketin artık embriyo pazarlamayacağını, sadece yumurtalarını satmak isteyen kadınlarla, kiralık anne olmak isteyenleri müşterileriyle buluşturacağını ilan etti. İnanıp inanmamak size kalmış.

Süper insanlar kapıda

İnternet üzerinden sağlıklı embriyo satışı, uzunca bir süredir küllenmiş öjenik tartışmalarını yeniden alevlendirdi. İnsanın kalıtımsal özelliklerini, tıpkı bir hayvan ya da bitkiymişçesine iyileştirmeyi, bedensel ve zihinsel olarak daha üstün nitelikte bireyleri hedefleyen öjenik akımının, İngiliz ve Amerikalılardan esinlenmiş, Yahudi karşıtı bir Nazi ideolojisi olduğu sanılmasın. Taraftarları, özellikle 1950 öncesinde, Japonya'dan Arjantin'e, Rusya'dan Meksika'ya kadar çok geniş bir coğrafyada, bu arada Türkiye'de de önemli köprübaşlarını tutmayı başarmış, kimi uygulamalar göklere çıkartılmış, kimileri yerin dibine batırılmıştır.

Yakın akrabalar arasındaki evliliklerin engellenmesini, doğum öncesi genetik taramaları, hatta çiçek, felç, boğmaca aşılarını öjenik olarak değerlendirenler çıksa da, daha sağlıklı bebeklerin doğmasını istemekten, sakatlık ve ölüm riskini azaltmaktan daha önemli ne olabilir?

Ancak gelecekte, uygulamaların bunlarla sınırlı kalmayacağını, genetik değişikliğe uğratılmış daha güçlü, daha zeki, daha uzun ömürlü (hatta ölümsüz) bir avuç süper insanın, kainata hükmedeceğini, bu nedenle her türlü genetik araştırmanın yasaklanmasını isteyen o kadar çok kişi var ki. Bırakın bunları, "Karbon yerine silisyum, su yerine amonyak kullanan insan ötesi yaratıklar türer, bunlar alıp başını dünya dışı gezegenlere gider. Biz de buralarda insansı robotlarla baş başa kalırız" diye kâbus görenler bile var.

Halbuki, geçen ay İsviçre'de, Ecole Polytechnique Federale de Lausanne'ın "Mavi Beyin Projesi"nde çalışan bir grup nörobilimci IBM'in sağladığı en hızlı bilgisayarı kullanarak silikondan insan beyni yapmakta olduklarını açıkladılar. Bakarsınız, yukarıda sıralananlar hayata geçmeden, bilgisayarlar insanları hepten esir alır.

Bana sorarsanız, ne süper insan olmak, ne de başka bir gezegene gitmek istiyorum. En yakın zamanda, Carnegie Mellon Üniversitesi'nin Claytronics adlı üç boyutlu ışınlama projesinde çalışan Metin Sıttı, Burak Aksak ya da Emre Karagözler'i bulacağım. Durmadan seyahat etmekten öylesine yoruldum ki, nano boyutlarda milyarlarca robot birbirine yapışıp şeklimi alsa, benim yerime toplantılara katılsa, ikram edilenleri yiyip içemese de çok keyif alacağım.

Eşin posta kutunda

"Büyük umutlarla çıktığınız birisi hayallerinizi yıktı mı? Evlendiğiniz kişiden kısa zamanda boşandınız mı? Artık size uygun eşi aramaktan vazgeçin. Kendinizi bilimin güvenilir kollarına bırakıverin." Hangi kadın bu ilana kapılmaz, hangi kadın evleneceği erkekle ömür boyu birlikte olmak istemez? Büyüklerimiz, "Kavun değil ki, koklayıp da alasın" derdi, kokunun kadın erkek ilişkisindeki önemini bilerek.

Henüz internetten embriyo ısmarlama noktasında değil, çocuk sahibi olmak için babadan kalma usulleri tercih eden muhafazakârlardansanız 2008'den itibaren işiniz çok kolay. Çünkü, iki aydır Eric Holzle, kokusunu beğeneceğiniz, ömür boyu birlikte olmaktan tat alacağınız, üstelik ondan doğacak çocuklarınızın da sağlıklı olacağı bir eş bulmaya söz veriyor. Yaptığı iş, "Kadınların erkekleri beğenmesi için koku önemlidir", "Kadınla erkeğin DNA'lan, dolayısıyla bağışıklık sistemleri ne ölçüde farklı olursa birbirlerini de o kadar beğenirler" ve "DNA'lar ne kadar farklı olursa, doğacak çocuklar da o oranda sağlıklı olur" hipo-tezlerini kanıtlamaya çalışan bilimsel araştırmalara dayanıyor.

Kredi kartmızla 1.995 Amerikan doları, yani yaklaşık 2 bin 300 YTL yatırırsanız size ucuna pamuk sanlı bir çubuk gönderiyor, çubuğu yanağınızın iç tarafına sürtüyor, zarfa koyup iade ediyorsunuz. DNA sonuçlarınızı (korkmayın, gizli tutuyor), bankasındakilerle (yani evlenecek hanım arayanlarla) karşılaştırıyor. Birkaç hafta içinde size uygun adayların fotoğrafı, boyu bosu, huyu suyu, parası pulu, dini imam, son 10 yıllık adli siciliyle birlikte posta kutunuza geliveriyor. Eh size de, artık birini seçmek kalıyor. Gönlünüzü ferah tutun, bankadaki erkekler arasında evvelce cinsel suç işleyenler yokmuş.

Kel kafa ve kurabiyeler

Bilgisayar ekranında dünya güzeli bir bebek resmi. Ama o aslında bir bebek değil. Şifreyi bilirseniz, içine gizlenmiş nükleer santral planını görebilirsiniz. "Hiçbir şey apaçık görünen kadar aldatıcı değildir" demiş Sherlock Holmes'un yaratıcısı Sir Arthur Conan Doyle. Büyük usta yüz yıl önce ne de doğru söylemiş.

Bundan 2500 yıl kadar önce damadına gönderdiği her mektup düşmanın eline geçen Miletli Histiaeus'un tepesi atmış, en sadık kölesinin saçını kazıtıp kafasına "Perslere karşı ayaklanın" dövmesi yaptırmış. Adamın saçları uzayıp yazıyı örtünce damadına yollamış. O da kölenin saçlarını yeniden kazıtıp mesajı okumuş.

Steganografi'nin, yani bilgiyi görene, gördüğü şeyin içinde önemli bir başka bilgi olduğunu fark ettirmeme, bilgi içine bilgi gizleme ustalığının pek çok örneği var. Çin lokantalarında, yemek sonrası önümüze konan "müessesenin ikramı" kurabiyeler de onlardan biri.

Efsaneye göre, Moğol imparatorluğunun hükümranlığında yaşayan Çinliler, yaklaşan Ay Festivali'nde isyan etmeye karar vermiş ve eylem planını festival sırasında dağıtılan ayçöreklerin ortasına saklamışlar. O gece binlerce Çinli, çöreklerden çıkan plana göre hareket etmiş, Moğol boyunduruğundan da böylece kurtulmuşlar.

Bir özgürlük simgesini, kimilerimiz "Neyse halim, çıksın falim" diyerek kırsa ve içinden çıkan küçük kağıtta geleceğini bulmaya çalışsa da, bir steganografın bugünlere gelebilmesi hoş bir şey. İnsan zekası, bilgi içine bilgi saklamak için kel kafa ve kurabiyelerden başlayarak, filmi çekilen savaş esirinin, gözlerini mors alfabesine uygun şekilde kırparak işkence gördüğünü anlatmasına, hatta şifreli DNA parçacıkları sentezleyip toplu iğne başı büyüklüğündeki kağıtlara emdirdikten soma bunları, ilgisiz bir metnin yer aldığı mektup kağıdının bir yerine (örneğin ilk "i" harfinin noktası) monte ederek göndermeye varıncaya kadar, her türlü olanağı başarıyla denemiştir. Yeter ki, bilgiyi görmesini istediğiniz kişi açacak anahtarı bilsin.

Esir askerlerin ayıp fotoğrafları

Amerikan USS Pueblo gemisi, Sovyetler Birliği ve Kuzey Kore'yle ilgili bilgi toplamak üzere Tsuşima Boğazı'na gönderilmişti. 23 Ocak 1968 günü Pueblo, Kuzey Kore gemilerinin ve MIG jetlerinin saldırısına uğradı. Bir denizci öldü, pek çoğu yaralandı, gemi komutanı Lloyd M. Bücher dahil olmak üzere 83'ü esir alındı. Kuzey Koreliler 11 ay boyunca ellerinde tuttukları Amerikan askerlerinin casusluk yaptıklarını kabul ettiğini ve kendileriyle işbirliğinde olduğunu kanıtlamak üzere film ve fotoğraflarını çektiler, konuşmalarını kaydettiler.

Halbuki esirler, Korelilerin, Amerikan dil ve kültürünün ince ayrıntılarına hakim olmadığını fark etmişti. Propaganda amaçlı her ses ve görüntü kaydında, bu durumdan olabildiğince yararlandılar, işbirliği yapmadıklarını, morallerinin yüksek olduğunu anlatmaya çalıştılar. Komutan Bücher, gördüğü işkenceler işe yaramadığında, askerlerinin en gencinden başlamak üzere gözü önünde infaz edileceği tehdidi üzerine, steganograflarla dolu bir itirafname yazıp imzalamıştı. Örneğin "Kuzey Kore devletine şükrederiz. Büyük lider Kim II Sung'a şükrederiz" derken, "şükrederiz" karşılığında kullandığı "we paean" sözcüğü, ses olarak "üstüne işeriz" anlamına gelen "pee on"a benziyordu. Pueblo'nun Kuzey Kore karasularına girdiğini kabul ettiği cümle, Amerikan askeri ceza yasasındaki "ırza geçme" tarifiyle harfiyen örtüşüyordu.

Komutanlarının bu yöntemini fırsat buldukça askerleri de tekrarladı. Toplu fotoğrafları çekilirken, ellerini işaret dilinde "snow job", yani "kandırma" anlamına gelecek şekilde tuttular, orta parmaklarını, sinkaf (arapça s ve k harflerinin okunuşları) anlamına gelecek biçimde kameramana doğru uzatarak poz verdiler. (Bu sonuncular, o yıl bütün dünya gazetelerinde yer bulduğu halde, Amerikan gazeteleri "ayıp olur" diyerek basmamıştır).

Pueblo'nun mürettebatı iade edildiğinde bir askeri soruşturma geçirdi, gemiyi ve içindeki bilgileri yeterince koruyamadığı gerekçesiyle komutanın yargılanması istendi. Savunma Bakanlığı buna izin vermedi. 20 yıl soma Bücher, bir beyanatında "O tarihte, Pasifik'in batısında muazzam bir askeri gücümüz bulunmaktaydı. Bize beş dakika uzaklıktaydılar ama, her nedense orada olduğumuzu unuttular" demiş, 1989'a kadar savaş tutsağı oldukları kabul edilmemişti. Komutan 2004'te öldü. Gemisi, hâlâ Kuzey Kore'de ve turistlere gezdiriliyor. Google'un harita kısınına gidip "USS Pueblo" diye arama yaparsanız, demirli olduğu yeri görebilirsiniz.

Steganolu teröristler Truva atlarına karşı

Birkaç yıl öncesinin ilginç gelişmelerden biri, teröristlerle mücadelede sert yöntemleriyle tanınan Almanya İçişleri Bakanı Wolfgang Schauble'nin, Alman polisine "Truva atı" gizlenmiş yazılımlar kullanma izni girişimiydi. Bay Schäuble, maliye bakanlığı ya da sosyal hizmet bürosu gibi resmi bir makamdan gönderilecek bir e-postayla internete bağlı kişisel bilgisayar ve sunucuların sabit disklerine bir Truva atı sokmayı, böylece uzaktan ve habersizce yasadışı faaliyetleri izlemeyi planlıyordu. Gazeteciler ve insan haklan savunucuları teklife hararetle karşı çıktı. Hukukçular da, araştmlan sabit disklerin Almanya dışındaki bir ülkede olabileceğinden bahisle konunun uluslararası bir skandala dönüşeceğini ileri sürdü.

Aslında, Truva atlarının bir işe yaramayacağı açık. Çünkü uzunca bir süredir internetten gönderilen fotoğraf, müzik ya da video dosyalarının içine bilgi gömülüyor ve şifreyi bilen alıcıdan başkası, örneğin bir aile fotoğrafının içine bir havaalanı planının saklandığım fark etmiyor.

Şimdilerde, internetten indirilebilen 500 kadar basit yazılımla içine bilgi gömülü veriler gönderilebilir, almanlar da görülebilir oldu. (Meraklısı, "verigizle.com: Kem Gözlerden Korur!" sitesinde deneyebilir). Ancak dikkatli olun, internette dolaşan steganografi analizcisi adli bilişim uzmanı polislerin sayısı hiç de az değil. 2011 başı itibariyle hâlâ görüşülen "Bilişim Ağı Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Bilişim Suçlan Hakkında Kanun Tasarısı" kabul edildiğinde sayılan daha da artacak. Çünkü El Kaide örgütünün bu yöntemi kullanarak haberleştiği dedikodusu çıkalı beri, gönderilen her fotoğraf, müzik ya da videoya kuşkuyla yaklaşılıyor. Devir, internette oyun oynama zamanı değil.

Sesler duyuyorum doktor bey!

Sadece "Ağır bir taşın, yere düşerken çıkarttığı, gümbürtüye benzer sesler duyuyorum" demişlerdi. Kimsenin ses filan duyduğu yoktu aslında. İster tuzak deyin, ister eşek şakası, psikiyatride pek çok şey ondan sonra değişti.

Dr. David L. Rosenhan, 1973'te Science dergisinde "On Being Sane in Insane Places" (Akıl hastanelerinde akıllı olmak üzerine) adlı, psikolojinin en çok okunan makaleleri arasına girmiş deneylerini yayımlamadan önce, Kaliforniya, Arizona ve Harvard üniversitelerindeki kollokyumlarda sunmuş ve olağanüstü ilgiyle karşılanmıştı. Rosenhan deneyleri, çokça tartışılmakla birlikte, psikiyatrinin bugünkü standartlara ulaşmasında başlıca dönüm noktalarından biri kabul edilir.

Rosenhan'ın ünlü makalesi şöyle başlar: "Pek çok cinayet davasında, savunma tarafındaki ünlü psikiyatrlar, sanığın akıl sağlığı yerinde olmadığından ceza sorumluluğunun bulunmadığını iddia ediyor. Savcılık tarafında yer alan, en az onlar kadar ünlü başka psikiyatrlar ise, aynı kişinin akıl sağlığını yerinde bulup ceza sorumluluğu var diyor." Rosenhan sorar, "Bir kişinin akıl sağlığının yerinde olup olmadığı ve akıl sağlığının derecesi anlaşılabilir mi?" Tahmin ettiğiniz gibi, Rosenhan bu konuda bir hayli kötümserdir ve psikiyatri uzmanlarının objektif kriterlere dayanmadığını deneylerle kanıtlamaya çalışır.

Aralarında kendisinin de bulunduğu farklı yaş, cinsiyet ve meslek mensubundan sekiz kişi, adlarını değiştirerek ABD'nin beş ayrı eyaletindeki, kimi eski, kimi yeni, kimi özel, kimi resmi farklı hastanelere başvurur ve başkalarınca işitilmeyen seslerden yakınırlar. "Boşluk" ya da "derinlik" sözcükleridir bunlar ya da ağır bir cismin yere düşerken çıkarttığı "güm, pat" benzeri gürültülerdir. Şikâyetleri ve değiştirdikleri adları dışında, oldukları gibi davranırlar. Hatta, psikiyatri servislerine sevk edildikten sonra ses duyduklarından bile bir daha söz etmezler. (Başlangıçta grupta bir kişi daha vardır ama, kurallara uymayıp yaşam öyküsünde değişiklikler yapınca değerlendirmeye alınmamıştır.)

Kliniklerde yatan 118 gerçek hastadan 35'i, grubun bazı üyelerine "Sen deli olamazsın, herhalde hastaneyi teftişe gelen bir gazeteci ya da

profesörsün" der, kalanı da bunların evvelce hasta olup şimdi düzeldiğine inanır. Hastane görevlileri ise, onların birer "sahte hasta" olduğunu hiçbir zaman anlamaz. En kısası bir hafta, en uzunu 52 gün olmak üzere, ortalama 19 gün hastanede tutulurlar. Özel hastanede yatan biri "manik depresif psikoz", geri kalanlar, "remisyonda şizofren" tanısıyla taburcu edilir.

Kim hasta, kim değil

Rosenhan, bu deneyin tersim de uygular. Bir araştırma ve eğitim hastanesinin başhekimi ve çalışan personeline, gelecek üç ay içinde bir ya da birkaç sahte hastanın, psikiyatri servisine yatmak amacıyla başvuracağını bildirir. Yatırılan her hasta ile doğrudan bağlantısı bulunan psikiyatr, hekim ve hemşirelerin bir form doldurmasını, hastalara 1 ile 10 arasında puan vermesini, sahte hasta olduğundan kuşkulandığında, 1 ya da 2'yi işaretlemesini ister.

Üç ay sonra Rosenhan, yatırılan 193 hastayla ilgili formları inceler. Hastalardan 41'i, değerlendirmeyi yapanların en az biri tarafından "kesinlikle sahte hasta"dır. 19'u, birden fazla psikiyatr ve sağlık personeli için "sahte hasta olabilir".

Halbuki, deneyin sürdüğü üç ayda başvuran hastaların hiçbiriyle Rosenhan'ın ilgisi yoktur, bir başka deyişle, aralarında "sahte hasta" numarası yapan, onun bildiği kimse yoktur.

Rosenhan, ünlü makalesinde sorar "İkiden fazla psikiyatri uzmanının normal zannettiği, buna rağmen kliniğe yatırılan 19 kişi, gerçekte normal miydi, yoksa akıl hastası mı? Hiçbir zaman bilemeyeceğiz" ve "Şurası muhakkak ki" diye sürdürür, "Psikiyatri kliniklerinde, akıl sağlığı yerinde olanla, olmayanı ayıramadığımız apaçık ortada."

30 yıl sonra deneyi tekrarladı

Rosenhan'ın makalesi, ülkesini ayağa kaldırmış ve Amerikan Psikiyatri Birliği'nin, Akıl Hastalıklarının Ayırıcı Tanısında El Kitabı (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM) adlı rehberini üçüncü kez değiştirmesini sağlamıştır. Bilimsel gelişmeler doğrultusunda DSM III, 1994'te yeniden değişerek, DSM IV oldu,

şimdilerde DSM V üzerinde çalışılıyor, büyük bir olasılıkla Mayıs 2013'te kullanılmaya başlanacak.

Hukuk ve psikoloji profesörü Rosenhan, sadece akıl hastalıklarının tanısında kullanılacak kriterlerdeki değil, yargılamayı düzenleyen yasalara psikolojinin girmesi, jüri seçimlerinde bu bilim dalından yararlanılması gibi devrim niteliğindeki değişikliklere de önayak oldu. 80'ine yaklaşan Rosenhan, 34 yıldır Stanford Üniversitesi'ndeki öğretim üyeliğini sürdürmektedir.

Dört kuşağı inceledi

Harvard'dan psikoloji yüksek lisanslı, Boston'dan doktoralı Lauren Slater, Rosenhan deneylerinin bir benzerini, 30 yıl sonra tekrarladı. Dokuz farklı psikiyatri kliniğine başvurarak, ağır bir cismin yere düşerken çıkarttığına benzer sesler duyduğunu söyledi. Her birinde, "psikotik depresyon" tanısı kondu, tedavi için antipsikotik ve antidepresan ilaçlar verildi. Dr. Slater bu deneyimini bir kitabında anlattı. Şimdilerde, kendisini eleştiren psikiyatri uzmanlarına avukatı aracılığıyla cevap yetiştiriyor.

Üniversite öğrencisi Janice Egeland, 46 yıl önce Pennsylvania'daki bir piknikte, teknolojiyi reddeden, karasabanla tarım yapan ve dış dünyadan soyut yaşamalarıyla tanınan Amish topluluğuna mensup yaşlı bir kadına rastladı. Torununun kendisini kaygılandıran rahatsızlığı için "Siss im Blut" demişti kadın, atalarından miras Hollandacasıyla. Yani "Kanda yazılı". Kadının kalıtımla açıkladığı, Amish'ler arasında sıklıkla görülen o tarihte manik depresif, günümüzde bipolar bozukluk veya iki uçlu duygudurum bozukluğu olarak adlandırılan bir hastalıktı.

Egeland, altı laboratuvar ve 15 üniversitenin yer aldığı bir araştırma ekibi oluşturdu, ABD Sağlık Bakanlığı'nın fonlarıyla, dört kuşağı hayatta olan Amish ailelerini 20 yıl inceledi. 1987'de Science dergisinde yayınlanan bulguları, psikiyatri için bir dönüm noktası oldu: 11. kromozomun kısa kolu üzerindeki bir DNA bölgesi ile bipolar bozukluk arasında ilişki bulunmuştu. Psikiyatri ile genetiğin ilk buluşmasıydı bu ve baş döndürücü serüvenin başlangıcıydı. Egeland, halen Miami Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde psikiyatri ve halk sağlığı profesörü.

1990'da, Teksas Üniversitesi'nden Kenneth Blum'un alkolizmin genetik nedenleri olabileceğini bildiren çalışmasını sayısız araştırma izledi. Böylelikle DNA'ınızın, diğer birçok hastalıktaki gibi kimi davranış kusurlarının ortaya çıkışında payı bulunduğu kesinleşti.

Psikiyatri genetiği, hastalıkların ayırıcı tanı ve tedavisine mutlaka katkıda bulunacak. Belki de, psikiyatrinin tanı kriterleri değişecek. Farmakogenetik sayesinde hangi hastaya, hangi ilacın ne dozda verilmesi gerektiği anlaşılacak. Pek çok Türk üniversitesinde (Örneğin Atatürk, Edirne, Gaziantep, Hacettepe, İstanbul, Mersin, Pamukkale) bu alanda araştırmaların sürmesi, sonuçların uluslararası dergilerde yayınlanması gurur veriyor.

Şizofreni geni yok

Gazeteciler "şizofreni geni bulundu", "alkolizm geni bulundu", "bağımlılık geni bulundu", "kumar geni bulundu" şeklinde sansasyonel manşetler atmayı pek seviyor. Aslında bu genler, hiçbir zaman bulunmadı. Çünkü düşünce, davranış, duygu değişiklikleriyle kendini gösteren rahatsızlıklarda, "tek gen tek hastalık" hipotezi geçerli değil. Küçük bir değişikliğe uğramış onlarca, belki de yüzlerce DNA bölgesinin birbiriyle, ayrıca çevre koşullarıyla etkileşmesi sonucunda ortaya çıkıyorlar. Bu değişikleri hem annenin, hem de babanın taşıması durumunda, çocuğun hastalığa yatkınlığı artıyor, kısacası risk oluşturuyor. Neredeyse her hafta, risk oluşturabilecek gen bölgelerine yenileri ekleniyor. Özetle, şizofreni geni diye bir şey yok.

Ancak böylesi yanlış algıların sakıncaları olabilir. Bu dünya vatandaşları, hem genetik biliminin hem de psikiyatrinin defalarca kötüye kullanıldığına tanık oldu. İkisi bir araya gelince, insan haklarının rafa kaldırıldığı rejimlerde, nasıl bir tehlike oluşturabileceğini size bırakıyorum. Umarım günün birinde DNA'ınız incelenip "şizofreniye yatkın", "alkolizme yatkın" diyerek derdest edilmeyiz.

Psikiyatri ile genetiğin aşkı

Psikiyatri bugünlerine gelirken anatomi, fizyoloji, patoloji, histoloji, farmakoloji, halk sağlığı, fizik, kimya, biyoloji, istatistik, ayrıca psikoloji ve sosyoloji alanlarında çalışanlardan destek aldı. 1990'lardan itibaren bu

orduya genetikçiler de katıldı ve sanırım, önemli farklar yaratacaklar. Bu farkı yaşayabilmek için biraz sabır gerekiyor. Çünkü bir yandan insan genomunu oluşturan DNA'nın 3 milyar yapıtaşının bir uçtan diğerine taranması hızlanıp ucuzlamalı, diğer yandan DNA'nın henüz ne işe yaradığı bile bilinmeyen yüzde 90 kadar oranındaki kısmının sırları aydınlatılmalı. "Sabrın sonu selamettir" denir. Aslında, psikiyatri ile genetiğin buluşması bile, ders alınması gereken 20 yıllık bir sabrın öyküsüdür.

Sen de haklısın!

Hani Nasreddin Hoca'nın kadılık yaptığı bir fıkra vardır. Hem şikâyetçi olanı, hem de suçlananı haklı bulduğu, "Hocam bunlardan biri haksız olmalı" diye eleştiren yardımcısına "Sen de haklısın!" dediği. Kimi bilirkişi raporları karşısında, benzer duruma düşülür.

Gazetelerden okuduğum kadarıyla, bir avukat hanım 2000 yılında eşinden boşanmış ve babasının yanına yerleşmiş. Beş yıl sonra baba, "ruh hastası" diyerek, kızından şikâyetçi olmuş. Avukat hanım, Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne götürülmüş, kimi kaynaklara göre üç günde sağlam raporuyla taburcu edilmiş, kimilerine göre, görüş bildiren dokuz doktordan bazıları "paranoyak", bazıları "paranoid şizofren" olduğunu belirterek başka bir hastaneye sevk edilmesi gerektiğini kaydetmiş (basınımızdaki bilgi kirliliğine dikkatinizi çekerim).

Baba bu kez vasi tayini davası açmış. Mahkeme, kızını Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu'na sevk etmiş. Gözlem İhtisas Dairesi ile 4. İhtisas Kurulu raporları farklı gelmiş, bunun üzerine mahkeme, çelişkinin giderilmesi için, Adli Tıp Genel Kurulu'na görüş sormuş.

Genel Kurul, avukat hanımın "Akıl hastası olduğuna, cezai ehliyeti olmadığına ve vasi tayini gerektiğine" 22'ye karşı 25 oyla karar vermiş. Avukatın avukatları dosyayı, 27 Ağustos 2008 günü ebediyete intikal eden psikiyatr Dr. Kriton Dinçmen'e götürmüşler. Dinçmen, akıl sağlığının tam olduğunu belirtip "vasi ya da müşavir" tayinine gerek olmadığını bildirmiş. Mahkeme, Dinçmen'in raporunu dikkate almış. Dinçmen de, Adli Tıp Kurumu'nun verdiği raporu sert şekilde eleştirmiş, raporu verenlerin çoğunun öğrencisi olduğunu belirtip "Adli Tıp bilimsel

ağırlığı taşıyamıyor" demiş. (Belki dememiştir de, gazeteciler öyle yorumlamıştır).

Raporlararası çelişki yeni değil

Dr. Dinçmen, Türkiye'de adli psikiyatrinin kurucularından biri kabul edilir. Hatta, bir zamanlar onun başkanı olduğu Adli Tıp Kurumu'nun 4. İhtisas Kurulu'nun şimdiki başkanı, genç kuşağın ustalarından Prof. Dr. Gökhan Oral, İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı'nca kaleme alınan altı ciltlik Adli Tıp kitabının adli psikiyatri bölümünde, bu gerçeği açıkça kaydeder.

1961-1965 arasındaki ABD deneyiminden sonra, 1982'ye dek İstanbul Bakırköy Akıl Hastanesi'nde klinik şefliği yapan Dinçmen, 1982-1994 arasında Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulu Başkanı'ydı. Aynı yıllarda Gözlem İhtisas Dairesi'nin başında, 1997'de aramızdan aynlan, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dali'nin kurup 34 yıl başkanlığını yapmış bir başka duayen, Prof. Dr. Ayhan Songar vardı. Babam Prof. Dr. Şemsi Gök, kurumun başkanıydı. Ben de üniversitedeki görevlerime paralel olarak kurumun Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi başkanlığını yürütmekteydim.

Babamın, akşamları incelemek ve imzalamak üzere eve getirdiği dosyalar arasından birinin, Dinçmen ile Songar arasındaki ya da bir başka hastanenin verdiği raporla onlarınki arasındaki çelişkinin giderilmesi için Adli Tip Genel Kurulu'na sevk edilen bir dosya olması hiç de istisna değildi.

Genel Kurul, bugünkü gibi o gün de, kâh birinin, kâh diğerinin ya da kurum dışındaki uzmanların görüşüne katılır, kararlarını kimi zaman oy birliğiyle değil, oy çokluğuyla alır, mahkemeler de tıpkı avukat hanımın davasındaki gibi, delilleri serbestçe takdir eder ve karar verirdi. Babalık tayini ya da eroin analizi gibi, iki kere ikinin dört olması gerektiği durumlarda bile laboratuvarlar arası farklılıklar gözlenir. İnsan beyninin düşünce, davranış, duygu değişikliklerinin labirentleri arasında yol bulan psikiyatri uzmanlarının, zaman zaman farklı sonuçlara varması garipsenmemeli.

Canımızla oynayan sahtekârlar

İstanbul'da henüz Boğaziçi Köprüsü'nün olmadığı zamanlarda, Avrupa yakasından Kadıköy yakasına geçmek için Kabataş'ta araba vapuru kuyruğuna girerdik.

Bayram sabahları bekleyiş, beş altı saati bulurdu. Yan yana dizili araçlar arasında, kutu benzeri çantalarında ünlü saat markalarının sahtelerini satan seyyar satıcılar dolaşırdı. Bir bayram günü babam, annesine bir Movado almıştı da, saat daha karşı kıyıya geçemeden durmuştu. Meğer içindeki düzenek öyleymiş.

Geçen sürede, durum bütünüyle değişti. Artık Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'un Çin mahallesinden ya da bir İstanbul hanından aldığınız Rolex'ler, Cartier'ler yıllarca aksamadan çalışıyor. Değişen çok önemli bir şey daha var: Bundan 20 yıl önce, dünya gümrüklerinde ele geçen ürünlerin yüzde 70 kadarı, lüks tüketim mallarının sahteleriyken, şimdilerde yakalananların sadece yüzde biri lüks. Kalanı fermuar, pil, mürekkep, çöp torbası, oyuncak, fren balatası, hatta uçak parçası. Kısacası artık alınan ve satılan her şeyin sahtesi var. Bu yüzden, İtalya ve Estonya sadece sahtekârları değil, sahte ürünü bilerek alam da cezalandırıyor. Fikri ve sınai hak ihlallerini ciddi biçimde soruşturan ülkelerde, piyasaya, yakalandığında cezası daha az olduğundan, sahteler değil, orijinali andıran taklitler sürülüyor.

Sahte insülinden ölen var

Aslına bakarsınız, sahte mal kaçakçılığı, uyuşturucu madde kaçakçılığından daha fazla gelir getiriyor. Avrupa piyasalarında bir kilo korsan CD'nin fiyatı 3000 Avro'yken, bir kilo esrar, ancak 1000 Avro'ya satılıyor. Üstelik korsan CD yüzünden alınacak ceza da daha az. Örneğin, Fransa'da sahte mal satan, iki yıl hapis yatıp 150 bin Avro para cezasıyla kurtulurken, uyuşturucu kaçakçısı 10 yıl hapse, 7.5 milyon Avro para cezasına mahkûm edilebilir.

Kolombiyalı Marksist isyancıların sahte CD ve sigara gelirinden yararlandığı ortaya çıkmıştı.

Ülkeler, sahtekârlıkla mücadeleyi genellikle bu gerekçelere dayandırarak sürdürmeye çalışıyor. Halbuki çorbanın, çayın, kahvenin, alkollü alkolsüz her türlü içeceğin, şampuanın, saç boyasının, diş macununun ve daha önemlisi çocuk maması, kalp pili, meme implantı ve kontakt lensin sahtesi var. Bir ülkenin ekonomisi, vatandaşlarını ilgilendirir elbette, ama kendisinin ve yakınlarının sağlığı daha önemlidir. Sahteciliğin halk sağlığı boyutu, yeterince dile getirilmiyor.

Hele ilaçların durumu korku verici. İmalatçıların, gümrük ve güvenlik personellerinin olağanüstü gayretine rağmen sahte, bozuk, taklit ilaçların piyasaya girmesi engellenemiyor. Halbuki, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre satışa sürülen ilaçların onda biri sahte. Bu oran Meksika'da yüzde 40'a, Sağlık Bakanlığı İlaç Kontrol Müdürü Profesör Dora Akunyili'nin kız kardeşinin bile sahte ensülinden öldüğü Nijerya'da yüzde 80'e ulaşıyor. İnternet üzerinden satılanların ise, yarısı sahte ve bunlar genellikle Hindistan, Mısır ya da Çin'de üretiliyor.

Sahte Viagra her yerde

Pfizer firmasının erektil disfonksiyon, yani sertleşme bozukluğunun tedavisi için ürettiği, sildenafil etkin maddeli Viagra, 1998'de piyasaya çıkmıştı. Bunu, 2002'de Lilly'nin tadalafil etkin maddeli Cialis'i, 2003'te de Bayer'in vardenafil içeren Levitra'sı izledi. Etki mekanizmaları aynı olan bu ilaçlar, cGMP (çembersel guanozin mono fosfat) adındaki bir molekülün parçalanmasını engeller, bunun sonucunda penise kan akımı artar.

Piyasaya sürüldükleri andan itibaren, özellikle Viagra’nın sahteleri hem internette hem de Singapur'dan İstanbul'a, Oslo'dan Nairobi'ye dünyanın dört bir yanındaki irili ufaklı birçok kent ve kasabanın eczane ve ecza depolarında bulunmaya başlandı. Türkiye halen, "sahte Viagra cenneti" olmayı sürdürüyor ve internet üzerinden sahte satışlarda Meksika ile yanşıyor.

Bir süredir üreticiler, hologram ve RFID (radio fequency identification) radyo frekanslı kimliklendirme gibi teknolojilerle sahteciliğe karşı mücadele ediyor. IBM şirketi, üreticiden depolara, oradan satış noktalarına ve tüketiciye kadar uzanan zincirin izlenebileceği ePedigree adlı yazılımla destek veriyor. Hatta gümrük personelinin ve polis

memurlarının ilaç ambalajlarım açmadan, içindekilerin orijinal olup olmadığını belirleyeceği, taşmabilir boyutlarda, makul fiyatlarda ve kullanımı basit FTIR ve Raman spektroskopları geliştiriliyor. Bu gayretler birkaç yıl içinde meyvelerini verecek.

İçinde amfetamin var

Orijinal Viagra tabletleri, baklava şeklinde ve mavi. Bir yanlarında yanında Pfizer, diğer yanında dozuna göre VGR25, VGR50 ya da VGR100 yazar, iç kısını beyazdır. Cialis'ler badem şeklinde sarı tabletlerdir. Sadece bir yüzlerinde CIO ya da C20 yazılıdır. İç kısımları beyazdır. Bunların sahtelerim, kimi zaman sadece dış görünüşünden bile fark etmek mümkündür. Ancak son yıllarda ele geçenler, dikkatli bir tüketicinin dahi gözünden kaçabilecek kadar aslına uygun.

Sahte Viagra'ların bazıları, olması gerekenden daha az etkin madde içeriyor. Bazılarında ise hiç etkin madde yok, sadece kireç ya da şeker içeriyor. Bazılarında ise, kinin, kafein, amfetamin, yohimbin, gama amino bütirik asit veya kloramfenikol gibi maddeler var. Bunların baş dönmesinden ölüme varacak geniş bir yelpazede yan etkilerinin olabileceği unutulmamalı. Bilindiği gibi amfetamin, aralarında ekstazinin de bulunduğu bir dizi uyarıcıya verilen addır ve ciddi psikolojik bağımlılık yapar. Yohimbin ise, Pausinystalia yohimbe ağacının kabuklarından elde edilir, bazı Afrika kabileleri afrodizyak olarak kullanmıştır. Ancak ne bunun ne de amfetamin'in Viagra benzeri bir etkisi var.

Zaman zaman gazetelerimizde yakalanan sahte viagra tabletlerine ilişkin haberler yer alıyor. Toplum, bunların piyasa değeri konusunda bilgilendiriliyor ama, içerisinde ne bulunduğunu öğrenemiyor. Analiz sonuçlarının paylaşılması, caydırıcılığı artırır kanısındayım.

Piyasada Viagra'ya hiç benzemeyen, ancak içinde etkin maddesi sildenafil bulunduğu iddia edilen taklitleri de bulunuyor. Genellikle Hindistan ve Çin'de üretilen bu ürünlerde de, ciddi yan etkileri olan maddelere rastlanabiliyor.

Bağımlılık ilacındaki eroin

Buprenorfin, morfinden 25-40 kez daha güçlü bir ağrı kesici olmanın yanı sıra, son 15 yıldır, İran da dahil, dünyanın birçok ülkesinde, eroin bağımlılarının tedavisinde başarıyla kullanılan maddelerden biri. Son yıllarda, buprenorfin içeren Subutex, Temgesic ve Bunsegic adlı preparatların tedavi dışı kullanımı giderek artıyor ve bu ilaçların bağımlıları oluşuyor. Örneğin, Fransa'da üretilen, Subutex'in yüzde 20-25 kadarı, başta İskandinav ülkeleri olmak üzere yasadışı uyuşturucu piyasalarına kayıyor. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Kurulu olarak, 2006 raporumuzda bu konuya dikkat çekmiş, anılan ilaçların kötüye kullanımının engellenmesi için önlemlerin artırılmasını talep etmiştik.

Ancak sorun bununla bitmiyor. Talep olan her meta gibi, buprenorfinli ilaçların da sahteleri yapılıyor. İran Adli Tıp Kurumu Toksikoloji Bölümü'nden Mansoor Faryadi'nin bulguları tüyler ürpertici. Tahran karaborsasında el konan sahte Temgesic ve Bungesic'lerin hepsinde eroin ve asetilkodein bulduklarını bildiriyor. Asetilkodein, yasadışı eroin imalatı sırasında oluşan bir ara üründür ve eroinle kullanıldığında ölüm riskini artırır. İran piyasasında yaygın biçimde bulunan eroinli sahte ilaçların, Türkiye'ye girmesi an meselesi. Güvenlik birimlerinin, toksikolojik analiz yapanların, buprenorfine yasadışı yollarla ulaşmaya çalışanların dikkatini çekmek isterim.

600 milyar dolarlık pazar

Tam hesaplanamamakla birlikte, Interpol'e göre küresel ticaretin 600 milyar dolara varan kısınını oluşturan sahtecilik, korsanlık ve taklitçilik çok büyük vergi kayıplarına yol açar, bu yüzden ülke ekonomilerini olumsuz etkiler, yüz binlerce kişiyi işsiz bırakır, hatta terörizmi finanse eder. Örneğin, Lübnan'da ele geçen piyasa değeri 1,2 milyon dolarlık sahte fren balataları ve amortisörlerin Hizbullah'a ait olduğu anlaşılmış, Kuzey İrlanda ile Kolombiyalı Marksist isyancıların sahte CD ve sigara gelirinden yararlandığı ortaya çıkmıştı.

Moskova'daki parfümler nereden geliyor

Moskova'da, büyük bir alışveriş merkezindeyiz. Parfümlerin satıldığı bölümde rengârenk ambalajlar dizili. Fiyatları, Avrupa piyasalarındakini

üç aşağı beş yukarı tutuyor. Yanımdaki bir meslektaş, Dior'un Fahrenheit adlı erkek kokusunu anyor. "Havaalanından alırsın, çok daha ucuza gelir" diyorum. "Aeroflot'la Delhi'ye uçuyorum" diyor. "Çıkışta bulamazsam, elim boş dönmek zorunda kalırım." Fiyatına bakıyoruz, garibine gidiyor. "Piyasadakinin yarı fiyatına" diyor ve ekliyor "Fahrenheit ambalajım iyi tanırım, bu orijinal. Üstelik burası sıradan bir mağaza değil." Israrım üzerine, yaklaşan tezgahtara soruyor "Afedersiniz, bu Fahrenheit gerçek mi?" "Tabii ki değil" diye yanıtlıyor kız sırıtarak. "Türkiye'den geliyor." Başımdan aşağı kaynar sular dökülüyor.

Rusya İçişleri Bakanlığı Ekonomik Suçlar Müdürlüğü GUBEP'in verilerine göre, Moskova'da satılan parfüm ve kozmetik ürünlerinin yansı sahte. Neyse ki, tamamı Türk malı (!) değil. Örneğin bundan bir süre önce, Moskova'daki ünlü bir mağazada, farkında olmadan, 18 ay boyunca sahte kozmetik satıldığı ortaya çıkmış, italyan ve Fransız asıllarından ayırt edilemeyecek ambalajlardaki ruj, rimel ve tırnak cilalarını, Arap ve Afrikalılardan oluşan bir örgütün, Moskova ve yakmlarındaki imalathanelerde, Tacik ve Özbek kaçaklara ürettiği anlaşılmıştı.

Gelin görün ki, 2007 Eylülü'nde, İstanbul Emniyeti'ne bağlı mali suçlarla mücadele ekiplerinin Bahçelievler, Eyüp ve Zeytinburnu'nda üç ayrı sahte parfüm imalathanesi ile bunların kutu ve etiketlerini basan matbaayı bulması, binlerce şişe parfüm, kutu ve etikete el koyması, 2009 yazında yine İstanbul'un İkitelli Organize Sanayi Sitesi'ndeki bir adreste 2 bin 300 adet sahte parfüm, 810 boş parfüm şişesi, iki parfüm dolum makinesi, bir kapak sıkıştırma, bir sıkma makinesi, yedi bidon esans ve 19 bidon alkol ele geçirmesi, bu sahtekârlık alanındaki ünümüzün boşuna olmadığım kanıtlıyor.

Son örneklerden biri 2010 ilkbaharında yaşandı. Macaristan'da, Romanya'nın Artand sınır kapısından bu ülkeye giriş yapan bir Türk TIR'ında piyasa değeri 600 milyon forint (3 milyon dolar) olan 39 bin adet sahte parfüm yakalandı.

Hintli dostum, sahte Fahrenheit parfümünü, orijinal sanmıştı. Zaten, parfüm ve kozmetik müşterisi için, sahte ürünün fiyatı dışında neredeyse hiçbir ipucu bulunmadığı da, bir gerçek. Hem ambalajı hem de ürünün görünümü, rengi ve kokusu aslınınkiyle çok benzeşir. Aynca, pek çok kişi, zaten sahte olduğunu bile bile alır. Sahte parfüm, kolonya, şampuan,

krem, ruj, rimel gibi ürünlerin, hiçbir denetimden geçmediği, ciltte sivilcelenme, yanma, kızarma, gözde sulanma, batma gibi çok ciddi zarar verici etkileri olabileceği ya bilinmez ya da önemsenmez.

Başkanın sahtesi TV'nin başını yedi

Otel odasına girdiğimde yaptığım ilk iş, televizyonu açmak olur. Bir Asya ülkesindeki otelde, bir yandan eşyalarımı yerleştiriyor, ara sıra zaplayarak bir haber kanalı bulmaya çalışıyordum ki, Pakistan devlet başkanı Pervez Müşerrefi görür gibi oldum. Bir an için, "Koskoca Müşerref, nasıl olur da program sunuculuğu yapar?" diye geçti aklımdan. Ona çok benzeyen birinin olduğunu anlamam fazla sürmedi.

Daha sonra Pakistanlı bir dostumla konuştum. Programı sunan kişinin Vajihuddin Han adlı bir komedyen olduğunu öğrendim. Meğer Geo TV yapımcılarından biri, Karaçi'nin Alaaddin Parkı'nda, ailesiyle piknik yaparken rastlamış ona. O sıralar, Vajihuddin devlet memuruymuş. Yapılan teklif öylesine cazipmiş ki, hemen istifa edip "Hum Sab" adlı siyaset programını sunmaya başlamış.

Vajihuddin'i ekranda görünce, benim gibi "Başkan Müşerref' sanan yoktur sanırım. En azından, Pakistanlı yoktur. Ancak, sokakta görenlerin etrafım çevirdiğini, imza almaya ya da şikayetlerini dile getirmeye çalıştığını biliyorum. Demek ki, Vajihuddin'in "aldatma yeteneği" ya da eski yasalarımızda yer alan deyimiyle "iğfal kabiliyeti" var. Topluma "zarar verme" yani "ızrar kabiliyeti" var mı bilmem ama, çalıştığı Geo TV'ye zarar vermiş olması mümkün. Çünkü, Pakistan'daki sıkıyönetim sırasında kapatılan diğer tüm TV kanalları açıldığı halde, Geo TV uzunca bir süre sessiz kaldı.

Toprağa kulak verin

Kimimiz için sonsuz uykunun mekânıdır, kimimiz için sadece mineral ve organik maddeden oluşan bir malzeme. Suçlu peşinde koşanlar için, çok değerli bir delildir, diğer tüm deliller gibi, sessizce sesinin duyulmasını bekleyen.

Terzi bayan Eva Disch, Frankfurt yakınlarındaki bir fasulye tarlasında, kendi başörtüsüyle boğulduğunda mevsim sonbahardı.

Bedenin yanı başında, çamurun içinde bir mendil buldular. Biri, burnunu silmişti mendile. "Mutlaka katilin mendilidir, üstelik sümüğün içinde küçük siyah parçacıklar var. Elbet inceletecek birini buluruz" dediler ve alıp gittiler. İşte, bundan tam 104 yıl önce, Eva Disch'in katilinin mendili, kimyacı Georg Popp'un beyaz fayanslı tezgâhının üzerine böyle geldi.

Popp, sümüğün içinde kömür parçacıkları, tütün kırıntıları ve magnezyum silikat tanecikleri buldu. Polisin şüphelendiği maden işçisinin tırnaklarının altında kömür ve magnezyum silikata, burun deliklerinde tütün kırıntılarına rastladı. Adamın pantolon paçasındaki kurumuş çamurun alt tabakası, cesedin bulunduğu tarlanın toprağına, üst tabakası ise, olay yeri ile evi arasındaki yolun toprağına tam olarak uyunca, Karl Laubach tutuklandı.

Polisler mendili almasaydı, mendil kimyacı Georg Popp'u bulmasaydı, Popp'un da aklına toprak analizi gelmeseydi, Kari Laubach cezasını yine çeker miydi bilinmez. Ancak adli bilimlerle ilgilenenler, Popp'un toprak analizini, yanlış yere, adli jeolojinin bilinen ilk uygulaması diye överler.

Hatta Popp sayesinde, Sir Arthur Conan Doyle'un bir rüyasının daha gerçekleştiğini ileri sürer ve onun 1887'de yayınladığı Kızıl Dosya (A Study in Scarlet) adlı öyküsünde, hayali dedektifi Sherlock Holmes'e, paçalardaki çamur lekelerinden, pantolon sahibinin Londra'nın nerelerinde gezindiğini buldurduğunu anlatırlar.

150 yıldır pek bir şey değişmemiş

Conan Doyle'un, delillerin incelenmesinde başvurduğu bazı yöntemlerin, evvelce hiç akla gelmemiş olduğu muhakkak. Ama, toprak analizi için bunu ileri sürmek doğru değil. Çünkü, Conan Doyle'un Edinburgh Tıp Fakültesi öğrencisi olduğu yıllarda, Dr. Alfred Swaine Taylor'un, 1865'te yayınlanan Adli Tıbbın Teori ve Pratiği adlı ders kitabı okutuluyordu ve kitapta, toprak sayesinde aydınlatılmış bir cinayete de yer verilmişti. Taylor, 1857'de, hendeğe atılmış şekilde bulunan kadının katilinin, Snipe adındaki şüphelinin paçalarından alman çamur lekeleriyle kanıtlandığını anlatır. Taylor, katilin adını belirtir de, öldürülen kadının kim olduğundan söz etmez. Anlaşılan 150 yıldan bu yana pek bir şey değişmemiş. Kadının adı, bugün de yok!

Aradan geçen 150 yılda jeoloji, Türkiye de dahil olmak üzere, sayısız suçun aydınlatılmasında kullanıldı. Ancak kanımca hiçbiri, Time dergisine kapak olmuş efsanevi polis Enrique "Kiki" Camarena Salazar'ın katillerinin bulunması ve buna bağlı olarak yürütülen başarılı narkotik operasyonlarındaki kadar kilit bir rol üstlenmedi.

Efsane narkotikçi buharlaşıyor

7 Şubat 1985 Perşembe günü, öğleden soma saat tam 14'te, 37 yaşındaki Enrique (Kiki) Camarena, hizmet tabancası ile brövesini çalışma masasının çekmecesine koydu, karısı Mika ile buluşmak üzere konsolosluğun yan kapısından, Libertad Caddesi'ne çıktı. Aracını önüne park ettiği Camelot lokantasına doğru yürümeye başladı. Alışılagelmişin aksine, etrafta pek kimse görünmüyordu. Büyük bir olasılıkla, Camarena ya bu durumu fark etmedi ya da Guadalajara kentinin sokaklarını ısıtan güneşten korunmak isteyen Meksikalıların, öğle tatillerini uzatmalarına yordu. Yoksa, kendisine pusu kurulduğundan kuşkulanacak kadar deneyimliydi. Bir süre önce, kentin sokaklarında dolaşırken kaçırılan iki Amerikalı turistin, Albert Radelat ve John Walker'in başına gelenleri unutmuş olamazdı.

Aracına birkaç metre yaklaştığında, elindeki uzaktan kumandayla önce alarını devreden çıkarttı, sonra kapı kilitlerini açtı. Tam binecekti ki, etrafını beş kişi çevirdi. Onu, karga tulumba bej renkte bir Volkswagen Atlantic'in içine ittiler ve hızla uzaklaştılar. Ajan Camarena'yı bir daha canlı gören olmadı.

Kiki'yi neden kaçırdılar

Kiki Camarena, Amerikan Konsolosluğu'nda, yine ABD Adalet Bakanlığı'na bağlı uyuşturucuyla mücadele ajansı DEA'in personeli olarak görev yapıyor, muhbirleri aracılığıyla elde ettiği bilgiyi Meksikalı yetkililerle paylaşıyor, hatta narkotik operasyonlarına eşlik ediyordu. Kaçırılmasından üç ay kadar önce askerlerin, kaçakçı Rafael Caro Quintero'nun El Búfalo çiftliğine düzenlediği baskın, bunların son örneğiydi. ABD'ye gönderilmek üzere hazırlanan birkaç ton esrara el konmuş, malın sahibi baskın sırasında çiftlikte bulunmadığından yakalanamamıştı. Camarena, kaçakçı Caro Quintero da dahil olmak üzere, Meksika'nın belli başlı uyuşturucu kaçakçılarının polis, ordu ve hükümet yetkilileriyle bağlantıda olduğuna inanıyordu. Bu faaliyetlerinin onu hedef haline getirmesi doğaldı.

Bir pilot kaçırılıyor

Camarena'nın kaçırılışından birkaç saat sonra, Guadalajara Havaalanı yönünde ilerleyen bir aracın önü kesildi ve sürücüsü kaçırıldı. Kaçırılan Alfredo Zavala Avelar, Meksika Tarım Bakanlığı'nın bir pilotuydu. Ancak sıradan bir pilot değildi. Birçok operasyonda, Camarena ya da diğer DEA mensuplarını taşıyan helikopterleri kullanmıştı.

Her iki kaçırma olayının soruşturması, Meksika federal adli polis teşkilatından komutan Jorge Armando Pavón Reyes'e verildi. Ertesi sabah Guadalajara savcısı, kaçırmalardan aynı kişinin, uyuşturucu baronu Caro Quintero'nun sorumlu olduğunu düşündü ve tutuklanmasını emretti.

Polis kaçakçıyla ortak

24 saat geçmeden, Caro Quintero, tümü silahlı ve sahte polis kimlikli altı adamıyla birlikte Guadalajara Havaalanı'na geldi. Özel uçağına binmesi önce engellendi, o sırada 60 polis memuruyla birlikte alanda bulunan komutan Pavón Reyes ile baş başa görüştükten soma uçuş izni aldı ve bilinmeyen bir yöne doğru hareket etti. Caro Quintero'nun,

Meksika'yı terk etmek için, komutana 60 milyon peso'luk (o tarihte 265 bin dolar) bir çek verdiğini henüz kimse bilmiyordu.

Şubat ayı boyunca Meksika polisi, ajan ile pilotu ölü ya da diri bulmak amacıyla birçok ev ve çiftliğe operasyon düzenledi. Sonuçsuz kalan bu uğraşlar boyunca Amerikalılar, siyasi baskılarının dozunu giderek artırdılar, hatta Meksika'yı ekonomik yaptırımlarla tehdit etmeye başladılar.

Mart başında komutan Pavón Reyes, imzasız bir ihbar mektubu aldığını bildirdi. Ajan ile pilotu Bravo çetesi kaçırmış, öldürmüş ve çetenin Guadalajara'nın 70 kilometre kadar güneydoğusundaki çiftliğine gömmüştü. Komutan Pavón Reyes, 100 kadar polisle çiftliği bastı, çıkan çatışmada bir polis memuru ağır yaralandı, çetenin mensuplarının tamamı öldürüldü.

Komutan, gün boyunca çiftliğin altını üstüne getirtti, cesetleri bulamadı ve bu duruma pek şaştı. Neden mi? Çünkü Camarena ile Zavala'yı aslında Bravo çetesinin kaçırmadığını gayet iyi biliyordu. Bir taşla birkaç kuş vurmayı hayal etmişti. Bir yandan bağlantıda olduğu kaçakçı dostlarını rakiplerinden, yani Bravo çetesinden kurtaracak, diğer yandan cesetleri bularak Amerikalıları memnun edecek, üstelik çete mensuplarının tümü ölünce, soruşturma da bitecekti. Çetenin kökünü kurutarak işin bir bölümünü halletmişti ama, cesetleri gömülü olduğu La Primavera Parkı'ndan çıkartıp, Bravo'ların bahçesine getirip gömecek adamın işi yarım bırakacağını ve onları yol kenarına atacağım hiç hesaba katmamıştı.

Ertesi günü, köylünün biri polisi aradı ve Bravo çiftliğine 800 metre uzaklıkta, karayolunun yan tarafındaki hendeğin içinde, beyaz naylona sarılı iki büyük cisim gördüğünü söyledi. Elleri ayaklan iple bağlı, yan çürümüş iki erkeğin cesetleriydi bunlar ve hemen yakınlardaki bir hastanenin morguna götürüp otopsi yaptılar. Daha sonra, Kadavra 1 ve 2 diye işaretlenen cesetler başka bir morga nakledildi ve kesin teşhis için ABD konsolosluğuna haber verildi.

Başka yere gömülmüş

7 Mart 1985 günü, aralarında silahlı kuvvetler mensubu bir patologun da bulunduğu FBI kriminalistlerinden oluşan kalabalık bir ekip Meksika'ya geldi. Artık ileri derecede çürümüş Kadavra l'in parmak

izlerinden Camarena'yı, Kadavra 2'nin dişlerinden pilot Zavala'yı teşhis ettiler. Beden ve başlarındaki yaralara, künt cisim darbelerinin yol açtığı anlaşıldı.

FBI elemanları, giysileri, el ve ayakları bağlamakta kullanılan ipleri ve beyaz naylonları götürmek istedilerse de, bunlardan sadece birer "örnek" alınmasına izin verildi. Bu sırada Amerikalılar, giysilerle naylonlar üzerindeki toprak kalıntılarının aynı olmadığını fark ettiler ve hem cesetlerin bulunduğu yol kenarından, hem de komutan Pavon Reyes'in yerle bir ettiği Bravo çiftliğinden, toprak örneği almakta ısrar ettiler.

Ertesi akşam, ajanlarının cesedi ve bir torba dolusu delille ülkelerine döndüler. Çıkacak laboratuvar sonuçları, ne kadar dikkatli olduklarının kanıtıydı. Cesetlerin üzerindeki toprak, ne naylonun, ne karayolunun, ne de çiftliğin toprağına benziyordu. Camarena'nın bambaşka bir yerde öldürüldüğü, gömüldüğü, bir süre sonra topraktan çıkartılıp naylona sarıldığı, sonra yol kenarına atıldığı kesindi. 150 yıllık ipucu, toprak, bir kez daha işe yaramıştı.

Polisler tutuklandı, deliller toplandı

Amerikan hükümeti kaygılarını Meksikalı yetkililere bildirince, federal polis teşkilatının birçok personeli sorgulandı, komutan Pavon Reyes açığa alındı, 11 polis tutuklandı, ileri gelen uyuşturucu çetelerinin peşine düşüldü, hatta uyuşturucu baronu Caro Quintero ve adamları, Kostarika'da yakalandı ve Meksika'ya iade edildi. Oldukça sert sorgular sırasında, Camarena'nın kaçırıldıktan sonra, Quintero'nun "881 Lope de Vega" adresindeki malikanesinde tutulduğu öğrenildi. Delil toplamak üzere, FBI'ın bir ekibi yine Meksika'ya geldi. Bir hafta önce duvarları boyanmasına rağmen, iki katlı malikâne ve bahçesindeki "konuk evi'nden beş torba delil toplayarak geri döndüler.

Taban ile duvarın bitiştiği yerde Camarena'nın saç telleri, süpürgeliğin arkasında kanı, ayrıca el ve ayaklarının bağlandığı ipin bir parçası bulundu. Malikânenin bir yatak odasında, saç teli ile giysisinin lifleri ele geçti. Bir çardağın altında, ajanın kaçırılmasında kullanılan Volkswagen Atlantic araç, içinde de saçları ve kanı bulundu. Böylece, Camarena'nın

kaçırıldıktan sonra, burada dövülüp öldürüldüğü kesinlik kazandı, ancak bu bahçedeki toprak da, cesedinin üzerindekilerle örtüşmüyordu.

Her yakaladığı uyuşturucu çetesi mensubunu günlerce sorgulayan Meksika polisi, bu arada, Camarena ile pilotun kaçırılışından çok önce ortadan kaybolan iki Amerikalı turistin, kentin varoşlarındaki La Primavera Parkı'na gömüldüğünü öğrendi. 1985 Eylülü'nde, parkı kazmaya başlayan FBI timleri, sadece turistlerin kalıntılarına ulaşmakla kalmadılar, parkın iki metre kadar derinliğinden aldıkları toprak örneklerini kriminal laboratuvarlarına gönderdiler. Toprak, Camarena ve pilotun giysileri üzerindekilerle bire bir örtüştü.

Çete reisi Amerikan kodesinde

Amerikalılar, bir toprak analiziyle başlayan ve çorap söküğü gibi birbirini izleyen çalışmaları sayesinde, ajanlarının nasıl kaçırılıp nerede, kimler tarafından sorgulandığını ve öldürüldüğünü, nereye gömüldüğünü buldular ve daha da önemlisi, Meksika polisinin uyuşturucu kartelleriyle bağlantısını ortaya çıkarttılar. Sonunda üçü polis, dokuz Meksikalıyı, ajanlarının ölümünden sorumlu tuttular. İkisi dışında diğerlerini gıyaplarında yargıladılar ve 20-40 yıl arası hapis cezasına çarptırdılar.

DEA'in Meksika irtibat görevlisi Enrique "Kiki" Camarena Salazar ölmeden önce, uyuşturucu arzıyla mücadele eden profesyonellerin çok takdir ettiği bir elemandı. Ölümünden sonra, uyuşturucu kullanımıyla mücadele eden milyonlar için de bir sembol haline geldi. Günümüzde bile, ABD'de Ekim ayının ilk haftasında yürütülen uyuşturucuyla mücadele etkinliklerinde, küçük çocuklar yakalarına taktıkları kırmızı kurdelelerle onu anıyorlar.

Ajanı öldüren çetenin elebaşısı Miguel Caro Quintero 1992'de Meksika'da yargılandı, ancak cinayetle doğrudan bağlantısı kanıtlanamadığından serbest kaldı. Uzun yıllar DEA'in "arananlar" listesindeki yerini korudu. Kıvırcık siyah saçlı, posbıyıkh resminin altında, takma adları, boyu, kilosu ve son görüldüğü kentler yer aldı. En altta da "Dikkat silahlı ve tehlikelidir, görürseniz yakalamaya kalkışmayın, hemen 1-877-926-8332'yi ya da en yakın DEA bürosunu arayın, ödül verilecektir" yazılıydı.

Caro Quintero, 10 yıl kadar sonra 2001'de Meksika'da tutuklandı. Yıllar boyu ABD'ye kokain ve esrar kaçırmaktan mahkûm oldu. Uzun ısrarlardan sonra, 25 Şubat 2009'da ABD'ye iade edildi. 100 ton esrar kaçırdığını, karşılığında Meksika'ya 100 milyon dolar gönderdiğini itiraf etti, 4 Şubat 2010'da 17 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Sacco ile Vanzetti

Pearl Sokağı'nı kesen tren yolunu geçin. Solunuza önce bir su deposu gelecek, 100 metre sonra hafriyatın çitini göreceksiniz.

Olay yerini size neden tarif ediyorum ki? Gitseniz de, ne tren yolu kaldı, ne de çit. Tam burada, mutemet ile korumayı öldürdüğü sanılan kişiler ise, zaten 80 yıl önce yakalandılar, yargılandılar ve idam edildiler. Milyonlar, işledikleri suçlar için değil, kökenleri ve inançları yüzünden öldüklerine inandı, inanmayı sürdürüyor. Ders kitaplarına, romanlara, şiirlere, şarkılara, filmlere konu edilen bir ayakkabıcı ile bir balıkçıydılar. Polis, savcı, yargıç, jüri üyesi, avukat ve bilirkişiler sayesinde birer kahraman haline geldiler. Adları, Nicola Sacco ve Bartolomeo Vanzetti'ydi.

Ekonomik zenginlik ve sosyal özgürlük görüntüsüne rağmen, 1920'lerin ABD'sine korku, güvensizlik ve önyargılar hakimdi. Dünya genelinde yayılmakta olan sosyalist görüşlere yönelik kaygılar, 1917 Rus ihtilali'yle doruğa ulaşmış, "Kızıl Korku" hezeyanı, ülkeyi bir baştan diğerine kaplamıştı. Amerikalılar, kilise, evlilik, aile gibi kutsal değerlerini yıkacak, mal ve mülklerini ellerinden alacak komünizmi bekliyordu.

1919 Nisanı'nda, hükümetin ileri gelenlerine gönderilmek üzere 36 adet bombanın hazırlandığı ortaya çıkmıştı. Hedefler arasında, göçmenlik bürosunun bir yöneticisi, bir yargıç, Bolşevikler'i soruşturan senato komisyonunun başkanı ile Adalet Bakanı A. Mitchell Palmer de vardı. İki ay sonra, aynı gün, aynı saatte sekiz bomba patladı. Hedeflerden biri, adalet bakanının eviydi. Patlama sırasında ölen saldırganın bir İtalyan göçmeni olduğu anlaşıldı. Beyaz, Anglosakson ve Protestan olmayan herkese, ama özellikle radikal, anarşist, sosyalist ya da komünist görüşteki İtalyan ve Polonyalı göçmenlere karşı nefret duyguları daha da arttı.

J. Edgar Hoover sahnede

Bakan Palmer, evindeki patlamanın hemen ardından, soruşturma bürosu bünyesinde, genel istihbarat birimini kurdu, henüz 24 yaşındaki J. Edgar Hoover'i başına getirdi. Aynı Hoover, 10 Mayıs 1924'te FBI'ın kurucu başkanı olacak, öldüğü 2 Mayıs 1972'ye dek kesintisiz biçimde tam 48 yıl görevde kalacaktı.

Hoover, birkaç haftada, 150 bin kişilik bir "şüpheli listesi" oluşturdu ve 7 Kasım 1919'dan itibaren polisle birlikte geniş çaplı baskınlar düzenlemeye başladı. Göçmenliği zorlaştıran, anarşistlerle mücadeleyi sertleştiren ve hükümet aleyhine kışkırtıcılığı ağır biçimde cezalandıran yasalara dayanarak, ülkedeki "istenmeyen unsurlar" pek yumuşak olmayan yöntemlerle ayıklandı, binlerce kişi tutuklandı, gemilere bindirilip sınırdışı edildi.

Gerçi, iki italyan göçmeni, ayakkabıcı Sacco ile el tezgâhında balık satan Vanzetti'nin henüz polisle başı derde girmemişti ama, anarşist hareketin önderi, savaş karşıtı propagandaların, grevlerin, bombalı saldırıların düzenleyicisi Luigi Galleani'nin takipçileri oldukları biliniyordu ve bu temizlikten nasiplerini alması gün meselesiydi. îşte, Slater & Morrill ayakkabı fabrikasının mutemedi ile koruması, 15 Nisan 1920'de böylesi bir ortamda öldürüldü.

Mutemet ile koruması nasıl öldü?

Öğleden sonra saat üç sularında, mutemet Frederick Parmenter önde, koruması Alessandro Bardelli arkada yürüyorlardı. Mutemet, içinde fabrika işçilerinin 15 bin doları biraz aşan haftalığı bulunan iki metal kutu taşıyordu. Tren yolunu geçtiler, lokanta inşaatmın önünden geçerken biri şapkalı, diğeri kasketli, orta boylu iki kişi önlerine fırladı. Silah sesleri duyuldu. Önce koruma vuruldu, daha sonra kaçmaya çalışan mutemet. Adamlar metal kutuları aldı. Sürücü dışında iki yolcusu daha bulunan bir Buick otomobil yanlarında durdu, bindiler. Araç hareket ederken, koruma dizleri üzerine doğruldu. Arabadakilerden biri dışarı atladı, ona tek el ateş etti. Bütün bunlar bir dakika gibi kısa bir sürede oldu. Mutemet, ertesi sabah hastenede öldü. Koruma ise, hemen oracıkta.

Otopsileri yapan Dr. George Burgess Magrath, korumanın bedeninden dört, mutemetinkinden iki mermi çıkarttı. "Koruma Bardelli'yi öldüren işte bu mermi" dedi. "Akciğerinden girmiş, pulmoner arteri parçalamış, kalça kemiğine çarparak durmuş. Şekli, çarpma nedeniyle biraz

bozulmuş. Ancak alt kısmını çevreleyen ilginç bir kanalı var. Onu 'IH' diye işaretledim." Üç numaralı mermi, sadece korumayı öldürmekle kalmayacak, 20 gün sonra tutuklanan Sacco ile Vanzetti'yi elektrikli sandalyeye götüren en önemli delil olacaktı.

Buick otomobilin nerede bulunduğu, polisin Sacco ve Vanzetti'ye nasıl ulaştığının hikâyesi uzun. 31 Mayıs 1921'de başlayıp 37 gün süren dava, ABD'nin o tarihteki en muhafazakâr eyaletlerinden Massachusetts-Dedham'da görüldü. 500 başvuru arasından seçilen jüri üyesi 12 beyaz erkek, beyazların mahallelerinde oturan, günlük yaşamlarında göçmenlerle hiç karşılaşmamış kişilerdi ve zanlıların katil olmadığına yemin eden İtalyan tanıkların, kırık dökük İngilizcelerini anlamakta zorlandılar. Savcı Frederick Katzmarın, ifadelerin anlaşılmaz bölümlerini, Sacco ve Vanzetti'yi suçlayacak biçimde yorumlamayı ihmal etmedi.

Yabancı düşmanı yargıç

Jüri sözcüsü Walter R. Ripley, milliyetçilik duygulan güçlü eski bir polis şefiydi. Her sabah, duruşma salonunda asılı Amerikan bayrağı önüne gelerek selam duran bu adam, daha jüri üyesi seçilmeden önce bir arkadaşına "Cehenneme kadar yolları var. Suçlu olmasalar bile aşılmalılar" demişti. Böylesi önyargıların, diğer jüri üyelerini etkilememesi mümkün değildi.

İddianame, büyük ölçüde tanık ifadelerine dayanıyordu, yani Amerikan mahkemelerindeki duruşmalarda kullanılan hukuk deyimiyle 'ikinci derecede' kanıtlara. Parmak izleri bulunamamıştı. Ortada, olay yerinde bulunan bir kasket, bir de mermiler vardı. Kasket, zanlıların başına iki numara küçük gelmişti. Mermiler de kafa karıştırmaktaydı. Eksikliğinin farkında olan savcı, tüm suçlamalarını, radikal düşünceli göçmenlere karşı duyulan nefretin üzerine kurdu.

"Neden siyasi görüşlerin nedeniyle yargılandığını düşünüyorsun?" diye sormuştu Vanzetti'ye. "Çünkü bana sosyalist miyim diye, komünist miyim diye, IWW (Dünya Sanayi İşçileri Sendikası) üyesi miyim, radikal miyim diye soruyorsunuz da ondan."

Yargıç Webster Thayer, jüriye dönmüş ve Vanzetti'yi göstererek, "Bu adam" demişti, "Suçlandığı eylemi işlememiş olabilir. Ancak yine de

suçlu, çünkü yerleşmiş tüm kurumlarımızın düşmanı." Dönem, akıl ve sağduyu dönemi değildi.

İki göçmen kahraman oluyor

Sacco ile Vanzetti'nin ilk avukatı, pek çok sendika davasını kazanmış ünlü sosyalist Fred H. Moore'du. Avukat, tutuklandıklarında söyledikleri bazı yalanlar, üzerlerinden çıkan tabancalar ve bilirkişi Proctor'un balistik raporu yüzünden soygun ve cinayetle ilgili bir savunma yapmaktan çekindi. Farklı bir strateji yürütmeye karar verdi. Duruşma sırasında, açık bir biçimde anarşist olduklarını söyletecek, tutuklanma ve yargılanmalarının siyasi görüşleri nedeniyle gerçekleştiğine jüriyi inandırmaya çalışacaktı.

Avukat Moore, basın toplantıları düzenledi, işçi sendikalarının desteğini aldı, uluslararası örgütlerle iletişime geçti, dedektifler tutarak yeni deliller bulmaya çalıştı ve sadece ülke içinde değil, dünyanın belli başlı başkentlerinde dağıtılan onbinlerce el ilanı bastırttı, hatta İtalyan hükümetinin bile yardımım aldı. Avukatın bu agresif yaklaşımı nedeniyle, az kişinin bildiği çifte cinayet, dünyaca izlenen ve tartışılan bir mesele (cause celebre) haline dönüştü.

Avukatın kitle iletişim araçlarını böylesine etkin biçimde kullanması, günümüzde çok doğal olmakla birlikte, 80 yıl öncesinin muhafazakar ABD'si için pek alışılmamış bir uygulamaydı. Sacco ve Vanzetti'nin anarşist arkadaşları, bu büyük masrafın gereksizliğinden yakınmaya başladı. Üstelik, gerçek katilleri bulmak için bir de para ödülü koymaya kalkılması, anarşist ideallerine tamamen karşıydı. 1924'te Moore azledildi. Yerine, Boston'lu hukukçu William Thompson geldi.

Yeni avukat konuyu, siyasetten çıkartıp delillerin tartışılmasına, balistik raporlarındaki çelişkilere çekmeye çalışsa da, ok yaydan çıkmış, toplum bölünmüştü bir kere. Liberaller ve sağduyulu vatandaşlar, radikal anarşistlerin, sosyalist ve komünistlerin tarafına geçmiş, Sacco ile Vanzetti'nin suçsuzluğunu savunuyordu. Buna karşılık muhafazakâr ve milliyetçiler, bir an önce idamlarını istiyordu. Kim ne derse desin, iki İtalyan göçmen, dünya solcularının kahramanı haline gelmişti ve sonsuza dek öyle kalacaktı.

Dürbün gözlü görgü tanıkları

Savcılık, 61 tanık dinletti. Bunların birçoğu Sacco ya da Vanzetti'yi görmüş, onlarla konuşmuş değildi. Sadece dokuzu, çok uzak bir mesafeden gördükleri saldırganları, ayrıca saatte 50 kilometre hızda giden Buick otomobilin içindekileri bütün ayrıntılarıyla tarif edebildi. Bunlardan beşi Sacco'yu, dördü Vanzetti'yi teşhis etmekle birlikte, hiçbiri her ikisini birden olay yerinde gördüğünü söyleyemedi.

Olay yerinin çaprazındaki fabrikanın ikinci katındaki bir pencereden cinayeti gördüğünü söyleyen Mary Splaine adlı bir kadın tanık, olaydan bir yıldan fazla bir zaman sonra, Sacco'yu net biçimde hatırladı. "Kaslı, aktif görünümlü bir adamdı. Sol eli büyüktü. Güçlü bir adam olduğunun işaretiydi. Alnı genişti. Saçı arkaya taralıydı ve beş altı santim uzunluğundaydı. Kaşları koyuydu" diyebildi.

Bir diğer tanık, Lola Andrews, cinayet günü Sacco'yu sokakta gördüğünü anlattı. Halbuki Lola, cinayetten birkaç hafta sonra komşusuna "Hükümet beni içeri aldı. Bu adamları taramamı istediğini söyledi. Ben onları hiç görmedim, tanımam mümkün değil" demişti. Zaten, savcı Katzmarın için önemli olan görgü taraklan değil, koruma görevlisinin vücudundan çıkartılan "ölümcül mermi"ydi.

Olay yeri ve balistik incelemeler

Maktullerin üzerinden silah çıkmadı. Halbuki, korumanın 0,38 kalibrelik bir Harrington & Richardson toplu tabancasının olduğu biliniyordu. Mutemedin silahsız gezmesi mümkündü de, korumanın o gün silah taşımaması biraz garipti.

Olay yerinde, korumanın cesedinin yanı başında dört kovan bulundu. Savcılığın bilirkişisi, Massachusetts Eyaleti polis teşkilatmı 23 yıl yönetmiş William Proctor'a göre, kovanlardan ikisi Remington, biri Peter, biri Winchester fabrikası imalatıydı ve 0,32 kalibrelik silah ya da silahlardan atılmıştı.

Bilirkişi, otopside çıkartılan altı çekirdekten üçünün Peter, ikisinin Remington, birinin Winchester imalatı olduğunu söyledi. Hepsi, 0,32 kalibrelik otomatik silahlardan atılmıştı. Winchester hariç diğerlerinin,

yiv ve setleri sağa dönüşlü Savage marka tabancadan atıldığını söyledi. Winchester ise, doktorun üç numarayla işaretlediği "ölümcül mermi"ydi. Alt kısınım çevreleyen bir oluğu vardı. Sola dönüşlü bir silahtan atılmıştı. Bilirkişiye göre, 0,32 kalibrelik Amerikan tabancalan arasında sadece bir teki, sola dönüşlüydü: Colt.

Sacco tutuklandığında, üzerinden 0,32 kalibrelik bir Colt tabanca ile 30'dan fazla fişek çıktı. Aralarında Peter, U.S. ve Remington fabrikasının imalatı olanlar vardı. Ancak altısı Winchester'di, alt kısımlarını çevreleyen birer olukları bulunuyordu. Tıpkı, "ölümcül mermi" gibi.

Bilirkişi Proctor, Sacco'nun tabancasıyla deneme atışları yaptı ve "ölümcül mermi"nin, onun Colt'undan çıkmış olabileceğini bildirdi. Savunmanın da bilirkişileri vardı (Burns ve Fitzgerald). Onlar da kovan, mermi ve silahlan incelediler. Hepsi Proctor'dan farklı sonuçlara ulaştılar. Bu çelişki yüzünden, savcılık delilleri bir uzmana daha inceletti. Van Amburgh da Proctor'a katıldı. Sonunda jüri üyeleri, ellerine birer büyüteç alıp, kovanlan, mermileri incelemeye kalktılar.

Vanzetti'de ise, 0,38 kalibrelik Harrigton & Richardson marka bir toplu tabanca bulundu. Olay yerinde 38'lik kovan bulunmadığından, onun ateş ettiğini kanıtlamak imkânsızdı. Ancak, öldürülen koruma görevlisinin kayıp silahı ile aynı marka, aynı kalibrede olduğundan, Vanzetti'nin soygun sonrasında, korumanın silahını gasp ettiği sonucuna varıldı. 1977'de, yani cinayetlerden 57 yıl soma koruma Berardelli'nin toplu tabancasının aslında 38'lik değil 32'lik olduğu anlaşıldı. Kısacası aslında, Vanzetti'yi idama mahkûm edecek hiçbir delil yoktu.

Kızıl korkudan terör korkusuna

Sacco ile Vanzetti, 14 Haziran 1921'de idama mahkûm edildiler. Üst mahkemelere yapılan sayısız itiraz, bulunan yeni deliller, dünyanın dört bir yanındaki protestolara rağmen, yargıç Webster Thayer, yeniden yargılamaya izin vermedi. İnfazı sürekli erteleten Massachusetts Valisi John Fuller, 1 Haziran 1927'de dava dosyasını yemden inceletmek üzere, aralarında Harvard Üniversitesi'nin rektörü Lawrence Lowell'in de bulunduğu üç kişilik bir komisyon kurdu.

Aradan geçen yedi yılda balistik konusu bir hayli gelişınişti. Kalp cerrahı yüzbaşı Calvin Goddard, doktorluğu bırakıp kendini ateşli silahlara vermiş, hatta Philip O. Gravelle, onun yönlendirmesiyle ilk stereomikroskobu imal etmişti. Goddard, eldeki delilleri bir de bu mikroskopla karşılaştırmak için komisyona başvurdu. "Üç numaralı ölümcül mermi, Sacco'nun Colt'undan atılmıştır" sonucuna vardı.

Sacco ve Vanzetti, 23 Ağustos 1927'de elektrikli sandalyede öldüler. 1939'da Massachusetts eyaleti, kanunlarında bir değişiklik yaptı ve kasten adam öldürme dava kararlarına, yüksek mahkemece onay şartı, gereğinde cezayı azaltma ve iade-i muhakeme yetkisi getirdi.

Ölümlerinin 50. yıldönümünde, Yunan göçmeni vali Michael Dukakis, 23 Ağustos'u "Sacco ve Vanzetti'yi Anma Günü" ilan etti. "Ne yazık ki" dedi, "ölüleri affetme yetkim yok."

80. yıldönümünde ise, anma komitesi bir basın toplantısıyla açıkladı. "Sacco ile Vanzetti dönemi tekrarlanıyor. O zaman, 'Kızıl Korku' vardı. Şimdi terör ve uyuşturucu öne sürülerek baskınlar düzenleniyor, Araplar ve Latin Amerikalı göçmenler tutuklanıyor, sınırdışı ediliyor ve idam cezası hâlâ sürüyor."

Rekorları çöpe atalım

Dopingle mücadelesiyle ünlü profesör Sandro Donati bir öneride bulundu. "Çocuklarımızı seviyorsak, kırılan rekorları çöpe atalım ve her şeye yeniden başlayalım. Hepsi doping ve yolsuzlukla kazanıldı. Gelecek kuşaklar aynı yollara başvurmazsa, daha iyilerinin başarılması imkânsız." Otel odasında ölü bulunan İtalyan bisikletçi Marco Pantani'nin ensesinde tırnak izleri, ağzında kokain bulunduğu öne sürülüyor. Yoksa, Donati'nin saydıklarına cinayeti de mi eklemeli?

İtalyan Donati girişteki bu sözleri, 30 Ekim 2007 günü dile getirdi. Dünyanın en kuzeyindeki başkent Reykjavik'te gazeteci, akademisyen, hakem, yönetici ve sporcular Play The Game zirvesinde bir araya gelmiş, sporu tehdit eden doping, yolsuzluk, bahis ve şike iddialarını masaya yatırıyor, sporun siyasete nasıl alet edildiğini, yaşam biçimlerini nasıl etkilediğini tartışıyorlardı.

Bu konuların neredeyse hiç yaşanmadığı Reykjavik, bu sorunların ele alınması için biçilmiş kaftan. İzlanda'nın herkese örnek olması gereken bu özelliğine karşılık, toplantının sürdüğü beş günlük kısacık dönemde bile, dünyanın dört bir yarandaki, sporla ilgili, rahatsız edici haberler saymakla bitmedi.

Örneğin, eski dünya şampiyonlarından İsviçreli güzel tenisçi Martina Hingis, "Hiç doping yapmam, aslında ilaçlardan çok korkarım" demesine rağmen, idrarında kokain bulununca kendisini emekliye ayırdı; Alman Federal polisi, Freiburg savcısının emriyle, iki doktorun tıp fakültesindeki odasını aradı, bisikletçilere kan dopingi yaptıklarım kanıtlayan bilgi ve belge topladı; Singapur'un badminton milli takımı antrenörü, 2004'te "yılın sporcusu" seçilen Zeng Kingjin iki kez rüşvet aldığı iddiasıyla mahkemeye verildi; Polonya’nın eski Spor ve Turizm Bakanı Tomasz Lipiec, yolsuzluk nedeniyle tutuklandı, vs. vs.

Yoksa, Reyjkavik toplantısının sonunda, 20 yılı aşan mücadelesi nedeniyle ödüllendirilen profesör Sandro Donati haklı mı? Üzerlerine doping, yolsuzluk ve rüşvet gölgesi düşmüş rekorları, birincilikleri çöpe atıp her şeye sıfırdan mı başlamalı? Donati, 1980'li yıllarda İtalyan Atletizm Federasyonu'nun yaygın ve sistematik biçimde dopingi

desteklediğini ortaya çıkarttıktan sonra İtalyan Olimpiyat Komitesi'nden kovulmuş, yıllar sonra yeniden görevine dönmüş, 1998'de bisikletçilerin EPO (eritropoietin) ile doping yaptığım kanıtlamış, olimpiyat komitesi başkam Mario Pescante istifa etmişti.

Doping azalıyor, yolsuzluk artıyor

8 Temmuz 1998 günü Fransız gümrükçüler, Belçika'ya geçmekte olan Willy Voet'un bagajını açtırdılar. Willy Voet bir fizyoterapistti, üstelik Festina bisiklet takımının fizyoterapisti. Bagajında EPO, büyüme hormonu, testosteron, uyuşturucu madde, amfetamin ve sayısız enjektör ele geçti. Fransa Turu'nu, 10 yıl içinde "Utanç Turu"na dönüştüren doping skandali böyle patladı.

Aynı yıl, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin bazı üyelerinin, 2002 Kış Olimpiyatları'nı ABD'nin Salt Lake City'sine vermek için rüşvet aldığı ortaya çıktı. Bu iki olay, sporda doping, rüşvet, şike, kara para aklama ve akla gelebilecek her türlü usulsüzlük iddialarının üzerine gidilmesinde bir milat oluşturdu.

Geçen 10 yılda, dopingli sporcu sayısında gözlenen azalma, ne yazık ki dopingin, sağlıkla oynanan bir kumar olduğunun algılanmasından değil, sıklaşan kontroller ve gelişen laboratuvar yöntemleri sayesinde ortaya çıkacağından korkulması yüzünden. Dile getirilen öylesine ilginç önlemler var ki, eğer kabul görürse, doping yapmak giderek zorlaşacak. Örneğin Avustralyalı ünlü kan dopingi uzmanı Michael Ashenden, sporcuların saat, bileklik ya da cep telefonlarına GPS (küresel konumlandırma sistemi) takılmasını öneriyor. Böylelikle doping denetçileri onları sürekli izleyebilecek.

Doping belki azalıyor ama, diğer yolsuzluk ve ahlaksızlıklar azalmak bir yana, giderek her ülkeye ve spor dalma yayılıyor. Hatta, Sporda Yolsuzluk adlı kitabın yazarı gazeteci Jens Weinreich, su yüzüne çıkanların, buzdağının sadece yüzde 5'i olduğunu ve esas yozlaşmanın Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nde yaşandığını iddia ediyor.

ALS ölümlerinde dopingin etkisi var mı?

Yıllardır doping ve yolsuzluklara karşı savaşan Torino savcısı Raffaele Guariniello, 26 Ekim 2007 tarihli demecinde, İtalyan futbolcuların yüzde 80'inin protein ve kreatin aldığını, her iki futbolcudan birinin, yaralarının daha çabuk iyileşmesi için ilaca başvurduğunu ve her beş futbolcudan dördünün, sıklıkla ağrı kesici kullandığım söyledi.

İtalyan futbolcularda kanser, lösemi ve motor sinirleri etkileyerek kas hareketlerine engel olan ALS'nin, yani amiyotrofik lateral skleroz hastalığının sıklığı toplumun geneline oranla daha yüksektir. 2003'te Torino Üniversitesi, ALS'nin futbolcularda görülme sıklığını, normalin altı katı olarak hesaplamıştı. Aradan geçen dört yılda eklenen kayıplarla, bu sayı günümüzde 23 kata yükseldi. Savcı Guariniello, top koşturmuş 30 bin profesyonel futbolcunun dosyasını incelediğini ve ALS'ye bağlı ölümlere, doping ve ilaçların kötüye kullanılmasının yol açmış olabileceği sonucuna vardığım söyledi.

Futbolcularda ALS riski, uzunca bir süredir araştırıcıların dikkatini çekmekteydi. Bildiğiniz gibi, eski Fenerbahçeli futbolcu Sedat Balkanlı ve halen ALS Derneği'nin başkanlığını yürüten eski Trabzonsporlu futbolcu İsmail Gökçek de ALS hastasıdır.

ALS'lilerin yüzde 1-2 kadarında, süperoksit dismutaz 1 adlı gendeki farklılaşmanın, hastalığa yol açtığı biliniyor. Kalan yüzde 98'inin ise nedeni hâlâ belli değil. Doping ve ilaç iddialarına ek olarak, kurşundan sigaraya, çim sahalarda kullanılan pestisit ve gübreden, aşın fiziksel stres ve travmaya varıncaya dek pek çok etken üzerinde duruluyor. (ALS'ye, futbolculardan sonra köylülerde rastlaruyor. Hastalığı onlarda da, pestisit ve gübrenin tetiklediği sanılıyor)

Amerikan Ulusal Çevre Sağlığı Enstitüsü'nden Honglei Chen'in Temmuz ayında yayımlanan araştırması travma konusuna bir açıklık getirmiş gibi. Özetle, futbolcuların koluna, bacağına, bedenine gelen top darbelerinin ALS'ye yol açması söz konusu değil ama, 10 yıllık zaman diliminde kafalarına çok sayıda top darbesi gelenlerde, hastalığın görülme riski ll'e katlanıyor. Bu sonuçlar, futbolcularda görülen ALS'yi kısmen de olsa açıklıyor. Buna, diğer tetikleyiciler de eklenirse, hastalığın futbolcular arasında neden daha sık rastlandığı anlaşılır.

Bisikletçi kokainle mi öldürüldü?

İtalyan bisikletçi Marco Pantani'nin, 30'un üzerinde şampiyonluğu vardı. 1999'da İtalya turunu şampiyon bitirmesine birkaç gün kala, alyuvar sayısı normalin üzerinde bulunduğundan diskalifiye edildi. Doping lekesini bir türlü silemediğinden depresyon tedavisi gören Pantani, 14 Şubat 2004 günü bir otel odasında ölü bulundu. Ölüm zamanı belirlenemedi, Dr. Giuseppe Fortuni ölüm nedenini, aşın kokaine bağlı beyin ve akciğer ödemi olarak bildirdi.

Fransız gazeteci Philippe Brunei, Vie et Mort de Marco Pantani adlı kitabında, bisikletçinin intihar etmeyip öldürülmüş olduğunu açıkça iddia etmemekle birlikte, bu olasılığı düşündürtecek pek çok ipucu veriyor. Gazeteciyi bu noktaya getiren, tüm tartışmalı ölümlerdeki gibi, yine gereği gibi yapılmamış olay yeri incelemesi, toplanmamış deliller ve eksik otopsi.

Pantani'ye uyuşturucu satan iki kişi, suçunu kabul etmiş ve ufak cezalar almıştı. Ocak 2008'de Korovina beraat etti. Fabio Carlino ise 4.5 yıl hapse ve Pantani'nin ailesine 300 bin euro tazminat ödemeye mahkûm oldu. Böylelikle geç de olsa dava karara bağlandı. Karara bağlanamayacak olan, Pantani'nin son saatlerinde neler yaşadığı ve kokainin vücuduna nasıl girdiğidir.

Kötü sporcuyu iyi avukat kurtarıyor

Belçikalı avukat Luc Misson'u futbol camiası iyi tanır. Futbolcu vatandaşı Jean-Marc Bosman'ı savunduğu dava, 1995'te Avrupa Adalet Divanı'nda başanyla noktalanmış, Avrupa Birliği ülkelerinde sözleşme süresi sona eren futbolcuların, bonservislerini ellerinde bulundurmasına, istediği kulüple istediği koşullarda anlaşabilmesine karar verilmişti. Bosman karan öncesinde, futbolcunun sözleşme süresi bitse bile başka bir takıma geçmesi bonservisini elinde bulunduran eski kulübünün nzasına bağlıydı.

Avukat Misson, Astana takımının eski bisikletçisi Kazak Andrey Kaşeçkin'i de savundu. Andrey Kaşeçkin, 1 Ağustos 2007 günü ailesiyle birlikte Türkiye'de, Belek'te tatildeyken, Uluslararası Bisiklet Birliği UCI'nin iki görevlisi ziyarete geldiler ve doping testi için kan örneği aldılar. Kaşeçkin'in kan dopingi yaptığı ortaya çıktı ve takımdan uzaklaştınldı.

Kontrol örneğinin de aynı sonucu vermesi üzerine avukat Misson incelenen örneğin bir spor karşılaşması sırasında değil de, ailesiyle birlikte tatildeyken alınmasına karşı çıktı ve bu durumun Avrupa İnsan Haklan Sözleşmesi'nin 8. maddesine (her bireyin, özel ve aile yaşamına saygı gösterilmesine hakkı olduğunu belirten madde) aykın olduğunu ileri sürdü. Yasaların açıklarından yararlanmaya çalışan avukatlar olduğu sürece, dopingle mücadelenin ilerlemesi biraz zor gözüküyor. Andrey Kaşeçkin'in spor hayatmın bittiğini sanıyorsanız, aldanırsınız. İki yıllık yarışlardan men cezasını çektikten sonra 2010 Haziraru'nda italyan Lampre-Farnese Vini takımıyla görüşmelere başladı, kısa bir süre soma da onların mavi-pembe formasını sırtına geçirdi.

Hakemlerin ırk ayrımcılığı

Spor karşılaşmalarında hakemlerin yanlı davranıp davranmadığı hep tartışılır. Bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar, ne yazık ki, korkulanın gerçek olduğunu kanıtlıyor. Teksas Üniversitesi'nden David Hamermesh'in 2004 yılından bu yana Amerikan Beyzbol Ligi'nde yapılan 2.1 milyon atışı inceledikten soma vardığı sonuç, basketbol karşılaşmalarında elde edilenlerle örtüşüyor ve hakemlerin kendi ırkından oyunculardan yana karar verdiklerini gösteriyor.

Aynı kaygı, Avrupa futbol liglerinde de gözleniyor, ancak elde henüz somut deliller yok. Hakem kararlarında, futbolcunun renk, din ya da etnik kökeninin etkisini araştrrmak isteyen çok. FIFA’nın Japonya'daki Dünya Kulüpler Kupasr'nda yeniden deneyeceği, Cairos firmasınca geliştirilen, Adidas'ın imal ettiği GPS çipli topun bu amaçla kullanılabileceği söyleniyor.

Ayırımcılık yapıldığı ileri sürülen bir diğer konu da eşcinsellik. AİDS araştırmalarıyla tanınan Kanadalı Roger LeBlanc'a göre toplumlar, eşcinselliğe eskisine oranla daha hoşgörülü baktığı halde, spor dünyası buna ayak uydurabilmiş değil ve pek çok kişi karşılaştığı fena muamele yüzünden erken yaşta sporu bırakmak zorunda kalıyor. LeBlanc, atletlerin yüzde 10 kadarının eşcinsel olduğunu, açıkça dışlanmasalar da karşılaştıkları "maço kültür" nedeniyle, sessiz kalmaya zorlandığını belirtiyor.

Benzeri sonuçlara, bundan 15 yıl önce, Hollanda hükümetinin talebi üzerine araştırmalar yapan psikolog Gert Hekma da varmış, kadın

futbolcular arasındaki bazı lezbiyenler dışında, hiçbir daldaki eşcinsel sporcunun, tercihini açıkça söylemeye cesaret edemediğini ve takım sporlarından bireysel sporlara kaydıklarım bulmuştu.

Pedofillerin hedefi çocuk sporcular

Bir antrenörün dokunuşunun ne zaman takdir, ne zaman cinsel taciz olduğunu anlamak pek kolay değil, üstelik bu konuda bilgilendirilmemiş küçük çocuklar için, neredeyse olanaksız. Cinsel içerikli şakalardan, tecavüze varan geniş bir yelpazede çeşitlenen bu davranışları durdurmak amacıyla Avrupa Konseyi'nin 2000 yılında aldığı bir karar bile var.

Danimarka Spor ve Biyomekanik Enstitüsü'nden Jan Toftegaard Stockei, yıllardır spor kulüplerindeki cinsel taciz ve istismara dikkat çekmeye çalışıyor. Araştırmalarına göre, yaşananların sayısı bilinenlerin ve tahminlerin kat kat üzerinde.

Bu konuda, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 8 Şubat 2007'li strateji belgesine rağmen, konu bir türlü açıkça tartışılmıyor, önerilere uyulmuyor. Üstelik, belgede sıralanan önlemler de yetersiz. Stöckel'in araştırmalarına göre Danimarka'nın çocuk spor kulüplerinde yaşanan cinsel taciz olaylarının dörtte üçü eşcinsel nitelikli. Genellikle her spor kulübünün uyduğu, kızların soyunma odalarına erkek antrenörlerin girme yasağının, bu tip olayları durduramayacağı apaçık ortada.

Ellerini kana bulamayan kadınlar

Suç istatistiklerine göre, kadın katillerin sayısı, erkeklerin onda biri kadardır. Seri katilliğin, erkek işi olduğu sanılır. Halbuki, bilinen seri katillerin de, onda bir kadarı kadındır. "Kadınla erkek eşittir" der dururuz. Yoksa kadınlar, ellerini kana bulamayıp bu işler için erkekleri mi kullanırlar? Kadınlar çok daha zekidir de, öldürdükleri ortaya mı çıkmaz?

Biraz çıkışırcasına, "Yine pisboğazlık etmiş olmalısınız" dedi ev sahibi kadın. "Ocaktan bu yana üçtür eve bu halde dönüyorsunuz. Gelin, size yardım edeyim de yukarı çıkın. Doğrulamıyorsunuz bile!" İnleyerek, kusarak ve kıvranarak geçen birkaç saat sonunda, genç adam derin bir uykuya daldı.

Perdelerin arasından süzülen sabahın ilk ışıklan, huzur dolu, güzel yüzünü aydınlatıyordu. Yatağın ayak ucunda oturan kadın "Lütfen gitmeyin, çok korkuyorum demiştiniz. Bakın bütün ıstırabınız geçti, melekler gibi uyuyorsunuz" diye fısıldadı. Yanılıyordu. 23 Mart 1857 günü, saat tam 11.00'di ve 33 yaşındaki Pierre Emile L'Angelier çoktan ölmüştü.

"Bunları yazanı tanıyor musunuz?" diye sordu polis, iki eline zor sığan, etrafa güzel kokular saçan mektupları ev sahibi kadına uzatarak. "Evet" diye yanıtladı kadın. "Komşumuz mimar James Smith'in kızıyla mektuplaşırlardı. Madeleine'in başka biriyle evleneceğini öğrendiğinde kahrolmuş, yemek yemez, uyku tutmaz olmuştu." Meraklı kadın, pembe kağıtlara özene bezene yazılmış olanlara göz ucuyla şöyle bir baktı. "Hayret" diye sürdürdü, "Ben de onu, İskoç terbiyesi almış, iyi aile kızı sanırdım. Bir garip katibe, hiç utanmadan nasıl da açık saçık şeyler yazmış. Fransız âşıklar kadmların başını döndürür derlerdi de, inanmazdım."

Genç adamın odasında küçük bir defter bulundu. "19 Şubat, Mimi'yi birkaç dakika görebildim, gece boyunca çok hastaydım" diye yazmıştı. Birkaç sayfa sonra, "Mektuplan geri istiyor. Vermezsem, beni öldürebilir" diyordu ve nihayet "Kakao ikram etti, tadım pek sevmedim."

Fransız aşığın ölümü

Zengin İskoç kızı Madeleine Smith ile fakir Fransız kâtip Emile L'Angelier'nin karşılaşması bir rastlantıydı aslında. Görür görmez âşık eden bu rastlantı, iki yılda erkeği toprağın altına, kadını sanık sandalyesine yolladı. Emile L'Angelier'nin arsenikle zehirlendiğinden kimsenin kuşkusu yok. Ama kadının katil olup olmadığı hiçbir zaman bilinemeyecek.

Henüz 20 yaşındaki üst sınıftan genç bir hanım, sıradan bir kâtiple birlikte olmasının, ne ailesince, ne de içinde bulunduğu toplulukça hoş karşılanacağını bilse de, "Canım sevgilim, sanki seni yıllardır tanıyor gibiyim. Umarım hiç ayrılmayız" diye başlıyordu, bir tüy kalem ve kokulu mürekkeple yazdığı ilk mektubu.

Çok geçmeden kızın babası durumu öğrenmiş ve tabii, kızılca kıyamet kopmuştu. Buna rağmen sokak köşelerinde buluşmayı sürdürmüşler, üstüne üstlük, mahalle komşusu Bayan Mary Perry'nin evinde buluşmuş, el ele tutuşmak ve diz dize oturmaktan çok ötelere gitmişlerdi. Birkaç hafta sonra Emile, gecenin ilerleyen saatlerinde, gizlice kızın evine bile girer olmuştu. Viktorya döneminin muhafazakarlığında akıl almaz bir cesaretti bu. Bu nedenle, sevgilisinden gelen mektupları hemen yakıyor, kendi yazdıklarının da bir biçimde ortadan kaldırıldığını sanıyordu.

Glasgowlu zengin bir işadamı, henüz 40'ına basmamış, üst komşuları William Minnoch, 28 Ocak 1857 günü, genç kadına "Bana elinizi lütfeder misiniz?" gibilerinden zarif bir cümleyle evlenme teklif etti. Bir gece önce Emile ile ateşli saatler geçiren, hemen ertesi sabah duygularını kaleme alırken "Beni terk edersen kendimi öldürürüm" diye yazan Madeleine, hiç duraksamadan bu teklifi kabul etti.

Mektupların hiçbirini atmadı

2 Şubat günü, "Aramızda bir soğukluk oluştu, sence aynlsak daha iyi olmaz mı?" şeklinde bir girişimde bulundu, işe yaramayınca, "Yaşadıklarımızı unutalım, olanları kimseye anlatmazsın değil mi?" diye yazdı. Fransız sevgili, uzunca bir süredir "evlenelim" diye ısrar ettiği kadının tavırlarındaki bu ani değişikliğe önce bir anlam veremedi. Durumu, gizli aşkının her ayrıntısını bilen komşusu Bayan Perry'ye açıp gerçeği öğrendiğinde iyice öfkelendi: "Mektuplarını atmadım, onları

babana göndereceğim." Madeleine çılgına döndü, mektupların sayısı 300'den fazlaydı.

17 Şubat 1857 akşamı, yani ölümünden altı hafta önce Emile L'Angelier, Bayan Perry'ye "Yarın değil, öbür gün Mimi ile buluşacağım" dedi. "Mektuplarını geri vereceğimi sanıyor, bu yüzden buluşma teklifimi kabul etti." 19 Şubat gecesi sevgililerin nerede buluşup ne konuştuklarını bilmiyoruz. Ancak, sabaha karşı adamın, karnında dayanılmaz sancılarla eve döndüğüne bütün mahalle tanık. Bilinen bir şey daha var: Eve gelen doktor Thomson'a, "Yemin ederim, Mimi'nin pişirdiği bir fincan kakaodan başka bir şey yiyip içmedim" dediği.

İzleyen bir ay içinde Emile, sevgilisiyle sadece iki kez buluştu. Her seferinde kakao içti ve her ikisinde de karnında dayanılmaz kramplarla eve döndü. İlkini bir tuvalete, bir lavaboya koşarak atlatmayı becerse de, ikincisinin üstesinden gelemedi. Ölümünden sonraki soruşturma sırasında, sağlığının giderek bozulmaya başlamasından kaygılanan arkadaşlarına "Sağ olduğum sürece bu adamla evlenemeyeceğini defalarca söyledim kendisine. Beni zehirlemeye çalışıyor olmasın?" dediği çıktı ortaya. Hatta sadece demekle kalmadığım, cep defterine de yazdığını biliyorsunuz.

Yapılan otopside, Emile L'Angelier'nin midesinde arsenik bulundu. Madeleine'in, son bir ayda iki farklı eczaneden üç kez arsenik satın aldığı ve eczacıların tutmak zorunda oldukları "zehir defteri"ne satın alma gerekçesi olarak "fareleri öldürmek için" diye kayıt düştüğü ortaya çıktı. Polis, gizli ilişkisinin her ayrıntısına yer verdiği mektupları geri alamayışı yüzünden, Madeleine'in sevgilisini zehirlediği sonucuna vardı.

Gözyaşlarını boşuna beklediler

Mahkeme salonu, modern zaman televizyon dizilerine reyting rekorları kırdıracak her şeye sahipti. Para, seks, şantaj, zehir ve cinayet. Ev kadınları, şişleriyle yünlerini, ayrıca gün boyu atıştıracakları çörekleri hasır sepetlerine tıkıştırmış, güneşin doğuşuyla birlikte adliye binasının önünde kuyruğa giriyordu. Oturacak yer sınırlıydı, kapıda bilet satılmaktaydı.

Çenesinin altında zarif bir fiyonkla tutturulmuş beyaz başlığı, yerlere kadar uzanan dar belli, geniş etekli, yakası dantelli, kahverengi kadife elbisesi ve menekşe rengi saten eldivenleriyle sanık sandalyesinde oturan

güzel kadımn yanaklarından süzülecek gözyaşlarını, küçük iç çekişlerini boşuna beklediler. Ara sıra biri sokağa çıkıyor, kapının önüne yığılmış, birbirini itip kakan yüzlerce meraklıya olan biteni özetliyordu.

"Kanıtlanamadı" kararı

İskoç mahkemeleri, birkaç kez Kanada'da rastlanması dışında, bir başka ülkede görülmemiş biçimde, "suçlu", "suçsuz" ya da "kanıtlanamadı" şeklinde karar alabilir. Haberin ulaştığı tüm ülkelerde büyük bir ilgiyle izlenen "asrın davasi'nda Madeleine'i, aralarında zamamn ünlü avukatlarından John Inglis'in de yer aldığı kalabalık bir ekip savundu ve bunu öylesine iyi yaptı ki, ikiye karşı 13 oyla jüri, kızı ne suçlu bulabildi, ne de suçsuz, "kanıtlanamadı" dedi. Yani, "Katil olduğunu kabul ediyoruz, ancak delil yetersizliğinden mahkûmm edemiyoruz".

Madeleine, ilişkisini, mektupları ve son aylarda, sevgilisine birkaç kez kakao ikram ettiğini kabul etmişti. Arseniği satın almasının nedeni, fareleri öldürmek değil, kozmetik amaçlıydı. Daha parlak, tüysüz ve pembe bir cilde sahip olmak için, suda çözüp yüzüne, boynuna, kollarına, bacaklarına sürmüş ve bunu eczacıya söylemeye utanmıştı.

Jüri, bu açıklamasına inandı. Çünkü, Kraliçe Viktorya döneminde arsenik, sadece fareleri öldürmek için değil, cinsel gücü artrrmak dahil, her derde deva bir ilaç, ayrıca kozmetik olarak alabildiğine kullanılmaktaydı. Hatta, hem cildi güzelleştirdiği, hem de nefesi açarak daha yükseğe tırmanabilmeyi sağladığı inancıyla Avusturya'nın güneyindeki Steiermark eyaletinde (bazı Türkçe kaynaklarda yer aldığı gibi Avustralya'da değil), gün aşırı küçük dozlarda arsenik yendiği de biliniyordu. Ancak, Madeleine'in mahkûm edilememesi için başka nedenler de vardı.

Ders kitaplarına geçen savunma

Avukat John Inglis'in, 150 yıl sonra bile hukuk kitaplarında yer bulan savunma stratejisi başlıca şu noktalara odaklanmıştı. Bir kere, Madeleine'in temel korkusu mektuplarının ortaya çrkmasıydı. Emile'i öldürdüğünde, polisin mektupları bulacağr açıktı. Dolayısıyla ölmesi değil, yaşaması işme gelirdi. Ayrıca, ölenin cep defteri delil olarak

kullanılamazdı. Çünkü yazarını sorgulamak mümkün değildi (Bu gerekçe dikkate alınmış, cep defteri delil olmaktan çıkartılmış ve jüri üyeleri yazılanları öğrenememiştir). Emile'in ilk karrn ağrrsr krizi, Madeleine'in eczaneden ilk kez arsenik satm almasmdan önceydi. Buna göre Emile, Madeleine'den intikam almak ve onu cinayetten yargılatmak için belki de arsenikle intihar etmişti.

Yasalar uyarınca, eczanelerin sattığı arseniğe, un, şeker ya da tuz sanılmasın diye, mavi boya eklenmekteydi. Otopsi raporunda, mide içeriğinin, koyu kahve renkte olduğu belirtilmişti. Bu nedenle, yuttuğu arseniğin mavi boyalı mı yoksa beyaz mı olduğu arılaşılamıyordu.

Toksikoloji raporuna göre, midedeki arsenik, üç beş kişiyi öldürecek kadar çoktu. Saatler boyu kustuğuna göre, yuttuğu arsenik bundan da fazlaydı ve bir fincan kakaoda çözünemezdi.

Arsenik ve danteller

Madeleine, üst komşusu zenginle evlenemedi, baba ocağını terk etti. Önce Londra'ya, sonra New York'a taşındığını, iki kez evlenip bir erkek çocuk doğurduğunu, Karl Marx’ın kızı Eleanor ile sosyalist projeler üzerinde çalıştığını ve 93 yaşında öldüğünü iddia eden de var, Yeni Zelanda'da ya da New Orleans'ta yaşayıp öldüğünü söyleyen de.

Aradan geçen 150 yılda sevenleri suçsuzluğunu savundu, Emile'in intihar ettiğine inandı. Sevmeyenleri ise katil ama soylu ve bir sürü avukat tutacak kadar zengin "iyi aile" kızının, gençliğine, güzelliğine ve dantellerine kapılan jüriye kızdı, adaletsizliğe isyan etti. Tabii, bir üçüncü olasılık daha var. O da, Fransız katibin bir arsenik yiyicisi olduğu ve kazaen fazla dozda arsenik yuttuğu.

Herkes çoktan toprağa karıştığına, Emile L'Angelier'nin kavanoza konan iç organları da artık atıldığına göre gerçekleri hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz. Ölenin ardından dedikodu yapmak doğru değil ama, bir gazetecinin sorusu üzerine, avukatı John Inglis'in "Onun sofrasında yemek yemektense, dans etmeyi tercih ederim" dediğini belirtmeden geçemeyeceğim.

İstatistikler yalan söyler, denir. Yoksa katil kadın sayısının, erkeklerden az olduğunu gösteren istatistiklere de mi inanmamallı?

Beni siz gömdünüz, yine siz kurtardınız

Gri takım elbiseli, zayıf, yorgun ve yüzü kırışıklar içindeki adam, konuşmasını bitirdiğinde herkes ayağa kalktı ve dakikalarca alkışladı. Alkışı hak eden, bir devlet yetkilisi değildi, ünlü bir yazar ya da bilim adamı da değildi. Aslında alkış, bir takdir de değil, kocaman bir özürdü ve sonsuza dek de sürse, kabul edilmesi mümkün değildi.

2 Ekim 2007 Salı sabahı, Çiçek Balo Salonu'nda 400 kişi kadardık. Sanırım benim dışımda, öğretim üyesi olan, yalnızca birkaç kişi vardı ve yine sanırım, yabancıların sayısı iki elin parmaklarını geçmiyordu. Kalanı, Amerikanın federal ya da eyalet düzeyindeki irili ufaklı polis kriminal laboratuvarlarının yöneticileriydi. Uyuşturucularla mücadelenin başarılı olabilmesi için, laboratuvarların ve çalışanların ne yönde geliştirilmesi gerektiğini anlatan bir konuşma için davet edilmiştim. Açıkçası, biraz dinlenmeyi ve hoşça vakit geçirmeyi de planlıyordum. Eminim, toplantıya katılanların tamamı aynı duygular içindeydi. Ne de olsa, çoğumuz "Kongre Eğleniyor" kuşağındandık ve eğlenmeye niyetliydik.

Sabah, pek keyifli başlamıştı. Taze kahve ve çörek kokusunun dalga dalga yayıldığı, dev boyuttaki kristal avizelerin aydınlattığı salonda kahkahalar, selamlaşmalar, sıcak kucaklaşmalar bitmek bilmiyordu. Nihayet, resmi açılış yapıldı ve ilk konuşmacı kürsüye davet edildi.

Başkan Clinton döneminde sekiz yıl görev yapan ve Amerikan tarihinin ilk ve tek kadın adalet bakanı olma özelliğini hâlâ taşıyan Janet Reno'nun, kriminal laboratuvarların önemi, çalışanların özverili hizmeti gibi, alışılagelmiş methiyelerle başlayan ve hepimizin yüzüne büyük bir gülümseme yerleştiren konuşması birden yön değiştirdi ve o andan itibaren, balo salonunun neşe ve enerji dolu havası bulutlanmaya başladı. Çünkü eski bakan, adalet sistemini giderek sarsan Masumiyet Projesi'nden, yani DNA analizleri sayesinde, yıllarını yok yere cezaevinde geçirmiş kişilerin serbest bırakılmasını sağlayan girişimden söz etmeye başlamıştı. Hitap ettiği kişilerin yarıya yakını da, bundan 10-20 yıl önce, masumların mahkûm edilmesine neden olan laboratuvarların, o zamanki ya da şimdiki yöneticileriydi.

Parkinson hastalığının belirtileri iyice belirginleşiniş Janet Reno, yoğun alkışlarla yerine uğurlanırken, kürsüye davet ettiği kişi, yine bir kadındı. Avukat Christine Mumma, Kuzey Karolina Masumiyet Merkezi'nin başkanıydı ve sadece tek bir cümle söyledi: "Masum olduğu anlaşılarak cezaevinden salıverilen 207. kişiyi, müvekkilim bay Dwayne Allen Dail'i takdim ederim." Bunu izleyen beş gün boyunca, kongrenin eğlenmesi artık hiç mümkün olmayacaktı.

"Adalete güvenim tamdı"

"Henüz 19 yaşındaydım, işçiydim, rock şarkıcısı olmayı hayal ediyordum, kızım iki yaşındaydı, oğlum henüz annesinin kanundaydı ve adalete güvenim tamdı" diye söze başladı adam. Üzerine bol gelen gri bir takım elbise giymiş, mavili beyazlı bir kravat takmıştı. Sarı saçlan omuzlarına dökülüyordu, biraz gergindi, bir hayli de ürkek. "12 yaşında bir kızın ırzına geçmekle suçlandığımda, bu ülkede savcılar var, yargıçlar var, olayın benimle ilgisi olmadığı birkaç güne anlaşılır demiştim" diye sürdürdü.

"4 Eylül 1987 gecesi bir adam, Kuzey Karolina’nın Goldsboro kentindeki bir evin açık penceresinden içeriye girmiş, yatmakta olan küçük bir kıza tecavüz edip kaçmış. Karşı komşu, pencereden çıkan adamı bana benzetmiş, annesi yanındayken kıza fotoğrafımı gösterdiler, önce tanıyamadı, annesi 'İyi bak, canım yakan bu adam, değil mi?' diye sordu. Kız da, 'Evet' dedi.

Çarşafın üzerinde saç ve kıllar bulunmuş. Polis kriminal laboratuvarında mikroskopla incelemişler. Saçlarımla uyuşmuş. Bütün bunlar olup biterken ben hâlâ, bu ülkede savcılar, uzmanlar, yargıçlar var, elbette benim olmadığım anlaşılır diyordum. Suçu kabullenmem karşılığında, üç yıl denetimli serbestliğe hükmedileceği söylendi. Suçsuzdum, pazarlığı kabul etmeyince jüri önünde yargılandım. 30 Mart 1989'da, bir çocuğun ırzına geçmekten iki kez ömür boyu, haneye tecavüzden 15 yıla mahkûm edildim. Önce şaka zannettim" dedi adam, "Tatsız, ama yine de şaka."

400 kişi soluğumuzu tutmuş, konuşan adamı dinliyorduk. Aramızda, 20 yıl önce, olay yerinde bulunan bir saç telini zanlınınkine benzeten ve görgü tanığının teşhisini, bilimsel bir delille destekleyerek mahkûmiyeti

garantileyen laboratuvarın şimdiki başkanı Jerry Richardson da oturmaktaydı ve hiçbirimiz, onu üzmemek için, oturduğu yana doğru bakmıyorduk.

Hepimiz günahkârız

1988'de girdiği cezaevinde, 2001'e kadar çok sıkıntılı bir dönem geçirdiğini ve kendisini bir çocuk tecavüzcüsü olarak gören diğer mahkûmların taciz ve şiddeti yüzünden, tam 16 cezaevi değiştirmek zorunda kaldığım anlatan Dail, bu tarihten soma bilgisayar programcılığı için eğitim almaya başladığım ve ne kadar avukat, savcı ve yargıcın elektronik posta adresine ulaşabilirse, hepsine mesaj göndererek yardım istediğini anlattı. Kuzey Karolina Masumiyet Merkezi'nden avukat Christine Mumma'nın da, olaydan bu sayede haberdar olduğunu söyledi.

"Sevgili Mumma, hukuk fakültesi öğrencilerinden oluşan bir ekiple, suçlandığım saldırıyla ilgili yeni bir delil bulmak, böylelikle davamın yeniden görülebilmesi için, bir olanak yaratmanın peşine düştü. Ona, hayatımı borçluyum" derken gözleri doldu, düşmemek için kürsüye tutundu. "Özür dilerim", dedi, "Sizin gibi önemli ve okumuş kişilerin karşısında konuşmak bana zor geliyor."

"Önemli ve okumuş" kişiler olarak bizler, DNA analizlerinin henüz adli amaçlarla kullanılmadığı, 20 yıl öncesinin teknik olanaklarıyla saç tellerini karşılaştıran ve mikroskop altındaki görüntülere bakıp "bu saç teli, zanlıya aittir" sonucuna varan meslektaşımızın günahı altında eziliyorduk.

"Cezasını çektiğim adamı bulmanın zamanıdır"

"Beni siz gömdünüz ve yine siz kurtardınız. Kuzey Karolina Kriminal Laboratuvan'nın Başkam Jerry Richardson, seni kucaklıyorum ve önünde saygıyla eğiliyorum" diyerek sürdürdü konuşmasını. "Goldsboro polisi, cinayet davaları dışındaki hiçbir delili muhafaza etmezmiş, bu olayda da saldırıya uğrayan kız ölmediğinden, biyolojik delillerin tamamının imha ettiklerini öğrenince, bütün umutlarımız yıkıldı. Ancak, 2007'de, bölge savcısı Brarıny Vickory, avukatımı aradı ve 20 yıl önce, delillerin emanete yerleştirilmesinden sorumlu polis memurunun, kızın geceliğinin bulunduğu kutuyu, yanlışlıkla cinayet davalarına ilişkin

delillerin muhafaza edildiği bölmeye koyduğunu söyledi, bu sayede geceliğin imhadan kurtulduğunu ve DNA analizi için Jerry'nin laboratuvarma gönderildiğini öğrendik. Geceliğin üzerindeki semen lekesini buldular, lekenin DNA profili benimkini tutmadı. 28 Ağustos 2007'den bu yana özgürüm, işte karşmızdayım, 18 yıl cezasını çektiğim adam, aramızda dolaşıyor, şimdi onu bulma zamanıdır."

400 kişi ayaktaydık, aramızda ağlayanlar vardı, geç de olsa, bir rastlantı eseri, büyük bir hata düzeltilmişti belki. Üstelik Dail büyük bir olasılıkla yüz binlerce dolarlık bir tazminat da alacaktı, ama ya ötekiler? Bir görgü tanığı ve bir saç teli yüzünden ömrünün 18 yılım demir parmaklıklar ardında geçiren birisi ile ilk defa karşılaşıyor, ilk defa sesini duyuyorduk. îlk defa, bir kod numarası iliştirilmiş delil, cansız bir nesne olmaktan çıkıyor, ailesi, çocukları, sevenleri, umutlan, heyecanlan olan bir insana dönüşüyordu. Alkışlıyorduk, neden alkışladığımızı bilmeden. Sanırım, özür diliyorduk, tıpkı 9 gün sonra Vali Michael Easley'in "Lütfen, bizi affet" diyeceği gibi ve utanmasak yere diz çökecektik.

Gerçek katil bulundu

Suçsuz yere 18 yılını demir parmaklıklar arkasında geçiren adamın öyküsünü kendi ağzından dinledikten yedi ay sonra, 5 Mayıs 2008'de, küçük kızın ırzına geçen gerçek fail bulundu. Geceliğin üzerindeki sperm lekesinin DNA'sı onunkiyle örtüşüyordu. Adı, William Jackson Neal Jr'du. 52 yaşındaydı ve başka kızlara tecavüz etmekten cezaevindeydi. Eğer, Dail yanlışlıkla mahkûm edilmeyip, asıl suçlu zamanında bulunsaydı, bu masumların da hayatı kararmayacaktı.

Devlet, yapılan yanlışlığı telafi etmek amacıyla Dail'e 370 bin dolar tazminat ödedi.

Deliller saklanmalı

400 kriminalci dakikalarca kimi, neden alkışladık bilmem ama, aslında alkışlanması gereken, 1984 yılı Eylül ayında bir pazartesi sabahı, DNA molekülünün taşıdığı bazı özelliklerin, bir canlıdan diğerine farklılaştığını bir rastlantı eseri bulan genetikçi, Leicester Üniversitesi'nden İngiliz profesör Alec Jeffreys. Bizim açımızdan, belki

de alkışı hak eden Jeffreys'den çok, eşi Sue. Eğer o pazartesi gecesi, yemek masasında kocasının anlattıklarını dinlediğinde, "Bu bulduğun yöntemle göçmenlik davalarını aydınlatabilirsin, insanların birbirinin akrabası olup olmadığını söyleyebilirsin" demeseydi, DNA parmakizi adı verilen uygulamanın, adli amaçlarla kullanılabileceği, kim bilir ne zaman, kimin aklma gelir ve kim bilir daha kaç bin kişi, bir görgü tanığı ya da güvenilir olmayan bir analiz yöntemi yüzünden cezaevine gönderilirdi. Bana göre, DNA analizlerinin en büyük yaran, suçluyu bulabilmesi değil, haksız yere suçlanan kişilerin suçsuzluğunu kanıtlayabilmesi olmuştur.

DNA analizlerinin henüz uygulanmadığı dönemlerde, çok sayıda kişinin, masum olduğu halde mahkûm edildiği sanılıyor. İşte bu nedenle, birbiri ardı sıra Amerikan eyaletleri, mahkûmiyet sonrası DNA analizlerini zorunlu kılan yasalar çıkartıyor ve elde biyolojik delil bulunması kaydıyla, eski yıllarda mahkûm olmuş kişilerin davalarım yeniden açıyor, failleri bulunamayan suçları elden geçiriyor. Şu sıralar, kriminal laboratuvarlar olağanüstü bir iş yüküyle karşı karşıyalar, binlerce örneğin DNA analizini yapabilmek için yeni laboratuvarlar kuruluyor, durmadan personel almıyor ve işlemler mümkün olduğunca robotlara yaptırılıyor. Üstelik birkaç yıldır, fail bulunsun, bulunmasın delillerin imhası yasaklanmış durumda.

Türkiye'de, mahkûmiyet sonrası DNA analizi gibi bir uygulamanın yapılması mümkün değil. Çünkü, 5-10 yıl geride kalmış ve DNA analizi yapılmamış biyolojik delilleri bulmak neredeyse olanaksız. Örneğin, Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun Uygulama Yönetmeliği'ne göre, Biyoloji İhtisas Dairesi, kendisine gönderilen örnekleri makamına iade etmediği takdirde, raporları yazıldıktan altı ay soma tutanakla imha edebiliyor. Vajinal ve anal yaymalar ile DNA izolatlarım da, sadece bir yıl saklamakla yükümlü. Buna göre, olayın üzerinden bir kaç yıl geçtikten sonra, yeniden çalışılması gerektiğinde, delillere ulaşılması söz konusu değil (İlginç olan, narkotik maddelerden alınan tanık örneklerin, yedi yıl saklama zorunluluğu olması!).

Görgü tanıkları yanılabilir

Masum kişilerin haksız yere mahkûmiyetinin, laboratuvar analizlerinde yanılma gibi nedenleri olsa da, yapılan istatistikler, neredeyse

dörtte üçünün, hatalı görgü tanıklığına dayandığını gösteriyor. Bir tanığının varlığı, suçu kimin işlediğine ilişkin ikna edici bir unsur olmakla birlikte, Yale Hukuk Fakültesi'nden Edwin Borchard'ın 1932'de yayınlanan kitabı, "Masumu Mahkûm Etmek"ten bu yana gerçekleştirilen yüzlerce bilimsel araştırma, insan belleğinin bir teyp şeridine benzemediğini, gördüklerimizi aynen kaydetmediğimiz gibi, başa sarılmış bir teyp gibi anımsamamızın da mümkün olamadığım kanıtlıyor.

Tanıklar, genellikle boy, ağırlık, saç rengi, bıyık veya sakalın varlığında yanılıyorlar. Bir fotoğraf gösterildiğinde, önce "belki olabilir" dediklerine, bir süre sonra "kesinlikle odur" diyebiliyorlar. Olayın gerçekleştiği mekânın ışık durumu, saldırganla tanık arasındaki uzaklık, saldırganın elinde bir silah bulunması, ya da tanığın karşılaştığı travma ve stresin derecesi anımsamayı ciddi biçimde etkiliyor. Kısacası, tanığın belleğinin de, olay yerindeki diğer delillerden farkı yok. Onlar gibi dikkatle korunmalı, belirli aşamalardan geçen yöntemlerle sınanmalı ve kontaminasyon yani kirlenmelerin olacağı unutulmamalı. Bunların nasıl yapılacağına ilişkin artık standartlar da var ve pek çok ülkenin mahkemeleri, bu standartlara uymayan tanıklığa itibar etmiyor.

Yılanlar ve melekler

1996 baharı. Kaliforniya Üniversitesi Berkeley kampüsündeyim. Kuzey doğu yönündeki tepenin üzerinde, kadın misafir öğretim üyelerine ayrılan, 1923 yapımı, boyu kadar ağaçların arasına gömülmüş, ahşap evin üst katındaki bir odaya yerleşmişim. Genellikle, gecenin ilerleyen saatlerine dek çalışıyorum. Odaya dönmem sabaha karşı 02'yi 03'ü buluyor.

Bir sabah, evin temizlik işlerinden sorumlu bayan Rita ile sahanlıkta karşılaşıyorum. "Atasoy, hay serpientes aqui" diyor. Çene çalmaya hiç niyetim yok. "Gracias" diye kestirip atıyorum. "Ne yılanı yahu, kampüste yılan mı olur? Herhalde evin hemen arkasındaki ağaçlık bölgeden söz ediyor" diye düşünüyorum.

Rita'nın yılanlarının, bildiğimiz yılanlar olmadığını bir rastlantıyla öğreniyorum. Berkeley polis karakolunun amiri Patrick Carroll, üniversite güvenliği üzerine muhabbet ettiğimiz sırada, bir çalışanın yedi yaşındaki kızının ırzına geçilip, öldürüldüğünden söz ediyor. "Megan Yasası uyarınca hazırlanan listeleri izleseydi, mahallesindeki yılanı bilirdi" diyor. Yılanların, cezasını çektikten soma topluma karışan pedofiller olduğunu anlıyorum.

Kelebek peşindeki kız

Karanlık olmak üzereydi. Sedirin üzerinde uyuklamakta olan Bayan Kanka gözlerini açtı, küçük kızma seslendi, cevap alamadı. Anneler hep kötüyü düşünür. Telaş içinde dışanya fırladı, komşuların kapısını teker teker çalmaya başladı. Kayda değer hiçbir suçun işlenmediği, huzur ve güven içinde bir kasabaydı onlarınki. "Merak etme, yine kelebek kovalamaya dalmıştır, şimdi çıkagelir" diye teselli etmeye çalışanlar çoğunluktaydı.

Bayan Kanka'ya en çok yardım eden, karşı komşusu oldu. Hani o, bir süredir iki erkek arkadaşıyla birlikte, iki katlı, bahçe içindeki evde kirada oturan, gözlükleri yüzüne büyük gelen, patates suratlı, ufak tefek adam var ya, işte o. Sarı saçları omuzlarına dökülen yedi yaşındaki küçük

Megan'ın fotoğrafını eline almış, kaygısı giderek artan annenin peşinde, bir o yana, bir bu yana koşuşturuyordu. "6.30 ile 7.00 arasında, kapımın önünde, yeni aldığım tekneyi yıkıyordum. Bisikleti üzerinden bana el sallayıp uzaklaştı" diye anlatıyordu. O kargaşa içinde, yardımsever komşunun sol eli üzerindeki diş izlerini, kimse fark etmedi.

Gece haberleri, "Ben de ünlü olayım" hevesine kapılmış mahallelinin, ara sıra duyulan siren sesleri eşliğinde, polis otosu ışıklarının bir kan kırmızıya, bir laciverde boyadığı bir suratla verdiği, duygu yüklü beyanatlarla doluydu. Çocuğun kayboluşunun üzerinden saatler geçmiş, helikopter gürültüsü, iz süren köpek havlaması azalmıştı ve gecenin karanlığında, ellerinde fenerlerle çevreyi tarayan 300 kadar polis, itfaiyeci ve gönüllü, çocuğu canlı bulacağından ümidi kesmiş gibiydi.

Bir evde üç pedofil

"Galiba bulduk" dedi, soruşturmanın sorumlusu dedektif Pukenas, "Karşı evde oturan üç heriften, adı Cifelli olanı, bir sübyancıymış. Arama izni çıkartın". Pukenas yaralıyordu. Karşı evde bir değil, iki değil, tam üç pedofil oturmaktaydı ve bunlardan biri, acılı annenin eteğinden ayrılmayan patates suratlı, büyük gözlüklü, yardımsever adamdı.

Evin ilk aranmasında kuşkulanacak hiç bir şeye rastlanmadı. Üç bekar erkeğin birarada ot urduğu bir evde, açık saçık dergiler, porno kasetler, büyük beden kadın iç çamaşırları var diye, kimse suçlanamazdı elbette.

Erkeklerden ikisi, akşamın sekizine dek nerelerde olduklarını, alışveriş faturalarıyla açıklayabiliyorlardı. Çocuğu akşamüstü gördüğünü söyleyen yardımsever adamın biraz huzursuz ve sinirli olması, olağan karşılandı. Bahçedeki hafif amonyak kokusu, idrar sanıldı. Ah tabii, bir de çamaşır makinesinde dönüp durmakta olan kahverengi battaniye var ki, onu kimse fark etmedi.

"O evde bir iş var" dedi dedektif Pukenas, "Şu çocuğu gördüğünü söyleyen adamı merkeze getirin, arabasını ve teknesini de iyice arayın."

Yardımsever adamın, merkezdeki sorgusu sabaha karşı başladı. İki kez yalan makinesine bağlandı. Ertesi gün akşama doğru Pukenas, "Söyle, onu canlı bulabilme umudumuz var mı?" diye sorduğunda, "Hayır" diye cevap verdi. "Başına geçirdiğim poşetin üzerinden boynunu kemerle sıktım, mutlaka ölmüştür." "Kemer nerede?" diye sordu Pukenas, "Odamda" cevabını aldı.

İkrar var, delil çok

Karşı komşunun, "Sana yavru köpekler göstereceğim" diyerek küçük kızı eve sokmasının, üst kattaki odasında ırzına geçerken, kanayan dudağından yere kan damlamasın diye başına poşet geçirmesinin, poşet çıkmasın diye kemeriyle sıkmasının, ardından bir ahşap sandığa koyduğu küçük bedeni, arabasının bagajında 30 kilometre ötedeki çalılığa götürüp atmasının şaşırtıcı bir yanı yok. Çok daha acımasızları defalarca denenmiş; defalarca denenecek ve genellikle ölümle souçlanacak eylemler bunlar.

Adli dişhekimi Dr. Haskell Askin, elinin üzerindeki ısırık izlerinin küçük kıza ait olduğunu kanıtlamış, otopsiyi yapan Dr. Raafat Ahmad, kızın boynundaki izlerin, adamın odasında bulunan deri kemerle oluşabileceğini bildirmiş, anal ve vajinal ırza geçmenin, elle boğmanın, halı üzerinde sürüklenmenin izlerini bulmuş, kesin ölüm nedenini, boğazm deri kemerle sıkılmasına bağlamış ve kızın üç dört dakika içinde havasızlıktan öldüğünü bildirmişti. Bu bulgular da, Megan cinayetini, diğer binlercesinden farklı kılmıyor.

Katil, kanlanan kahverengi battaniyeyi yıkamış, iz süren köpekleri şaşırtmak için kızın basması muhtemel yerleri amonyakla silmişti ama, oda ve arabasındaki 30 tel saç, kızınkileri tutuyordu. Hem bir çöp tenekesinden çıkan şortta, hem de odanın zeminine serili halıda, ayrıca deri kemerde bulunan kan lekeleri, küçük kıza aitti. Cesedin üzerindeki lifler kahverengi battaniyeyi, göğsündeki bir pübik kıl, adamı tutuyordu. Vajinal ve anal sürüntüden DNA elde edilememiş, bu nedenle fail ile mağdur arasında doğrudan bir ilişki kurulamamış olsa da, ikrarı destekleyecek pek çok bilimsel delile ulaşılmıştı.

Megan Kanka'nın öldürüldüğü tarihte, yani 13 yıl öncesinde, birisi suçu ikrar ettiğinde, böylesine çok sayıda delile pek ihtiyaç duyulmazdı. O gün için belki istisna ama, günümüzde bunlar olağan. Çünkü "Karakolda söyler, mahkemede şaşar" sürpriziyle karşılaşmak istemeyen polis ve savcılar, suçu, bilimsel delillerle kanıtlamaya özen gösteriyorlar.

Komşum bir yılan mı?

Ancak, küçük Megan cinayetini, diğerlerinden farklı kılan önemli bir ayrıntı var. Acılı annenin, "Komşudaki yılanı bilmek hakkımdı. Polis,

sokağımda bir pedofil oturduğunu söyleseydi, önlem alırdım. Kızım da ölmezdi" diyerek yola düştüğü, bir hafta içinde yarım milyon inşam peşme kattığı, önce kendi eyaleti New Jersey'de, sonra ülke genelinde ünlü Megan Yasası'nın çıkmasını sağladığı bir ayrıntı bu. Gerçi Megan Yasası, kızın ölümünden, yani 29 Temmuz 1994'ten önce çıkmış olsaydı bile, patates yüzlü, gözlükleri yüzüne büyük gelen adamı kapsamayacaktı.

Evet, bir pedofildi, üstelik bu nedenle iki kez toplam altı yıl hapis bile yatmıştı, ancak işlediği suçların tipi, onu "toplum için ciddi tehdit" kategorisine sokmadığından, evvelki suçlarının, fotoğrafının, fiziksel özelliklerinin, oturduğu evin adresinin, yasanın öngördüğü biçimde başta internet olmak üzere her türlü iletişim olanağı kullanılarak toplumla paylaşılmasını öngörmüyordu.

Katilin profili

Patates yüzlü, büyük gözlüklü adamın adı Jesse'ydi. Soyadı pek bir garipti, Timmendequas. Bu kızılderili adını çağrıştıran soyadını babası almıştı. Alkolik annesinin bu adamdan iki oğlu olmuştu, Jesse ve ondan bir yıl soma doğan Paul. İnanmayacaksınız ama kadının, her biri farklı babalardan olma, hepsi de Jesse'den büyük, yetimhanelere bıraktığı sekiz çocuğu daha vardı. Megan Kanka cinayetinin duruşma safhasında Jesse, biri savcılığın, diğeri savunmanın gösterdiği iki psikiyatri uzmanı tarafından muayene edildi. Kardeşi Paul, mahkemenin dinlediği kişiler arasında yer aldı.

Aylar süren yargılama sırasında insanlar, kâbustan öte bir yaşamın tüm çirkinliklerine tanık oldular. Birkaç kez cezaevine girip çıkmış alkolik babanın, oğlunu kemerle, kayışla, askıyla nasıl dövdüğünü, köpeğini boğup, kedisinin başını nasıl koparttığını, tavşanım nasıl öldürüp, yemeğe zorladığını öğrendiler. Sadece bunları mı, yedi sekiz yaşlarındaki oğullarına, komşu kıza tecavüz edişini nasıl zorla seyrettirdiğini, hatta küçük kardeşinin önünde Jesse'nin nasıl ırzma geçtiğim de.

Jesse, beş yaşındaki bir kızı tacizden dokuz ay hapis cezası aldığında, 18 yaşındaydı. Hapisten çıkar çıkmaz yedi yaşında bir kız çocuğuna saldırdı ve bir yandan yeni cezasını çekmek, diğer yandan tedavi edilmek üzere demir parmaklıkların ardına döndü. Salıverilmesini izleyen 10 yıl

boyunca, güvenlik birimleriyle karşı karşıya gelecek hiç bir suça bulaşmadı. 29 Temmuz 1994 akşamı, bisikletli kızı gördü. 2011 yılbaşı gecesi, Trenton'daki New Jersey eyalet cezaevinde idamım bekliyordu.

Üç pedofilin oturduğu evi Hamilton Rotary Kulübü satın aldı, yıktı, yerine bir park yaptı, ortasına da bir melek heykeli dikti.

Tecavüzcüsünün cebine, tahliye olurken Viagra koyan cezaevi doktoru

Fırsat buldukça, Amerika'daki cinsel suç faillerinin gerçek ad ve takma adlarının, fotoğraflarının, mahkûm oldukları suç ya da suçların niteliğininin, iz ve dövmelerinin yer aldığı listeleri incelerim. Zaman zaman kendimi, bu suç işlemiş ve cezasını çekmiş kişilerin yerine koyar, onların çocukluklarını düşünür, fotoğraflarındaki gözlere dakikalarca bakar, damgalanma ve dışlanmanın üzüntüsünü, parklarda, okul çevrelerinde dolaşamamanın, iş bulamamanın sıkıntısını, "belki tanıyan çıkar" diye kalabalık yerlerden uzak durmanın, giderek içine kapanmanın çöküntüsünü yaşarım.

Hatta, internette ad ve adresini bulduğu iki eski mahkûmu tek kurşunla öldüren, sonra intihar eden 20 yaşındaki Stephen Marshall gibilerinin nefesini ensemde hissederim.

Hemen ardından, mağdurların acısı kor gibi düşer içime, hıçkıran kadınların, ağlayan çocukların seslerini duyarım, sonsuza dek susturulurken neler yaşadıkları geçer gözümün önünden, bir Amerikalı tarafından evlat edinilen dört yaşındaki yetim Rus kızı Mariya Nikolaevna Yaşenkova'nın, beş yıl boyunca istismar edilirken çekilen fotoğraflarının, hâlâ dünyanın dört bir tarafındaki milyonlarca internet kullanıcısı tarafından seyredildiğim öğrenir, isyan ederim. Sadece Amerika'da, evvelce çocuklara cinsel saldırıda bulunmuş 1 milyona yakın kişiden 100 bininin izinin kaybedildiğini bilir, dünyadaki boyutunun ne olacağını hesaplamaya çalışır, ürperirim.

İşte bu nedenle, bir tek çocuğu kurtarabilme pahasına, insan hakları savunucularına kulaklarımı tıkarım. Çocuk yuvası, okul, bakımevi, izci kuruluşu, küçüklere yönelik spor kulübü ve kurslara, çalışmak üzere başvuranların geçmişini, kolay, ucuz ve güvenilir biçimde sorgulayabilmenin gerektiğine, ailelerin, kiraladıkları evin çevresinde bir pedofilin oturup oturmadığını öğrenmeye hakkı olduğuna inanırım.

Bir adım daha da ileri giderek, çocuklara yönelik suç işlemiş olanların, DNA'larının bankalanmasını, zorunlu tedaviye rıza göstermedikleri takdirde, hürriyetlerine kavuşamamalarını ve serbest kaldıklarında, hareketlerinin, GPS (Global Positioning System; Küresel Konumlandırma Sistemi) ile izlenmesini isterim.

Gelin görün ki, dünya henüz bu önlemlerden çok uzakta. Yoksa, 15 Ağustos 2007 günü, Fransa'nın kuzeyindeki Roubaix'de çalışan Mustafa Kocakurt'un beş yaşındaki oğlu Enis'i, evine 50 metre uzakta oynarken kaçıran ve defalarca ırzına geçen 61 yaşındaki Francis Evrard'ı, çocukların ırzına geçtiği için aldığı 27 yıllık hapis cezasının, 18. yılında salıverirler miydi? Bu yetmiyormuş gibi, cezaevi doktoru, sertleşme sorunu olmasına acıyıp, cebine bir kutu Sildenafil sitrat, nam-ı diğer Viagra koyar mıydı?

Hibakuşaların 66 yıllık acısı

Ağustos ayının ilk haftasıydı. Yıl, 1945. Önce beyaz bir ışık gördüler, sonra kara bir yağmur döküldü üzerlerine. Aldanmışlardı, yağan yağmur değil, küldü. 140 bin Hiroşimalı ve 70 bin Nagazakilinin külü. Atom bombasından sağ kurtulan, ancak etkilerini taşıyan yüzbinlerce kişi, yani hibakuşalar, kurtulmuş değil aslında. Yanıklar, iltihaplar, radyasyon hastalığı, kanser... Ve en acısı, dışlanıp unutularak ne kadar ve nasıl yaşanırsa, öyle yaşadılar ve yaşıyorlar işte.

Manhattan Projesi'nde çalışanların sayısı 130 bini, araştırmalara sarf edilen para 2 milyon doları bulmuştu. General Leslie Groves, "Elini çabuk tut, Bob" diye sıkıştırıyordu fizikçi Oppenheimer'i, "Elini çabuk tut, yoksa Hitler, bizi mahvedecek." Böyle bir tehdit yoktu aslında, Hitler'in elindeki kadroların atom bombası üretmeleri söz konusu değildi.

İkinci Dünya Savaşı'na katılalı beri, ölen Amerikan askerlerinin sayısı 400 bini bulmuştu. Bunların neredeyse 50 bini Okinava amfibik harekatında kaybedilmişti. Tek çözüm, Japonları teslime zorlayacak çapta bir hava saldırışıydı. İngilizlerin ve Kanadalıların desteğiyle üretilen dünyanın ilk atom bombası, 16 Haziran 1945 günü Amerikan topraklarında denendi, sonuç başarılıydı, Savunma Bakanı Henry L. Stimson'un önüne, bazı Japon kentlerinin listesi kondu. Kyoto'nun üzerini çizdi bakan "Olmaz" dedi, "Balayımızı orada geçirmiştik!" Bir hafta sonra, Pasifik'teki Stratejik Hava Kuvvetleri Komutanı General Cari Spaatz'a emredildi. "3 Ağustos'tan itibaren, Hiroşima, Kokura, Niigata ve Nagazaki bombalanacak."

6 Ağustos 1945 sabahı, Albay Paul Tibbets, annesinin adını taşıyan B-29 tipi uçağıyla Hiroşima'ya doğru yola çıktı. "T" harfi şeklindeki Aioi-Başi Köprüsü'nün üzerine geldiğinde, Yüzbaşı Thomas Ferrebee 60 kilo Uranyum-235'i serbest bırakacak düğmeye bastı. Saat 8.15'ti. Bundan sonra olanlar, Nâzım Hikmet'in sözcükleri, Zülfü Livaneli'nin notalarıyla hep aklımızda:

"Kapıları çalan benim, kapıları birer birer.

Gözünüze görünemem, göze görünmez ölüler.

Hiroşima'da öleli, oluyor bir on yıl kadar.

Yedi yaşında bir kızım, büyümez ölü çocuklar.
Saçlarım tutuştu önce, gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim, külüm havaya savruldu."

Düğmeye basan yüzbaşı, 1980 yılında, Pilot Paul Warfield Tibbets, Jr. ise, 1 Kasım 2007'de öldü. Yaptıklarından hiçbir zaman pişman olmadılar. "Bir emirdi ve yerine getirdik" dediler.

Bir bomba yetmedi

Benzeri olay, 9 Ağustos'ta Kokura'da tekrarlanacaktı. Hava durgundu. Kentin üzerini kaplayan kocaman bulut bir türlü çekilmiyordu. Yüzbaşı Kermit Beahan, B-29'un burnunu, alternatif hedef Nagazaki limanına çevirdi. Orası da bulutluydu. Tam geri dönecekken, bir an için açılan bulutların arasından Mitsubishi silah fabrikasını gördü. Kararım verip düğmeye bastı. Saat 11.02'de, 6.5 kilo kadar plütonyum-239 içeren bomba, toprağa 500 metre kala patladı.

Yüzbaşı, hedefi ıskalamıştı. Bomba, silah fabrikasının değil, Japonya'nın en büyük Katolik kilisesi, Urakami Katedrali ve hemen bitişiğindeki, tek mahkûmu bile sağ kalamayan cezaevinin üzerinde patladı. Nagazaki'deki ölü sayısı Hiroşima'dan daha azdı. Kentin 240 bin sakininden 70 bini hemen o anda öldü, 60 bini yaralandı. Birkaç ay içinde, Nagazaki kurbanlarının sayısı 80 bini bulacaktı.

Japonlar, 12 Ağustos'ta teslim oldular. Böylelikle dünya, savaşın bittiğini sandı. İkinci Dünya Savaşı bitmişti ama, artık "Soğuk Savaş" adını alacak yeni bir döneme giriliyordu.

B-29'ları kullananlar, Atlantik'ten Pasifik Okyanusu'na, 400 bin silah arkadaşı ölmüş genç askerlerdi. Hiçbirinin ne atom bombasından haberi vardı, ne de verebileceği zararlardan. Sadece onlar mı? Manhattan Projesi'nin pek çok çalışanı da, bir tek bombanın bu kadar kişiyi aynı anda öldürebileceğini, radyasyon kirliliğinin kuşaklar boyu vereceği zararı hesaplamamıştı.

Patlamalardan birkaç hafta sonra, Hiroşima ve Nagazaki'yi işgal eden ve azımsanmayacak düzeyde radyoaktiviteye maruz kalan 70 bine yakın Amerikan askerinin sağlık durumu da, hiçbir zaman ciddi biçimde izlenmedi.

Yaşama tutunan kız çocukları

11 yaşındaki Kiyoko İmori, Nâzım Hikmet'in "Kız Çocuğu"ndan daha şanslıydı. 6 Ağustos 1945 sabahı, en sevdiği arkadaşıyla buluştu, birlikte okula yürüdüler ve ilk işleri bodrum katma inerek ayakkabılarını değiştirmek oldu. Kenti saran yangından, yakınlardaki nehre atlayarak kurtulabildiler. Okulun 620 öğrencisinden sadece ikisi hayatta kalmıştı. İmori yaşadı, arkadaşı bir hafta soma, kollarında öldü.

Keiji Nakazava, babası ve kardeşlerini bombanın patladığı sırada kaybettiğinde altı yaşındaydı. Hamile annesi, bombanın şokuyla doğurdu. Kız bebek Tomoko dört ay yaşayabildi. Daha sonra Nakazava, ailesinin öyküsünü Çıplak Ayaklı Gen (Hadaşi no Gen) adıyla çizgi roman haline getirdi. Roman, atom bombasının etkilerini en iyi anlatan eserlerden biri olarak edebiyat dünyasında yerini aldı.

Sakue Şimohira 10 yaşındaydı. Yerdeki kapkara kadın, annesi olmalıydı. Bir altın dişi vardı çünkü. Sakue elini uzattı dokunmak için. Daha dokunamadan, kül oldu siyah kadın. Sakue'nin kız kardeşinin saçları dökülmeye başlayınca, çocuklar alay etmeye başladılar ve kız kardeşi kendisini trenin altına attı. Sakue, 10 yıl boyunca, başka öksüzlerle birlikte küçük bir kulübede yaşadı. Bir gün kız kardeşi gibi ölmek istedi. Son anda vazgeçti ve rayların yan tarafına düştü. "İki tür cesaret varmış" diye anlattı yıllar sonra, Oscar ödüllü belgeselci Steven Okazaki'ye, "Ölmeye cesaret ve yaşamaya cesaret. Ben yaşamayı tercih ettim."

İnsan içine çıkmaya utanıyorlar

Hiroşima ve Nagazaki'nin patlamadan etkilenen kurbanları, Japoca deyişle hibakuşalan, her geçen yıl beşer bin eksilerek günümüze kadar ulaştı. Sayıları 250 bin dolayındaki bu mağdurlara! ortalama yaşları 70'in üzerinde ve en gençleri 62 yaşında, yani bombanın düştüğü gün henüz ana rahminde olanlar. Kimileri hâlâ hastanede, kimileri her an bir bomba daha patlayacak korkusuyla yıllardır evinden çıkmıyor. Onlar da öldüğünde, öykülerini kim anlatacak?

Hiroşima'ya atılan bombanın hedefi "T" şeklindeki köprüydü. Bulunduğu yerde, bugün benzeri bir köprü var. Çevresini kuşatan Barış Parkı'nı ve içindeki müzeyi gezmeye ya da hemen karşısındaki, bir bölümü patlamadan somaki harabe haliyle korunan Atom Bombası Kubbesi'ni görmeye gelen öğrencilerin sayısı gün geçtikçe azalıyor.

Çocuk Anıtı'nda biriken milyonlarca kağıttan turna kuşu da, birkaç yıl önce, "Geçmiş karın doyurmuyor. İşsizim" diyen üniversiteden yeni mezun biri tarafından yakılmıştı. O rengârenk kağıt turnalar ki, bin tane yaparsa ölmeyeceğine inanan ve sadece 644'üne ömrü yeten lösemili küçük kız Sadako Sasaki'nin arasına, dünyanın dört bir yanındaki ilkokul öğrencileri tarafından katlanmış ve sergilenmek üzere buraya gönderilmişti. O kuşlar ki, küçük Sadako sayesinde kağıt katlama sanatı Origami'nin olmazsa olmazma dönüşmüştü.

Hasta dosyaları delil olacak

Aslında, hibakuşaların fiziksel acılarına eklenen başka sorunları da var. Şekli bozulan, hatta tanınmaz hale gelen yüzleri, elleri, ayakları, dökük saçları, zayıf ve hastalıklı görünümleriyle insan içine çıkmaya utanıyorlar. Üstelik sadece onları değil, çocukları ve torunlarını bile "belki bulaşır" korkusuyla işe almayan kör cahiller bile var. Mağdurlar, Japon hükümetinden yeterince destek alıncaya dek çok mücadele ettiler ve hâlâ sürdürüyorlar. Hele, Hiroşima ve Nagazaki'deki fabrikalarda zorla çalıştırılırken ölen 20 bin kadar Koreli savaş esiri var ki, değil destek görmek, atom bombası kurbanları için dikilen anıtlara adlarını bile 25 yıl sonra yazdırabildiler.

1947'de, ABD Başkanı Harry Truman'ın emri üzerine kurulan Atom Bombası Zararları Komisyonu'nun görevi, radyasyonun sağ kalanlar üzerindeki uzun vadeli etkilerini araştırmaktı. Bu çerçevede Hiroşima ve Nagazaki'de görevlendirilen Amerikalı ve diğer yabancı doktorların, en az 15 bin hibakuşayı tedavi edip izlediği ve 28 yıl boyunca bu hizmeti Japon hükümetinden bağımsız yürüttüğü biliniyor. Atom bombası mağdurları ve yakınları şimdi, büyük bölümü hâlâ gizli tutulan bu hasta kayıtlarının peşinde. Belgeler, hem Japon hem de Amerikan hükümetleri aleyhine açılan bireysel tazminat davalarında delil olarak kullanılacak.

Milyonlarca hibakuşa var

Aslmda radyasyonun etkisiyle yaşamları kararan, sadece 66 yıl önce atılan atom bombalarının mağdurları değil. 1945'ten bu yana, bir daha hiçbir savaşta atom bombası kullanılmasa da, artık ABD'nin yanı sıra, Rusya, İngiltere, Fransa, Çin, Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore'nin de

nükleer silahı var. Resmen kabul edilmemekle birlikte, İsrail'in de elinde nükleer silah bulunduğu sanılıyor. Öte yandan ABD, İran'ı, bu tip silahları geliştirmekle suçluyor.

Geçen yıllar içinde yeraltında, yerüstünde ve atmosferde, gösteri ya da deneme amaçlı patlatılan iki bin kadar nükleer silah, Hiroşima ve Nagazakili hibakuşalara milyonlarca yenisini kattı.

Örneğin 1949 ile 1990 arasında, Doğu Kazakistan'ın Semipalatinsk bölgesini nükleer deneme alanı olarak kullanan Sovyetler Birliği, gerçekleştirdiği 600 kadar nükleer denemeyle, en az 1,5 milyon kişiyi, Hiroşima bombasmm 20 bin katı radyasyona maruz bıraktı. Su kaynakları, nehirler ve tarım topraklan kirlenince, radyoaktivite besin zincirine girdi ve kanser, kısırlık, sakat bebek doğumlan, intiharlar dünya ortalamalarının kat kat üzerine çıktı.

1986'daki, Ukrayna'nın kuzeyinde, Kiev'e 100 kilometre uzaklıktaki Çernobil nükleer reaktöründeki patlama, bir nükleer silah denemesi değil, kazaydı. Nükleer tarihin, bilinen 100 kadar kazasının en büyüğüydü ve açığa çıkan radyasyon, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının toplamından 200 kat fazlaydı. Uluslararası Atom Enerjisi Komisyonu ve Dünya Sağlık Örgütü'ne göre radyasyon, Türkiye'yi de kapsayacak biçimde, geniş bir coğrafyada 6.6 milyon kişiyi ciddi biçimde etkiledi ve bunların en az 4 binini kanserden öldürecek.

Radyoaktif terörizm

Nükleer silahların kullanımı, nükleer güç santrallarındaki kazalar, her zaman korkulu bir rüya olmuştur ama, bir santrala yönelik intihar saldırısı, önlenmesinin zorluğu nedeniyle çok daha fazla kaygı uyandınyor. Ancak, nükleer enerji yanlıları, "Bir nükleer santralın üzerine uçak düşerse ne olur diye, dert etmeyin. İlk anda ölenlerin sayısı, Hiroşima ve Nagazaki'deki kadar yüksek olmaz. Çünkü oradakileri kül eden radyasyon değil, 300 bin derece santigradı bulan sıcaklıktı" diyerek teselli ediyor.

23 Kasım 2006 günü, Rus gizli servisinin eski üyesi Litvinenko'nun, Londra'nın Millenium Oteli'nde içtiği çaya Polonyum-210 katılarak öldürülüşüne benzer cinayetlerin artmasından da korkuluyor. Litvinenko'yu nerede, nasıl, kimin öldürdüğünün aydınlatılmasında

karşılaşılan güçlükler bir yana, radyoaktivite yayan cenazenin otopsisini kimlerin, nasıl yapacağma karar vermek bile günlerce sürmüştü.

Bir diğer tehdit, "radyoaktif terörizm." 2003'te İngiliz karşı istihbarat teşkilatı MI5'in başkanı Eliza Marıningham-Buller'ın, "Bir Batı ülkesinin radyoaktif terörizmle karşılaşması an meselesi" dediği bu eylemlerin iki örneği biliniyor. İlki, 1995'te Moskova'nın İzmailovski parkına Çeçenlerin gömdüğü iddia edilen Sezyum-137, ikincisi 1998'te Çeçenistan'da Argun yakınlarında bir mayına takılı bulunan teneke kutudaki radyoaktif maddeler. Ancak hastane, fabrika ve araştırma laboratuvarlarından çalınan radyoaktif madde öylesine çok ki, Bayan Buller pekala haklı çıkabilir.

Bu seçimi mutlaka alacağız

Atinalılar, her fırsatta oy kullanırdı. Örneğin, birbiriyle sürekli çatışarak toplumun huzurunu bozan siyasetçi ve askerlerden birini, 10 yıllığına sürgüne göndermek için bile küp başına giderlerdi. Oy kullanılır da hile olmaz mı hiç? O günden bugüne, dünyanın dört bir yanında çeşit çeşit usuller denendi. Kimileri birden fazla oy kullandı, kimileri bir felaketi bahane edip seçmenleri etkiledi, kimileri işini sağlama aldı, rakibini ebediyen ortadan kaldırdı.

Akropol kazılarında ortaya çıkan sahte oylar

Milattan önce 471 yılıydı. Atinalılar, pazar yerinde toplanmış, oy kullanacaklardı. 2500 yıl önce, günümüzdekine benzer oy pusulaları yoktu elbette. İsimler, ostrakon denen kırık seramik parçaları üzerine kazılır, küplerin içine atılırdı. Adına 6 binden fazla ostrakon çıkan kişi, 10 gün içinde kenti terk etmek zorundaydı. Hallan kararına uymamanın cezası ölümdü.

O gün ostrasizm karan alınacak kişi, deniz kuvvetleri kumandanlarından Temistokles'ti. Uzunca bir süredir, bir diğer ünlü komutanla (Aristides) ters düşmekteydi. Birinin "ak" dediğine, diğerinin "kara" demesinden gına gelmişti. Kimine göre çok terbiyesiz ve densiz, kimine göre kötü bir yönetici, kimine göre rüşvetçi Temistokles'in adının yazılı olduğu ostrakon sayısı 6 binin çok üzerindeydi ve kumandan tasını tarağını topladı, Atina'yı terk etti.

Asırlar sonra, agora kazılarına başkanlık eden arkeolog John McCamp'in ekibi, Atina Akropol'ünün kuzey yamacında, içinde küçük seramik parçaları bulunan küplere rastladılar. Birinden, Temistokles'in adı kazılı 190 ostrakon çıktı. İlginç olan, 190 oy pusulasının, 190'ında farklı el yazılarının olmamasıydı. 13 kişi oturmuş, 190 oy hazırlamıştı.

Görüldüğü gibi oy sahteciliği yeni bir şey değil. Sınıf temsilciliğinden cumhurbaşkanlığına, seçimler olduğu sürece, sahtecilik de olmuş. Kiminde Temistokles'in başına geldiği gibi, aynı kişi, birden fazla oy vermiş, kiminde tehditle, korkuyla oy verdirilmiş, oylar eksik ya da fazla sayılmış, satın alınmış, ölüler de oy kullanmış, sandıklar çalınmış. Kısacası, 2500 yıl önce ne olmuşsa, hep tekrarlanmış.

Yangınla yükselen diktatör

30 Ocak 1933 tarihinde, Alman Cumhurbaşkanı Von Hindenburg, Şansölye (başbakan) Adolf Hitler'i, ülkeyi 5 Mart'ta seçimlere götürecek bir koalisyon hükümeti kurmakla görevlendirdi. 27 Şubat 1933 gecesi, yani seçimlerinden altı gün önce, parlamento binası Reichstag'da yangın çıktı. Hitler ve başkam olduğu Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi-NSDAP, çıkış nedeni günümüzde bile belirsizliğini koruyan bu yangının, ülkenin düzenim tehdit eden komünistlerin işi olduğunu ileri sürünce, ortanın solundaki partiler hızla itibar kaybetmeye başladı.

Polis, alelacele çıkartılan Reichstag Yangını Kararnamesi'ne dayanarak, Alman Komünist Partisi üyelerinin tamamını, Sosyal Demokrat Partisi'nin pek çok üyesini tutukladı, aralarında öldürülenler oldu.

5 Mart 1933 seçimlerinde Hitler'in partisi, oy oranını bir önceki seçimlere göre 10 puan arttırdı ve yüzde 43.9'le birinci parti oldu. Merkez Partisi ve Alman Milliyetçi Halk Partisi'ni yanma alarak üçte iki çoğunluğa ulaştı ve 23 Mart 1933'te, Yetki Yasası'nı geçirdi. Yetki Yasası, bir yandan Hitler'i olağanüstü yetkilerle donatacak, diğer yandan partisine, parlamento onayı olmadan yasa çıkartabilme gücü verecekti. İlk işleri, muhalif partilerin kapatılması oldu. Bir yangını kullanarak seçmenlerin içine salman korkunun ardından gelişen olaylar, sadece bir ülkenin değil, dünyanın kaderim değiştirecekti.

Hello Garci, hello Ma'am

35.4 milyon Filipinli, 10 Mayıs 2004 günü cumhurbaşkanlığı seçimi için sandık başına gitti. Kazanan Bayan Gloria Macapagal Arroyo ile onu en yakından izleyen Fernando Poe arasındaki oy farkı sadece 1.1 milyondu. Arroyo'nun seçimlere hile karıştırdığı dedikoduları bir türlü bitmedi.

Seçimlerin üzerinden bir yıl geçmişti ki, Filipinler Ulusal Soruşturma Bürosu eski başkan yardımcılarından hukukçu Samuel Ong, elinde bir telefon kaydının bulunduğunu söyledi. "Selam Garci" diyordu bir kadın sesi, "Selam Hanımefendi" diye yanıtlıyordu erkek. Bir ara, "Yung dagdag, yung dagdag" diye fısıldıyordu kadın. Yani "Eklemeler,

eklemeler." Samuel Ong konuşanların, Cumhurbaşkanı ile seçim kurulunda görevli Virgilio Olivar Garcillano olduğunu ileri sürdü.

Filipinler Üniversitesi'nden sosyolog Randy David ve Filipinler Araştırmacı Gazetecilik Merkezi'nden Sheila Coronel, ilk dinlenişte hiçbir özellik taşımayan bazı sözcüklerin taşıdığı gizli anlamları çözdüklerini ve Arroyo'ya seçimi kazandıran 1.1 milyon oyun, seçim kurulundaki hileyle eklendiğini ileri sürdüler.

Bantlar, biri Avustralya'da diğeri ABD'de, iki ayrı şirket tarafından incelendi. Ses, cumhurbaşkanına aitti. Arroyo, sesin kendisine ait olduğunu kabul etmekle birlikte, sözcüklere atfedilen gizli anlamlan reddetti. Profesör Randy David, 2006 başlarında cumhurbaşkanına yönelik bir darbe girişimi ardından ilan edilen bir haftalık olağanüstü hâl sırasında tutuklandı, ancak kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

2004 seçimlerine hile karıştırıldığı iddiaları hâlâ sürüyor ve Filipinli gençlerin cep telefonları üç yıldır, Araştırmacı Gazetecilik Merkezi'nin internet sayfasından indirdikleri 32 çeşit "Hello Garci, Hello Ma'am" ziliyle çalıyor.

Gözü kara "Düşük Vergi" Looper

ABD'nin Tennessee eyaletinde Temsilciler Meclisi ve Senato üyeliği yapmış çiftçi Tommy Burks, biyoloji dersinde evrim kuramının öğretilmesinden, kürtaja; kumardan, piyangoya birçok şeye şiddetle karşı çıkan, pek muhafazakâr bir Demokrat Partili'ydi. 28 yıl boyunca, tek gün tatil yapmadan hizmet ettiği seçim çevresinin, en sevilen ve desteklenen politikacısıydı.

1998 seçimlerine bir aydan az kalmıştı. Burks, yine adaydı. 18 Ekim sabahı çiftliğinde, otomobilinin direksiyonunda ölü bulundu. Olay yerini inceleyen memur Gary Roach, "Yabancıya ait ayakkabı izi yok. Parmak izi yok. Anlaşüan katil, bulunduğu araçtan inmeden ateş etmiş. Bulunan tek iz, kâhyanın çizmelerine ait. Onlar da çiftlik araçlarının hiçbirinde olmayan Viper marka oto lastiği izlerinin üzerinde" dedi. Zaten cesedi bulan ve polise haber veren kahyaydı.

"Yakın atış" diye kayıtlıydı Dr. Sullivan Smith'in otopsi raporunda. "9 mm'lik kurşun, sol kaşmın üzerinden girmiş, neredeyse yatay biçimde

ilerlemiş, sağ parietal lobDa kalmış. Başka bulgu yok."

Kâhya Rex, o sabah çiftliğin önünden birkaç kez geçen siyah otomobili, patronunun rakibi Cumhuriyetçi Parti'den Byron Looper'e benzeyen birisinin kullandığını söyledi. Vergileri düşüreceğini söyleyip duran Looper, göbek adı Anthony'yi mahkeme kararıyla değiştirmiş, "Low Tax" (Düşük Vergi) yapmıştı.

Burks'un dul eşi Charlotte, ölen kocasının yerine seçimlere adaylığını koydu. Oy pusulaları çoktan basıldığından, adı pusulalarda yer almadı. Onu seçmek isteyenler, el yazısıyla adını kağıda yazmak zorundaydı. Charlotte Burks, 30.274 oy alarak kazandı. Cezaevinde yargılanmayı bekleyen katil zanlısı "Düşük Vergi" ise, sadece 1.531 oy aldı.

22 ay soma, Byron (Low Tax) Looper, seçimleri kazanabilmek için rakibini öldürdüğünü itiraf etti. Ömür boyu hapisle cezalandırıldı. Halen, Tennessee'deki Brushy Mountain Cezaevi'nde yatıyor.

Öldür onu Pablo, öldür onu

1979 yılında Yeni Liberalizm hareketini başlatan Luis Carlos Galan, 1982'de Kolombiya cumhurbaşkanlığına adaylığını koydu. Muhafazakârların adayı Belisario Betancur'a karşı yenilmekle birlikte, aldığı oylar onu öylesine yüreklendirdi ki, 1990'da yapılacak seçimler için aynı göreve yeniden talip oldu ve kampanyasını, ülkesinin güvenlik ve istikrarını tehdit eden Medellin uyuşturucu kartelinin lideri Pablo Escobar üe mücadele üzerine oturttu.

Seçimlerin bir diğer adayı, Alberto Santofimio Botero'ydu. Luis Galan, yaptığı her seçim konuşmasında, rakibinin seçim kampanyasını, Escobar'ın finanse ettiğini yineleyip duruyordu. Luis Galan, 18 Ağustos 1989 günü başkent Bogota'nın güneyindeki varoşlardan Soacha'ya gitti. 18 silahlı adamının korumasında halka seslendiği sırada, bir makineli tüfekten çıkan mermilerle can verdi. 1990 seçimlerini, onun ölümünden soma adaylığını koyan, arkadaşı ve seçim kampanyasının mimarı Cesar Gaviria kazandı.

İzleyen yıllarda Pablo Escobar, ABD'nin sağladığı radyo frekansı izleme teknolojisinin yardımıyla saklandığı yerde bulunacak, çıkan çatışmada öldürülecek, uyuşturucu ticareti Medellin kartelinin elinden

çıkarak, Cali çetesinin kontrolüne geçecekti. Galan suikastiyle ilgili olduğu düşünülen Escobar'ın yakın adamları yakalanıp yargılanacak, 20 yıla mahkûm edilen John Jairo Velasquez dışındakilerin hepsi ölecekti.

Galan suikastinden 16 yıl sonra Velasquez, cumhurbaşkanı adayının öldürülmesini, rakibi Alberto Santofimio'nun istediğini, "Öldür onu Pablo, öldür onu. Eğer kazanırsa, seni Amerikalılara teslim eder. İdam edilirsin" diyerek, patronları Pablo Escobar'ı korkuttuğunu ileri sürdü.

Alberto Santofimio, bu iddialar üzerine hemen tutuklandı. 2006 Haziranı'nda başlayan "cinayete azmettirme" davasında savcı, o tarihte 62 yaşında olan eski bakanın 40 yıl hapsini istedi. Dava, 11 Ekim 2007'de karara bağlandı ve Santofimio, 24 yıla mahkûm edildi.

Uğursuz piyango

Suçlular genellikle, dikkatli birinin fark ettiği küçük bir ayrıntıyla yakalanır. Yere düşen bir düğme, pantolona tutunan bir yaprak, saçlara takılan bir sicim lifi gibi. Bundan 51 yıl önce, 1960'da kaçırılıp öldürülen küçük çocuğun üzerinde çok sayıda ipucu vardı ama, katile götüren ayrıntıyı fark eden bir postacı oldu.

Avustralya'nın güneydoğusundaki sahil kenti Sidney'in, hemen liman girişindeki ünlü opera binası henüz inşa edilmemişti. Açılan yarışmada birinci olan Danimarka asıllı mimar Joern Utzon'un, soyulmuş portakal dilimlerinden ilham alarak çizdiği projeyi yapacak paralan yoktu çünkü. Bu nedenle "opera piyangoları" düzenleniyordu. 10. piyango, 1 Haziran 1960 günü çekildi ve büyük ikramiye 3932 sayılı bilete çıktı. Ertesi sabah gazeteler, Bay Bazil Thorpe'un fotoğrafını bastılar. Yüzünde kocaman bir gülümseme, elindeki bileti havaya kaldırmış, zaferini ilan ediyordu. O tarihte büyük ikramiyeleri kazananların ad ve adresleri gizlenmiyordu ve hiç kimse, Bay Bazil Thorpe'un küçük oğlunun fidye için kaçınlacağını hayal bile edemezdi. Avustralya'da o güne değin, böyle bir amaçla kimse kaçınlmamıştı.

Küçük Peugrot'nun kaçırılışından ilham

Aynı sabah, Stephen Leslie Bradley, kahvaltı masasının üzerine yaydığı gazetesinin sayfalarım çevirirken, biletini havaya kaldıran adamın fotoğrafım gördü ve görür görmez, önceki haftalardaki haberi anımsadı. Otomobil kralı milyoner Raymond Peugeot'nun, dört yaşındaki oğlu Eric, 12 Nisan 1960 günü Paris'teki bir golf kulübünün oyun parkından kaçırılmış, talep edilen fidye ödenir ödenmez, çocuk serbest bırakılmıştı. Üstelik aradan 1.5 ay geçtiği halde, çocuğu kaçıran ya da kaçıranlar yakalanmamıştı. (Çocuğu kaçıran iki kafadar, altı ay soma paralan harcamaya başladılar. Bir altı ay soma da yakalandılar. Çocuk kaçırarak zengin olmanın konu edildiği bir Amerikan romanından ilham aldıklan ortaya çıktı)

"Neden olmasın?" diye düşündü Bradley. "Macaristan'dan göç edeli 10 yıl oldu. Yabancı olduğum anlaşılmasın diye, Istvan Baranyay olan

adımı bile değiştirdim. 35 yaşma geldim, bir türlü doğru dürüst para kazanamadım. Karıma, üç çocuğuma istediğim hayatı yaşatamadım." Kararını verdi. Gazete, piyangoyu kazanan adamın iki küçük çocuğu olduğunu yazıyordu. İyi bir plan yapacak, Thorpe'ların çocuklarından birini kaçırıp fidye isteyecek, parayı alır almaz serbest bırakacak ve bir yolunu bulup anavatanına dönecekti. Çocuğu kaçıranın kendisi olduğu anlaşılsa bile, Macaristan ile Avustralya arasında suçluların iadesi anlaşması yoktu.

Önce, Thorpe'ların telefonunu, evlerinin yerini, gün içinde neler yaptıklarım, çocuklarım ne zaman, nerede yalnız bıraktıklarını öğrenecekti. Nitekim öyle yaptı, Thorpe'ların, Sidney'in yedi kilometre kadar güneyindeki Bondi kumsalına birkaç dakika uzaklıktaki Edward sokağında, bir apartmanın giriş katında oturduğunu öğrendi. Sekiz yaşındaki oğulları Graeme, hafta içi her gün saat tam 8:30'da, tek başına evden çıkıyor, 50 metre kadar yürüdükten sonra sağa sapıyor, beş on dakika kadar soma önünde duran bir otomobile biniyordu. Aracı hep aynı kadın kullanıyor, arka koltukta da hep aynı sekiz on yaşlarındaki çocuk oturuyordu. Anlaşrlan kadın, kendi çocuğu ile Thorpe'ların oğlunu okula götürüyordu.

Polis acele ediyor

7 Temmuz 1960 Perşembe sabahı, 8:30'da, yani büyük piyango çekilişinden tam beş hafta sonra, küçük Graeme, üzerinde gri üniforması, kasketi, sırt çantasıyla evden çıktı, annesinin arkadaşı Bayan Smith, her zamanki gibi saat 8:35'te oğluyla birlikte köşeye geldi ama çocuğu göremedi. Öğlene doğru, Thorpe'ların telefonu çalryor, yabancı şiveli bir erkek, telefonu açan anneye, çocuğunun elinde olduğunu söylüyor ve saat 17:00'ye kadar, piyangodan kazandıklan paranın dörtte birini teslim etmelerini istiyordu. "Parayı nereye bırakalım?" diye sordu kadın. "Sizi tekrar arayacağım" dedi adam.

Zavallı anne, sesi tanımıştı. Bu, piyangoyu kazandıklanmn hemen ertesi günü kapısını çalan, kara gözlükleri yüzünün yarrsrm kaplayan, uzun paltolu garip adamın sesiydi. (Avustralya, güney yarıkürede olduğundan, kış mevsimi Haziran'da başlar) Adam, "Bognor'lar burada mı oturur?" diye sormuştu. "Ne yazık ki, onlan tanımıyorum" demişti kadın. "Bir de üst kattakilere sorsanız. Belki onlar tanıyordur."

Polisin böyle ayrıntılarla vakit kaybetmeye hiç tahammülü yoktu. Çocuğu sağ salim, bir an önce bulmak istiyordu. Olayı soruşturmakla görevlendirilen emniyet amiri Bert Windsor, fidyecinin telefon ettiğini öğrenir öğrenmez harekete geçti ve belki de hayatmın en büyük hatasını yaparak bir basın toplantısı düzenledi. Avustralya gazeteleri hemen ikinci baskılarını yaparak, küçük çocuğun bir yabancı tarafından kaçırıldığını sürmanşetten duyurdular ve Thorpe'lar, çocuklarını kurtarabilmek için, değil paranın dörtte birini, tamamını vereceklerini açıkladıkları halde, bir daha kimse telefon etmedi ve bir daha kimse küçüğü canlı göremedi.

Kilime sarılı küçük ceset

Polisteki izinler kaldırıldı. Yüzlerce görevli, Sidney ve çevresini ev ev, karış karış aramaya başladı. Kısa sürede soruşturma, civar kasabalara, limanlardaki teknelere yayıldı. Aradan 24 saat geçmemişti ki, kentin kuzeyine doğru uzanan Wakehurst Parkı karayolunun yan tarafındaki ağaçlıklar arasında boş şişe toplayan yaşlı bir adam, bulduğu okul çantasını karakola teslim etti. Çantanın üzerinde, çocuğun adı yazılıydı.

Helikopterler, çantanın bulunduğu bölgenin üzerinde uçmaya, iz süren köpekler ağaçların arasında koşuşturmaya başladılar. Üç gün sonra, çantanın bulunduğu yerin yaklaşık iki kilometre kadar kuzeyinde, bu kez yolun karşı tarafındaki ağaçlıklar arasında, okul beresi, yağmurluğu, defterleri ve sefertası bulundu.

Thorpe ailesine komşu bir kadın, çocuğun kaçırıldığı günün erken saatlerinde, metalik mavi renkte, 1955 model bir Ford Customline otomobilin, evlerinin önüne park etmiş olduğunu hatırladı. Mahallede böyle bir araca sahip olan yoktu. O tarihte araç ruhsatları henüz bilgisayarlara kayıtlı değildi, bilgiler kartotekslerde saklanırdı. Polis, aynı model 5 bin aracın bilgisini teker teker taramaya başladı. Günümüzde saniyeler alacak bu iş, günlerce sürecekti.

Sona doğru adım adım

Haftalar geçti, küçük Thorpe'un canlı bulunabileceği umudu giderek azaldı, 16 Ağustos'ta, tümüyle son buldu. Saklambaç oynayan iki çocuk,

Seaforth kasabasının hemen dışında, kilime sarılı cesedine rastladılar. Elleri, ayakları iple bağlıydı, başına vurulmuştu, boynuna ipek bir eşarp dolanmıştı. Gri okul üniforması, hâlâ üzerindeydi.

Sidney Bilimsel Araştırma Bürosu uzmanları, daha ceset bulunduğu yerden kaldırılmadan, delilleri toplamaya başladılar. Giysilerin ve kilimin üzerine yapışmış pembe renkteki küçük tanecikleri, saç ve kılları, bazı bitki kalıntılarını, hatta ayakkabı ve çoraplardaki küfleri özenle paketlediler. Kilimin bazı püsküllerinin kopuk olduğunu fark ettiler.

Sağlık Bakanlığı Adli Tıp Teşkilatı'nın başkanı Dr. Cameron Cramp "Bu saçlar üç farklı kişiye ait. Kıllar ise bir köpeğin. Büyük bir olasılıkla bir Pekinese" deyince, rahat bir nefes aldılar. Nihayet bir ipucuna ulaşılmıştı. Thorpe'ların köpeği olmadığına göre, katilin evinde bir köpek vardı.

Peki çocuk ne zaman öldürülmüştü? Cevabı, bitki patoloğu profesör Neville White'in raporunda kayıtlıydı. "Çorapta dört çeşit küf mantarı var. Bunlar altı haftalık." Çocuk, ortadan kaybolalı altı hafta olmuştu. Demek kaçıran, onu hemen öldürmüştü.

Sidney Jeoloji ve Maden Müzesi uzmanlarından Horace Whiteworth, pembe taneciklerin kurumuş tuğla harcı olduğunu bildirdi; Sidney Herbaryumu'nun ilk kadın botanikçisi Dr. Joyce Vickery de, bitki kalıntılarının iki farklı selvi türüne ait olduğunu. "Ağaçlardan biri sıradan, her yerde bulunan bir tür, diğer selvi türüne buralarda pek ender rastlanır" diye kaydetti Vickery. "Çocuğun atıldığı bölgede bu selvi yetişmez. Her iki türün bir arada bulunması ise, büyük bir istisnadır." Demek ki küçük Thorpe, başka bir yerde öldürülmüş, kilime sarılıp buraya atılmıştı.

Polis, iğneyle kuyu kazarcasma, pembe harçlı evin peşme düştü. Bahçesinde iki tür selvi ağacı olmalıydı. İçinde, şivesi bozuk bir adamla, kulakları yeri süpüren, uzun beyaz tüylü bir köpek. Bakıldı ki olacak gibi değil, halkın yardımı istendi.

Cinayeti çözen postacı

Moore Sokağı 28 numaradaki pembe harçlı tuğla evi, önündeki mavi otomobili, bahçesindeki değişik selvileri, kendisini gördüğünde havlayan

uzun beyaz tüylü köpeği, İngilizceyi bir tuhaf konuşan sahibini, Macaristan'dan gönderilen mektupları, ilk hatırlayan bir postacı oldu.

Keşke polis, Moore Sokağı'ndaki evin kapısını daha erken çalabilseydi. Burada oturan Macar asıllı aile, Himalaya adlı yolcu gemisine binmiş, Londra'ya doğru yol almaktaydı bile. Birkaç gün önce köpeklerini veterinere, metalik mavi Ford'larını oto galerisine bırakmış, tası tarağı toplayıp gitmişlerdi.

Gerçi, bahçedeki selviler, tuğlalar arasındaki pembe harç, pek değerli deliller sayılmazdı ama, ya tavan arasındaki fotoğrafa ne demeli. Ailecek bir kilimin üzerine oturmuş, piknik yapmaktaydılar ve kilim, çocuğun cesedinin sarıldığı kilimdi. Evin parkeleri arasındaki lifler, kilimin püsküllerini, veterinerdeki köpek, çocuğun üzerindeki kılları, galericiye bırakılan metalik mavi otomobilin bagajındaki pembe tanecikler, zavallı küçüğün üniformasına yapışıp kalanları bire bir tutuyordu.

Bütün bunlar, Stephen Bradley'in gemi sefasına son vermeye yetti.

Onu köpek balıklarına atın

Himalaya gemisi, yol üzerindeki Colombo limanına demirlediğinde, Avustralya'dan gelen polisler, Stephen Bradley'i tutukladılar ve ailesiyle birlikte Sidney'e getirdiler. 21 Kasım günü, ölen çocuğun annesi, 16 kişi arasına yerleştirilen Bradley'in hem sesini, hem de fiziksel görünümünü teşhis etti. Bu ses, ona telefon eden kişinindi. Piyangoyu kazanmalarının hemen ardından, kapışım çalan adam da oydu.

Bradley, çıkarıldığı mahkemede çocuğu kaçırdığını itiraf etti. Ancak, "Kesinlikle öldürmek istemedim. Polisin basın toplantısından sonra paniğe kapıldım. Otomobilin bagajına sakladım. Başı, çırpınırken, sağa sola çarpıp kırılmış olmalı" dedi. Adli tıp uzmanı Dr. Cramp, bu iddiayı zorlanmadan çürüttü. "Kafatasındaki kırık, çok güçlü bir darbenin sonucu. Bu yaştaki çocuğun, böyle bir gücü olamaz."

"Çocuğu ben boğmadım. Bagajdaki hava tükenmiş olmalı" diye kendini savunmaya çalıştıysa da, Stephen Bradley 29 Mart 1961 günü ömür boyu hapse mahkûm edildi. Mahkeme salonunun dışma birikenler "Onu köpek balıklarına atın" diye bağırıyordu. Bradley, 6 Ekim 1968'de Gouldburn Cezaevi'nde geçirdiği bir kalp krizi somasında öldü. 42 yaşındaydı.

Bu olaydan soma Avustralya Ceza Kanunu'na "çocuk kaçırma" suçu eklendi ve bir daha da ikramiye kazananların ad ve adresleri açıklanmadı.

Kıssadan hisse

Üzerinden neredeyse yarım asır geçmiş olan bu felaketten almamız gereken dersler var. İlki, polisin medyayla iletişimde zamanlamaya ne denli dikkat etmesi gerektiği. İkincisi, çoraptaki küfün bile işe yarayacağını bilen olay yeri uzmanlarının önemi. Bir diğeri, polisin, farklı alanlardaki bilim insanlarına başvurmasının vazgeçilmezliği ve nihayet, suçla mücadelede, yol kenarında şişe toplayandan postacıya kadar, herkese ihtiyaç olduğu.

Dikkat izleniyorsunuz

Bir Japon firmasının geliştirdiği ve tuvaletlere yerleştirilen gereçle, personelin idrarındaki eroin, kokain gibi uyuşturucuları otomatik olarak incelemek mümkün. Çalışanlara ait kişisel bilgilerin, sigorta şirketleriyle paylaşılması yüzünden mahkemelik olanlar var. Öte yandan, emniyet birimlerinin işyerlerinden bilgi talebi ise, sıkça karşılaşılan yasal bir uygulama. Aşağıda anlatacağım gibi bir senaryo, alkolü fazla kaçırmamak için size iyi bir ders olabilir.

Diyelim ki, sabah iştesiniz. Saat 11.00'e geliyor. Melahat Hanım, yüzünde kocaman bir gülümseme, elinde kahve fincanı size doğru yürüyor. "Bu muhabbet kesin uzun sürer, bir tuvalete gidip, geleyim" diyorsunuz. Döndüğünüzde, saat 11.12 ve hayatınız değişiyor.

Bilgisayarınızın ekranında açılmış bir pencere: "İyi günler sayın ABC, saat 11.09'daki idrar örneğiniz incelenmiş ve son 18 saat içinde fazla miktarda alkol kullandığınız anlaşılmıştır. Mesai bitimine kadar Bağımlılık Merkezi'ınize başvurmanız gerekmektedir. İmza: Her zaman iyiliğinizi isteyen personel müdürünüz."

"Bu da nesi?" demeye kalmadan, açılan bir pencere daha: "Sayın ABC, çalıştığınız şirket, son 18 saat içerisinde fazla miktarda alkol kullandığınızı bildirmiştir. Kapalı devre kamera sistemiyle (Mobese demek istiyor) üzerinize kayıtlı... plakalı aracın, 7.25 ile 8.40 arasında seyrüsefer halinde olduğu saptanmış, yüz tanıma sistemimiz, aracı sizin kullandığınızı belirlemiştir. Alkollü araç kullandığınızdan, sürücü belgenize altı ay süreyle el konmuştur. Kazasız, belasız günler dileriz. İmza: Her zaman iyiliğinizi isteyen Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü."

Akşam olmak üzere, "Kimden rica etsem de beni eve atıverse" diye düşünürken bir mesaj daha: "Şirketinizin Bağımlılık Merkezi'ne başvurduğunuz anlaşılmıştır. Bildiğiniz gibi, 3 milyarda bir görülen VC hastalığının genini taşımaktasınız. Madde bağımlılığı, hastalığın ortaya çıkma riskini artırabileceğinden, sigorta priminiz ... YTL'ye yükseltilmiştir. İmza: Her zaman iyiliğinizi isteyen sigorta şirketiniz."

Başınıza gelenler, olmaz işler değil. Birkaç yıl önce bir Japon firmasının geliştirdiği ve tuvaletlere yerleştirilen gereçle, personelin idrarındaki eroin, kokain gibi uyuşturucuları otomatik olarak incelemek

mümkün. Çalışanlara ait kişisel bilgilerin, sigorta şirketleriyle paylaşılması yüzünden mahkemelik olanlar var. Öte yandan, emniyet birimlerinin işyerlerinden bilgi talebi ise, sıkça karşılaşılan yasal bir uygulama. Karayolları üzerindeki kapalı devre televizyon kameraları plaka numaralarını tanıyabiliyor. Yüksek çözünürlükte fotoğraf çekme yeteneğine sahip olanlar, direksiyonda oturanı güvenilir biçimde saptayabiliyor. Anlattığım biçimde, tuvalete gitmekle başlayan ve çorap söküğü gibi ilerleyen böyle bir senaryo, alkolü fazla kaçırmamak (ya da işyerinde tuvalete gitmemek) için, size iyi bir ders olabilir. Ama almanız gereken başka dersler de var.

Altı kasa kırmızı

Diyelim ki, uslanmadınız ve yaklaşan doğum gününüzde iyi bir şarap içmek istediniz. Macaristan'a faksla sipariş veriyorsunuz. "Altı kasa kırmızı." Sonra dönüp, internette tanıştığınız Nijeryalıya bir e-posta gönderiyorsunuz "Sizin oralara kar yağar mı?" Üç beş güne kalmadan, her hareketiniz izleniyor. Çünkü "kırmızı"nın bir zamanların pek ünlü esrar türü "Kızıl Lübnanlı", "kar"ın da kokain olabileceğinden hareketle, uyuşturucu işinde olduğunuz zannedilebilir.

Uzunca bir süredir, her dildeki, her türlü telekomünikasyon, bazı "anahtar sözcükler"le izleniyor. Çok sayıda terörist, uyuşturucu kaçakçısı ve pedofil bu sayede yakalandı. Son örneği, İngiliz polisinin, 35 ülkeden 700 kişinin yer aldığı ve 31 çocuğu ellerinden kurtardığı çete.

Diyelim ki, etliye sütlüye karışmadan yaşamaya karar verdiniz. Bir gece canınız sıkılıyor ve tıpkı 60 milyon dünya vatandaşı gibi, internette oyun oynamaya kalkıyorsunuz. Bilgisayarınıza, şimdilerde pek popüler olan, bir "Devasa Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunu" (Massively Multiplayer Online Role Playing Game, MMORPG) indiriyorsunuz. 7'den 77'ye her yaştan, kadınerkek katılımcısı olmakla birlikte, genellikle 18-34 yaş aralığındaki erkeklerin (Türk oyuncular arasında 10-16 yaş grubunun yüksek olduğu söyleniyor, henüz güvenilir bir istatistik yok), haftada ortalama dokuz saat süreyle katıldığı ve 2008'de, sadece ABD'deki yapımcılara 500 milyar dolar gelir getirecek oyunlarla ilgilenenlerin başında, anılan tüketici grubuna ulaşmaya çalışan medya pazarlamacıları geliyor. Sanal dünyalardaki sokaklara billboard'lar

asıyor, binaların duvarlarına Toyota, Adidas ve daha pek çok şirketin reklamlarım yapıştırıyorlar.

Sanal dünyalardaki ikinci yaşamınızla ilgilenen bir diğer grup, polisler. Bugün olmasa bile, birkaç yıl içinde, oyundaki davranışlarınız yüzünden kapınıza dayanmaları mümkün olacak. Nedeni hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, vergi kaçakçılığının yam sıra, bir cinayet. Ama önce şu oyunlardan biraz daha söz edelim.

Alem sanal, cinayet gerçek

Bir MMORPG'a katılan, önce kendisine bir "avatar", yani karakter seçiyor. Örneğin terzi, hırsız, rahip, büyücü, savaşçı gibi. Daha sonra onu geliştirip kendisine verilen hedefe ulaşmaya çalışıyor. Bu süreçte deneyim kazanıyor, daha yetenekli, daha güçlü oluyor ve düzeyini yükseltiyor. Deneyim kazanabilmenin başlıca yolu, sanal dünyada kendisine biçilen rolü en iyi şekilde oynamak, verilen görevleri yapabilmek. Bu görev, kimi oyunlarda düşmanları öldürmek.

1990'ların başından bu yana piyasada olan MMORPG'lerin en rağbet göreni, World of Warcraft (Savaş Dünyası). Kayıtlı oyuncu sayısı 8.5 milyon. Bunlardan 4 milyonu, saati 5 yeni kuruşa, internet kafelerden oynayan Çinliler. Farklı ülkelerde yer alan 200 kadar sunucuya, aynı anda 36 bin kişinin bağlandığı hesaplanıyor.

MMORPG, bilgisayara karşı oynanmıyor. Aynı sunucuya bağlı oyuncular, birbirlerine karşı oynuyor. Kısacası oyunun oynandığı çevre sanal ama, oyuncular gerçek. Bu sayede, oyunda gruplaşmalar olabiliyor, oyuncular kazanmak için gerekli silahlan, büyüleri, giysileri, sanal paralan birbirine ödünç verebiliyor, takasa girebiliyor -bazı sunucular kesinlikle yasaklasa dabunlan gerçek parayla alıp satabiliyor, hatta açık artırmaya çıkartabiliyor.

Şanghaylı Bay Kiu Çengvey, tıpkı Bay Zu Kaoyuan gibi, Mir Efsanesi 3 adlı oyunun binlerce oyuncusundan biriydi. Oyun sırasında taıuşmış, dost olmuş, birbirlerinin evlerine gidip gelmeye başlamışlardı. Bay Kiu, oyunun üst düzeylerine yükselmeyi hızlandıran sanal kılıcını, kısa bir süre için arkadaşma ödünç verdi, ancak bir türlü geri alamadı. Çünkü 26 yaşındaki Bay Zu, ödünç aldığı kılıcı, gerçek parayla, tam 7200 Yuan'a (1230 YTL) başka bir oyuncuya satmıştı. Bay Kiu, bu

durumu öğrenir öğrenmez, soluğu Zu'nun evinde aldı. Cebindeki bıçağı çıkarttı ve doğruca böğrüne sapladı. 2005 Haziranı'nda, Bay Kiu, ömür boyu hapse mahkûm edildi.

Milyonlarca internet oyuncusu bulunan Çin, benzer bir cinayetin tekrarlanmaması için seferber olmuş durumda. Bir yandan Sağlık Bakanlığı, oyunların bağımlılık yapıcı etkisini topluma anlatmaya çalışıyor, diğer yandan Adalet Bakanlığı, çığ gibi artan sanal ortamdaki sahtecilik ve hırsızlıkların soruşturma ve kovuşturmasını düzenlemeye, Maliye Bakanlığı da, kara para aklama ve kumarın yeni bir çeşidi olarak gördüğü sanal ticareti vergilendirmeye uğraşıyor. Avustralya Vergi Dairesi ise, internet oyunları sırasında, giysi, karakter, silah, iksir, büyü ve benzerlerinin satışından elde edilen gerçek gelirleri, 2006 sonbaharından bu yana vergilendirmekte.

İlk Türk MMORPG'si İstanbul Kıyamet Vakti

Sanal dünyalar Türkiye'de de çok popüler. Yabancı sunuculardaki birçok oyunun genel sohbet penceresinde "Abi akşam napcan?" şeklinde bir soruyla karşılaşmak, an meselesi. Hatta, artık Türk yapımı, Türkçe konuşan bir MMORPG'ınız bile var. "Demek afeti ve getirdiklerini soruyorsun, genç kişi. Dinle öyleyse" diyerek başlayan İstanbul Kıyamet Vakti'nde, fantastik yaratıklarla savaşılıyor.

Sanal dünyanın çeteleri

ABD'de Güney Kaliforniya'da Black Snow Interactive adlı küçük bir şirket, hemen sınırm ötesindeki Meksika'nın Tijuana kasabasında bir ofis kiralamış, buraya sekiz bilgisayar yerleştirmiş, 24 genç Meksikalıya, sekiz saatlik vardiyalar halinde, Ultima Online ve Dark Age of Camelot adlı oyunları oynatmıştı. 2002'de şirketin, sanal düşmanları öldürürken ele geçirilen ürün başına işçilere küçük ödemelerde bulunduğu, daha sonra bu ürünleri fahiş fiyatlara deneyimsiz oyunculara satarak yasa dışı gelir elde ettiği anlaşıldı. Black Snow Interactive, boğaz tokluğuna yoksul, eğitimsiz ve işsiz gençleri sömürerek, internet oyunlarından para kazanan ilk şirkettir.

Çok sayıda oyuncusu bulunan Güney Kore'de, ileri düzeylere ulaşmış güçlü oyuncuların oluşturduğu çetelerin, yeni başlayanlara sanal silah ve

düşmanlardan koruyan zırh, kalkan vb. sattığı, başka oyuncuların tacizinden korumak üzere para tahsil ettiği biliniyor.

Daha önce sözünü ettiğim, Mir Efsanesi adlı oyunu pazarlayan şirketin müdür yardımcısı Wang Yihui ile iki arkadaşı, Çinli gencin öldürülmesine yol açan ve ancak çok üst düzey oyuncuların ele geçirebildiği sanal sihirli kılıcın, sanal sahtelerini üreterek, yeni başlayanlara satmıştı. Geçen yıl bir Şanghay mahkemesi, Mir Efsanesi oyuncularından 10 ay içerisinde 250 bin dolar haksız kazanç sağlayan çeteyi, telif haklarına aykırılıktan yargıladı ve müdür yardımcısını beş yıl hapse mahkûm etti.

Sanal sohbet odalarında buluşmanın da mümkün olduğu oyunlarda, başka suçlar da işlenebiliyor. Örneğin The Sims Online adlı oyuna "Evangeline" nick'iyle (yani kod adıyla) katılan 17 yaşındaki genç kadın (belki de erkek), sohbet pencerelerinin birinde açtığı ve kredi kartıyla ödeme yapıldığı takdirde görülebilen sanal genelevde, küçük çocuklarla cinsel ilişki animasyonları yayınlamış, yasalarda "online genelev açma" suçuyla ilgili bir düzenleme bulunmadığından soruşturulamamış, sadece gencin oyuna katılımı engellenmişti. Evangeline'in şu sıralar, başka bir nick'le, The Sims Online'da etkin olduğu ve hırsızlık yaparak geçindiği sanılıyor.

İşte bütün bunlar yüzünden pek çok ülkenin polisi, internet üzerindeki oyuncuların davranışmı izliyor. Hatta, bu alanda yapılan bilimsel araştırmalar ışığında, suç işlemeye meyilli olanları önceden saptamaya ve önlem almaya çalışanlar bile var.

İnek izler gibi, koca izleme

Diyelim ki, karınızı dövdünüz, mahkemelik oldunuz ve evden uzaklaştırılma cezası aldınız. İşte şimdi kurtuluşunuz yok, çünkü pek yakında Avustralyalı inekler gibi izlenebilirsiniz. Nasıl mı? İşte buyurun: Haziran başında, Avustralya'nın Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Kurumu'nda çalışan Andrew Fisher, üç yıldır üzerinde çalıştığı, global yer belirleme (GPS) sistemine dayalı uydu bağlantılı bir düzenekle, büyükbaş evcil hayvanların ağıllarını sanal olarak çitleme projesini tamamladıklarını bildirdi.

Tel örgü ya da çit benzeri hiçbir engellemenin bulunmadığı düzenekte, hayvanların boynuna çipli bir tasma takmışlar. Sanal çite 1-2 metre yaklaştıklarında, pille çalışan çip ses çıkararak hayvanı geri döndürmeye çalışıyormuş. Sanal ağıldan çıkmaya kalkışırsa, düşük düzeyde bir elektrik şokuyla karşılaşıyorlarınış. Etik kurul onayı almış bu uygulamanın ticari bir ürüne dönüşmesi için birkaç yıl daha çalışmaları gerekiyormuş.

Kötü kocaların derisinin altına çip yerleştirip, eve çok yaklaştıklarında elektrik vermek bir yana, bu teknoloji sayesinde mahkûmları çipleyip, cezaevi duvarlarını ortadan kaldırmak bile mümkün.